У вогняному кільці

Оборона Луганського аеропорту

FOLIO

ХРОНІКА

У ВОГНЯНОМУ КІЛЬЦІ

ОБОРОНА ЛУГАНСЬКОГО АЕРОПОРТУ

Харків
«ФОЛІО»
2018

УДК 821.161.2+355.12
У20

Серія «Хроніка»
заснована у 2018 році

Художник-оформлювач
В. М. Карасик

У20 **У вогняному** кільці. Оборона Луганського аеропорту / Сергій Глотов, Анастасія Глотова, Анастасія Воронова; Юрій Руденко, Дмитро Путята; худож.-оформлювач В. М. Карасик. — Харків: Фоліо, 2018. — 540 с.: іл. — (Хроніка).
ISBN 978-966-03-8215-2 (Хроніка).
ISBN 978-966-03-8214-5.

Ця книга — результат першої в Україні спроби зібрати та проаналізувати свідчення безпосередніх учасників однієї з найгероїчніших і найтрагічніших операцій початку російсько-української війни, що досі лишається маловідомою для більшості українців.

У документальній хроніці описуються події, пов'язані з обороною міжнародного аеропорту «Луганськ» та прилеглих населених пунктів (квітень — початок вересня 2014 року), а також події, що передували окупації Луганська (зима — весна 2013—2014 років).

Команда волонтерів зібрала спогади понад 140 учасників та очевидців тих подій — військових, волонтерів, місцевих мешканців, працівників міліції та аеропорту, медиків, — а також унікальні фотографії та картосхеми, що ілюструють військові операції, які відбувалися навколо летовища. Книга містить коментарі військових дослідників, офіцерів та експертів із аналізом основних подій, а також перелік загиблих українських бійців із різних підрозділів.

УДК 821.161.2+355.12

ISBN 978-966-03-8215-2 (Хроніка)
ISBN 978-966-03-8214-5.

Усім причетним до героїчної оборони
Луганського аеропорту присвячується

Передмова

Ця книга є однією з перших спроб описати у хронологічному порядку та проаналізувати події, пов'язані з обороною міжнародного аеропорту «Луганськ» (ЛАП) у квітні-серпні 2014 року в ході російсько-української війни. Оскільки оборонці ЛАПу та прилеглих населених пунктів більшу частину часу знаходились у цілковитому оточенні, фактично — у тилу ворога, то інформації про цю ділянку фронту надходило дуже мало. За 146 днів оборони до аеропорту не зміг потрапити жоден журналіст. Для багатьох українців деталі цієї операції й досі невідомі.

Хроніку створено на основі спогадів понад 140 учасників та очевидців оборони, вона містить фотографії, авторські коментарі з аналізом основних військових операцій, а також картосхеми, що їх ілюструють. Ми подаємо прямі цитати з інтерв'ю військових, добровольців, волонтерів, медиків, тодішніх працівників міліції та власне аеропорту, а також наводимо перелік загиблих під час описуваних подій воїнів з різних підрозділів (на основі відомих нам даних) і загальні коментарі офіцерів та експертів щодо оборони Луганського аеропорту.

Ця книга — волонтерський проект безпосередніх учасників описуваних подій і є результатом спільної роботи десятків людей. Ідея належить волонтерам благодійного фонду «Народна підтримка воїнів АТО» (м. Львів), які за сприяння партнерських організацій і створили цю хроніку.

Матеріали збиралися протягом 2016—2018 років. До обробки десятків годин аудіозаписів долучилися понад 50 волонтерів із різних міст України, зокрема, з нині окупованих територій, а також із-за кордону. У книзі описані бойові дії,

що відбувалися на території та околицях Луганського аеропорту, у населених пунктах Георгіївка, Лутугине, Новосвітлівка та Хрящувате. Усі посади військовослужбовців, назви підрозділів та населених пунктів зазначені в тексті й на картосхемах на момент описуваних подій.

Важливою відмінністю цієї книжки, на наш погляд, є спроба поглянути на історію оборони летовища дещо ширше, залучаючи події, що відбувалися наприкінці 2013 року в Луганську, де паралельно з київськими подіями формувався свій Євромайдан, а згодом «проросійський рух» із подальшим захопленням державної влади російсько-терористичними бандформуваннями. Луганськ не було окуповано за один день. Цей процес відбувався щонайменше кілька місяців, і оборона Луганського аеропорту тісно пов'язана з подіями, що передували їй, адже саме в цей час на сході України із середовища місцевих патріотично налаштованих активістів формувався потужний волонтерський рух, що згодом зіграв важливу роль у протистоянні військовій агресії Росії. Деякі місцеві волонтери не тільки підтримували українських військових, які знаходилися в оточенні, а й воювали разом із ними. Багато хто з цих людей пройшли полон, віддали власне життя або зникли безвісти. Пам'ять про подвиг простих людей ми вшановуємо поряд із пам'яттю про героїв, які віддали своє життя при обороні Луганського аеропорту і прилеглих населених пунктів.

Перед вами результат лише першого незалежного дослідження названих подій, здійсненого на громадських засадах. Автори використовували дані з відкритих джерел та спогади безпосередніх учасників тих подій і не претендують на всеосяжність викладу інформації. Коментарі, побажання та відгуки ви можете надсилати на електронну скриньку БФ «Народна підтримка воїнів АТО» за адресою: nafront@i.ua.

Короткий огляд подій

Події в Луганську взимку-навесні 2013—2014 року відбувалися за тією ж схемою, що і в більшості міст Луганщини та Донеччини у цей період. Самобутніми на цих теренах були лише місцеві Євромайдани, а проросійський рух усюди на сході України розгортався за єдиним сценарієм.

Наприкінці листопада 2013 року небайдужі луганчани почали організовувати у центрі міста акції на підтримку Євромайдану в Києві. Згодом акції проходили вже на підтримку єдності України, до них долучалося дедалі більше людей — у місті формувався проукраїнський рух. Паралельно у місті активізувалися й проросійські сили. Від початку березня, одночасно із загостренням ситуації в Донецьку та Харкові, до Луганська почали завозити молодиків із сусідніх областей Російської Федерації. Відтоді під час мітингів траплялися сутички — за повної бездіяльності міліціонерів 9 березня 2014 року проукраїнські активісти вперше отримали ушкодження.

6 квітня у Луганську бойовики захопили обласне управління СБУ. Після подій у Криму й активізації проросійських сил у східних областях дедалі реальнішою ставала загроза повномасштабного вторгнення Російської Федерації на материкову частину України, тож у східному напрямку вирушили підрозділи ЗС України. 8 квітня до міжнародного аеропорту «Луганськ» увійшли львівські десантники — 2-га рота 1-го батальйону 80-ї окремої аеромобільної бригади (з 2015 року — 80-та окрема десантно-штурмова бригада). Спочатку завданням військовослужбовців було взяти цей

важливий інфраструктурний об'єкт під охорону, але із загостренням ситуації їхня місія перетворилася на повноцінну оборону. Місцеві активісти одразу відреагували на прибуття військових і почали збирати й відвозити допомогу в аеропорт та в інші місця розташування армійців на Луганщині. Так зародився волонтерський рух, що дуже швидко набрав величезних обертів у масштабах усієї країни.

13 квітня в. о. Президента України Олександр Турчинов офіційно оголосив про початок антитерористичної операції на Донбасі. Але протидія підготовленій росіянами спецоперації була занадто слабка, крім того, більшість силовиків Луганської області перейшла на бік ворога. 29 квітня Луганськ фактично було окуповано — терористи остаточно захопили обласну державну адміністрацію та інші адміністративні будівлі. На початку травня російські найманці здійснювали безрезультатні спроби захопити й аеропорт, пропонуючи військовим здатися. Невдовзі після цього почалися перші обстріли летовища.

4 травня до аеропорту на підкріплення прибув підрозділ дніпропетровської 25-ї окремої повітряно-десантної бригади, а 6 червня — сапери та мінометники 1-ї окремої танкової бригади з Чернігівщини.

11 травня у більшості населених пунктів Луганщини та Донеччини відбувся «референдум» про самовизначення самопроголошених «народних республік». 18 травня було захоплено будівлю обласного управління МВС, і з цього моменту українська влада остаточно втратила контроль над тим, що відбувалося в обласному центрі. Частина проукраїнських активістів була змушена покинути місто, інші ж перейшли у підпілля, продовжуючи підтримувати військових.

У ніч проти 14 червня сталася одна з найтрагічніших подій російсько-української війни: у небі над Луганським аеропортом терористи збили військово-транспортний літак Іл-76. На борту перебували 40 військовослужбовців 25-ї окремої повітряно-десантної бригади та 9 членів екіпажу, всі вони загинули. Після цього в аеропорту більше не приземлився жоден літак. Водночас були відрізані усі наземні шляхи

до летовища — його оборонці опинилися у повному оточенні. Продовольство та боєприпаси доставлялися повітряним шляхом. Ворожі обстріли щодня ставали дедалі інтенсивнішими.

Лише 13 липня до заблокованого аеропорту із великими зусиллями та ціною втрат прорвалися частини 80-ї ОАЕМБр, 1-ї ОТБр, 128-ї окремої гірсько-піхотної бригади із Закарпаття та 8-го окремого полку спецпризначення із Хмельницького. Проте після цього кільце навколо аеропорту замкнулося знову. І тільки після звільнення селища Георгіївка 21 липня та міста Лутугине 27 липня було пробито «дорогу життя» зі Щастя до аеропорту. В обох операціях разом із регулярними військами брали участь добровольці 24-го батальйону територіальної оборони «Айдар» (з вересня 2014 року — 24-й окремий штурмовий батальйон «Айдар»). Відтак під постійними обстрілами до аеропорту потягнулися колони із забезпеченням, які конвоювали бійці 3-го батальйону територіальної оборони «Воля» зі Львівщини.

На початок серпня у зоні проведення АТО спостерігалася значна перевага ЗСУ — чи не щодня звільнялися все нові й нові території по всій лінії фронту. Луганськ тим часом був майже повністю оточений українськими військами. Останньою «артерією», якою заблоковані в Луганську бойовики отримували постачання з Росії, лишалася траса М04 Знам'янка — Ізварине (так звана «краснодонська траса»). Щоб перервати цей зв'язок, 13 серпня українські військові здійснили комплексну операцію — штурм і зачистку прилеглих селищ Новосвітлівка та Хрящувате з одночасним установленням контролю над стратегічно важливою висотою у селі Красне. Протягом двох тижнів бійці 80-ї ОАЕМБр, батальйону «Айдар», 1-ї ОТБр та 24-ї окремої механізованої бригади зі Львівщини під нищівними ворожими обстрілами героїчно утримували ці населені пункти.

Російське військове керівництво, передчуваючи знищення своїх маріонеткових «республік», вирішило йти ва-банк. Місцеві колаборанти разом із російськими найманцями не могли стримати натиск української армії, тож із 20-х чисел серпня на Луганщину і Донеччину почали масово заходити

1 ОТБр

24 ОМБр

25 ОПДБр

26 ОАБр

30 ОМБр

51 ОМБр

80 ОАЕМБр

128 ОГПБр

7 ОПАА

8 ОПСП

12 ОПОЗ

3 БТрО «Воля»

24 БТрО «Айдар»

Батальйон МВС «Золоті ворота»

Батальйон МВС «Миколаїв»

Батальйон МВС «Шторм»

Підрозділи, які брали участь в обороні ЛАПу та прилеглих населених пунктів

регулярні російські війська. 20 серпня під Георгіївкою відбувся перший бій із 76-ю десантно-штурмовою дивізією (Псковською дивізією). Росіянам протистояли підрозділи 24-ї ОМБр, 8-го ОПСП та добровольчого батальйону патрульної служби міліції особливого призначення «Шторм» з м. Одеса за підтримки вертольотів 7-го окремого полку армійської авіації зі Львівщини (з 2016 р. — 12-та окрема бригада армійської авіації). Після цього боєзіткнення сумнівів уже не залишалося — Росія здійснила інтервенцію на територію Східної України.

Далі ворог удався до підступних хитрощів — 22 серпня на Луганщину вдерся перший «гуманітарний конвой». Знищити колони під білими прапорами українські підрозділи не могли — це спричинило б великий дипломатичний скандал і надало б ласий інформаційний привід для російської пропаганди. Так бойовики отримали значне підкріплення та активізувалися на різних ділянках фронту. Українські військ-

ка поступово втрачали контроль над територіями. 27 серпня було ухвалено рішення виводити українські підрозділи з Новосвітлівки та Хрящуватого — селища були майже стерті з лиця землі, подальше їхнє утримання стало неможливим.

В останні дні серпня ворог безжально гатив по Луганському аеропорту з боку Луганська, Краснодона, а також безпосередньо з території РФ. 31 серпня відбувся масований штурм летовища: супротивник оточив українських воїнів півкільцем, незабаром по злітній смузі вже їздили ворожі танки. У бійців не залишалося ані боєприпасів, ані гідного укриття — постріл із важкого самохідного міномета калібру 240-мм «Тюльпан» пошкодив протиядерний бункер, де переховувалися від обстрілів захисники летовища. Вибух був настільки потужним, що в бункері тріснула стіна. Надвечір начальник штабу 80-ї ОАЕМБр А. Ковальчук ухвалив важке і несподіване для ворога рішення...

Історія оборони Луганського аеропорту може багато чому навчити. Це історія про незламність духу у ворожому оточенні, про втрати і самопожертву, про самовідданість і взаємодопомогу армії та народу, якому вона служить.

Російсько-українська війна: початок з нової сторінки

Протягом 18—21 лютого 2014 року під час масових протестів у Києві загинуло більше сотні людей. Найчорнішим днем української Революції гідності стало 20 лютого 2014 року, коли просто у центрі столиці невідомі снайпери впритул розстріляли беззбройних протестувальників. Шок від кількості жертв та масштабу події не можна було порівняти ні з чим у новітній історії України. Але оговтатися після розстрілу майданівців нашій країні не дозволили.

25 лютого з'явилися тривожні відомості, що парламент Автономної Республіки Крим планує провести позачерго-

ву сесію й готує рішення щодо відторгнення півострова від України. 26 лютого у Сімферополі біля будівлі Верховної Ради відбулися два масштабні багатотисячні мітинги проросійського та проукраїнського руху. В останньому значною рушійною силою були кримські татари на чолі з лідером меджлісу Рефатом Чубаровим. Протистояння було запеклим, у штовханині загинули двоє осіб, багато людей отримали травми. Проукраїнські сили в той день святкували перемогу — позачергову сесію було скасовано.

Частини спецпідрозділу «Беркут», які брали участь у спробі придушення протесту в Києві протягом Революції гідності, було розформовано. Багато «беркутівців» повернулися до Криму, частина, передчуваючи карне переслідування, втекла до Росії. В ніч на 27 лютого невідомі озброєні люди у військовій формі без знаків розпізнавання (ймовірно, серед них були колишні «беркутівці», а також російські військові з частин, що дислокувалися у Криму у складі Чорноморського флоту РФ) захопили й блокували Верховну Раду Криму. Такі самі «зелені чоловічки» почали блокувати інші адміністративні будівлі, аеропорти у Сімферополі та Севастополі, установи зв'язку, засоби масової інформації тощо.

Так розпочалася неоголошена російсько-українська війна.

Погляд зі сходу: як жив Луганськ у гарячу зиму 2013–2014

У кінці листопада 2013 року мало хто думав, що драматичні події, описані вище, стануть реальністю у XXI столітті. Луганськ — невеликий провінційний обласний центр на сході нашої країни — жив розміреним і напівсонним життям. У кінці листопада після скасування урядом Азарова євроінтеграційного курсу у Луганську, так само, як і всюди по Україні, почалися перші акції протесту.

22 листопада у центрі міста біля пам'ятника Т. Г. Шевченку відбувся мітинг на підтримку першої протестної акції

Активісти луганського Євромайдану з 40-метровим прапором на одній з перших акцій, грудень 2013 р.

в Києві. Кілька десятків луганчан спонтанно зібралося через соціальні мережі. На другому мітингу 24 листопада людей було значно більше, його було організовано представниками тодішніх опозиційних партій («Батьківщина», «Свобода», «Удар»). Це було перше недільне віче, яке згодом увійшло в традицію, як і в усіх інших містах України.

Паралельно з «політичним сектором луганського Євромайдану» почав формуватися «громадський сектор». До останнього стали приєднуватися активні луганчани та члени різних громадських організацій, які прагнули висловити свою підтримку євроінтеграційного курсу і, відповідно, протест проти дій тодішнього Президента Віктора Януковича, але одночасно відмежуватися від політичних партій.

■ Мы с друзьями пришли на первое такое политическое вече (24 листопада — *ред.*), оно вызвало у нас откровенное отвращение, и мы поняли, что надо что-то делать — для того чтобы представить истинное украинское лицо города Луганска.

30 ноября вместе с Настей Рожковой мы заявили в горсовет нашу первую акцию. Хоть мы и хотели отмежевать-

ся от политиков, все равно на наш митинг пришли те же местные оппозиционеры. И пришли несколько моих друзей и знакомых, в том числе — из правозащитной организации «Поступ», «Луганского археологического союза», «Східноукраїнського центру громадських ініціатив».

После этого мы начали выходить каждый вечер в центр города, перед памятником Тарасу Шевченко. Ребята из «Поступа» принесли 40-метровый флаг, который они использовали на своих мероприятиях до этого, и он стал неотъемлемым атрибутом наших акций в поддержку Евромайдана, а впоследствии — проукраинских акций. Мы становились вдоль улицы Советской, разворачивали флаг, пели гимн, кричали кричалки и стояли некоторое время. Часто нам сигналили проезжающие мимо машины.

Постепенно количество активистов увеличивалось, а наши акции становились все более разнообразными.

Олексій Біда, активіст, волонтер

■ Начиная с 30 ноября 2013 года (на следующий день после разгона акции протеста в Киеве) в центр Луганска в поддержку Евромайдана стали выходить активные луганчане. О первой акции я узнал из соцсетей. Когда я пришел на Луганский Майдан, я там был где-то шестым человеком. В итоге из этой небольшой группы выросло довольно мощное проукраинское движение Луганска.

Сергій Глотов, активіст, волонтер

Незважаючи на морози, луганські євромайданівці (яких місцеві міліціонери іронічно називали «євродіти») збиралися щодня: по буднях о шостій вечора, по суботах о третій по обіді проводилися патріотичні тематичні акції, по неділях опівдні — віче у межах Всеукраїнського віча. З кінця листопада 2013 до кінця квітня 2014 року активісти встигли провести багато різнопланових акцій та заходів. Поступово мітингувальників ставало дедалі більше — десять, двадцять, п'ятдесят, навесні їх налічувалося вже 300—500 осіб. «Нас мало, но мы в тельняшках» — говорили самі про себе активісти.

Так, 29 грудня 2013 року нарешті відбувся показ документального фільму «Відкритий доступ. Межигір'я». Перші дві спроби зірвали місцеві провокатори.

- Срывали парни в спортивных штанах, которые приходили и обливали нашу аппаратуру зеленкой и водой. В итоге мы наконец-то показали фильм в конце декабря в воскресенье, после одного вече, прямо на ступеньках облгосадминистрации, где нас уже никто не мог тронуть. Поскольку экран у нас был испорчен «титушками», фильм пришлось показывать на импровизированном полотне, склеенном из листов бумаги.

Олексій Біда, активіст, волонтер

На новий 2014 рік активісти Громадського сектора відкрили «Вуличний університет». В його рамках під час мітингів на підтримку Євромайдану проводилися лекції та обговорення на суспільно значущі теми — української національної ідеї, тендерів,трудової міграції тощо, які проводили лектори з числа самих активістів — Олексій Бритюк, Світлана Жаворонкова, Володимир Сабадуха та інші.

«Революційний» різдвяний вертеп, 6 січня 2014 р.

Напередодні Різдва луганські євромайданівці влаштували яскравий «революційний вертеп». Розказана по-новому біблійна історія перегукувалася з поточними політичними подіями — у царі Іроді можна було вгадати Януковича, а ламана мова його помічника нагадувала Миколу Азарова.

- Кроме всего этого мы периодически собирали помощь для киевского Евромайдана — в основном, это были теплые вещи и медикаменты (противопростудные, витамины, бинты, вата, спирт, перчатки и так далее). Люди приносили их по вечерам на наши акции, и мы отправляли все это с теми ребятами, кто ехал в Киев — на машине или на поезде. Таким образом, можно сказать, что в Луганске волонтерство зародилось еще зимой — как и в других городах Украины.

Юлія Кішенко, активістка, волонтер

На початок січня у майданівському русі сформувався кістяк — близько 30 найбільш активних людей.

- Кроме ежедневных акций мы также проводили собрания на базе правозащитного центра «Поступ», на которых занимались тактическим и стратегическим планированием,

Акція в Луганську за участі активістів київського та львівського майданів, 11 січня 2014 р.

координированием, распределением обязанностей. Наше движение мы называли «Громадський сектор луганського Євромайдану» и в перспективе хотели зарегистрировать общественную организацию «Громадський сектор Луганська». Подали документы на регистрацию, но процесс затормозили в службах, потом начались захваты административных зданий и боевые действия, и в итоге мы так и остались неформальной инициативой.

Олексій Біда, активіст, волонтер

■ В январе у нас состоялось установочное собрание, на котором мы определили основные направления работы, и кто чем будет заниматься. Среди прочего, у нас образовался отдел по связям (информирование активистов, рассылка сообщений, писем и так далее); были ребята, которые занимались информационно-пропагандистской работой (изготовление и распространение по городу информационных листовок, патриотических наклеек, их рассылка по городам области). Было направление коммуникации с политическими партиями и другими общественными организациями. Позже, весной, сформировалось волонтерское направление.

Юлія Красильникова, активістка, волонтер

11 січня у черговій акції луганчан взяли участь гості з київського та львівського майданів, а 18 січня луганських євромайданівців приїхала підтримати вокалістка гурту «Крихітка» Саша Кольцова. Вона разом з активістами взяла участь у патріотичній ході по вулицях міста, спілкувалася з перехожими, пояснюючи їм, чому Київ повстав проти Януковича.

Варто відзначити, що патріотична хода була однією з найулюбленіших форм луганських активістів, адже таким чином була можливість винести акції за межі центру і пройти із сорокаметровим українським прапором вулицями різних районів міста.

22 січня на вулиці Грушевського в Києві загинули перші протестувальники. З цього моменту стало зрозуміло, що владі так чи інакше доведеться відповідати за цю кров — все

Співачка Саша Кольцова на акції в Луганську, 18 січня 2014 р.

Зимова патріотична хода, січень 2014 р.

менше шансів лишалося на компроміс. В той день луганські активісти замість святкування Дня Соборності України вшановували пам'ять загиблого Сергія Нігояна.

Акції в Луганську продовжувалися. 9 лютого під час традиційного недільного віча луганські активісти приєдналися до всеукраїнської акції «Інструмент свободи». На піаніно, пофарбованому в кольори національного прапора, могли зіграти всі, хто бажав. Незважаючи на мокрий сніг та провокації зі сторони опонентів, які зібралися на протилежній стороні вулиці на підтримку тодішньої влади, акція відбулася успішно.

10 лютого активісти організували фотовиставку «Майдан — погляд з Луганська». Виставка була підготовлена не професійними фотографами, а луганчанами, що брали участь у подіях на вулиці Грушевського та Майдані. Також у лютому відбулася ще одна фотовиставка — «Європейське обличчя Луганська», присвячена внеску вихідців з країн Європи у становлення та розвиток економіки та культури Луганської області.

У місті розповсюджувалися інформаційні листівки, виготовлені та надруковані самими активістами. То тут, то там можна було побачити, як у вікнах та на балконах люди вивішували національні стяги або прапорці. З'являлися патріотичні наліпки, на стінах будинків «розквітали» маленькі або величезні синьо-жовті прапори, патріотичні написи, а ще синьо-жовті стрічки, прив'язані до сумок, рюкзаків, парканів.

- Ніколи не забуду той момент. Навесні ми йшли ходою з центру міста на східні квартали. У районі Авіацентру в одному з житлових будинків нас вийшов привітати на балкон старенький дідусь. На ньому був піджак, увішаний орденами, і він махав нам синьо-жовтим прапорцем. І посміхався...

Анастасія Г., активістка, волонтер

Крім того, активісти брали участь у програмах місцевих ЗМІ — у ток-шоу, дискусіях, круглих столах, намагаючись донести до громадськості позицію проукраїнської частини

Літні луганчани вітають з балкона проукраїнську ходу, весна 2014 року

«Марш миру» в Луганську, 12 квітня 2014 р.

міста. Тоді здавалося, що з цією частиною рахуються, що її думка має якусь вагу в луганському суспільстві.

На проукраїнських акціях та мітингах завжди були присутні представники ЗМІ — як місцевих, так і центральних. Однак, схоже, ці заходи висвітлювалися недостатньо активно, адже в Україні про луганський Євромайдан відомо зовсім мало.

Слід згадати про ставлення міліціонерів до активістів узимку. Ті з них, котрі «курирували» проукраїнські акції, оберігали мітингувальників, в основному не допускали провокацій та бійок, попереджали про небезпеку. Декотрі з них у подальшому воювали в зоні АТО, відстоюючи територіальну цілісність України.

Проукраїнські акції продовжувалися в Луганську до кінця квітня — виступ Піано-Екстреміста, Марш миру та єдності, акція до Великодня, фарбування дерев у парку перед ОДА в кольори національного прапора, акції «Луганськ проти війни», «Луганськ — це Україна», «За єдину Україну» і багато іншого. На початку весни 2014 року луганчани ще мали надію, що ситуація розв'яжеться мирним шляхом.

Формування «проросійського руху»

Узимку 2013—2014 років багатьом активістам здавалося, що зима-весна 2013—2014 була періодом розквіту Луганська — українського Луганська. Місто переживало справжній національний ренесанс. Адже це був час, коли луганчани-патріоти України зустрічалися в центрі міста з прапорами, плакатами, піснями, кричалками... З усмішками, позитивом і головне — з надією, що Луганськ відродиться, стане по-справжньому українським.

Проте паралельно у місті розгорталися зовсім протилежні процеси. Те, що відбувалося у ті місяці в різних містах Донеччини й Луганщини, було «пазлами» одного грандіозного проекту під назвою «русская весна», очевидно, реалізованого за загальною кремлівською методичкою.

Що таке «проросійський рух» на Донбасі? Звідки він узявся, адже до подій 2014 року відверто проросійські організації і заходи не користувалися масовою підтримкою ані в Луганську, ані в Донецьку, ані в тому ж Криму. Навіть поверхневий аналіз показує, що всі процеси 2014 року були інспіровані штучно і ззовні. На превеликий жаль Москви, роки примусової русифікації і заселення теренів промислових районів Луганщини і Донеччини росіянами, а також масована пропаганда з уст дикторів російського телебачення не дали результатів, на які очікували кремлівські керманичі. Проросійський рух залишався слабким і був радше схожий на хуліганський, мітинги були численними тільки у перші тижні після кривавих подій у Києві. З кожним тижнем людей на площах ставало все менше, шок минав, і здавалося, що ситуація вгамується сама собою.

Але майже без спротиву загарбавши Крим, Росія вже не могла вгамувати апетитів. Тому Кремль активно включився у події на так званому «Юго-Востоке» України, плануючи перетворити східні та південні області України на окуповану територію під назвою «Новоросія». І буквально за кілька тижнів життя на сході України перевернулося догори дриґом. Так було і в Луганську.

■ [По работе] мне ещё в декабре начали поступать данные о том, что на территории города и области люди начинают уезжать в Ростов-на-Дону, проводят там по два-три месяца. Мой агент, рискуя жизнью в прямом смысле слова, раздобыл мне литературу, на тот момент безо всяких опознавательных знаков, на русском языке: «Методы ведения партизанской войны в городе», «Диверсионная война». Вот был нормальный человек, уезжает, проходит два-три месяца — он приезжает и ни с кем не разговаривает, ведёт тихий, замкнутый образ жизни.[...] Естественно, по дальнейшему развитию событий стало понятно, с какой целью всё это делалось.

Думаю, это готовилось ещё гораздо раньше. Еще работая в управлении по борьбе с торговлей людьми, в отделе

миграции, в 2006—2008 годах, мы на тот момент уже имели данные о том, что практически все контрабандисты Луганской области завербованы ФСБ. Потому что, скажем так, без их (ФСБ. — *ред.*) одобрения никто не занимался бы «контрабасом» вообще.

Антон Потурайко, майор міліції, м. Луганськ

■ Первые провокации против нас начались еще в начале декабря. Например, на площадь, где мы проводили наши акции, приходили парни с плакатами, на которых был изображен «компромат» на некоторых наших активистов (Константина Реуцкого, Владимира Щербаченко). Это были наши первые «оппоненты» — «титушки» местных регионалов.

Юлія Красильникова, активістка, волонтер

■ От знакомого я узнал, что в декабре у луганских «регионалов» был съезд, где они обсуждали события в городе, в том числе, что откуда-то взялись какие-то непонятные проукраинские активисты. Нужно было их каким-то образом нейтрализовать.

кція «Антимайдану», лютий 2014 р.

Акція «Антимайдану», лютий 2014 р.

> Вот тогда и подключились мелкие партии — сначала представители ПСПУ (Прогрессивная социалистическая партия Украины), «Украинского выбора», молодежное крыло Партии регионов, а затем уже активно местные коммунисты и сами регионалы. Сначала это были отдельные провокации, потом небольшие контракции, а позже уже крупные провластные, а затем пророссийские митинги.
>
> **Олексій Біда, активіст, волонтер**

Більш активними «антимайданівці» стали в січні, приблизно це збіглося у часі з радикалізацією подій на Майдані в Києві, на вулиці Грушевського. Спочатку це було кілька осіб, що приходили на акції луганського Євромайдану з плакатами. Ці люди відкрито висловлювали свою зневагу до євромайданівців та підтримували дії «Беркута».

Незабаром було створено дві громадські організації — «Луганська гвардія» (актив: Олександр Харитонов (представник ПСПУ у Луганській області), Олександр Бахмутський, Максим Качура, Анастасія П'ятерикова, Герман Прокопів) та «Молода гвардія» Арсена Клінчаєва (на той момент він був членом Партії регіонів, депутатом Луганської обласної ради).

Активісти цих організацій розбили своє наметове містечко напроти будівлі Луганської ОДА, у парку, де стоїть пам'ятник Т. Г. Шевченку і де проводилися мітинги на підтримку Майдану та цілісності України. Отже, проукраїнські активісти відтоді були змушені проводити свої акції в іншому сквері. А новостворені антиукраїнські організації почали активно записувати у свої лави нових членів, звозити людей з області на чергування. І паралельно почали проводити масштабні мітинги і навіть озброюватися держаками від лопат і травматами.

- Вначале мы пытались еще вести какие-то диалоги, переговоры. Один раз даже проводили круглый стол с участием наших и пророссийских активистов, но все это было неблагодарным занятием, ибо было безрезультатно.

Олексій Біда, активіст, волонтер

- Нас всегда отличало от пророссийских то, что мы умели самоорганизовываться, проявлять личную инициативу. И их это очень бесило. Сами по себе из-за нашего небольшого количества мы не представляли особой опасности для них, но их врагами были все, кто мог организовыват и группировать людей вокруг себя.

Сергій Глотов, активіст, волонтер

Ще взимку в луганських євромайданівців почала формуватися власна самооборона.

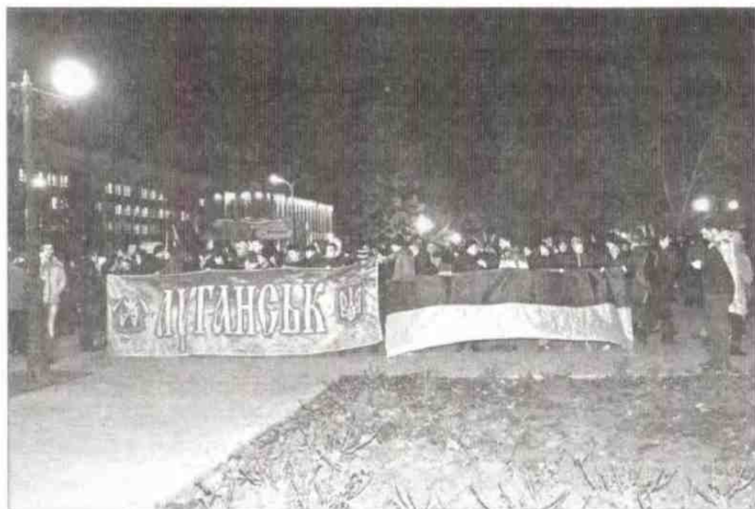
- В конце января мы с ребятами создали секретную группу. Нас собралось порядка двадцати мужчин. Мы разбились на пятерки в зависимости от района обитания, и у нас получилось четыре группы. На каждую группу приходилось по машине. Мы это делали с целью координации личной защиты на случай, например, физических расправ. Это был такой первый прототип самообороны. Тогда наши «оппоненты» уже начали подбрасывать всякие листовки с «компроматом», кого-то начали преследовать, в милиции «слили» адреса части активистов. Тогда же мы через знакомых достали несколько бронежилетов и касок.

Олексій Біда, активіст, волонтер

На початку березня до проукраїнського руху в Луганську активно долучилися ультрас місцевого футбольного клубу «Зоря». 5 березня було проведено першу спільну численну акцію в центрі міста «Луганськ проти війни». Тоді ж був проведений перший Автомайдан. Після того ультрас були присутні на кожній акції — слідкували за безпекою, охороняючи активістів від можливих провокацій.

■ Ультрас украинских футбольных клубов с самого начала были в авангарде борьбы как на Майдане, так и в последующем на войне. С самого начала Майдана наши луганские ультрас ездили в Киев, но делали это не открыто, поскольку нас из-за этого «прессовали» местные органы — от милиции и СБУ нам поступали угрозы.

Изначальный формат луганского Евромайдана нас не устраивал — мы не видели смысла выходить на акции каждый день в Луганске (в отличие от Киева). Поэтому мы выбрали такую форму участия: мы всегда были рядом с проукраинскими активистами — во дворах сидели, в машинах, на собраниях и акциях часть наших ребят находилась среди митингующих — на всякий случай мы

Акція «Луганськ проти війни», 5 березня 2014 р.

были всегда начеку, но не принимали непосредственного участия в акциях. Да и не хотели еще на тот момент «светиться», с самого начала понимая, что мирным путем это все не закончится и что когда-то наступит острый момент, который потребует нашего силового вмешательства.

Первый раз мы открыто вышли на акцию 5 марта — организовали ее совместно с майдановцами в сквере Памяти, тогда же прошел первый автопробег, в организации которого мы также принимали участие. Мы нарисовали баннеры, было много людей. Тогда еще была какая-то надежда на то, что все это разрешится в нашу пользу.

Микита Рибальченко, ультрас луганського ФК «Зоря», волонтер

■ Кроме Майдана у нас сформировался Автомайдан — там были ребята из организации «Дорожный контроль». Несколько раз организовывали автопробеги по городу и по области. Ездили на Изварино, в том числе, водружали флаг Евросоюза. На Станицу Луганскую ездили, и там флаги растягивали.

Денис Денищенко, активіст, волонтер

Реакція луганчан на події в Криму, 5 березня 2014 р.

З кожним днем «російська весна» у регіоні стрімко набирала обертів. Місцева влада, застосовуючи адміністративний ресурс, зганяла тисячі людей (зокрема з області) на проросійські мітинги, які часто проводили одночасно з проукраїнськими мітингами. Над зборами «антимайдану» майоріли російські триколори, радянські прапори і навіть знамена Російської імперії. Важко було уявити, що така різнорідна маса являє собою реальну загрозу. Але то був тільки початок.

Україна піднімає армію: на схід прямують десантники

Кримська кампанія російсько-української війни була в розпалі, хоча багато хто не міг повірити, що Росія зважиться офіційно загарбати чужу територію. Гостра політична криза, втеча діючого президента країни, злам вертикалі влади та складний стан української армії не дозволили українському політичному керівництву одразу дати гідну відсіч загарбникам. З різних джерел надходила інформація про формування багатотисячних ударних угрупувань російської армії на кордоні з материковою Україною та загрозу окупації Чернігова, Харкова, Києва. На початку березня найбільш боєздатні частини української армії отримали накази вирушати у північні та східні регіони країни, щоб у разі наступу російської армії не допустити швидкого просування противника.

8 березня 2014 року 1-ша батальйонна тактична група 80-ї окремої аеромобільної бригади, що знаходилися у пункті постійної дислокації у Львові, була піднята за бойовою тривогою.

■ Ми військові, ми виконували своє завдання. [...] І на той час, в першу чергу, ми знали, що Майдан для нас закінчиться погано. Що для командирів означає погано? Це коли ми несемо втрати в разі якогось протистояння. [...] Ми розуміли, що нас не просто так підняли по тривозі.

Павло Ільців, капітан, 80 ОАЕМБр

■ Війна почалась дуже несподівано, неочікувано. Особливо для нашої бригади. Ми якраз були на стадії переформування. У нас тільки створився окремий батальйон у місті Чернівці — третій батальйон. І ще був доукомплектований другий батальйон. Але ми все одно скомплектували одну батальйонну тактичну групу, яка 8 березня вирушила по східних регіонах України. По слухах, дуже багато чули про Херсонщину, про Крим... Думали, що у нас, напевно, завдання буде — Крим. Також ми дізналися, що була загроза в напрямку Харкова від Кантемирівської дивізії, яка була поновлена якраз у 2013 році. Це було наше завдання також — зупинити в тому напрямку. Та й не те, що Кантемирівську — будь-яку дивізію іншої країни. Взагалі, військові жодної країни без дозволів, без запрошення не можуть приїхати... На навчання можуть приїхати, чи там у гості, на якісь там заходи. Таке буває. Ну, а якщо приїжджаєш без запрошення, то це вже значить завдання армії — треба виганяти.

Богдан Дишко, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

Батальйонна тактична група — три аеромобільно-десантні роти та забезпечення — висунулася літаками (а тех-

2 рота 1-го батальйону 80-ї ОАЕМБр перед вильотом зі Львівського аеропорту, 9 березня 2014 р.

ніка — ешелоном) на полігон поблизу селища Гончарівське Чернігівської області на тижневі навчання «Весняна злива» спільно з першою окремою танковою бригадою. Після навчань батальйон розділився: 1-ша рота під керівництвом капітана Михайла Черткова і 3-тя рота під керівництвом капітана Вадима Сухаревського були перекинуті на Сумщину, а 2-га рота під керівництвом капітана Павла Ільціва — на Полтавщину. Підрозділи розділилися на екіпажі та заступили на кордон з Росією на бойове чергування. На Полтавщину також почали підтягуватися з'єднання 24-ї окремої механізованої бригади та 128-ї окремої гірсько-піхотної бригади.

Пізніше у Миргороді до 2-ї роти приєдналися 1-ша і 3-тя роти 80-ї ОАЕМБр. Батальйон згрупувався і вирушив колоною на схід — у селище Комінтерн (з лютого 2016 року — с. Слобожанське) Харківської області.

- [Загроза вторгнення була] цілком імовірна. Але коли ми заїхали в Полтавську область, то побачили, що народ там був надзвичайно проукраїнський. Збиралися патріоти з місцевих, виставляли свої блокпости під українськими

Боєць 80-ї ОАЕМБр із волонтерами у м. Миргород на Полтавщині

прапорами. Люди зустрічали нас хлібом і сіллю. Нам було зрозуміло, що там нічого такого (сепаратистських настроїв. — *ред.*) немає. Чим ближче під'їжджали до Харківської області, то там уже ставлення було трохи прохолодним. Хоча і там були люди, що нас підтримували, але не так, як у Полтавській області. Можливо, це було тому, що в Полтавській області ми стояли в людному місці: на розгалуженні доріг, одна з яких вела на Охтирку. Ми стояли в селі, люди сходились до нас, вони нас бачили. А в Харківській, як пам'ятаю, ми стояли на базі, де людей фактично не було, на «відшибі». Можливо, тому не було такої підтримки — моральної в першу чергу. Про матеріальну не кажу — і харчі, і теплий одяг — тоді все люди несли. Кажу ж, Полтавська область і Харківська запам'ятаються назавжди.

Павло Ільців, капітан, 80 ОАЕМБр

Війна графіті

Луганськ продовжував мирну боротьбу. Але дедалі очевиднішими ставали плани ворога і те, що він не збирається здаватися. «Точкою неповернення» стало 9 березня, коли великий святковий мітинг на честь 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка був розігнаний проросійськими активістами, після чого відбулося перше захоплення Луганської ОДА. Саме тоді за повної бездіяльності міліції в Луганську пролилася перша кров. Більшість луганчан ще не усвідомлювала цього, але з того моменту почалася нова сторінка в історії Луганська.

- На той час центральний майдан біля пам'ятника Т. Г. Шевченку був уже зайнятий легалізованими місцевою владою гопниками — так званою «Луганской гвардией», які реагували надзвичайно вороже на будь-що українське. Через це ми — луганські євромайданівці — проводили свої акції у сквері Пам'яті (навпроти будівлі управління СБУ в Луганській області). Вже відчувалася небезпека. На тлі подій в інших містах у Луганську було дуже тривожно.

Акція на честь 200-річчя від дня народження Т.Г. Шевченка, 9 березня 2014 р.

Ми знали, що вся верхівка області піде на будь-що, аби лишитися при владі, і тому вона зацікавлена в розпалюванні ситуації. І єдина надія була на самих луганчан! На те, що самі мешканці міста й області не дадуть здійснитися цьому пекельному сценарію. Тому наші акції й плакати були спрямовані не на вікна ОДА, а на дорогу, на вулицю — до пересічних перехожих.

Намічався 200-й день народження Шевченка. Це була неділя. Відзначати день народження Кобзаря таки домовилися як завжди — під пам'ятником у центрі міста (у кількох метрах від їхнього «табору»). Тобто наче от такий «жест доброї волі» з боку наших «опонентів». Ніби ці люди з-під російських трикольорів люб'язно надають нам місце для проведення традиційного заходу. Тільки паралельно на протилежному боці вулиці (через дорогу) буде їхній мітинг. Бо в них «русская весна».

9 березня я прийшов на запланований захід і побачив таку картину: з протилежного боку вулиці з-під стели Перемоги з проросійського мітингу із жахливою силою грала музика, щось на кшталт «Русские идут». Організатори нашого вшанування Шевченка намагалися не відставати і теж на всю потужність грали музику українську. Від цього «музичного змагання» було додатково дискомфортно. Але так-сяк захід почався. Виступи. Діти на сцені. Бандуристка співала. Читали вірші. А на протилежному боці вулиці щось кричали. Було неспокійно. Тим більше, що в нас на центральному майдані зібралося десь 200—300 людей (так мені здавалося), а на протилежному майдані (який менший за розміром) зібралося значно більше людей, ще й агресивно налаштованих.

І тут ми помітили, як до «русковесняного» мітингу по проїжджій частині приєдналася доволі організована (бо трималися всі разом, не розтягнені в просторі) група молодиків із російськими прапорами. Людей, може, сотня. За кілька хвилин там здійнявся сильний галас, і ми всі побачили, як та маса накручених людей посунула на наш бік вулиці! А в нас десь половина присутніх — жінки і люди старшого віку, багато дітей було.

Олександр, активіст, волонтер

Близько двадцяти присутніх на акції ультрас прийняли на себе перший удар від натовпу «опонентів», на деякий час затримавши їх і даючи змогу мирним мітингувальникам відійти назад.

- Олексій Біда (один з організаторів) тоді сказав, аби хлопці пішли в перші лави, а дівчата, жінки і старші люди — поспішили відійти вглиб парку. З дівчат зривали вінки, кидали на землю і топтали. Сперечалися, кричали.

  Цікава ілюстрація з того нападу. Позаду мене один агресивний дядько підскочив до дівчат, що тримали плакат, на якому був зображений молодий Шевченко з підписом «200 років». Він вихопив плакат і розірвав його навпіл. А тоді подивився на нього і раптом каже: «Ой, это Шевченко... Извините», — і віддав розірваний плакат дівчині. Схоже, що на мітингу «русской весны» людям у голови вкрутили, що ми — «фашисти», а наш захід — це «шабаш».

  Бачив у перших лавах трикольорних нападників депутата облради, регіонала Арсена Клінчаєва. У місцевої влади він, я так розумію, мав роль виконавця брудної роботи.

Натовп проросійських «активістів», що сунув на святковий мітинг, 9 березня 2014 р.

Але його присутність, та ще і на вістрі клину їхнього нападу, свідчила про цілковиту організованість й підтримку «дійства» місцевою владою і, зокрема, Партією регіонів.

Вони нас відтісняли. Вже заскочили на постамент пам'ятника Шевченку і розбуцали звідти ногами букети квітів, які до підніжжя пам'ятника принесли люди. І зіштовхували з постаменту людей, які не встигли звідти зійти. Кричали на нас «Фашисти!» І били. Пам'ятаю, я просто не розумів, що відбувається. Просто не міг осягнути — це не уміщалося в мою свідомість.

Наші під натиском відступали. Міліція своєю тонкою лінією в одну людину не дуже стримувала наступ. Тобто агресивний «рускомірський» натовп спочатку навіть зупинявся, упершись у лінію міліціонерів. Але в місці, де був Клінчаєв, ця лінія продавлювалася, і вся та ватага проривалася всередину. Ми відступали, поки нас не витиснули з майдану в парк до фонтану.

У сум'ятті я загубив наших і тепер шукав їх. І тут почув за спиною: «Бандера, бандера, бєй бандер!» А далі ривок за капюшон куртки, я втратив рівновагу і мені прилетів удар в обличчя. Мені здалося, що це була лише мить. Але розплющивши очі, я побачив, що лежу долілиць, біля мене нікого, і намацав, що мені вибили передній зуб. Побачив цей біснуватий натовп під будівлею Луганської ОДА. Трохи віддаля побачив наших.

Підійшов, дізнався, що «трикольори» зайняли будівлю ОДА. І що усередині є ще учасники нашого мітингу, яким запропонували (по-моєму, міліціонери) там сховатися від нападу. І ми ще тривалий час не йшли, чекали звістки, що з ними все добре. Коли нарешті оголосили, що всім заблокованим удалося вийти з будівлі і з ними все гаразд, частина наших активістів перемістилася до скверу Пам'яті, де ми заспівали Гімн і, можна сказати, завершили наше не дуже вдале святкування.

Слід відзначити, що місцева влада на своїх офіційних ресурсах жодним словом не обмовилася, що в центрі міста у вихідний день під час традиційного святкового заходу відбувся масовий напад і є постраждалі. Так, наче і не було нічого.

За підрахунками Громадського центру луганського Євромайдану загалом у той день постраждало близько двадцяти осіб. Це — струси мозку, вибиті зуби, переломи.

Після того дня ми стали вже шукати, діставати і брати з собою каски і бронежилети на акції. Робили, що могли, аби Луганськ таки не піддався на сценарій, пропонований місцевими князьками. Але Луганськ у своїй більшості вирішив, що «само розсмокчеться», і не надав великого значення. Як бачимо, само не розсмокталося...

Олександр А., активіст, волонтер

Уже 9 березня були перші підтвердження того, що для участі в масових заворушеннях до Луганська були завезені люди не тільки з сусідніх областей, але й з території РФ.

■ Мы почему и стали употреблять название «Мордор» — потому что с марта в Луганск начали завозить «орков»: собрали их чуть ли не со всей области, со всех «свинарников» самых что ни на есть маргиналов. Потом начали завозить и из России. Уже 9 марта это было известно. Мы как раз тогда услышали это слово — «поребрик». Одного из «персонажей», который дрался, мы «увалили», привезли в отдел. А у него часы показывали на час вперёд.

Антон Потурайко, майор міліції, м. Луганськ

Штурмувальники мали величезний транспарант із написом «Луганщина за референдум». В той же день над ЛОДА було піднято прапор Російської Федерації, проросійські активісти змусили тодішнього голову М. В. Болотських підписати заяву про відставку. Пізніше він оголосив, що заява є недійсною, і продовжив свою роботу на посаді. Через декілька днів будівлю було тимчасово звільнено.

Після сутичок 9 березня проукраїнські активісти почали серйозно замислюватися над тим, як можна було убезпечити себе та людей, що брали участь у проукраїнських мітингах, як активно оборонятися і давати відсіч, адже на захист із боку міліціонерів надії вже не було. У цьому майданівцям активно допомагали луганські футбольні фанати.

Захоплення Луганської ОДА, 9 березня 2014 р.

■ В мои обязанности входило обеспечение безопасности во время наших акций, наблюдение за сепаратистскими акциями изнутри и предотвращение каких-либо столкновений между активистами двух сторон. А тем временем Антимайдан, который трансформировался в пророссийское/сепаратистское движение, разрастался за счет завозимых из соседних областей России молодчиков, алкашей и наркоманов.

Мы с несколькими активистами ходили на их митинги, после захвата здания управления СБУ 6 апреля ходили в их палаточный городок — смотрели, слушали. На тот момент мы еще не были сильно «засвеченными», как другие наши активисты, такие, как Леша Бида, которые непосредственно вели проукраинские акции, постоянно выступали на сцене.

Весной пророссийские взяли моду проводить свои митинги аккурат параллельно с нашими, причем на площади через дорогу от той, на которой проводили свои акции мы — то есть получались, можно сказать, такие контракции. Поэтому мы приходили на пророссийские митинги, садились в сторонке и наблюдали, чтобы в случае опас-

ности (подготовки провокаций и т. д.) оперативно сообщать нашим.

Сергій Глотов, активіст, волонтер

- После 9 марта мы участвовали во всех проукраинских акциях, обеспечивая безопасность активистов. Мы поняли, что на кону уже стоят человеческие жизни, и кроме нас самих, нас никто защищать не будет. Достаточно посмотреть на лица людей, которые участвовали в проукраинских митингах, — это была интеллигенция, элита города, на митингах присутствовало большое количество женщин, детей, были пожилые люди — все они не были готовы физически противостоять озверевшей толпе любителей России, свезенной со всей области и даже завезенных с соседних областей РФ.

  В марте наши ребята два раза ночью сносили палаточный городок сепаратистов возле ОГА. Мы хотели все очень грамотно делать и думали на несколько шагов вперед, потому что понимали, что если делать все это открыто, то впоследствии это сыграет на руку врагу. В Луганске, в отличие от Киева, не было смысла в открытом противостоянии. Позже, когда обстановка начала накаляться, мы поняли, что без помощи со стороны силовых структур мы сами не потянем всю эту ситуацию. Поначалу еще наши ребята охраняли и РУВД, и ОГА — сидели там внутри по ночам, но, к сожалению, эти усилия ни к чему не привели. Мы даже один раз после акции собрались и поехали записываться в областной военкомат, но наш визит там восприняли с насмешкой и нам отказали.

Микита Рибальченко, ультрас луганського ФК «Зоря», волонтер

- Активизировалась молодежь — группа студентов во главе с Данилой Турчином тоже пытались создать самооборону. Я тоже им помогал касками и бронежилетами. Потом многие из этих ребят пошли в добровольческие батальоны. Помню, весной я еще пытался вести переговоры с активистами киевского Евромайдана на предмет передачи нам какого-то оружия, но когда дошло до конкретики, уже было поздно — был май, многие активисты тогда уже выехали, момент был упущен.

Олексій Біда, активіст, волонтер

Діяльність активістів була різнобічною, тому, окрім мітингів та акцій, важливою частиною роботи була інформаційна. Активісти намагалися інформувати населення міста про те, що відбувається у країні та регіоні.

■ З нинішньої перспективи наші тодішні намагання можуть здаватися смішними, але ми робили те, що могли — за умови мінімальних матеріальних, фінансових та людських ресурсів. Робили і вірили, що зможемо протистояти величезній пропагандистській машині.

У нас була своя маленька редколегія у «Фейсбуці». Ми самі розробляли чорно-білі листівки, друкували їх на домашніх принтерах та розклеювали — кожен у своєму районі. Намагалися охопити якомога більше районів міста. Основними темами були: Майдан, його суть та вимоги; розвінчання міфів, які нам нав'язувалися; пізніше — важливість збереження єдиної країни; анексія Криму; антипропаганда, різні пам'ятки. Потім знайшли можливість друкувати кольорові наліпки. Клеїли їх вечорами і ночами по всьому місту, відправляли активістам у різні населені

ЗА ПОСЛЕДНИЕ 22 ГОДА...

РОССИЯ:
воевала в
• Приднестровье
• Чечне (2 раза)
• Южной Осетии
• Абхазии
За что погибали российские парни?

УКРАИНА:
жила в мире
За что будут погибать украинские парни,
если мы присоединимся к России?

ОТЦЫ И МАТЕРИ, ВЫБОР ЗА ВАМИ...

Листівки, які виготовляли та розповсюджували активісти Громадського сектора Луганська, весна 2014 р.

С целью предупреждения проявлений сепаратизма на территории региона в Управлении СБУ в Луганской области круглосуточно действует телефон горячей линии:

(0642) 58-35-52

Луганчане и жители области!

Обращайтесь по этому номеру, если вы стали свидетелями:

- проявлений с признаками посягательства на территориальную целостность Украины
- угроз государственной безопасности
- угроз террористического характера

Листівки, які виготовляли та розповсюджували активісти Громадського сектора Луганська, весна 2014 р.

пункти Луганщини — адже там теж були свої невеличкі Майдани (Стаханов, Сєвєродонецьк, Алчевськ, Сватове, Біловодськ, Краснодон та інші міста).

Можна було судити про ефективність наших листівок і наліпок, виготовлених нібито СБУ і направлених на залякування наших «опонентів», з постів у їхніх проросійських пабліках, які ми моніторили. Про такі наліпки «ватники» писали щось на кшталт: «Запугивают, гады», маючи на увазі СБУ. Насправді ж тими «гадами» були ми.

Анастасія Г., активістка, волонтер

Листівки та наліпки зривали, тому згодом перейшли до малювання на стінах. Проросійські сили Луганська вирізняло те, що вони багато в чому копіювали креативні ідеї проукраїнських активістів. Тому дуже скоро на стінах міста почалася справжня «війна графіті».

■ О граффити мы начали говорить на одном из собраний «Гражданского сектора». Поскольку я художница — решила, что уж в этой сфере точно смогу быть полезной. Решила начать с трафаретов. Пришла тем же вечером домой

и принялась за работу. Первый трафарет был «Луганск — это Украина» размера где-то А4. Помню, что было ещё холодно, и я сама под покровом ночи пошла по близлежащим дворам с этим трафаретом и баллончиком чёрной краски. Вышло так себе, пальцы еле давили на баллончик, и всё растекалось (первая попытка всё-таки!). Поделилась своим опытом с ребятами из «ГС» — несколько человек заинтересовалось. Кто мог — делал трафареты сам. Тем, кто не мог сделать трафарет сам, — делали другие. Вызвались совершенно разные люди, разных возрастов. Начали делить город по секторам в зависимости от того, кто где живёт. В соцсетях, в наших группах начали набирать людей по районам города и объединять их в небольшие группы по 3-5 человек — вместе всё-таки безопаснее. Деньги на краску собирали на наших митингах, а позже удалось договориться с ребятами из Киева — они нам насобирали целый ящик баллонов с жёлтой и голубой краской.

Параллельно существовала группа ребят, которые рисовали флаги. Мы позже тоже переняли их опыт. Очень быстро пророссийские активисты начали «преображать»

Трафарети на стінах міста, весна 2014 р.

Трафарети на стінах міста, весна 2014 р.

наши флаги в свои. Так началась «война флагов». Доходило до того, что один и тот же флаг за ночь мог перекрашиваться по нескольку раз. С флагом возле Украинского драматического театра у нас была целая эпопея — даже засады устраивали, чтоб вычислить, кто же так оперативно работает.

К 9 мая, когда ожидался очередной ажиотаж в городе, решили провести полномасштабную операцию по перекрашиванию флагов. Набралось две или три группы по 3—4 человека. На каждую группу было авто. Пытались за ночь успеть перекрасить все флаги по центральным улицам.

Со временем решили перейти на труднодоступные места. Подумали, что у наших «оппонентов» может не хватить мотивации лезть куда-то вверх, таскать с собой швабры, чтобы перекрашивать наши флаги. Мы начали рисовать на заброшенных заводских зданиях, либо под крышами многоэтажек. Говорят, что эти флаги ещё долгое время оставались не закрашенными (может, есть что-то и сейчас).

Настя М., активістка, волонтер

Проукраїнська акція, 30 березня 2014 р.

Тоді, у березні, луганські патріоти ще були сповнені надій і не здогадувалися, що незабаром розпочнеться справжня війна, а до Луганщини з різних частин країни вже прямують військові.

Захоплення «Ізбушки»

Перші вихідні квітня не віщували аж настільки драматичних подій. Попередні мітинги проросійських сил як у Луганську, так і в Харкові й Донецьку були нечисленними і млявими, здавалося, ситуація заспокоювалася. 6 квітня проукраїнські активісти Луганська провели перший (і останній) Веломайдан та акцію на тему «Чого я чекаю від нового Президента України?», навіть не підозрюючи, що вибори Президента в місті так і не відбудуться. Оптимістичним планам не судилося справдитися: 6 квітня російські колаборанти захопили будівлю СБУ.

- Була неділя. Активісти громадського сектора мали великі плани — рано-вранці прикрасити центральну вулицю

Веломайдан у Луганську, 6 квітня 2014 р.

синьо-жовтими стрічками, вдень провести перший Веломайдан, який мав завершитися мітингом у центрі. Після цього збиралися йти на футбол — «Зоря» грала з «Чорноморцем».

З самого ранку «ничто не предвещало беды», хоча ситуація у місті вже була напруженою. Ми зібралися годині о п'ятій приблизно десятьма особами з цілою купою стрічок. Вирішили в'язати їх на роздільному парканчику посеред дороги, але не в центрі, а трохи далі від сепаратистського табору — починаючи з перехрестя Радянської та Оборонної — і в бік скверу Пам'яті та будівлі СБУ. Було дуже холодно, але сонячно, і настрій у нас був чудовий.

Цікавою була реакція людей, що нас бачили. Прибиральниці, які кричали щось на кшталт того, що ми вішаємо, а їм потім прибирати; люди на зупинці, що рано їхали на роботу або ж з роботи — ці дивилися на нас як на «міських божевільних». І були ще два таксисти, що як лакмусовий папір продемонстрували геть протилежні настрої в місті: один повільно проїхав повз нас і сказав: «Не те цвета вяжете» (натякаючи, очевидно, на кольори прапора РФ), а ін-

ший загальмував і попросив дати йому кілька синьо-жовтих стрічок на пам'ять.

Удень Веломайдан! Починали наші їхати з кільця «полтинника» (квартал імені 50-річчя СРСР на сході міста) і мали приїхати до центру, де планувалася акція у сквері Пам'яті (навпроти будівлі СБУ) на тему «Чого я чекаю від нового Президента України?» У Веломайдані я участь не брала (оскільки не мала велосипеду) — я була відповідальна за організацію акції в центрі, де ми мали зустрічати наших «веломайданівців». І от за кілька годин до того мені телефонують наші «куратори» з міліції і кажуть, що на СБУ великий проросійський мітинг, і краще нам там з нашими прапорами не маячити, а перенести свій мітинг на цирк. Довелося швидко всіх обдзвонювати, інформувати, ставити на сквер хлопців, щоб перенаправляли людей на цирк.

Чекаємо на цирку наших. Приїхали, в принципі все було позитивно — поспівали, пофоткалися. Люди підходять, пишуть фломастерами на ватманах, якою хочуть бачити країну і нового Президента. А я сама не своя, мені настільки кепсько на душі, що не знаю, куди подітися. Хлопці мені кажуть: «І чого ти так переживаєш за те СБУ, як за рідне? Все буде добре!» А я тоді вже передчувала, що добре вже не буде...

Анастасія Г., активістка, волонтер

Деякі з проукраїнських активістів стали свідками того, що відбувалося під стінами обласного управління СБУ.

■ В сквер Памяти я пришёл за час до митинга. Запомнилась та непринужденная, ничего не предвещающая атмосфера в парке. Все было, как обычно: пожилая женщина кормила голубей, мамочки катали на качелях детей. Что примечательно, ничего не изменилось и после того, как через дорогу, откуда ни возьмись, образовалась организованная толпа мужиков с криками «Россия! Россия!» Люди на улице вели себя так, как будто их это не касается и не должно касаться. Мамочки даже не попытались увести своих детей подальше, хотя вся эта возбужденная толпа находилась метрах в тридцати от детской площадки. Я не раз потом пытался проанализировать ту непринужденность и спокойствие,

с которым переживал все эти события Луганск. Ведь установку «ничего плохого с нами не может произойти», «а как мы на это можем повлиять?», «незачем зря переживать» исповедуют 90% населения и других регионов. Защитные реакция психики постоталитарного общества — другого ответа я для себя не нахожу.

К тому времени проукраинских активистов в парке было человек пять. Силы сепаратистов превосходили наши в десятки раз. Осталось только наблюдать со стороны, надеясь на то, что милиция выполнит свой долг.

Долг свой милиция выполняла недолго. После плотной потасовки и первой крови возле входа в «избушку» правоохранители по приказу отошли от входа. Парк просто кишел сепаратистами. Они сновали туда-суда, что-то относя и принося в сумках.

Мне запомнилась группка из семи человек, которые отошли от основной толпы. Двое из них несли большую дорожную сумку. Было впечатление, что в сумке было килограмм восемьдесят, скорее всего оружия, которое они применили бы, если бы все пошло не так легко. Был слышен разговор о каких-то «бендеравцах», которые вот-вот должны были нагрянуть. Они озирались, потому что всерьез ждали какой-то угрозы. Один спросил: «А где же эти бендеровцы?» Другой, окинув взглядом парк, кивнул на меня и пожилого профессора из педагогического университета, с которым я стоял и общался. «Та вот они. Понаехали», — выдавил он. Это вызвало и у меня, и у профессора улыбку. Совершенно незнакомый мне человек узнает нас, коренных луганчан, и ещё заявляет, что мы «понаехали». Явно нас ему представили заочно. Скорее всего показывали фото с наших проукраинских митингов.

В общем, денёк выдался насыщенным. Проукраинский митинг нам удалось провести, но в отдалении от СБУ. Не хотелось лишней крови, которая была бы наруку Кремлю. Тогда Россия только и искала повод полномасштабно ввести войска на Донбасс под видом миротворческой миссии. Поводов это сделать им давать не хотелось. Тогда я не воспринял, что взятие СБУ будет переломным событием в нашем регионе. К тому времени областную администра-

цию уже захватывали и сдавали обратно. Была надежда, что и тут так произойдет. А вот некоторых девчонок из нашего актива события этого дня сильно расстроили. Видно, уже предчувствовали нехорошее.

Артем О., активіст

Обласне управління мав обороняти спецпідрозділ СБУ «Альфа». Проте бійці покинули будівлю, і протистояв натовпу штурмувальників лише кордон міліціонерів, які за деякий час отримали наказ відступити, після чого будівлю зайняли російські колаборанти.

■ В тот день у меня был выходной, и я наблюдал за происходящим в центре города.

Милиционеров вывели на охрану, потому что была стандартная ситуация, как после митинга 9 марта, когда побили людей. Дали команду надеть щитки, шлемы, бронежилеты 1-го класса (которые защищают от ножа), выдвигаться и контролировать толпу. Потом команда поступила о том, что вся эта толпа сейчас будет идти от ОГА в сторону здания СБУ. Естественно, ребят перенаправляют туда — в ту сторону.

Захоплення будівлі обласного управління СБУ, 6 квітня 2014 р.

Сепаратисты начали собираться неорганизованными кучками в сквере Памяти напротив СБУ. После этого уже начали становиться организованной толпой. Они явно действовали по команде — вдруг стали, как говорят, «одним мощным кулаком»: одни расступаются, а к зданию выдвигается ударная группа, которая начинает конкретно драться, «рвать» ребят, бросать камни, ломать... У пятерых человек были обнаружены кирки! Я это видел лично: он открывает сумку, достаёт оттуда пять штук строительных кирок. И они начинают выбивать плитку. А кирки совсем новенькие!

И что очень важно: группа, которая непосредственно «дуплила» моих ребят, а все были либо в балаклавах, либо в медицинских масках, в толстовках с капюшонами, почти все были одеты в удобную одежду — в спортивные штаны, мало кто был в джинсах. И все совершенно трезвые. То есть люди ехали конкретно «на разборку», подготовленные.[...]

В оцеплении здания не вэвэшников «рвали» на входе — там были обычные милиционеры: сотрудники уголовного розыска, участковые. На видео видно, как с ребят срывали каски, отбирали щиты. Мы все ждали, когда выйдет на подмогу «Альфа». Потому что человек с автоматом в любом случае внушает ужас. А не то, что милиционеры, которые стояли в шлемах и со щитами. У моего товарища сорвали с головы каску, вывихнув при этом ему челюсть. Когда все это закончилось, мы его забрали и отвезли в больницу вправлять челюсть.

Ребятам дали команду отходить — и штурмующие зашли в здание.

Причем за десять дней до штурма О. М. Петрулевич (тодішній начальник управління СБУ у Луганській області. — *ред.*) дал команду собрать оружие в одном здании. Зачем?! Это как все яйца собрать в одну корзину и нести их на голове. Нам еще рассказывали, что оружейная была заминирована. Но потом к нам попали фотоподтверждения того, что дверь даже не была повреждена, ее открывали ключами!

Вот как раз 6 апреля мы поняли, что нас продали. Продали окончательно.

Антон Потурайко, майор міліції, м. Луганськ

Отже, будівлю СБУ було захоплено. Працівники управління залишили зброю і вийшли неозброєними, тому в проросійських сил з'явилося достатньо переваги, яка дозволяла контролювати все, що відбувалося у місті та в окрузі. Колаборанти одразу перекрили вулицю Радянську, розбили свій табір на території скверу Пам'яті — натягали туди покришок, парканів, фанерок, наметів тощо.

■ Если посмотреть на видео, на фотографиях: эта колючая проволока, которой была обнесена территория — она новая. То есть, её не где-то там сняли и привезли — она уже была приготовлена, закуплена заранее. И причём поставить за двое суток укреплённый лагерь с часовыми — было понятно, что всё это было спланировано и заранее готово.

В этом их палаточном городке всех приезжих встречали одной-двумя бутылками водки. Кроме алкоголя уже тогда им завозились и наркотические вещества — «симплекс». Это — содержащее опий успокоительное для лошадей, один куб которого можно разделить на 10 доз. Причем этот препарат не производится в Украине, фабрика по его производству находится в Ростовской области.

Барикади біля будівлі управління СБУ, 9 квітня 2014 р.

Кстати, еще в первый день нам предлагали люди — женщины говорили: «Привезите снотворное или слабительное. Мы их сейчас накормим: кто заснёт, кто обо...тся». Но никто так и не среагировал — не дал такую команду!.. Всё просто пустили на самотёк.

Антон Потурайко, майор міліції, м. Луганськ

■ Когда захватили СБУ, пришло понимание, что мы полностью выходим из игры, ведь у них уже было оружие, а у нас нет — ни одно из силовых ведомств так и не пришлок нам на помощь. И фактически никаких реальных действий по локализации и устранению угроз территориальной целостности Украины силовыми структурами предпринято не было — лишь формально создавалась видимость блокирования и штурма захваченного сепаратистами здания.

Микита Рибальченко, ультрас луганського ФК «Зоря», волонтер

Однак якийсь час луганчани ще плекали надію, що центральна влада покладе край цьому безладу. Проукраїнські активісти складали заяви, звернення до органів місцевої та центральної влади, збирали підписи на мітингах. Намагалися застосовувати усі законні інструменти громадянського опору. Серед іншого, пробували налагодити співпрацю з міліцією.

■ В апреле с подачи Игоря Чудовского (адвокат, активіст луганського Євромайдану. — *ред.*) пару раз мы встречались с милицией. Первый раз мы встречались с тогдашним начальником областного управления МВД В. С. Гуславским. Он отговаривал нас выходить (тобто організовувати проукраїнські акції. — *ред.*), ссылаясь на то, что это опасно. Я сказал им, что мы не можем перестать выходить, потому что нам нужно постоянно показывать, что Украина в Луганске есть, что Луганск — украинский город.

Позже, 30 апреля Гуславского заменили на А. В. Науменко, и мы на следующий день ходили к Науменко познакомиться. Управление СБУ уже было захвачено, а по улицам нашего города бродили вооруженные люди. Мы задали один главный вопрос: «Почему вы не уберете вооружен-

ных людей с улицы?» На что нам ответили, что в спецоперации гражданские не должны вмешиваться.

Олексій Біда, активіст, волонтер

З 6 квітня в Луганську запанував «русский мир», тому питанням часу стало захоплення інших стратегічних об'єктів області. Одним із них був міжнародний аеропорт «Луганськ».

Повітряні ворота Луганщини

7 квітня 2014 року до Києва надійшла інформація про блокування роботи Луганського аеропорту. За повідомленням, російські колаборанти спробували захопити диспетчерський пункт, побили в будівлі вікна, але, зрештою, свого не досягли. Утім, стало зрозуміло, що Росія може спробувати використати цей важливий стратегічний пункт для своєї авіації. О другій ночі 8 квітня 2-гу роту 1-го батальйону 80-ї ОАЕМБр підняли за тривогою. Десантники вишукувалися у військові колони й вирушили на місце нової дислокації. Ним виявився міжнародний аеропорт «Луганськ».

До летовища прибуло десять бронетранспортерів БТР-80, медичний автомобіль УАЗ та близько вісімдесяти бійців. Ротною тактичною групою керував полковник Андрій Трохимович Ковальчук, на той час начальник штабу 80-ї ОАЕМБр.

■ Я отримав бойове розпорядження: з ротно-тактичною групою(під моїм керівництвом) висунутися з Комінтерна в Луганський аеропорт і прийняти його під охорону. Розпорядження так і звучало. Ротна тактична група у складі БТР, автомобілів, техніки здійснила 400-кілометровий марш. І рівно о 13.00 я взяв Луганський аеропорт під охорону.

Андрій Ковальчук, полковник,80 ОАЕМБр

■ Ми сиділи напоготові, ми чекали команд. Потім нам сказали, що в Харкові адміністрацію зачистили, а в Луганську та Донецьку все почало розвиватися. І нас у ніч, з 7 на 8 [квітня] по тривозі підняли, ми зібралися (я був тоді в складі другої

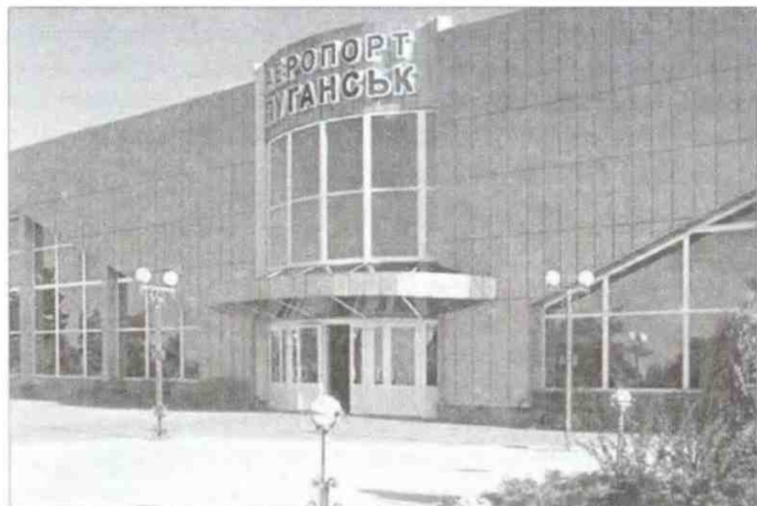
аеромобільної роти, і там були ще прикомандировані люди з інших підрозділів) і вирушили. А куди їхали — навіть не знали. І от коли вже розвиднілося трохи, ми по дорожніх знаках зрозуміли, що направляємося десь у сторону Луганська, і чим ближче ми під'їжджали до Луганська, то [тим більше] люди дивувалися, коли бачили колону техніки, яка їде. Більшість із тих людей мали особисту неприязнь до нас, показували нам жести різні, махали нам прапорами РФ, ми були здивовані абсолютно, такого не очікували, бо ще толком не знали, які там настрої. І коли ми побачили, що під'їжджаємо до міжнародного аеропорту «Луганськ», то командування нам з'ясувало, що в нас є певні завдання — охороняти даний об'єкт. Вже перед тим були спроби захопити певні будівлі, які відносилися до аеропорту, а аеропорт — це стратегічний об'єкт.

Тарас Крупач, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

Луганський аеропорт мав відігравати роль резервного аеропорту під час проведення чемпіонату Європи з футболу, оскільки Донецьк та Харків були містами-господарями турніру і розташовувалися у відносній близькості до Луганська. Сам аеропорт знаходився на південь від Луганська: відстань від центру міста складала близько 20 км; до початку міської межі (селище Видне) — ще менше, близько 9 км. Найближчим населеним пунктом до аеропорту було селище Переможне, де мешкало багато працівників летовища.

У 2008—2009 роках аеропорт «Луганськ» значно оновили, що обійшлося Україні у 250 млн гривень — увосьмеро дешевше реконструкції аеропорту в Донецьку. Тоді на території осучаснили основний термінал, його внутрішнє оздоблення та відремонтували злітно-посадкову смугу. Втім, луганське летовище було здатне на постійній основі приймати тільки вертольоти та неважкі літаки (до 100 тон); для «Боїнґів» та «Ейрбасів», якими послуговується більшість великих авіакомпаній, злітна смуга лишалася вузькою.

Масштабну реконструкцію злітної смуги Луганського аеропорту було заплановано на весну—літо 2014 року. На цей інфраструктурний проект мали виділити 451 мільйон

Будівля аеровокзалу у мирні часи (фото з yandex.ua/maps)

гривень. Перебудова мала торкнутися перону для стоянки літаків, а також першої, другої та магістральної руліжних доріжок, де планувалося зробити нові стоянки для важких повітряних суден. У такому разі Луганщина отримала б справжній сучасний повітряний портал, в якому могли б оперувати великі авіакомпанії та лоукостери. Із запровадженням безвізового режиму це могло відкрити великі можливості для луганчан та розвитку регіону, але в мирні українські плани втрутилася Росія.

Площа аеропорту, яку мала охороняти 2-га рота 1-го батальйону 80-ї ОАЕМБр, дорівнювала 412 га (приблизно 6 кілометрів завдовжки і 4 кілометри завширшки). Вона включала диспетчерську вишку, двоповерхову будівлю аеровокзалу («головний термінал»), злітно-посадкову смугу, локаційно-посадкову станцію та інші інфраструктурні об'єкти (диспетчерські пункти, пожежну частину, склади паливно-мастильних матеріалів, ремонтні майстерні, гаражі спецтехніки, станцію метеоспостереження, трансформаторні та резервні дизельні станції, а також вишки для спостереження за ситуацією на злітно-посадковій смузі).

■ В Луганському аеропорту термінал був не таким, як у Донецькому. Це була гіпсокартонна будова — і якщо артилерійський снаряд 152 мм попадає в четвертий поверх, то приземляється в підвалі. А по нас працювали такою системою «Тюльпан», в якого 203-мм і 240-мм [калібр] , тобто вага снаряда 110 кг. Коли снаряд попадав у злітно-посадкову смугу, то ми могли заїжджати туди БТР, це вже був свого роду капонір — до трьох метрів була воронка.

Ігор Штанько, лейтенант, 80 ОАЕМБр

Отже, 8 квітня 2014 року десантники прибули на місце та оселилися на другому поверсі будівлі аеровокзалу, біля залу очікування. У той же час на територію летовища перекинули бійців спецпідрозділу «Альфа», але мета їхнього приїзду лишилася невідомою для бійців «вісімдесятки» (з початком бойових дій у Слов'янську спецпризначенців відправили в Донецьку область).

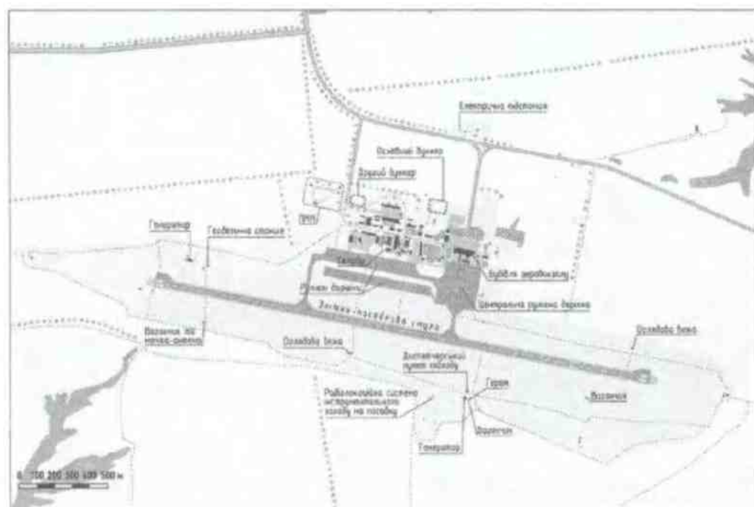
Будівля аеровокзалу всередині, весна 2014 р.

На той момент одне з приміщень, а саме запасний диспетчерський пункт, було захоплено терористами. Із заходом роти десантників — що стало несподіванкою для бойовиків — останні самі покинули приміщення, не вчинивши жодного опору.

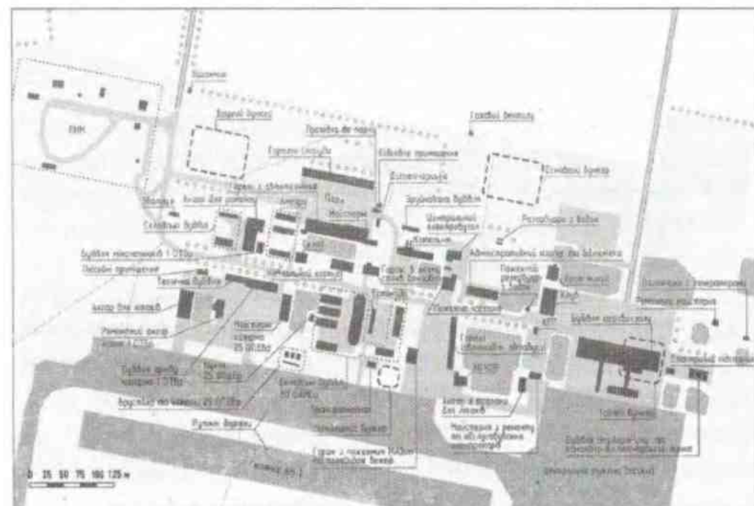
- Необхідно розуміти: є охорона, а є оборона. Охорона — це функція виставлення патрулів, забезпечення пропуску на територію, охорона основних приміщень, дальніх приводів, ближніх приводів, тобто тих об'єктів, які забезпечують дієздатність аеропорту. А оборона — це вже коли риються окопи для техніки, обладнуються позиції і зводиться загальна система управління.

  Так от, перше завдання було взятии аеропорт під охорону, а саме перейняти функції в міліції. Тому 8 квітня о 13-й годині ми виконали своє перше бойове завдання, взявши під охорону Луганський аеропорт — шляхом виставлення особового складу, який забезпечує пропускний режим на територію аеропорту, взяття під охорону основних об'єктів життєдіяльності аеропорту.

Андрій Ковальчук, полковник, 80 ОАЕМБр

Загальна схема Луганського аеропорту

Детальна схема Луганського аеропорту

2-га рота взяла під охорону найбільш важливі стратегічні об'єкти і заступила на бойове чергування. Старшим офіцером з охорони (а згодом з оборони) аеропорту було призначено майора Анатолія Іченського.

■ Після ознайомлення із ситуацією, схемою та структурою аеропорту було прийнято рішення про взяття під контроль та охорону основних об'єктів аеропорту (ближні та дальні західні та східні приводи керівництва, пункт управління та метеовишка) з метою недопущення їхнього захоплення. Всього було шість постів, а БТР-80 було тільки вісім. Було дві зміни особового складу. На двох постах водії з машинами навіть не мінялись — тільки особовий склад. Зміна, що відпочивала, була одночасно і резервною.

Анатолій Іченський, майор, 80 ОАЕМБр

■ Аеропорт був дуже красивий. Гарне місце. Він сам на такому підвищенні. Коли приїхали туди — тихо, спокійно, люди ходили, літаки літали. Нам усі так зразу казали: «О, військові поприїжджали». А коли сказали, що ми зі Львова, то там такі плітки ходили: «О, бандери поприїжджали».

Нам поставили завдання. Найперше — подивитися, яка територія, бо сказали, що територія аеропорту дуже велика. Ми приїхали, відпочили, виставили охорону. Після першого дня нам показали, де будемо жити. Після цього командир роти показав об'єкти. Територію аеропорту поділили на 4 напрямки: північ, південь, захід, схід. Виставили проміжні пости на самій території, і так несли службу. А взагалі — місце Луганського аеропорту чудове. Всередині все було зроблене по євростандарту: туалет, умивальники, душові кабіни, зал відпочинку, зал підвищеного комфорту, м'які крісла. Було де посидіти, подивитися телевізор, вільний вай-фай. Загалом, місце було просто чарівне.

Позивний «ГА.ВА», сержант, 80 ОАЕМБр

Аеропорт працював у звичному режимі. Обслуговувалися регулярні рейси UTair, чартери до Туреччини, прилітали політики — Олег Ляшко, Олександр Єфремов, Юлія Тимошенко, очільник МВС Арсен Аваков та генерали зі штабу,

відлітав на матчі луганський футбольний клуб «Зоря». Також прибували літаки військово-транспортної авіації, перевозили бійців внутрішніх військ, завозили амуніцію.

Працівники аеропорту здебільшого ставилися до військових з осторогою, дехто — з ворожістю.

■ Аеропорт працював. Коли ми приїхали туди — всі дивились на нас, як перелякані, не розуміли, нащо ми приїхали. Перше враження я запам'ятаю назавжди. Коли солдати зайшли туди — зі зброєю, з усім — адміністраторка сказала не «Добрий день», а «Нє поцарапайтє столи». Купа військових зайшла, а вона — «Нє поцарапайтє столи»! Це запам'яталося. Які ще перші враження? Серед працівників було багато людей, які були вороже налаштовані, вони з нами не спілкувалися, постійно передавали інформацію по телефону. Були люди, які нам допомагали — і харчами, і спілкувалися з нами. Були «подвійні агенти», які ніби були добрі з нами, але «зливали» інформацію сепаратистам із числа охорони аеропорту.

Павло Ільців, капітан, 80 ОАЕМБр

■ Більша частина людей вела себе позитивно. Але от коли ми сказали, що ми приїхали зі Львова, трошки так відреагували, ніби «Приїхали бандери на схід». Казали нам: «Ви ж бандери, вас же там цілий Бандерштадт. Як ви так? У вас же ж там Бандера живе». Я кажу: «Хто вам таке сказав? Бандери вже давним-давно немає». Я мав особисто розмову з начальником охорони, він настроєний був проти Збройних Сил України. Начальник центру забезпечення зв'язку аеропорту був за сепаратистів, дуже часто приїжджав. Коли приїжджав в аеропорт, переписував наші позиції, де ми стоїмо, кількість особового складу, озброєння.

Позивний «ГА.ВА», сержант, 80 ОАЕМБр

Утім, за свідченнями диспетчера аеропорта Сергія П'ятниці, настрої були різними:

■ Мне повезло — у меня смена диспетчерская (руководитель полетов Погорелов) была патриотически настроен-

Кімната на 2-му поверсі аеровокзалу, в якій розміщувався особовий склад 2 роти 1 батальйону 80-ї ОАЕМБр, середина квітня 2014 р.

ная. В смене было около десятка людей. На всю смену был один сомневающийся, но и то больше в сторону Украины. А так в нашей службе были и сепаратистские настроения, даже довольно активные. У нас было несколько смен. Мы, естественно, общались между собой, и естественно, на эти самые болючие темы. И мне с кем-то приходилось спорить о том, что не может быть Украина какими-то кусками. Не должно быть, чтобы какие-то обколотые наркоманы стояли на блокпостах с оружием.

Сергій П'ятниця, диспетчер, Луганський аеропорт

Це підтверджує і один з працівників ВОХОР, який від початку оборони летовища спілкувався й активно допомагав військовим:

- Мы с семьей (жена, дочка, внук, сын) ездили поздравлять ребят на Пасху на своей машине и возили им продукты. [Стояли] четыре человека на БМП. Когда ехали к ребятам, они сделали предупредительную очередь перед машиной, метров за триста. Мы вышли из машины и показали, что мы гражданские и не боевики. Я с сыном решили поздра-

вить наших украинских солдат, которые приехали нас защищать. Собрали продукты, паски и поехали к ребятам. Они приняли нас, поблагодарили, и мы поехали домой. [...] А Мирошниченко — начальник службы безопасности — был махровым сепаратистом. [...] Когда после штурма казарм на ВВАУШе пришел целый батальон милиции в аэропорт (оружие забрали с собой), то две сотрудницы аэропорта, сепаратистки, которые в этот день дежурили в ВОХР, не пускали их на территорию ЛАПа. Командир сделал два выстрела, после чего им открыли ворота и милиционеры зашли.

Мешканець с. Переможне, волонтер

На допомогу десантникам до аеропорту вирушили міліцейські патрулі з числа міліціонерів, що лишилися вірними присязі. Головним їхнім обов'язком, як розповідає майор міліції Антон Потурайко, було недопущення провокацій щодо військових з боку проросійськи налаштованого населення. Крім того, міліцейські патрулі мали обстежувати територію аеропорту і виявляти підозрілих спостерігачів, інформаторів, попереджати можливі диверсії. Дванадцять міліціонерів розбилися на шість патрулів і заступили на чергування в аеропорту.

■ Уже тогда было понятно, что настроения у всех неоднозначные, и, увы, как это ни грустно, но тоже было понятно, что не все коллеги поддерживают целостность Украины, не все хотят защищать страну. Причем очень многие... Это было понятно, тем более на примере уже захваченного Крыма. Ведь многие наши знакомые «оттуда» (из Крыма) звонили и говорили: «У нас теперь новая зарпла-а-та! Нам очень много пла-а-тят. Вот нас тут сейчас на очередь на кварти-и-ры поставили!» Естественно, что всё это начинало отравлять, был очень большой соблазн. Агитация работала очень хорошо, не скрою. Естественно, взаимодействия полного с военными не было. Естественно, они не доверяли нам на примере крымской милиции. Мы, в свою очередь, тоже не знали, что происходит, и опасались очень многого — не понимали, что может дальше быть. Но с другой сто-

Майор міліції Антон Потурайко в аеропорту, травень 2014 р.

роны, были люди, которые действительно понимали, что присяга даётся один раз, что землю свою нужно защищать.

Первые группы сепаратистов — это были городские маргиналы в большей своей части. Не столько идейные, сколько действительно уже прикормленные российской разведкой и предателями. И, естественно, мы понимали, что с этими маргиналами нам не по пути.

Антон Потурайко, майор міліції, м. Луганськ

Із вірними присязі міліціонерами у військових склалися дружні стосунки, дехто підтримує зв'язок і дотепер.

■ Я маю дружні відносини з поліцейськими (на той час вони ще були міліція). Ми разом обороняли Луганський аеропорт, поки їхній відділ не захопили та їх не перекинули в Рубіжне. І от з того часу я з ними підтримую контакт. Коли приїхали ми до них туди в аеропорт, їх начальник призначив на охорону аеропорта. І там трохи не довозили харчі. Треба було забезпечити їх, поділитися з ними. Бо коли ми перший раз туди заїхали, ми їм сказали: «Слава Україні!» Не було якоїсь такої сильної надії, що нам будуть відповідати. Ми під'їхали, вони нам: «Героям слава!» Ми такі: «Нічого собі, мужики щось там знають». Правда, розмовляли вони російською, але українську мову чудово розуміли. Скажімо, Потурайко Антон (нині в нього звання підполковник), лейтенант, молодший інспектор міліції Резников Віталій. І прізвище третього я забув, знаю, що звати Артем. Вони всі — працівники міліції, я з ними познайомився, так і тримали ми блокпост. Ну, і вся інформація [...], що є, як є в Луганську, я [від них] передавав своєму начальнику, а потім вже сказав своєму начальнику, що є людина з міліції, вона там працює, більше в неї є інформації, можна поговорити. Потім вже прийшли, я їх познайомив, вони собі вже своїми справами займалися.

Позивний «ГА.ВА», сержант, 80 ОАЕМБр

■ Вони (луганські міліціонери. — *ред.*) разом з нами там чергували. Щоправда, їх було небагато, і вони відверто говорили, що побоюються за сім'ї, за свої родини. Бо все ж таки в кожного там друзі, родичі, батьки, дружини, діти знаходились в Луганську та в населених пунктах поряд. То з часом вони теж нас залишили, хоча вони нас підтримували.

Богдан Дишко, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

У той час, як 2-га рота 1-го батальйону 80-ї ОАЕМБр уже перебувала в аеропорту, 1-шу і 3-тю роти було перекинуто на стару військову частину в самому Луганську.

■ Тривога була. Тому що ми не знали, з якою метою ми все то робимо. Коли ми приїхали на полігон, ми трошки розсла-

билися. Ми думали, що то просто нас підняли по тривозі показати, що ми готові погасити цю агресію, яка була в нашій країні. І ми трошки заспокоїлися, що не попали десь там у Крим. У Крим попала 79-та [бригада] — їм там було «цікавіше», ніж нам.

У Луганськ приїхали на стару військову частину, розмістилися.[...] Будучи там протягом трьох днів, ми почули таку інформацію, що в Луганській обласній раді почалися якісь заворушення. У подальшому ми вже знали, що в той час, коли ми там були, якраз захопили Луганську обласну раду. Нас тоді був повний батальйон (батальйонна тактична группа) з доданими підрозділами — нам вистачало зусиль і засобів, щоб подавити ту агресію, яка там була. Але нам ніхто не дав команду. Отака ситуація получилась.

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

3-тю роту було перекинуто під Слов'янськ, де вже почалися серйозні бойові зіткнення. 13 квітня поблизу Слов'янська відбувся перший бій, під час якого загинув боєць спецпідрозділу «Альфа» Геннадій Біліченко. У той же день Рада з національної безпеки та оборони оголосила про початок антитерористичної операції.

Тоді ж 1-ша рота перемістилася до с. Райгородка Новоайдарського району Луганської області, де місцеві колаборанти намагалися блокувати військових: спочатку дорогу перекривали цивільні мешканці, потім з'явилися озброєні автоматами молодики. Військові на той момент не мали права відкривати вогонь. З Луганщини у кінці травня після появи загону російських диверсантів під керівництвом Ігоря Стрєлкова (Гіркіна) роту було скеровано під Слов'янськ. Так само у Слов'янській операції та обороні м. Артемівськ (з 2016 року — м. Бахмут) Донецької області брала участь і 3-тя рота бригади. Підрозділи десантників очолив полковник А. Ковальчук.

- Після взяття [аеропорту] під охорону я протягом двох тижнів керував охороною аеропорту. А далі отримав нове завдання, і з рештою батальйонної тактичної групи ми висунулися в район Слов'янська у безпосереднє підпо-

рядкування керівника АТО, і вже там виконували бойові завдання з визволення Слов'янська. [Тоді] я наперед вже знав, що повернусь туди (до аеропорту. — *ред.*) і очолю це угрупування. (Пізніше, після звільнення Слов'янська полковник А. Ковальчук очолить операцію з деблокади Луганського аеропорту. — *ред.*)

Андрій Ковальчук, полковник, 80 ОАЕМБр

Тим часом оборонці аеропорту залишилися майже сам на сам із необхідністю облаштовувати побут, бо на той час можливості держави були, м'яко кажучи, обмежені. Але на допомогу прийшли луганські волонтери.

Зародження волонтерського руху на Луганщині

Містом ширилися чутки про перекидання військових на Луганщину, і як тільки до Луганського аеропорту прибули львівські десантники, активісти почали збирати і возити їм допомогу.

- 8 апреля один из наших активистов сообщил мне, что через своего знакомого, который работал в аэропорте, он узнал, что туда зашла 80-я бригада. Мы очень обрадовались, что у нас появились хоть какие-то военные. Я сразу же кинул клич в Facebook (в нашей группе «Європейський Луганськ — Громадський сектор»), и буквально за два часа мы собрали пару-тройку машин с продовольствием, средствами гигиены, некоторыми вещами. И вечером мы поехали. Нас было человек шесть-восемь. Встали на стоянке возле аэропорта. И там стояли менты. Мы спрашиваем:
  — А где здесь вояки?
  — Какие вояки?
  — Да вот нам сказали, что в аэропорту стоят военные.
  — А кто вам сказал?
  — Знакомый работник аэропорта.
  — Сейчас, подождите.

Олексій Біда, активіст, волонтер

■ ВСУ шли достаточно скрытно, мы об этом узнавали от местных жителей — что вот там зашли наши военные. И мы с ребятами из Автомайдана и «Дорожного контроля» начали говорить между собой, что нужно поехать и отвезти ребятам помощь. В Райгородку, Марковку возили помощь, потом с апреля, когда завели «восьмидесятку» в аэропорт — туда начали возить.

Когда приехали, милиционеры спросили, что мы там везем, показали, куда идти. Позвали, вышло несколько человек в балаклавах. С этого у нас началось первое знакомство с 80-й бригадой — львовскими десантниками.

Я сам десантник, поэтому именно я начал с ними разговор, и видимо, произвел нужное впечатление, мы нашли общий язык. Изначально было определенное недоверие, потому что события разворачивались достаточно интенсивно — где-то в области военных уже блокировали, где-то еще какие-то ситуации происходили. А тут приехали поздно вечером какие-то ребята неизвестные... Ну, мы представились, рассказали, кто мы. В общем, удалось их убедить в честности наших намерений, разговорили их. Командиром всей группы на тот момент был Анатолий (Анатолій Іченський. — *ред.*). Передали им привезенную помощь, обменялись телефонами, они нам рассказали о своих потребностях, после этого началось общение.

Денис Денищенко, активіст, волонтер

У середовищі луганських активістів швидко почав формуватися справжній волонтерський рух.

■ У них (військових. — *ред.*) тогда было много ребят с простудой. Они, по сути, были там без ничего — нужно было продовольствие, казанки для приготовления еды и куча всего, вплоть до носков. После этой первой поездки у нас произошел такой разговор, что нужен человек, который возьмет на себя ответственность координировать эти усилия по сбору и передаче помощи военным. Это была опасная и рискованная работа. Я на тот момент был готов взять на себя эту ответственность. И все согласились с моим «назначением». Причем это был мой первый опыт в такой сфере.

С этого момента и началась наша волонтерская деятельность. И с тех пор я практически каждый день ездил в аэропорт — вплоть до своего выезда из города. Мой первый пост в Facebook был отчетом о первой поездке. С тех пор я каждый день делал посты со списками необходимого для защитников аэропорта, и каждый день мы собирали помощь. Откликалось очень много луганчан, плюс начала приходить помощь с разных уголков страны. Ко мне стало поступать все больше запросов о том, как можно передать денежную помощь. У меня была зарплатная карта. Сначала я давал ее номер в личных сообщениях людям, которые хотели помочь, затем начал публиковать его в своих постах.

Сергій Глотов, активіст, волонтер

Паралельно з луганчанами з перших днів охоронцям аеропорту почали допомагати й жителі прилеглого селища Переможне, де мешкали деякі працівники аеропорту.

■ Я работала в Луганском аэропорту, и когда ребята приехали, еще не было таких сильных боевых действий. Меня вызвали на работу, когда их только привезли и нужно было им готовить кушать. Я видела в них пацанят, именно пацанят. Многие подходили, разговаривали, хотелось их утешить. Тогда многие пекли печенье, коржики и приносили ребятам. Вот так началась помощь.

Когда начались активные действия, когда в аэропорт приезжали и нас обстреляли, когда поставили блокпост и стали нас пропускать на работу по пропускам — тогда мы поняли, что будет что-то серьезное. Тогда ребята писали родителям, и они им присылали одежду, и они просили нас привезти посылки. Я ездила в Луганск на «Новую почту» и привозила им посылки. С того моментам мы поняли, что ребятам нужна наша помощь. Потому что у меня дочка почти такого же возраста, даже они моложе были.

Мешканка с. Переможне, волонтер

■ Працівники деякі до нас ставилися навіть дуже добре, наприклад, там певні люди з Переможного. Було кафе в аеропорту, воно ще працювало, коли ми приїхали. [...] Ми просили продавщицю — вона купляла засоби особистої

Бійці 2 роти 1 батальйону 80-ї ОАЕМБр, які чергували на східній стороні злітної смуги, травень 2014 р.

гігієни, зубні щітки, пасту, деякі там побутові речі — дійсно, вони згоджувались. Тобто були люди, що помагали. А були певні особи, які дуже негативно ставились, і це безпосередньо бувало на постах. Під'їжджали машини, питали: «Навіщо ви сюди приїхали? Що ви тут робите? Для чого ви тут? Так не має бути». Ми старалися їм адекватно відповідати: «Нічого страшного, ми тут просто не-

семо службу, ми не готуємося до війни, просто охороняєм певний об'єкт, який нам дали».

Микола Тобейчик, солдат, 80 ОАЕМБр

До того ж хвилювання персоналу щодо нової будівлі виявилися геть безпідставними. Десантники поводилися із відреставрованим аеровокзалом із властивою військовим охайністю: спершу в терміналі вони навіть перевзувалися у капці, мили підлогу та окремо прибирали за собою сміття. На першому поверсі працювала кав'ярня, де військові пили каву та купували солодке, був доступ до Інтернету, банкомат.

■ Коли ми приїхали в аеропорт, нам усе так подобалось, все було гарно, чисто. Ми навіть за собою старалися не смітити, прибирали. Машини наші, БТР, вони ж в таку погоду в квітні дуже багато грязюки збирають на колеса, на броню. Ми машини після кожного чергування мили, щоб вони багнюку не розносили по дорогах. Самі також чистили взуття, ходили по самому терміналу в капцях. Коли були дощі, ми там мили підлогу навіть, щоб працівники аеропорту не мали зайвого клопоту через наше перебування. Старались культурно поводитись, як і завжди, куди ми їздили.

Запам'яталося, які там гарні ялинки були... Дуже гарні! Яка гарна була злітна смуга. Запам'ятались дві косулі — до самого БТР прийшли. Ми їх не стріляли. Це ось тоді так зачепило нас за живе, коли сказали, що ми там кроликів стріляєм, лисиць, ще щось — там «флору, фауну»... Просто подивились на них, полюбувались... Коли вони помітили людей, то зразу втекли. Запам'яталось, як ми ями для сміття копали, щоб не насмічувати, порядок щоб був. Ми так звикли, ми так завжди дієм: на полігоні заїжджаєм — все закопуємо, щоб все було чесно. Це ж наші землі, нам тут жити і нашим нащадкам.

Богдан Дишко, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

У середині квітня можливості для постачання провізії в аеропорт почали звужуватися — озброєні бойовики встановлювали перші блокпости на дорогах Донбасу. Після офіційного оголошення початку АТО обстановка у місті по-

Скринька для коштів на допомогу військовим на проукраїнській акції, квітень 2014 р.

гіршувалася день-у-день, але з прибуттям військових надія на утримання миру відродилася. Активісти почали збирати допомогу на проукраїнських мітингах, які у той період знову проводилися щодня.

■ **У нас была скрынька для сбора средств — на каждом митинге удавалось собирать минимум по 800—900 гривень. В целом, ежедневно у нас было от 1000 до 3000 гривень. Не все деньги собирались на митингах и передавались на карту. Бывало такое, что мне звонили и говорили подъехать в определенное место и забрать наличку или мне ее передавали каким-то другим образом. Многие люди тогда еще не хотели «светиться», афишировать свою поддержку украинских военных, но откликалось в целом много людей.**

Соответственно, помощи становилось все больше, и мы узнавали о других воинских подразделениях, которые находились на территории области, в том числе о пограничниках, которым мы тоже старались помогать. Фактически до конца апреля мы объездили все воинские части области, иногда за день могли побывать в двух частях. Приблизи-

тельно 70% помощи собиралось в Луганске, в том числе довольно много денежных средств. Например, мы приезжали на рынок и покупали столько, сколько помещалось в машину — в газель или хотя бы в легковую. Кроме продуктов и средств гигиены, мы начали заказывать рации, радиостанции и так далее.

В основном я ездил вместе с кумом на его машине, которую потом «национализировали» «власти молодой республики». Ездили в аэропорт практически каждый день — заезжали перед работой. Ехали на рынок и закупали, сколько хватало денег. Завозили все это в аэропорт и ехали на работу.

Сергій Глотов, активіст, волонтер

Крім того, на плечі волонтерів з часом ліг обов'язок возити в аеропорт їжу, яку готували у Луганську. Невдовзі також виникла проблема із доставкою палива.

■ Найближчий підрозділ забезпечення перебував на віддалені до 100 км від аеропорту через територію, контрольовану сепаратистами. Було погоджено забезпечення гарячою їжею з місцевої частини ППО, яка розміщалась на півночі Луганська зі сторони Металіста. Та частина мала здійснювати доставку гарячої їжі в аеропорт. Перші два дні цю функцію виконували таксисти, оскільки командир тієї частини побоювався відправляти в аеропорт військову техніку. Частина постійно перебувала під спостереженням місцевих сепаратистів, і вони, помітивши будь-який автомобіль, який міг хоч якимось чином допомагати захисникам аеропорту, могли б його спалити. Через день відмовились і таксисти, побоюючись погроз зі сторони сепаратистів. Таким чином, забезпечення продовольством припинилось. Але дякуючи підтримці та допомозі проукраїнського населення Луганська (представників луганського Євромайдану, громадської організації «Дорожний контроль») вдалося відновити постачання гарячої їжі. Вони самостійно їздили у військову частину та привозили продовольство в аеропорт на три прийоми їжі кожного дня. При цьому ці люди їздили своїм особистим транспортом, оминаючи сепаратистські блокпости, які були обладнані на дорогах,

ризикуючи собою та своїм автомобілем, адже його могли «віджати» представники руху «руской весни». Це дійсно був порятунок для нас, оскільки запаси сухого пайка закінчувались. Але це теж було тимчасово, тому що і в їхню сторону пішли погрози.[...]

Незабаром постала проблема з забезпеченням паливом. І тут хочеться розказати, як заступник з тилу нашої бригади (не начальник ПММ, не командир взводу забезпечення, не начальник продовольчої служби!) привозив нам паливо та й продовольство. Він одягнув цивільний одяг (футболка, спортивні штани, шльопанці), домовився в селі з місцевими «бандюками» і разом з ними їздив до нас на їхній вантажній машині. Він дуже добре без акценту розмовляв російською мовою, то «сепарюги» приймали його за місцевого. Коли приїжджав в аеропорт, то думали, що якийсь місцевий «торгаш» приїхав. Не знаю, що вони розказували на блокпостах, але йому вдавалось доставити нам кілька тонн палива, сухий пайок, камуфляжі. Навіть старші начальники зверталися до нього, щоб допоміг здійснити доставку продовольства для підрозділів 25-ї бригади, що пізніше посилили нас. І він це робив. На той час він теж

Старшина роти привіз обід на західні ворота аеропорту, травень 2014 р.

виконував свої обов'язки, але не притаманним способом для військового, не описаним у бойових статутах та настановах з забезпечення військ.

Анатолій Іченський, майор, 80 ОАЕМБр

Активну участь у зборі та закупках провізії брали луганські жінки. Окрім продуктів харчування, речей та засобів гігієни, збирали також медикаменти — і для військових, і для власних потреб, адже сутички у місті ставали дедалі небезпечнішими, і російські колаборанти дедалі частіше застосовували кийки, ножі та іншу зброю.

■ Собирать средства на медикаменты мы начали, когда появились первые пострадавшие — одного парня избили на пророссийском митинге; еще одному проломили череп ломом за возгласы «Слава Украине!»; 29 апреля боевиками был ранен проукраинский активист, адвокат Игорь Чудовский. Всем им мы по возможности помогали лекарствами.

Параллельно мы начали сбор медикаментов для военнослужащих в аэропорту. Наши волонтеры, которые начали туда ездить, давали мне список медикаментов. Я ходила по аптекам города и собирала эти лекарства. Там были такие препараты, которые не продавались в одной аптеке в большом количестве. Поэтому приходилось обходить несколько мест, чтобы насобирать нужное количество каждого медикамента. Тот же спирт покупала везде по чуть-чуть. В списке были в основном медикаменты превентивного характера, а также противопростудные, простые обезболивающие — все они продавались без рецепта.

Юлія Кішенко, активістка, волонтер

■ Я делала закупки для аэропорта по всему городу, а потом передавала или Денису [Денищенко], или через Сергея [Глотова]. У меня была карточка и задания, например, закупить то-то и то-то и передать соответствующему человеку.

Ребятам практически каждый день что-то привозилось, потому что они же там были отрезаны. То есть вокруг аэропорта не было особо ни магазинов, ничего такого. Поэтому много чего было необходимо. Например, постоянно нужна

была пластиковая посуда. И вот этим как раз — самым легким — занималась я. Но оно было объемное, большое — в общем, меня на рынке за этот месяц узнали все... И знали, что эта девочка — просто какая-то ненормальная, которая скупает вообще все — стаканы пластиковые, вилки, ложки и так далее — тысяча того, тысяча того, тысяча того — чтобы хотя бы какой-то запас оставался.

Потом это все, когда еще можно было, я возила сама ребятам непосредственно в аэропорт, а когда там начали ездить сепаратисты по дорогам, стало уже опасно. И у нас с Денисом было условленное место — на кольце южных кварталов был такой заброшенный пятачок асфальтированный, и мы с ним там встречались часто и перегружали закупленное в его машину, и он уже тогда отвозил дальше. Меня в последние, опасные дни туда уже не пускали. А вообще, до самого последнего момента мы провозили — помощи просто становилось больше и больше, и у нас даже не получалось ее скрывать. Возили мы каждый день, вплоть до нашего отъезда из города.

Світлана Незнайко, активістка, волонтер

До допомоги долучалися волонтери й з інших міст. Деколи траплялися курйозні випадки, як-от зі шкарпетками, які з Луганська потрапили до Луганського аеропорту через Одесу та Дніпро.

■ У травні Світлана (Незнайко. — *ред.*) передала мені до Луганська ящик з 300 парами шкарпеток, які треба було передати хлопцям до аеропорту. Робити це ставало дедалі важче, більшість волонтерів з Луганська вже виїхало, у передмісті йшли бої. Шкарпетки пробули у мене більше місяця, аж тоді мені зателефонував Сергій Глотов і сказав, що їх забере один волонтер Костя (який, до речі, виявився моїм колишнім студентом). Він їх забрав, і після цього за долею шкарпеток я не слідкувала, поки не натрапила на пост одеської волонтерки Наталки Пранжу про те, як їй через київських друзів прислали ящик шкарпеток з Луганська, і як вона передала їх до Дніпропетровська, і як вони були закинуті з повітря в Луганський аеропорт в липні 2014 року!

Виявляється, Костя так і не зміг тоді відвезти шкарпетки до аеропорту (він тоді вже був заблокований), тому відправив їх поштою до одеських волонтерів.

Шляхом нехитрих розпитувань ми і з'ясували, що це ті самі шкарпетки, які стояли на моєму балконі в Луганську, на балконі, з якого, напевно, при бажанні можна було по прямій розглянути аеропорт. Ось так працює теорія шести рукостискань. Тоді я і зрозуміла, що разом ми зможемо все. Вистояти і перемогти.

Галина Пономарьова, активістка, волонтер

Луганчани старалися допомагати не тільки захисникам аеропорту, але й прикордонникам — у с. Красна Талівка, с. Валуйське, а також у частині на кварталі Мирному (пізніше ця частина увійшла в історію завдяки героїчному відбиттю штурму терористів під звуки гімну України). Не залишалися осторонь і луганські ультрас — вони також збирали і возили прикордонникам допомогу.

■ Ребята из луганских ультрас стали одними из первых в стране волонтеров. У апреле—мае мы собирали деньги внутри фанатского движения и среди своих знакомых, по-

Луганські волонтери привезли допомогу прикордонникам у с. Валуйське, квітень 2014 р.

купали продукты питания, ездили по области в сторону границы, искали украинских военных, которые тогда были хаотично разбросаны по разным районам области. Они занимали позиции, не имея зачастую даже воды, продуктов питания и предметов первой необходимости, не говоря уже о военной экипировке и так далее.Также мы установили контакты с пограничниками и возили им помощь.

Микита Рибальченко, ультрас луганського ФК «Зоря», волонтер

■ Получилось так, что первая на Красную Таловку помощь привезла я. Просто приехала, позвонила начальнику погранзаставы Роману, с которым мы уже были знакомы, и говорю: «Ром, выйди, мы тут вам картошки привезли». Надо было видеть ошалевшие лица этих ребят:

— Нам, что ли?!

— Вам.

— Что, просто так?

— Просто так.

Там не только еды — там всего не хватало. На всю погранзаставу было два бронежилета каких-то старых, допотопных. Все, больше ничего не было! Первый нормальный бронежилет они увидели от нас. Передала им я, помог Бида, Глотов и так далее. Началось все с мешка картошки. Потом уже пошли различные потребности, какие были.

Світлана Незнайко, активістка, волонтер

■ Помню, мы выгружали из нашего подвала заготовленную консервацию, чтобы отвезти ребятам на Мирный. И мой отец («умеренный гражданин СССР») говорит тогда: «А вдруг война начнется, а мы без припасов останемся?» А я ему отвечаю: «Нет, пап, ребятам нужнее, чем нам». Холодильник еще им отвезли.

Євген Савченко, активіст, волонтер

Військовим на Луганщині допомагали й інші групи небайдужих луганчан, зокрема різні громадські організації та установи (луганський осередок Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, студенти та викладачі Луганського національного університету ім. Тараса

Шевченка, Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, Луганського медичного університету тощо), а також прихожани Свято-Троїцького кафедрального собору Української православної церкви Київського патріархату.

- Наша церква була єдиною в місті, де збирали допомогу для військових. Люди різне приносили — і харчі, закрутки, і теплий одяг, шкарпетки (бо холодно ще було), і гроші — хто що міг. Збирали це все, і владика приблизно раз на тиждень відвозив хлопцям. Ще до того як завели бійців до аеропорту — ми возили гуманітарну допомогу хлопцям на кордон, вони там стояли ще з березня. Владика казав, що будемо до останнього збирати і возити допомогу — хай хоч розстрілюють.

  А в інших церквах боялися то робити, бо тоді місто в принципі було вже окуповане, і така допомога «каралася» розстрілом. До нас, власне, і приходили розстрілювати вже у травні — за те, що ми дотримувалися української позиції, продовжували активно працювати, коли вже і управління СБУ, і обладміністрація були захоплені. Тому вони і вирішили до нас навідатися — ми були їхніми ворогами, і не приховували цього.

Отець Володимир Безпалий, священик УПЦ КП

Аеропорт не здаватимуть

До захоплення великої кількості зброї в обласному управлінні СБУ та початку постачання важкої техніки з Росії головною тактикою бойовиків був психологічний тиск. Протягом квітня на перемовини в аеропорт разів із десять приїжджали представники донських козаків та інших незаконних збройних формувань. Вони мали автомати, почувалися доволі впевнено, проте поводилися спокійно, без проявів агресії. Бойовики питали у військових, навіщо вони сюди приїхали, намагалися змусити віддати зброю та їхати додому, переконували, що аеропорт захищати марно та нема від кого. Військові вели себе стримано, незмінно відповідаючи, що

виконують наказ і захищають стратегічний об'єкт. Іноді російські найманці, відчуваючи, що не можуть переконати десантників, вдавалися до відвертих провокацій — били вікна у диспетчерській вежі, жбурляли каміння та кидали петарди, намагаючись спровокувати військових відкрити вогонь, але їхні зусилля не увінчалися успіхом.

■ Був пост, який знаходився на відстані майже двох кілометрів від аеропорту з західної сторони, ближче до Георгіївки. І моє завдання було його охороняти: не допускати туди проникнення ніяких сторонніх осіб.

Ці чотири чоловіка, які приїхали до мене — їм одразу не сподобалося, що мій солдат навів на них зброю. Але це вимушені дії були зі сторони мого бійця. Тому що невідомі люди... Вони приїхали на «Жигулях» (здається, «копійці»). Я візуально бачив там два автомати. Вони автомати лишили в машині, вийшли ніби без зброї. Але в двох із чотирьох я також бачив пістолети. В одного кобура стирчала з-під куртки — було помітно, в другого кобура була біля руки — на грудині. Почали питати: «Де там старший?» і тому подібні речі. Казали: «Ми завтра відправимо до вас місцевих бабульок. Вони вас тарілками, черпаками закидають, кастрюлями, і ви упідете. Вам тут не раді. Чого ви сюди взагалі приїхали? Це наша земля». Ще погрожували, що у них є міномети 82-го калібру. Питали, де наша техніка, де мій БТР стоїть. Пропонували — давайте ми знімем фільм, кіно. Покажем потім в інтернеті одразу. Ви нам БТР віддайте, зброю — і їдьте собі додому. А в інтернеті ми покажем кіно, що ми вас обстрілювали і тому подібне. Я категорично відмовився, тому що я знаходжусь на військовій службі й підписував контракт із Збройними силами і давав присягу. Один показував паспорт. Казав: «Я гражданин Украины. Вы будете в меня стрелять?» Я говорю: «Звісно ж, ні. Якщо немає прямої загрози життю мого особового складу — ніхто вас чіпати не буде. Якщо згідно зі «статутом вартової гарнізонної служби» ви будете порушувати зону — територію, яка знаходиться під нашою охороною, і добиратись до об'єктів, не виконуючи наказів зупинитись, — то все буде згідно з визначеними правилами. А просто так вас ніхто чіпати не буде. Ми звичайні військові».

Потім вони зібрались, побачили, що я стою вперто на своєму: зброю не збираюсь віддавати ні в якому разі, техніку також, на їхні умови не йду. Вони поїхали до терміналу, де на той час штаб наш знаходився. Вони зрозуміли, що старший по-любому там. Але в той момент вони старшого не застали. Тому що в цей саме час на східній стороні аеропорту приземлився один парашутист, якого тоді «взяли» і передали, наскільки мені відомо, Службі безпеки.

Богдан Дишко, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

20 квітня, на Великдень, місцеві активісти приїхали в гості до військових, щоб привітати зі святом — привезли подарунки, смаколики, почастували освяченими пасхами та писанками. Це були останні спокійні дні в Луганському аеропорту.

■ У той час, коли хлопці приїхали в аеропорт, владика оголосив прихожанам, що збираємо допомогу солдатам: люди приносили і їжу, і одяг — тоді було ще холодно, хлопці мерзли. Усе передавали і до кордону, і в аеропорт.

Їздили до аеропорту на Великдень — 20 квітня. Напередодні, у суботу, у центрі міста відбулася проукраїнська ак-

Луганські активісти вітають оборонців аеропорту з Великоднем, 20 квітня 2014 р.

ція — активісти розмальовували великодні яйця, збирали допомогу, щоб потішити хлопців на свято.

До самого аеропорту нас не пускали і ми не заходили, але біля аеропорту група наших волонтерів залишала частунки на блоках. Ми освятили святкові гостинці, що привезли, привітали хлопців, передали те, що назбирали люди.

Отець Володимир Безпалий, священик УПЦ КП

■ На въезде был блокпост гаишников. Осмотрели машины, на территорию аэропорта проехать было нельзя. Сержанты смотрели на нас исподлобья, как на идиотов — в глазах читалось, кто за кого и кто что думает.

И напротив, очень приятно было видеть наших ребят — это были львовские десантники, но среди них были бойцы родом не только со Львова, а и с других городов. Хлопці були такі гарні, зі світлими обличчями. Они подъехали на «УАЗике», мы все перегрузили из своих машин. Отец Владимир прочитал молитву, и мы поздравили хлопцев с праздником.

Василь Р., активіст, волонтер

■ В аэропорт я попала с митинга возле памятника Шевченко. Там объявили, что будут набираться две группы желающих поехать поддержать на Пасху ребят, которые защищают Луганский аэропорт. Тогда же начали собирать продукты для них. В основном вызвались девчонки. Ехали все наряженные, в вышиванках. За рулём машины, в которой оказалась я, сидел Тимур Юлдашев (очільник штабу народної самооборони Луганська, пізніше командир батальйону патрульної служби міліції особливого призначення «Тимур», загинув 26 серпня 2014 року у боях за Савур-Могилу. — *ред.*). Всю дорогу ехали в отличном настроении, чувствовали, что везём с собой праздник, несмотря на довольно пасмурную и прохладную погоду.

На подъезде к аэропорту нас остановили — КП. Парень упорно не хотел нас пропускать, видимо, его не предупредили, хотя наш приезд должны были согласовать. Тимур долго что-то с ним обсуждал, а потом подозвал нас, девочек. Мы вышли из машины и начали упрашивать, чтобы нас пропустили. Ещё немного подождали, видимо, парень на посту ожидал ответа по рации от начальства. Нам по-

Луганські активісти вітають оборонців аеропорту з Великоднем, 20 квітня 2014 р.

везло — нас пропустили (позже узнали, что машину с волонтёрами, которая приезжала перед нами в тот же день, так и не пропустили). В аэропорту на втором этаже в зале ожидания собрали всех ребят. Сначала выступил Тимур, ещё кто-то из ребят, а потом вышли мы с девчонками. Логики в наших речах было мало, зато много эмоций. А потом мы просто пошли по рядам и обнимали каждого сидящего. В конце все вместе по старой традиции спели Гимн.

Настя М., активістка, волонтер

Бійці на посту з плакатом від луганчан, 20 квітня 2014 р.

Для хлопців це було справжнє свято.

- На Пасху привезли нам з Луганська солодощів, пасок — подаруночок такий зробили. В терміналі. А ми зі своєю групою були на посту поблизу Георгіївки. Я пам'ятаю цей момент: старшина привіз на пост подарунків — ми такі раді були. А ще нам разом із подарунками привезли малюнки з луганських шкіл, ми їх поклеїли в одному з використовуваних нами приміщень.

Богдан Дишко, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

- Відчуття свята було неймовірне! Ми були дуже раді, що знайшлися патріотичні люди там, на Луганщині. Нам було дуже приємно, адже ми всі були далеко від дому, а вони зробили нам свято. Дівчата співали, роздавали нам паски та різні солодощі. Наприкінці слово взяв Тимур, говорив про те, що ми стикнулися з сепаратизмом і таке інше... Я потім дуже засмутився, коли дізнався, що він загинув.

Євген Балан, солдат, 80 ОАЕМБр

Одразу після свята проросійські сили активізувалися. На один із дальніх постів приїхала група бойовиків під прово-

Малюнки луганських школярів, які військові розвісили в одному з приміщень аеропорту, квітень 2014 р.

дом польового командира «Лєшего». Його справжнє ім'я — Олексій Павлов. Народився у Приморську Запорізької області, проходив строкову службу в одній із дніпровських частин. Був отаманом так званих донських козаків. Його утрупування особливо активно займалося мародерством, викраденням та катуванням проукраїнських активістів та українських військовополонених, поступаючись жорстокістю хіба що зліквідованому у 2015 році Олександру «Бетмену»-Бєднову.

■ Наприклад, був випадок під час охорони дальнього приводу. Від термінала це приблизно 7 кілометрів. Я був там старший. Є така програма зв'язку Zello, у таксистів там теж була та програма, по якій вони передавали інформацію про рух українських колон. В основному таксисти передавали — вони всюди їздили, все бачили. Тоді я вперше почув слово «отжать» на Донбасі, саме по тому Zello. Так от: мене попередили, що приїдуть і хочуть «отжать» БТР. А у нас на охороні дальнього приводу був один БТР і близько десяти людей.

Приїхала «Нива» зі сторони об'їзної Луганськ — Георгіївка. Вийшло з неї два чоловіки, за 100 метрів від нас,

і снайпери залягли. Більшість із них, я думаю, були колишні військові. Деякі з них з кримінальним минулим. Я скажу так, можливо, діяли вони свідомо, можливо, під дією якихось психотропних речовин, але вони свідомо йшли з нами на переговори і свідомо могли загинути. Вони були готові до того.

Перед тим я солдатів, звичайно, проінструктував, що тих, хто прийде зі зброєю до нас, будемо стріляти. Але рішення своє змінив — не хотілось, як-то кажуть, брати на руки кров. Подумав — спочатку переговоримо. Підійшло до мене тих два бойовики. У формі, 35-40 років, старші, підтягнуті, побриті, впевнені в собі. Пізніше я зрозумів, хто то був на переговорах. Був такий сепаратист, позивний «Лєший», він з Луганської області. Він до мене: «Представтесь, будь ласка, хто ви є?» Я не представився, що я офіцер, сказав, що сержант такий-то. «Що ви тут робите?» Я кажу: «Ми маємо завдання охороняти Луганський аеропорт. Охороняємо». Вони почали: «Як би так зробити, щоб і вам нічого не було, і ми не постраждали? БТР ваш добрий» — моральний тиск чинили, щоб ми здалися, віддали їм зброю і БТР. Звичайно, ми сказали, що нічого такого ми робити не будемо. У нас є наказ — і ми його виконаємо однозначно. Вони казали, що люди не хочуть нас тут бачити. Спілкувалися так: я українською, вони російською. Помахали один одному ручками — моя охорона і їхня охорона. Він спитав: «Де старший знаходиться?» Я кажу: «В аеропорту». За якийсь час розмова зайшла в тупик: мені нема що сказати, і йому нема що сказати. Ну, і він пішов, сів у «Ниву», і вони поїхали.

Це для мене були перші переговори і, чесно кажучи, мурашки по шкірі бігали, тому що автомат у руці й думаєш — застрелити його чи не застрелити. А перед тим, як вони виходили з машини, вони кинули петарди, чи то там «взривпакети» — для того, щоб спровокувати нас на стрільбу. У нас на БТР стояв розгорнутий КПВТ (великокаліберний кулемет Владимирова танковий. — *ред.*), кулемет був наведений на їхню машину, і вони свідомо перевіряли нас. Свідомо, напевно, були готові загинути, тому що якщо би я відкрив стрільбу — їх всього було чотири чоловіки, а у нас підготовлені позиції — ми би просто рознесли

їх у пух і прах. Ми цього не зробили. Я запитав своїх, чи хтось стріляв, ніхто не сказав. Я зрозумів, що вони просто нас вирішили розіграти. Була така провокація.

Павло Ільців, капітан, 80 ОАЕМБр

- Первый раз это было, по-моему, уже в начале двадцатых чисел апреля. Это что было именно при мне. Они приехали в аэропорт. Остановились метрах в десяти от нашего импровизированного блокпоста, который представлял собой просто сложенные плиты и своеобразный «шатёр для пикника». Естественно, вели себя очень нагло, дерзко. И они запросили встречу с военными. Насколько я понял, у них была связь с ними, потому что на момент, когда я отправил сотрудника в аэропорт — один из командиров 80-й аэромобильной вышел как раз к ним на переговоры. Ну, с интересом, хочу сказать, я наблюдал за этими переговорами. Мне интересно было, как всё это происходит. Что вселило надежду — то, что он его послал!.. Причём это было красиво, громко, и действительно это радовало! Стало понятно, что они не сложат оружие и будут аэропорт защищать до конца.

Антон Потурайко, майор міліції, м. Луганськ

Після цього випадку військові вирішили скоротити територію, яку треба було охороняти, оскільки у разі штурму чи небезпеки для патруля допомога із інших опорних пунктів могла доїхати лише за 7—10 хвилин. Пости було перенесено «на ближній привід», кільце охорони звузилося.

Падіння Луганська

Після захоплення Слов'янська та Краматорська на Донеччині диверсантами під проводом росіянина Ігоря «Стрєлкова»-Гіркіна контроль України над територією так званої зони АТО значно послабшав. Під кінець квітня російські найманці майже остаточно закріпили свою владу в Луганську, а спроби проукраїнських активістів мирним та законним чином

Проукраїнські активісти пікетують обласне управління МВС з вимогою відновити порядок у місті, 28 квітня 2014 р.

вплинути на ситуацію в місті виявилися марними. 29 квітня практично безперешкодно було захоплено будівлю обласної державної адміністрації.

- В этот день в какой-то группе я прочла, что ватные орки собираются штурмовать Луганскую ОГА около двенадцати часов дня — и да, они об этом открыто писали. Не знаю, зачем им это было нужно, ведь никаких требований, кроме «бесплатная водка», «шоб хорошо жить», «не вставать и не думать», «федерализация», «рИфИрендум», они не выдвигали. Наверное, думали, что если здание захватят, то власть сразу будет у них в руках.

Сначала я пошла к захваченному зданию СБУ для небольшой разведки. Там уже была колючая проволока по периметру, но людей пока не обыскивали. В «палаточном городке» все было тихо и спокойно, как будто большой дракон спал. Я немного успокоилась — скорее всего, опять придут, если насобирают, человек сто к ОГА и будут кричать, как обезьяны.

В сквере напротив было мало людей, я, как всегда, осмотрела периметр на предмет «алкомайдановцев» — та-

ковых не наблюдалось. На детской площадке мирно играли дети с родителями, возле памятника Шевченко развевался на флагштоке украинский флаг.

Где-то в половине двенадцатого в сквер начали подтягиваться некоторые мои знакомые журналисты и проукраинские активисты. Это был уже не первый штурм, и мы стояли и гадали — придут или не придут штурмовать.

Кому-то из них позвонили и сказали, что идет толпа «орков» к Луганской ОГА. Мои ожидания не оправдались, так как я предполагала увидеть толпу из 100—200 человек. И я, мягко говоря, удивилась, когда этот поток не заканчивался и не заканчивался... Это была огромная масса людей, очень странная масса — некоторые грязные, некоторые с какими-то стеклянными глазами, а некоторые очень агрессивные. Возле парадного входа в Луганскую ОГА не было ни кордона милиции, ни патруля, ни официальных лиц. Толпа просто подошла к зданию, просто выбила пару окон, забралась внутрь, из окон начали вывешивать свои тряпки — флаги организации «Луганская гвардия».

Затем трое самых прытких оказались на крыше и сбросили флаг Украины и начали размахивать двумя российскими и одним красным, похожим на флаг СССР. Все это происходило под крики и улюлюканье толпы, слова иногда невозможно было различить: кричали то «молодцы», то «референдум». Потом началась дележка трофеев — «активисты» сбили табличку с надписью «Луганська обласна державна адміністрація», пока сбивали, она упала на землю и разбилась.

И опять крики, в сквере на газоне одна активная женщина решила провести проверку на ватность окружающих — сжечь украинские флаги. Если подойдешь и начнешь приводить разумные доводы не делать этого — значит, ты «бандеровец», если нет — то ты в доску свой...

Марія Білякова, активістка, волонтер

Співробітників ОДА було евакуйовано заздалегідь. Двері та вікна на першому поверсі було вибито, на будівлі було встановлено прапори РФ і самопроголошеної «Луганської

Народної Республіки». Після «переговорів» працівники міліції, а також бійці внутрішніх військ з інших регіонів покинули будівлю через коридор, влаштований мітингувальниками і під їхнім контролем попрямували у бік військової частини. Пізніше того ж дня було захоплено будівлі обласної прокуратури та Луганської обласної телерадіокомпанії. Однак штурм головного управління МВД у той день виявився безрезультатним (захоплення відомства відбулося пізніше, у травні).

■ Здание областного управления МВД было готово к штурму лучше, чем любое другое ведомство. Были и укрепления, и мешки с песком, и распределение ролей.

О том, что нас в этот день будут захватывать, мы узнали где-то в двенадцать часов. Тогда уже весь личный состав был по отделам, никто никуда не расходился, уже дали команду собирать людей и готовиться к отражению штурма. Хотя первое, что нам сказали, — это то, что СБУ запретила нам применять оружие в случае отражения штурма. Вот представьте! Никакого оружия — мол, ни в коем случае не нагнетать обстановку!.. У них на всё, как только кого-то

Штурм Луганської ОДА, 29 квітня 2014 р.

из сепаров задерживали, был один интересный ответ: «Не нагнетайте ситуацию».

У нас стояли винницкие вэвэшники во дворе, потому что к тому времени было уже понятно, что луганский «Беркут» с сепаратистами заодно.

Сначала начали сходиться люди. Первым делом, когда где-то какой-то штурм, всегда собирались зеваки. Ну, а потом постепенно появлялись люди в масках, в бронежилетах, с дубинками, бейсбольными битами. Начали орать. Подъехало несколько легковых машин, на них были боевики с автоматами, которые кричали: «Выходите, менты, мы вас щас резать будем!»

Они пытались войти во двор, но у них это не получилось. И первое, что они сделали — это бросили светозвуковую гранату и следом за ней газовую гранату во двор. Винницкие вэвэшники выстрелили в воздух два или три раза. Эти сразу присели.

Первый этаж они уже не могли взять — всё было заложено мешками, плюс жалюзи ещё с советских времён стояли — если рычаг повернуть, то они превращались в бронещит. И еще двери толщиной в 50 сантиметров. Просто невозможно было зайти. А вот на второй этаж, если через парапет залезть, либо подставить лестницу — тогда можно.

Мы вместе со следователями находились на втором этаже. Реально готовились в «рукопашку» идти. Следаки начали: «О! А я того сажал», «А я того» (маючи на увазі осіб з натовпу. — *ред.*). Я говорю: «Пацаны, ну вы ж понимаете, что они вас «кончать» будут?» Они: «Ну, значит, будем драться. Я не хочу умирать просто так». Мы начали стулья ломать, чтобы хотя бы ножки с гвоздями были, чтоб было хоть чем-то драться. Потому что «оружейку» закрыли и нам ничего не выдали. А «оружейку» закрыли по приказу А. В. Живоры (на той момент начальник управління кадрового забезпечення ГУМВС у Луганській області, полковник міліції. — *ред.*): «Оружие не выдавать. Из пистолетов не стрелять».

Винницкие вэвэшники совместно с частью управления розыска, штаба заняли оборонительную позицию на втором этаже и начали орать: «Если вы двинетесь — мы от-

кроем огонь». От сепаратистов зашли только двое или трое «парламентёров» — и то дальше вестибюля их не пустили. То есть им просто «косточку кинули» — и все. А управление продолжало функционировать вплоть до 18 мая.

29 апреля начальником областного управления еще был В. С. Гуславский. 30 апреля на эту должность назначили А. Н. Науменко. Причем сепаратисты были уверены, им внушили, что это они его выбрали, что он якобы «народный начальник милиции». На самом деле Науменко назначили в Киеве.

Антон Потурайко, майор міліції, м. Луганськ

У цей день проукраїнські активісти відчули реальну загрозу, що межувала з повною безнадією. У місті з'явилися перші «зелені чоловічки».

- Именно 29 апреля я впервые в Луганске увидел «Урал» с черными военными номерами. До этого я в нашем городе машин с черными номерами практически не видел. Мы как раз возвращались со Светой Незнайко из очередной поездки к военным. Возле гостиницы «Дружба» ми увидели скопление людей в военной форме, вооруженных снайперскими винтовками. Первая мысль у меня была, что, может, это наши ребята из аэропорта приехали освобождать обладминистрацию (буквально в тот момент происходил штурм здания). Но очень быстро я пришел к выводу, что это были российские военные, потому что они были в костюмах типа «березка» — я такие видел во время событий в Крыму. Из опознавательных знаков у них были только георгиевские ленты. То есть это, по сути, были «зеленые человечки» — снизу в камуфляже, сверху в какой-то кожаной куртке. Тогда мне стало понятно, что ситуация выходит из-под контроля.

Сергій Глотов, активіст, волонтер

Одночасно на околицях міста з'являлися перші блокпости.

- Несколько моих знакомых, которые были близки к сепаратистским кругам и впоследствии состояли в бандформированиях, в те же дни сказали, что мне следует покинуть

Захоплена будівля Луганської ОДА, 3 травня 2014 р.

город, поскольку если ситуация переломится в их сторону, я буду одним из первых, за кем придут забирать на подвал.

Естественно, они прослеживали, кто куда ездит, что возит. Когда мы ездили в аэропорт, сотрудники милиции записывали номера машин. И, конечно, все эти данные милиционеры передавали сепаратистам. Кроме того, сообщали и дислокации военных (цены за такие данные колебались от 2000 гривень до 2000 долларов). А мы ведь не скрывали своей деятельности, я всегда выкладывал в социальных сетях все запросы и отчеты под своим именем — как во времена Евромайдана, так и в рамках волонтерской деятельности, и у меня было много контактов с военными.

В тот же день (29 квітня. — *ред.*) я инициировал собрание наиболее активных наших людей. Было принято решение, что координаторы и наиболее «засвеченные» активисты должны покинуть город, по крайней мере, на период майских праздников. Некоторых было довольно сложно уговорить — люди еще не верили, что все очень серьезно и им может угрожать опасность, неохотно уезжали.

Сергій Глотов, активіст, волонтер

Відтоді проукраїнські мітинги в Луганську вже не проводилися — активісти перейшли у підпілля. Небайдужі луганчани продовжували збирати і відвозити допомогу захисникам аеропорту та іншим підрозділам ЗСУ на Луганщині.

Перший штурм аеропорту

У травні ситуація у захопленому Луганську залишалася напруженою, після захоплення основних адміністративних будівель запанував хаос. Уранці 2 травня 2014 року міліціонери, що були задіяні в охороні аеропорту, отримали повідомлення, що готується захоплення військкомату в Луганську, а після цього — штурм аеропорту. Це були майже останні вільні від бойовиків стратегічні пункти. Незважаючи на те, що міліцейські патрулі були озброєні тільки пістолетами і мали на всіх чотири автомати та по 30 патронів на людину, вони не вагаючись вирішили залишатися з десантниками.

- Мы на тот момент уже очень хорошо сдружились с ребятами из 80-й. [...] Без всех реверансов, без расшаркиваний было сказано, что сегодня будет захвачен военкомат, а после военкомата они приедут в аеропорт и будут пытаться штурмовать. [...] Ну, сказать честно — я ответил, что мы будем «бодаться», будем драться в любом случае, потому что это будет некрасиво, если мы буквально вчера ели кашу из одного котелка, а сегодня оставим, предадим ребят. Я прекрасно понимал, что те же гражданские люди, которые помогали армейцам, что они нам не доверяют, потому что уже многие не просто перешли, а и открыто высказывались в поддержку сепаратистов. Единственное, что мы пытались доказать, что не нужно «грести всех под один размер», что не нужно всех отождествлять с теми сотрудниками, которые предали Украину, с предателями. И это был шанс доказать и себе, в первую очередь, и людям, то, что мы будем до конца выполнять присягу.

Антон Потурайко, майор міліції, м. Луганськ

Зустрічати непроханих гостей мали співробітники міліції. Військові про всяк випадок підсилили своїх побратимів чотирма ручними протитанковими гранатометами. Домовилися, що міліціонери спробують потягнути час хоча б кілька хвилин, поки десантники будуть виводити бойову техніку. Також узгодили, що не відкриватимуть вогонь до першого пострілу з боку бойовиків.

По обіді над Луганськом почав літати Су-25 українських Збройних Сил. Частину внутрішніх військ, що базувалася у військкоматі, справді почали штурмувати.

■ 3 мая, когда захватили областной военкомат, я возвращался из аэропорта с дневной смены часов в 9 вечера. Я жил в районе автовокзала (недалеко от военкомата), и поскольку водитель нашего автобуса отказался нас везти дальше из-за штурма, я пошел домой пешком — мимо военкомата.

И действительно, там бегали люди с оружием. Подъехал белый «Фольксваген», и из задних дверей выдавали автоматы Калашникова — такой «зеленый человечек» в форме без каких-либо опознавательных знаков, но с полной амуницией — в каске, бронежилете. И вдалеке маячил еще один в военной форме. Гражданские бегали с георгиевскими ленточками.

Сергій П'ятниця, диспетчер, Луганський аеропорт

■ Я был свидетелем начала штурма областного военкомата. По сути, это был первый бой, произошедший в Луганске. Тогда же меня узнали сепаратисты и вместе с еще одной активисткой (Аней Мокроусовой) «упаковали» и отвезли на подвал. Меня выпустили на следующий день. Я был очень сильно избит. Отлежался пару дней, и перед самым своим отъездом, примерно 6 мая, приехал в аэропорт к ребятам и привез три мешка формы, которую удалось закупить накануне.[...] На украинском блокпосте стояли милиционеры, которые долго нас «мурыжили», кто мы и зачем едем. Мы долго вызванивали ребят, наконец, они вышли к нам, забрали эти три мешка, и мы уехали. После этого я выехал из города и по сей день там не был.

Олексій Біда, активіст, волонтер

Стало зрозуміло, що штурм летовища справді відбудеться. До аеропорту приїхав Володимир Давиденко, очільник міліції Луганського аеропорту. Він координував дії міліції з керівництвом і так само вирішив будь-що залишатися в аеропорту під час штурму. Крім того, там вирішили залишитися двоє співробітників ДАІ, що чергували на блокпостах разом із міліціонерами.

Вочевидь, штурмувати стратегічний об'єкт мала група Серьоги «Югослава». Справжнє ім'я — Сергій Сівак, луганчанин, згодом, влітку 2014 року, зник безвісти десь у Луганській області. Від початку протистояння він мав своєрідний «мандат» від тодішнього очільника «Луганської Народної Республіки» Валерія Болотова на перемовини з військовими і неодноразово приїжджав на летовище на автомобілях із радянськими та російськими прапорами і напосідав на десантників, щоб ті здали зброю. Тож, коли ввечері колеги з Луганська повідомили міліціонерів, що із захопленого військкомату в бік летовища вирушили люди, там очікували хлопців «Югослава».

- Мы-то ожидали увидеть машины — те же захваченные «Фольксвагены» из Приватбанка и СБУ. Но оказалось всё гораздо хуже. К нам навстречу выехало пять или шесть автобусов с гражданскими! Вот с теми зеваками, помощниками невольными-вольными с военкомата. Это были люди, которым сказали, что в аэропорту находится «Правый сектор», и вот мы сейчас едем «выбивать» «правосеков» из аэропорта...

Антон Потурайко, майор міліції, м. Луганськ

Певно, таким чином терористи виконували дану бійцям «вісімдесятки» обіцянку «привезти бабульок».

Дорога не освітлювалася. Біля повороту до селища Переможне автобуси з цивільними зупинилися, людей вивели. Міліціонери чітко бачили в монокуляр, що група людей, яка рушила у напрямку аеропорту, була неозброєна.

- Мы не учли вот эту тактику сепаратистов, что они вперёд пускали безоружных. Уже там увидели, что они смешались

с толпой и всячески их подначивали. А так толпа молча шла к нам навстречу.

И вот они молча все идут к нашему блокпосту. Без оружия. Выстрелить реально нельзя, ведь выстрел — это команда к отражению нападения. А теперь представьте, что в момент выстрела начинается своеобразный... я даже не назову это «бой», это «бойня». То есть, получается, мы, ребята военные стреляют в безоружных... Ну, это лучше самому застрелиться потом, потому что... нам бы этого не простили ни наши, ни сепаратисты. Для сепаратистов это вообще был бы подарок! Представляете — убивают мирных! Вот такая картинка для российского телевидения, лучшего подарка можно было и не ждать!

Было принято решение отсоединить магазины и громко щелкать затворами, причём не один раз. Для того, чтобы создать эффект, что нас, именно вооруженных, много на блокпосту. А нас там, всего-навсего, было десять человек — четыре автомата и остальное — пистолеты. Хорошо, что всё-таки это открытая местность — с двух сторон поля. И в такой тишине звуки лязгающих затворов останавливают и отрезвляют. Хотя когда они шли, мы кричали, чтобы остановились. Они молча шли до того момента, пока мы не начали лязгать затворами. Этот звук ни с чем нельзя перепутать. Они остановились — никто ж не хочет, чтоб по нему стреляли. Честно скажу — и мы вздохнули с облегчением.

Антон Потурайко, майор міліції, м. Луганськ

Люди зупинилися. Міліціонери викликали на перемовини «старшого», вийшов невідомий молодий хлопець. Людей попередили, що аеропорт є стратегічним об'єктом, і якщо військові відчують наймешну загрозу, по них відкриють вогонь.

■ Владимир Давыденко, Сергей Борисюк (командир взвода ГАИ) и я вышли на переговоры с сепаратистами, даже не сепаратистами, а с этой толпой. Подойдя к ним, мы показали свои удостоверения, сказали, что мы из луганской милиции. Это их тоже как-то успокоило.

Начали спрашивать, что мы здесь делаем. Мы ответили, что защищаем аэропорт. Они: «От кого?»

«От вас. Потому что аэропорт — это единственная артерия для экстренных ситуаций, для поставки продовольствия».

«А вот нам говорят, что в аэропорту сидят «правосеки»».

Я говорю: «В аэропорту сидят военные, которые его охраняют, которые его защищают от неадекватных действий. Для того, чтобы в случае чего можно было пользоваться именно этой воздушной артерией».

«Нет. Вот сюда везут «правосеков» из военкомата!»

Именно в этот момент мы поняли, что мы, в принципе, уже перехватили инициативу. Мы сказали им: «Ну, ребята, во-первых, там не «Правый сектор», как вам сказали. Там именно молодёжь, срочники, вэвэшники. Сопровождает их «Беркут». А как вы знаете, «Беркут» не стал бы сопровождать «Правый сектор»».

«Мы хотим убедиться».

«Ну, вопросов нет. Ожидайте».

В этот момент мне начинает звонить мой товарищ с блокпоста и в мобильник кричит, что они начинают обходить нас с фланга, то есть, они попёрлись через поле. Тогда я «старшему» говорю: «Скажи людям, пусть уйдут с полей — поля заминированы. Не дай Бог — и будет большой «бу-бум!» Это тоже возымело своё действие. Естественно, он крикнул: «Не ходите в поля, не надо!»

Хотя сепаратисты, именно вооруженные, с той стороны, начали: «Да что вы их слушаете! Давайте штурмовать!»

Тут уже включились и мы, мол: «Если ты такой умный — иди сюда, поговорим. Смелый — выйди наружу, что ж ты там за людьми-то прячешься?» Тогда они начали потихоньку так смолкать, и мы поняли, что всё — ситуация уже у нас под контролем. Хотя... футболка была мокрая сзади на спине.

А дальше уже всё развивалось по нашему сценарию. Потому что, во-первых, показалась колонна вэвэшников, впереди ехала машина «Беркута». Это, кстати, действительно возымело на них очень сильный эффект психологический. Они начали кричать: ««Беркут»! «Беркут»! Милиция с народом!»

Антон Потурайко, майор міліції, м. Луганськ

Озброєні бойовики, побачивши, що настрої в їхнього «живого щита» змінилися, сіли в автобуси та поїхали геть. Близько 150 цивільних лишилися вночі в чистому полі. Співробітники міліції вирішили відправити людей до Луганська на автобусах, якими привезли бійців внутрішніх військ. До кінця ночі захисники аеропорту очікували другої спроби штурму й не втрачали пильності, але провокацій більше не було.

Спекотний травень: перші обстріли і «референдум»

Незважаючи на поразку бойовиків при спробі штурму аеропорту за спинами цивільних, ситуація ускладнювалася щодня. У ніч на 4 травня Луганський аеропорт вперше зазнав мінометного обстрілу. На той час з аеропорту все ще вилітали літаки, але їх було дуже мало — по два вранці та ввечері, рейси на Київ та на Москву. Диспетчер Сергій перебував на своєму робочому місці — на диспетчерській вишці, коли почув незрозумілі хлопки.

■ Я в тот день заступил на ночную смену. Мы выпускали самолет, темно было, наверное, между 4 и 5 часами утра. Самолет запустился, выруливал на полосу, и раздались такие взрывы, то есть уже мелкий такой обстрел. Если с вышки смотреть в сторону города — вот как раз где-то в том направлении были первые взрывы. Потом автоматные очереди.

Моя вышка была самая высокая и самая заметная. И стеклянная со всех сторон (т. к. у нее должен быть полный обзор для визуального контроля захода на посадку любых бортов). То есть, при желании ее можно было спокойно обстрелять — и тогда людям, находящимся внутри, было бы некуда скрыться.

Было реально страшно. Когда там бумкает, а я должен выпускать самолет... Решения принимает руководитель по-

летов. Когда раздались выстрелы, я связался с ним, чтобы получить указания. Он сказал — свяжись с бортом. С бортом связались, борт сказал — продолжаем вылет. Я дал разрешение на занятие полосы и все такое. Но находился при этом под пунктом. Это по сути стол компьютерный, а на столе стоят типа тумблеры, тангенты у нас называются, — для связи с бортом. Вся информация у меня тоже сверху. Высовываясь оттуда, я брал погодные условия, ветер, видимость, облачность — так и разрешил вылет. И самолет улетел. Но это был довольно сильный стресс, было действительно тревожно...

Сергій П'ятниця, диспетчер, Луганський аеропорт

На щастя, літак зміг піднятися в повітря, і сам аеропорт не зазнав ушкоджень. Але відтепер щоночі напруга зростала.

Наступного дня, 4 травня, до Луганського аеропорту прибула підмога. На двох літаках на посилення львівських десантників прибуло вісімдесят бійців 25-ї окремої Дніпропетровської повітряно-десантної бригади. На бортах було чотири БМД (бойова машина десанту), два автомобілі ГАЗ-66 та дві зенітні установки ЗУ-23.

Бійці 25-ї ОПДБр, що прибули до Луганського аеропорту, 4 травня 2014 р.

■ Мы не знали, куда едем. 3 мая,в 22.00, мы выдвинулись из Гвардейского, где был наш ППД (пункт постійної дислокації. — *ред.*) и направились колонной в сторону Днепропетровского аэропорта. Приехали мы где-то в часа 4 утра, было жутко холодно, стоял туман. Я попал на первый борт. После взлета по теням определил, что направляемся в сторону Луганска. Приземлились мы в аэропорту часов в 7—8 утра 4 мая. Первые действия были по охране самолета. Выскочили, сразу заняли оборону по секторам. Обстановка была спокойная: какие-то люди в черном играют в футбол, волейбол, строй какой-то стоит, нас встречает, гражданских не было видно. Как потом позже оказалось, те люди в черном — это были вэвэшники, которые на тот момент еще находились в аэропорту.

Андрій Зеленський, сержант, 25 ОПДБр

■ Утром, когда мы высадились, — я увидел, что это Луганский аэропорт, и навернулись слезы. Потому что я сам из Алчевска. И мы построили палаточный городок, выкопали окопы и стали обживаться. Пока было спокойно и аэропорт работал, мы отрабатывали приемы штурма, посадки

Бійці 25-ї ОПДБр своєму таборі, травень 2014 р.

самолетов и вертолетов. Поставили себе полевую кухню. И мы не зависели ни от кого. Потом мы брали продукты у минометчиков. Потом мне родители из Алчевска привозили сало для всех. Потом нам уже стали сбрасывать продукты с самолетов.

Сергій Зябров, сержант, 25 ОПДБр

Місця в будівлі аеровокзалу не вистачало, тож бійці 25-ї бригади розмістилися на відкритому місці, у наметах.

■ В палатках жили, замаскировали всё. Ходили кушать даже в аэропорт. Окрошку ели. [Из провизии] поначалу сухпайки были американские, пока там расшевелились. Потом построили кухню. Сделали всё. Варили из той же самой тушёнки. Всё было, повара были, всё нормально. [Сотрудники аэропорта] один раз нам помогли на электромобиле привезти мешки с песком, чтобы мы там укреплялись. Электрик приходил, помогал свет подключить в палатках. Поначалу жили в палатках, всё было раскрыто. Потом переехали в бункер.

Валерій Куций, солдат, 25 ОПДБр

Оскільки на той час вже стало зрозуміло, що ймовірні обстріли із важкої зброї, потрібно було терміново укріплювати позиції — копати бліндажі, окопувати бойові машини і танки. На щастя, в аеропорту була будівельна техніка, а серед десантників 25-ї бригади — тракторист. Однак через обстріли це було небезпечним завданням.

■ Мы заступали на свои положенные посты, выполняли поставленные перед нами задачи. И до тех пор я заступал, пока мы не нашли первый трактор, экскаватор. [Говорят:] «Ну, кто может?» Я говорю: «Ну, я тракторист». Вот так меня начали снимать с постов, и я начал ездить ребят окапывать, окопы копать экскаватором. До тех пор, пока не сломался насос масляный, без которого не будет функционировать ничего. В итоге мы с «Андриком» (Андрій Зеленський. — *ред.*) ходили искать запчасти, так и не нашли, но нашли другой трактор, гусеничный, красный — бульдозер. Его не смогли завести ребята с 80-й бригады. Мы с «Андриком» посмотрели его, завели, и я начал на нем работать.

Солдат С. Пазинич з 25-ї ОПДБр на 1-му посту, травень 2014 р.

Окапывал танки. Пару танков на моем счету. БТР, уже не помню, сколько, БМП окопал, бункера нарыл, плиты натягивал на бункера сверху, потом земли насыпал сверху, короче, делал всякие дела по аэропорту, по всем постам. Там обстреливали, бывало, а в тракторе же ничего не слышно, гудит. Бывало, пули пролетали. Было страшновато, конечно.

А потом по постам уже обстрел, мины... Начал копать по постам ребятам, окапывать, плиты, блоки тягать. Рядышком «80-ка» стояла. Патроны у них закончились, а там обстреливали, так они подходили к нам, просили позычить как бы. Им тоже выкопал бункер. Котлован, дальше они уже сами его укрывали.

Сергій Пазинич, солдат, 25 ОПДБр

■ Очень опасно ехать техникой, когда ты не слышишь, как оно прилетает (обстріли. — *ред.*). Ты едешь и ориентируешься только по людям, которые передвигаются рядом. То есть, если ты видишь, что человек побежал, куда-то прячется, — это значит, идет обстрел. Тогда ты только можешь сориентироваться. Если людей нет, ты едешь, как с закрытыми глазами. Этот человек не побоялся — с утра до вечера рыл, рыл и рыл (Сергій Пазинич. — *ред.*). Он

мобилизованный. Я вам скажу: о его подвиге никто не говорит и никогда не рассказывает. Но это — подвиг!

Андрій Зеленський, сержант, 25 ОПДБр

Наступний обстріл відбувся вже через кілька днів, 9 травня. Бійці 2-ї роти 1-го батальйону 80-ї ОАЕМБр, що чергували на в'їзді в аеропорт, почули перші постріли з ручного протитанкового гранатомета.

■ Перший стрілковий обстріл був 9 травня, 8—9 травня, тоді ще літала цивільна авіація, ще прилітали різні депутати в Луганськ. Вони прилітали на приватних літаках, в них була своя охорона. І от як тільки один депутат, який був у Партії регіонів, тільки його літак піднявся, злетів — тоді був вибух, їх навіть було два чи три вибухи. Це були вибухи від РПГ, потім ми тільки їх чули, я був якраз у терміналі. Хлопці заступили інші на зміну і почули стрілкову зброю. Ми вискочили, нічого не ясно, бо то ж перші рази — очі квадратні, ніхто ж не знав, що робиться!

Як потім виявилося, ці постріли з РПГ були зроблені в електрощитовій — я не знаю, вони, напевно, хотіли знеструмити аеропорт, але там були якісь запобіжники, спрацювали резервні якісь генератори, і ті щитові були знищені. І потім, у наступні дні, приїжджали майстри, вони там щось ремонтували, щось робили. Оце був перший раз.

І потім поступово, день за днем, ввечері звідтам почнуть десь стріляти, звідтам почнуть стріляти, і ти вже десь розумієш, що кулі летять у твій бік десь якась може попасти і в тебе, і ти вже починаєш усвідомлювати, що вже немає такого поняття «без броника ходити, без каски», тобто вже починаєш розуміти, що це не жарти.

Тарас Крупач, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

■ Потім прилетів до нас ПТУР (протитанкова керована ракета. — *ред.*), п'ята ранку була приблизно. З установки ПТУР стрельнули по вежі, де була котельня. Попали у вежу — і там, де ми ночували, повибивало вікна, сильний був удар. А я тоді так само був з Тарасом Крупачем на посту, і ми вже були готові до бою, я дивлюсь — на горизонті взагалі нікого немає. Потім, коли ми вже приїхали зі зміни, з чер-

гування, побачили, що там лежали осколки від ПТУР, дріт цей мідний від нього, і вже фіксували перші обстріли. Це було ще дуже хаотично. Вони не попадали по наших позиціях взагалі. Але сепаратисти все більше і більше почали пристрілюватись по нас.

Валерій Касировський, солдат, 80 ОАЕМБр

Стало зрозуміло, що в аеропорту починаються справжні бойові дії. Бійці 25-ї бригади більше не могли розміщуватися в наметах і переїхали у двоповерхову будівлю на території аеропорту, де раніше розташовувалися майстерні для ремонту техніки.

■ Сначала жили в палатках, после ракетного обстрела перешли в здание в центре аэропорта, где были бывшие мастерские. Спали на полу в спальниках. Была полевая кухня. Готовили на полевой кухне, ели сухпайки — волонтеры привозили. Пока работала насосная подстанция, шла вода. Потом ее взорвали — и воды уже не было. В пожарной подстанции на территории аэропорта нашли два водоема на складе ГСМ, еще два и еще два в другой стороне. Четыре водоема были пустые, а в двух была вода. И пользовались этой водой. На карте был колодец — пытались его копать. Но воду не нашли.

Тарас Коваль, старший солдат, 25 ОПДБр

Ситуація загострювалася: обстріли відтепер велися не тільки з автоматів та РПГ, але й з іншої зброї.

■ Після того [обстрілу електрощитової], десь за добу-дві, був обстріл моєї позиції. Були чутні черги з кулеметів ПКМ (кулемет Калашникова модернізований. — *ред.*) і з підствольних гранатометів ГП-25. Можливо, стріляли з автоматів, можливо — ні. Ми всі маємо в різних військових частинах, службах, установах знайомих, родичів. На той момент ми знали зі слів прикордонників, які вже стикалися з таким, що в них (бойовиків. — *ред.*) зброя заряджена патронами такими-то, вони користуються зброєю такою-то. Ми знали, на що розраховувати, до чого готуватись. Ну, після цього прилетіла до нас, по-моєму, спочатку одна міна чи дві... Міномети були вже в травні.

Богдан Дишко, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

Бійці 25-ї ОПДБр на 1-му посту, травень 2014 р.

Аеропорт продовжував приймати борти, здебільшого — військово-транспортні. А 10 травня десантники побачили обстріл власних позицій на YouTube.

- Вони обстріляли нас із мосту об'їздної Луганська і зняли це на відео. З 82-го мінометa вони стріляли з мосту, і ми в YouTube побачили, звідки нас обстрілюють. [Спочатку] певний шок був, короткочасний, після того були вже готові. Зрозуміли, що це не полігон, що це вже починаються бойові дії — треба, щоб голова крутилась на 360 градусів. Обережними були.

Павло Ільців, капітан, 80 ОАЕМБр

11 травня на окупованих територіях Донеччини і Луганщини бойовики провели «референдуми» про самовизначення так званих народних республік. Псевдореферендуми були проведені всупереч нормам Конституції України, а їхні абсолютно неправдоподібні результати не були визнані ані українською владою, ані Євросоюзом та США.

- Вопрос в «бюллетене» звучал так: «Поддерживаете ли Вы акт государственной самостоятельности Луганской Народ-

ной Республики?» «Участки» организовывали в школах, однако не все директора позволяли им это делать. К примеру, директор СШ №50 (на восточных кварталах) отказала сепаратистам. Тогда они поставили палатку во дворе школы и собирали у прохожих галочки за «республику». А вот, например, в СШ №20 в центре города «референдум» проходил.

Несмотря на то, что «участков» на самом деле было совсем немного, уже на следующий день сепаратисты объявили абсолютно нереальные цифры: якобы на их «референдуме» была установлена рекордно высокая явка в 75% избирателей (такого не бывало ни на одних выборах), а в Краснодоне, Красном Луче и Рубежном — вообще 95%. «За» проголосовали якобы 96,2% и «против» 3,8%. Естественно, эти «результаты» — это полный бред.

Еще запомнился забавный момент. Я ехал в этот день в Станицу Луганскую и видел на заборе сделанную краской надпись большими буквами: «ВСЕ НА РЕФЕРНДУМ!» (с пропущенной буквой «Е»). Собственно, в этой надписи — вся суть шабаша, который происходил в области в тот день.

Євген Савченко, активіст, волонтер

■ Возле универмага «Россия» стояли палатки, и была возможность «проголосовать» при наличии паспорта. И то не всегда спрашивали паспорт. Говорили: «Если знаешь номер, то можно и без паспорта». Я подошел и прочитал в бюллетене: «Поддерживаете ли вы Акт о государственной самостоятельности Луганской Народной Республики?» Я говорю: «А можно этот документ почитать?» А мне говорят: «Ну, там в интернете почитай...» Я говорю: «А где в интернете? Я только из дома — искал и не нашел, хочу разобраться, что к чему». Ушел, когда начали подтягиваться какие-то ребята и на меня стали наезжать: «Ты че тут самый умный? Бери, подписуй и мозги не полоши».

Сергій П'ятниця, диспетчер, Луганський аеропорт

Тоді ж російські найманці почали боротися з «неугодними». Серед них були і прихожани Свято-Троїцького кафедрального собору УПЦ КП, які підтримували українських армійців.

■ Напередодні, 11 травня (це була неділя), коли проходив «референдум», нашу церкву закрили. Бо в суботу до нас приходили бойовики розстрілювати.

У суботу, після вечірньої, ми провели прихожан, бо була дуже напружена ситуація на вулицях. Владика якраз тоді із супермаркетів завозив продукти в нижні приміщення для того, щоб можна було там годувати людей і водночас переховувати. Після того, як ми повиводили людей і зачинили церкву, до неї близько 21-ї години приходило до десяти автоматчиків і хотіли розстріляти всіх, хто там був, але на той момент на території церкви вже нікого не було.

Ця інформація перевірена. У нас був хлопець Льоня, він сам родом з Ростова, але є щирим українцем і патріотом. Він у нас був розвідником — ходив у саме захоплене СБУ, лігво сепаратистів, не боявся нічого. У неділю о сьомій ранку він нам подзвонив і сказав, щоб ми збирали речі й тікали.

У бойовиків була група чоловіків, яким просто видавали зброю, і вони ходили грабували магазини і чинили що завгодно. Була окрема група тих найомників, які то все організовували і які, навпаки, зупиняли таких, що псували їхні плани. Але ті десятеро, що приходили до церкви, не були простими нальотчиками, а були з тої другої групи. Наш Льоня від них чув, що з Філаретом (тобто з Київським патріархатом) нема чого розмовляти, священиків — «в расход», а людей — у московську церкву на покаяння...

Тому в неділю, о десятій годині мала бути служба — і владика її скасував. У той день був «референдум», і їм було не до нас. Ми повивозили речі з церкви додому до отця Анатолія, він жив тоді в Кам'яному Броді. Владика дав тоді команду розбігтися.

Отець Володимир Безпалий, священик УПЦ КП

Незважаючи на бутафорність проведеного «плебісциту», ця дата стала фактичним початком повноцінного спонсорування Росією сепаратистських «анклавів» на Донбасі. На українську територію з РФ почали заходити перші колони із забезпеченням (поки що без танків), бойовики тим часом організовувалися у бригади та полки. Ситуація швидко набувала загрозливих масштабів.

- Ситуація загострювалася. По дорозі Краснодон — Луганськ йшло постачання бойовикам. [Уже в травні] місцеві проукраїнські нам таку інформацію передавали. Коли йшли колони, сепаратисти сказали: «Ми з вами воювати зараз не будемо, а будемо тоді, коли будуть сили рівні, коли буде зброя, боєприпаси, артилерія». [...] Коли вже почали «Гради» стріляти по нас, артилерія, тоді-то ми зрозуміли: «О, вони вже готові».

Павло Ільців, капітан, 80 ОАЕМБр

18 травня бойовики вже безперешкодно захопили будівлю ГУ МВС у Луганській області. У місті лишалося все менше опорних пунктів української влади.

- Странности начались где-то за неделю до этого. Мы уже чувствовали, что что-то предстоит. В понедельник (12 мая) нам говорят, что оружие надо сдать в «оружейку». Мы, естественно, говорим: «Не-ет. Никто ничего сдавать не будет». В среду из областного управления выводят винницких вэвэшников, отправляют их домой и заменяют нашим «Беркутом». И в пятницу нам объявляют, что в воскресенье (18 мая) будет выходной — первый раз за пять месяцев нам дают выходной!.. И самое интересное, что они (сепаратисти. — *ред.*) эту неделю никого не штурмовали, все более-менее тихо было.

  18-го мне в три часа звонит шеф и говорит: «У тебя есть два часа, чтобы вывезти всё из управления» — «А что случилось?» — «Контору сдали». Выяснилось, что Живора — тот, который рассказывал нам постоянно, каким нужно быть честным и правильным, — взял и сам открыл сепаратистам ворота и запустил их вовнутрь! А «беркута» стояли и ухмылялись. С того момента город был полностью захвачен.

  Милиционеры, которые остались верны присяге — а таких было приблизительно половина — продолжали работать. С моего отдела 50% остались верны присяге, 45% перешло на их сторону, 5% уволилось. Сначала мы перебазировались в Артемовский райотдел, потом ненадолго в Ленинский, потом переместились в здание Управления по борьбе с торговлей людьми на восточных кварталах. Всё равно работа — есть работа. Люди не перестают грабить,

красть друг у друга, тем более пользуясь хаосом. Позже милиция продолжала работать в дежурном варианте — принимала вызовы, разбирала «семейные». Потому что, если кража — приезжали эти ублюдки. Но хотя уже никто особо не крал — боялись. Разбоем теперь занимались только боевики, только это называлось не «разбой», а «национализация».

Антон Потурайко, майор міліції, м. Луганськ

«Я — ТОЙ, ХТО ВОДИВ ТЕБЕ ЗА НІС КІЛЬКА МІСЯЦІВ, СЕПАРЕ!»

Допомагати військовим ставало дедалі важче. Ситуація ускладнювалася тим, що бойовики почали споруджувати блокпости на всіх напрямках навколо міста.

■ Один из первых блокпостов был на Южном. По этой дороге как раз и возили все на аэропорт. На тот момент мы уже знали, что в захваченном здании СБУ есть станция для прослушивания мобильных телефонов — действительно, там прослушивали телефоны военных, находившихся в аэропорту. Я это знал наверняка, потому что там была одна конфискованная станция, которая может закрыть на 1,5 км зону. Она засекала все телефоны, которые там находились, и все телефоны, которые звонили.

И вот такая ситуация. Звонит мне Толя, командир, и говорит: «Денис, а можешь поехать проверить, стоит там блокпост на Южном или нет?» А они по этой дороге ездили, еду возили. Если поставили блокпост — они теперь не смогут брать еду. Я поехал в 11 часов ночи посмотреть, стоит ли этот блокпост. На самом деле, это было страшно. Мы разговариваем с Толей по телефону, они пеленгуют мой телефон — и приезжают за мной. Может быть, к кому-то так и приезжали...

Мы показали ребятам, как этот блокпост можно объезжать. Но ситуация начала развиваться стремительно — тогда уже людей начали забирать на подвал в СБУ. Тогда

мы начали делать так: мы довозили все до заправки по этой дороге и передавали им там все, они перегружали к себе и уезжали.

Еще я передал ребятам роутер — помогали, чем могли. В целом, в аэропорт ездил около десяти раз. Потом вот в районе заправки встречались и передавали. Последний раз я виделся там с ребятами в июне, перед своим отъездом.

Для нас это все, что мы делали в течение этих двух-трех месяцев — было новым видом деятельности, я имею в виду помощь военным. Оно все было в зачаточном состоянии, особой координации не было, все происходило довольно сумбурно, разобщенно. Разные люди помогали параллельно, даже не зная о существовании друг друга. Поэтому и оценить общее количество помощи и помогавших трудно.

Денис Денищенко, активіст, волонтер

ЗІ ЩОДЕННИКА ЛУГАНСЬКОГО ВОЛОНТЕРА

В моей стране война, и я считаю своим долгом делать все, что могу, чтобы предотвратить продолжение этой войны.

Віктор Кузнєцов

Частина проукраїнських активістів змушена була покинути місто. Проте вони продовжували допомагати оборонцям Луганщини.

■ В начале мая я приехал во Львов, изначально на майские праздники. Еще была надежда, что милиция возьмет ситуацию под контроль. Но сложилось совсем иначе, и я с тех пор ни разу не был в родном городе.

В первый же день я взял ноутбук и пошел в «Пузату хату» на проспекте Шевченко. Начал писать посты в Facebook о ситуации в оккупированном Луганске, о том, что нужна помощь. Появились первые раненные, нужны были медикаменты, в том числе сильнодействующие обезболивающие препараты. Мне регулярно приходили деньги на карточку. Несколько местных согласились возить меня по Львову — мы целый день ездили по магазинам, покупая разные вещи, на которые был спрос. Все это мы отправляли «Новой почтой» и другими курьерскими службами

на Луганск. А еще Укрпочта согласилась на тот момент бесплатно пересылать наши грузы — почта в Луганске тогда еще работала.

Практически каждый день мы собирали помощи во Львове на две-три паллеты. Одну паллету отправляли в Луганск, одну — на Красную Таловку пограничникам, одну — в Станицу Луганскую. На следующий день отправляли, например, одну паллету в Доброполье, одну — в Мариуполь, Артемовск и так далее. Во всех этих местах тоже были волонтеры, которые занимались получением, сортировкой и развозом помощи.

Фактически я был одним из первых во Львове, кто начал собирать помощь еще в мае. Потом присоединялось все больше и больше людей. За лето вся эта деятельность переросла в довольно мощную волонтерскую инициативу, которую мы назвали «Допоможи фронту», а спустя полтора года оформились в благотворительный фонд.

По началу некоторые люди во Львове относились ко мне настороженно из-за того, что я луганчанин, но в основном доверяли и помогали в больших объемах. Огромным плюсом было то, что я разбирался в ситуации, получал са-

Збір допомоги для військових у Львові, червень 2014 р.

мую свежую информацию о событиях в городе и области, и самое главное — имел непосредственные контакты со многими подразделениями военных. Еще во Львов к нам в гости начали приезжать военные, которым я помогал, и которые лично могли подтвердить это.

Сергій Глотов, активіст, волонтер

ЗІ ЩОДЕННИКА ЛУГАНСЬКОГО ВОЛОНТЕРА

Слышишь, сепар?

Да! Это я тот парень, который водил тебя за нос несколько месяцев!

Да! Это я тот волонтер, который ездил в аэропорт и выезжал оттуда у тебя на глазах!

Да! Это я один из тех, кто сделает все, чтобы ты исчез из моего города, из моей страны!

4.05.2014 — мой последний рабочий день.

Утром зашел домой, приехал из Одессы с соревнований по ралли, дорога была длинная, за рулем, устал, взял бутылку пива, чтобы расслабиться. Сел, включил компьютер, смотрю новости, читаю почту, и тут поступил звонок от моего брата Алексея (он к тому времени выехал из Луганска) с просьбой помочь и покататься по городу. 25 часов к тому времени не спавши, я все-таки согласился. Тут же мне дали телефон Сергея Глотова. Созвонился, и выяснилось, что в аэропорт для раненых (после штурма военкомата) нужен налбуфин (сильное обезболивающее). Продается оно по рецепту, рецепт пообещали выписать в клинике «Анкас», дальше надо найти, где купить. Оказалось, налбуфин раскупили и «поотжимали» по всем аптекам сепары, что немного усложнило задачу.

Приехав к «Анкасу», припарковался в соседнем дворе и пошел пешком. Подойдя, увидел группу людей с георгиевскими лентами, решил немного подождать, посмотреть. Из клиники вышла врач, передала одному из этих людей пакет, поговорили минут пять, обменялись рукопожатием и разошлись. Старший у них, как мне показалось, был мужик лет пятидесяти, явно не местный, в форме. У него зазвонил телефон, я подошел, попросил зажигалку, он

у меня сигарету, проводил его к сигаретному киоску, за это время успел услышать, что они кого-то («их») уже ждут возле «Анкаса», и «им» (тем, кто приедет) не поздоровится. Тогда я пришел к выводу, что ждут меня. И поскольку попадать в плен у меня желания не было никакого, пришлось уезжать. Тогда у меня даже проскочила мысль, что Сергей Глотов меня сдал, на тот момент лично я его не знал, но его порекомендовал очень близкий мне человек.

Потом несколько часов на телефоне, в разъездах — и удается найти аптеку, в которой есть пара упаковок налбуфина, и директор отдаст без рецепта. На тот момент паранойя уже начала прогрессировать, да плюс еще нужны были деньги.

Сергей дал мне телефон человека, и так я познакомился с Василием, встретились мы в 500 метрах от его дома, он убедился, что мне можно верить, проехали к дому, он вынес деньги. Я забрал лекарства, проехал по магазинам, купил консервов, чай, кофе, сигарет, 30 шестилитровых бутылок с водой.

Десять часов вечера, блокпост на въезде в аэропорт, тогда там еще наши менты стояли, по звонку пропустили. В этот день я впервые попал в наш Луганский аэропорт, отдал все ребятам, пообщались, настрой у ребят был боевой.

Віктор Кузнєцов

У Луганську була ціла мережа активістів-волонтерів — одні цю допомогу отримували, інші сортували, ховали по квартирах та гаражах, відвозили до аеропорту та в інші місця.

■ У нас была довольно зашифрованная система, многие друг друга не знали. Новые люди попадали в эту систему только после поручительства двух проверенных активистов или координаторов луганского Евромайдана. И эта схема себя оправдала. Всего в этой работе участвовало до тридцати человек.

Сергій Глотов, активіст, волонтер

■ Тогда все резко усложнилось — вот тут и началась самая активная работа с нашей стороны. Действовать надо было быстро, ситуация в городе менялась буквально каждый день, если не час. У нас не было четко определенных ко-

ординаторов, все складывалось довольно спонтанно — скорее по наитию, по интуиции. Приходилось вступать в сотрудничество с незнакомыми людьми, и очень важной была способность разбираться в людях: смотришь человеку в глаза — и надо сразу понять, свой он или нет, можно ли ему доверять. Ведь речь реально шла о жизни и смерти.

Василь Р., активіст, волонтер

Серед іншого, у місті перестали працювати банкомати, тому виникли проблеми з передачею коштів на допомогу, які збиралися в інших містах. На ці кошти активісти закупали необхідні речі та відвозили їх до місць розташування військовослужбовців ЗСУ.

- Активно собирали помощь посредством публикаций в Facebook. Возникали такие ситуации: собрали определенную сумму денег и непонятно, каким образом их можно передать в Луганск, чтобы использовать по назначению. Тут подключался я: у меня тогда была точка на рынке, и постоянно была наличка на руках. Когда собиралась определенная сумма (например, во Львове), мне перечисляли деньги на карту, а я мог передавать свою наличку куда надо. Это было очень удобно — безопасно, прямо в городе и в отношении 1:1. Таким образом, практически каждый день через меня проходили довольно большие суммы денег.

Василь Р., активіст, волонтер

До команди волонтерів приєднався Віктор Кузнєцов. За кілька місяців йому довелося перекваліфікуватися з програміста на справжнього розвідника.

- Витя проделывал огромный объем работы. Будучи программистом, спортсменом и обладая системным мышлением, он был очень искусен во многих вопросах и неуловим для сепаров.

  Помню нашу первую встречу. Я назначил ее на нейтральной территории, чтобы не светиться — ни ему, ни мне. Мне его рекомендовали, но, тем не менее, мне надо было удостовериться, безопасно ли работать с этим человеком — посмотреть, что за парень, один ли приехал, нет ли за ним «хвоста». Надо было вести разговор так, чтобы

точно определить, не подстава ли это, не перехват ли — в то время все было возможно.

Он сказал проверочную фразу, я понял, что парень наш и доверять можно.

— Ты за баблом?

— Да.

— Сколько?

— Три.

— Держи. Пока.

Передал ему сверток с деньгами, пожелал удачи и уехал. Теперь это был проверенный контакт, и мы стали плотно сотрудничать.

Василь Р., активіст, волонтер

Виїхати з міста для проукраїнських активістів теж ставало проблемою — необхідно було проїхати усі ворожі пости, не будучи впізнаним. Віктор Кузнєцов взявся скласти мапу блокпостів із обмеженим доступом. Поки він їздив із провізією в Луганський аеропорт та вивозив на підконтрольну територію волонтерів, яким загрожувала небезпека, він позначав на місцевості всі відомі блокпости російських колаборантів і місця скупчення ворожої техніки та особового складу. Інформацію збирав як самотужки, так і за допомогою інформаторів. За кілька тижнів цією мапою користувалися українські військові — багато мап Луганщини, що використовував штаб, були застарілими і не відповідали дійсності, тому путівник, складений Віктором, став справжнім скарбом.

ЗІ ЩОДЕННИКА ЛУГАНСЬКОГО ВОЛОНТЕРА

07.05.2014

Сергей позвонил с просьбой вывезти человека в Днепропетровск — так я познакомился с нашим хорошим активистом Алексеем Бидой. При встрече мы обсудили, как выезжать, какими полями и лесами. Я пришел к выводу, что самый верный способ — ехать по прямой через все блокпосты. Так и вышло — доехали мы спокойно, вздохнуть смогли уже далеко за Донецком, увидев на блокпосту украинский флаг. Приехали в Днепр, попрощались, и я поехал обратно... Ехал уже вечером, чтобы меньше было проблем на

блокпостах, решил сделать вид полной деревенщины: моя «пятерочка» и так выглядела изрядно потрепанной, я сам был с длинными волосами и бородой, осталось немного испачкать одежду и снять обувь, еще накидал какого-то мусора в багажник, более-менее без приключений.

Блокпост в Ясиноватой (когда ехали в Днепр, его еще не было) — чем-то я им не понравился, пришлось завязать диалог. Спрашиваю:

— Ребята, а вы кто вообще? Зачем тут стоите?

Один начал напевать какую-то муру, типа «сами мы не местные...», но подключился второй:

— Самооборона мы, Донбасс защищаем!

— В смысле?! Ну, вы хоть не эти? Не с Майдана?

— Ха-ха-ха, ладно, езжай...

После этой поездки в багажнике всегда лежал пакет с несколькими парами изрядно поношенных носков, который при необходимости перед блокпостами развязывался — и после открытия багажника сразу же поступала просьба его закрыть.

Віктор Кузнєцов

Для збору і постачання провізії та обладнання для десантників в аеропорту луганські волонтери винайняли «конспіративну квартиру». Звісно, про їхню діяльність не знала навіть хазяйка квартири — це могло наразити її на небезпеку. На вході до квартири стояли «розтяжки», які мали свідчити, чи є хтось у квартирі чи ні. Туди збиралися посилки з усіх куточків України — здебільшого зі Львова, де їх збирав Сергій Глотов, а також від родичів хлопців, що захищали аеропорт. До працівників поштових відділень часто навідувалися бойовики, щоби дізнатися про будь-яку підозрілу активність. Усвідомлюючи небезпеку, волонтери отримували посилки на різні прізвища і навіть на організації. Так їм удавалося отримувати кілька посилок на день, не привертаючи зайвої уваги.

ЗІ ЩОДЕННИКА ЛУГАНСЬКОГО ВОЛОНТЕРА

В один из дней Глотов прислал пару бронежилетов, пару ПНВ (прилад нічного бачення. — *ред.*), тепловизор, би-

Волонтер Віктор Кузнєцов у ЛАПі, червень 2014 р.

нокли, всякие полезности. Собрав все это, еду в «Метро», закупаю продукты, посуду, еду в аэропорт. Подъезжая к кварталу Южный, вижу, что появился новый блокпост, и мне через него проезжать. Развернуться уже негде, помимо всего прочего, в машине обязательно пара гранат — одна, если патруль, откидаться, вторая на крайний случай, для себя — как раз на такой случай... Повезло — один грузовик стоял на блокпосту, и подъезжал бусик. Проскочив

между ними и отвернувшись, чтобы не видеть, как меня пытаются остановить, смог проехать. Само собой дальше — в режиме самолета до аэропорта.

Спустя пару часов на этом блокпосту не остановился парень, машину догнали и расстреляли, возможно, в этом была часть моей вины...

Встретив одну сепарскую личность, выясняю про поставки оружия. Завязываю диалог, рассказываю, какой я крутой снайпер, и меня ведут к главному. Час общения, предложение ехать в Славянск. «Да нет, ребята, давайте я лучше информационно помогу, я же крутой компьютерщик». Удалось выудить множество полезной информации, больше они меня не видели. Потом этого утырка увидел при штурме погранзаставы...

Еще был прикольный случай на блокпосту у Георгиевки. Хоть я всегда возил с собой удочку и червяков — типа я такой себе рыбак. Но вот подъехал к ним (к сепаратистам), смотрю — стоит каска для денег. Что делается в таких случаях? Проезжаешь, открываешь пассажирское окно в машине, демонстративно тянешься с водительского сидения, кидаешь 5 гривень в каску, говорищь: «Ребята, держитесь!», они воспринимают тебя за своего — все отлично и прекрасно, едешь дальше.

Віктор Кузнєцов

Міліціонери, які співпрацювали із захисниками летовища і після цього були переведені в інші райони Луганщини, також допомагали з доставкою посилок до аеропорту.

■ Связи с ребятами не терял. Мы еще потом возили им посылки, которые им присылали. Потому что сами они уже в город не могли выехать. Ну и мы договорились, что посылки — а это и бронещиты, и шлемы, и ножи — присылались «Новой почтой» на наши данные. Мы их забирали и потом через Лутугино по полям носили им туда, в аэропорт. Кстати, именно в одну из таких поездок я познакомился, как говорится, с работающим миномётом. Видимо, нас засекли, и в момент, когда мы отдавали ребятам их вещи, по нам начал работать миномёт. Было весело... Как говориться: «весело и страшно».

Антон Потурайко, майор міліції, м. Луганськ

Стан, у якому перебувала українська розвідка і контррозвідка після правління Януковича, був жалюгідним. Відновлювати спеціальні служби державі доводилося на ходу, просто у стані війни. Але і тут у нагоді стали місцеві волонтери.

- До самого своего отъезда из города я был в составе небольшой группы, в которую входили также люди из других городов (Киев, Запорожье и т. д. — это были активисты Евромайдана). Часть группы жила у меня дома — еще с начала мая и до середины июля. Причем у меня на доме до этого все время висел украинский флаг. Но когда приехала группа, его, естественно, сразу пришлось снять.

  Занимались разведывательной деятельностью под видом обыкновенных местных жителей: надевали «колорадские» ленточки, ездили по блокпостам, составляли карты с описанием дислокаций врага — где, сколько людей, сколько чего. Еще мы наблюдали за машинами, которые регулярно подвозили снабжение под здание СБУ. Были еще люди, которые стояли по периметру территории вокруг здания СБУ. Кроме нас были и другие подобные группы. Но все это возможно было делать только в апреле и до конца мая. В конце мая и июне уже нереально было — ввели комендантский час. Кроме того, никто из сотрудников спецслужб не мог проникнуть в захваченное здание СБУ, а участники нашей группы вошли туда и разведывали все, что нужно было узнать. Все собранные сведения передавали нашим спецслужбам. Были даже составлены списки фамилий и адресов лиц, которые находились в здании. Вот тогда к нам вообще очень серьезно стали относиться, и работа началась действительно активная.

  Потом нам сделали паспорта, дипломы под соответствующие легенды. А у приезжих была легенда, что они действительно неместные, выехали от «хунты», пришлось бежать, например, из Запорожья от «злых бандеровцев», они типа «беженцы из Украины в свободный город Луганск». И приезжие ребята очень удачно вписывались — вплоть до того, что занимали должности у сепаратистов — на основании своих «липовых» дипломов, например, медиков и так далее. То есть, они внедрялись к сепаратистам, и очень кон-

кретно. И то, что они были неместные, было огромным плюсом, потому что, с одной стороны, они 100% не были «засвеченными» (как могли бы быть луганчане), а с другой стороны, им было куда отступать — если какой-то провал, то главное суметь грамотно «смыться». Потом ребята ушли в батальон «Айдар», а их заслуги были высоко оценены нашими службами.

Василь Р., активіст, волонтер

Під легендою про «віджату» в українських частин бронетехніку бойовики отримували все більше й більше важкого озброєння з Російської Федерації. Поки що сусідня держава заявляла, що вона не має відношення до того, що відбувається на захоплених теренах Луганщини і Донеччини, називаючи це громадянським конфліктом всередині України, але у Київ надходили тривожні дані про скупчення техніки і військ на кордоні з Україною. Чутки про перекидання військових літаків та плани повномасштабного вторгнення не давали спокою і луганчанам. Тому у двадцятих числах травня Віктор Кузнєцов самостійно вирішив здійснити карколомний рейд територією Росії.

ЗІ ЩОДЕННИКА ЛУГАНСЬКОГО ВОЛОНТЕРА

Вылазка на территорию РФ

В 20-х числах мая, когда уже о скоплении техники на границе ходило множество слухов, но официальных подтверждений так и не было, решил, что пора действовать. Планировалось проехать 500—600 км вдоль границы с заездом на военный аэропорт, на который якобы недавно стянули большое количество самолетов.

Продумал себе легенду за один день: я программист, еду в Воронеж подписывать контракт. В Воронеже был подключен надежный человек, готовый по телефону подтвердить, что я действительно еду к нему.

Сел в машину и поехал в сторону границы (на следующий день границу обещали закрыть). Наш КПП прошел быстро — 15-20 минут. На российском многих разворачивали в обратную сторону, не пропускали.

Ко мне подошел пограничник с вопросом: «Какого х..я вы сюда едете?!» Заполнил все бумаги, но каждый спрашивал, куда еду и зачем, паспортный контроль, а потом забрали паспорт и сказали сидеть в машине.

Около получаса ожидания, и пришел таможенник с человеком в гражданке, при мне передает ему паспорт и говорит идти с ним. Проходим метров пятьсот, стоит несколько однотипных домиков быстрого сбора (видимо, привезли и установили), заходим в один из них, одна комната три на семь метров, у входа в кресле сидит парень лет двадцяти пяти. За столом, вдоль длинной стены, сидит второй крупный, плотный парень, напротив стул, на который я присел. Старший, который меня вел, мужик лет сорока, проходит к дальней стенке, на стене висит плакат с Феликсом Эдмундовичем. Сразу пришло понимание, куда я попал и с какой целью...

Пять минут молчания, записывают все мои данные, дальше долгие выяснения, куда еду и зачем. «Еду в Воронеж, подписывать контракт, игры мы делаем компьютерные, я программист». Естественно, пришлось около часа доказывать, что я действительно программист. А доказать это людям, которые не особо понимают в компьютерах, — задача не из простых...

Вроде поверили. «Военный билет есть?» — «Нет, конечно!»

«Что в городе? Как ведут себя власти? Как укреплены адмздания, заложены ли мешками? Поддерживают ли люди «ЛНР»?» и так далее... Я говорю: «Ничего не знаю, я же программист, из дому выхожу раз в две недели в магазин, за сигаретами и все. Друзей нет, не общаюсь ни с кем, отшельник я...» Мой внешний вид этому образу вполне соответствовал — заросший, длинная борода, такой же длины волосы.

Спустя примерно четыре часа после приезда на КПП мне отдают паспорт, и я еду дальше — уже по территории РФ! Первые 10 км мне навстречу не ехало ни одной гражданской машины, только полицейские — штук 50. Потом был еще один блокпост людей в форме, на котором еще раз проверили документы, тщательно обыскали меня и машину.

Еду дальше. Следующие 40 км съехать влево-вправо на грунтовку нельзя — на каждом съезде стоит полицейская

машина... Проехал порядка 700 км вдоль границы, доказательства нашел только косвенные: гусянка на дорогах, разбитые обочины, два десятка КамАЗов в поле, поваленные деревья и что-то похожее на полевой лагерь.

На выезде опять повели допрашивать, правда, тут уже были какие-то «личинки» эфэсбэшников — два молодых пацана. Я немного на них накричал: мол, чего вы от меня хотите, домой я еду. 40 минут держали и... Ура, Украина!

Віктор Кузнєцов

Водночас у самому Луганську ще знаходилися відчайдухи, які з ризиком для себе надалі намагалися нагадувати, що Луганськ — українське місто.

- Мы вывешивали большие сине-желтые флаги под крышами многоэтажек, когда город уже был оккупирован. 29 мая пробрались на крышу многоэтажки, располагающейся в 300 метрах от захваченного сепарами СБУ. Вывесили часов в семь утра. В сепарских пабликах появлялись фото с яростными призывами убрать флаг. Но часа два он все же провисел.

  Еще один флаг мы вывесили позже, утром 14 июня, на 16-этажном доме на квартале Ватутина. Эту «операцию» мы планировали заранее, с гибелью Ил-76 это совпало по случайности...

  В июне рисовали еще флаги на стенах заводов, которые были хорошо видны в городе — на заводе Пархоменко и заводе Ленина. Тогда это уже было реально опасно — уже был введен комендантский час, летала авиация, периодически звучали сирены... Но нам везло осуществлять наши акции и не попадаться.

Володимир Местина, активіст, волонтер

НАШ КОМЕНТАР

З самого початку антитерористичної операції українське командування намагалося накопичувати утрупування ЗСУ в Донецькому та Луганському аеропортах повітряним шляхом. Для цього використовувалися транспортні літаки Іл-76МД. Якщо у Донецький аеропорт з самого початку були перекинуті бійці 3-го окремого полку спецпризначення, ін-

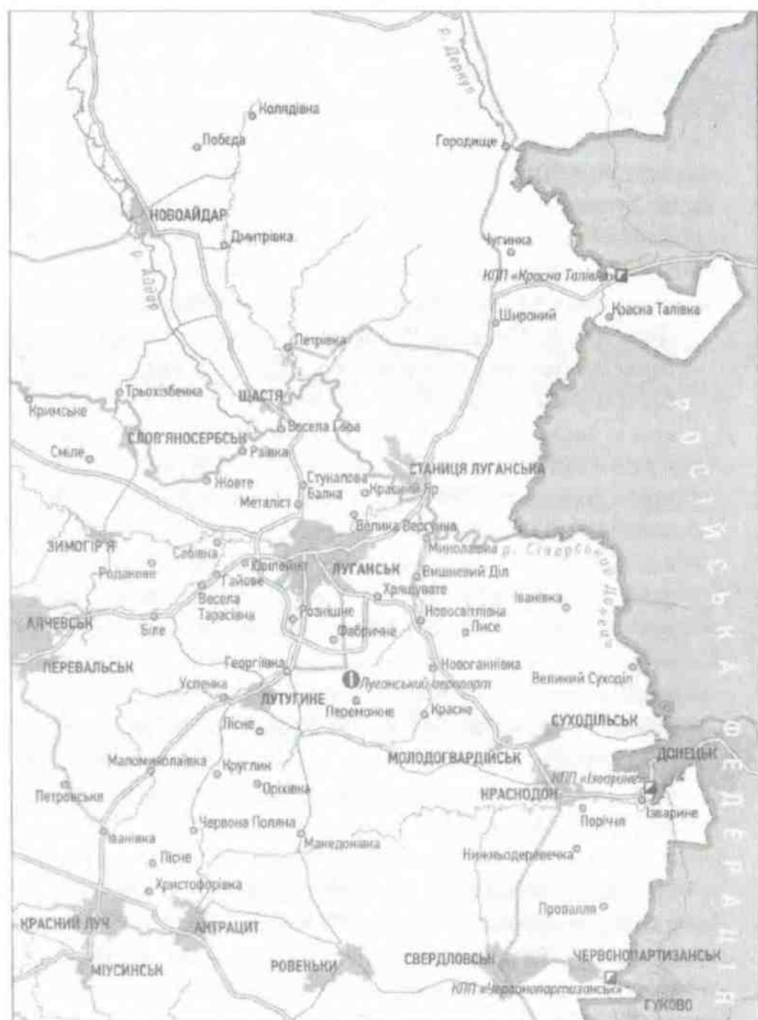
ших частин спецпризначення та низки бійців 25-ї окремої повітряно-десантної бригади, то в ЛАПі з самого початку його оборони і до кінця перебували бійці 80-ї окремої аеромобільної бригади. Варто зазначити, що якихось активних бойових дій, регулярних бойових зіткнень чи наступів зі сторони ЗСУ на півночі Луганська та в районі Луганського аеропорту до 13 червня 2014 року (боїв за місто Щастя) не відбувалося.

Командування ЗСУ на першому етапі сконцентрувало свою увагу на звільненні міст Рубіжне, Сєвєродонецьк та Лисичанськ. Саме під Рубіжним 22 травня сталося перше серйозне бойове зіткнення бійців ЗСУ (2-й механізований батальйон 30-ї окремої механізованої бригади) з противником з числа бойовиків Олексія Мозгового («Призрак»), у результаті якого противник вийшов переможцем. Після цього бою наступила пауза, в ході якої командування ЗСУ накопичувало сили та засоби для подальших боїв у Луганській області. Слід також зазначити, що в той період уся увага була прикута до міст Слов'янськ та Краматорськ, де і сконцентрувалися найбільш боєздатні на той момент підрозділи ЗСУ. У Луганському аеропорту планувалося накопичити сили та засоби і сформувати з числа 25-ї ОПДБр два штурмових загони для рейдових та штурмових дій в напрямку краснодонської траси, які після посилення угрупування в летовищі мали з'єднатися з підрозділами ЗСУ в прикордонній смузі.

У цілому, станом на кінець травня 2014 року загальна ситуація у Луганській області була відносно спокійною і контрольованою, особливо у порівнянні з Донецькою областю, де угрупування ЗСУ взяло Слов'янськ у блокаду та звужувало кільце оборони сепаратистів.

Штурм на Мирному

У ніч на 2 червня 2014 року відбулася одна з найдраматичніших подій початку війни — штурм Луганського прикордонного загону, який здійснювало близько 500 бойовиків «ЛНР». Загін розташовувався посеред спального району на

Район Луганської області, в якому відбувалися описувані в книзі бойові дії (червень—серпень 2014 р.)

кварталі Мирний, чим терористи і скористалися. Близько третьої години ночі до прикордонників прибуло близько сотні озброєних людей. Бойовики одразу розосередилися по периметру території загону. Відбулися короткі перемовини, але прикордонники відмовилися складати зброю та перехо-

дити на сторону самопроголошеної «Луганської Народної Республіки», тому близько четвертої години ранку терористи розпочали штурм.

ЗІ ЩОДЕННИКА ЛУГАНСЬКОГО ВОЛОНТЕРА

2.06.2014

С пограничниками мы давно уже работали, незадолго до этого передавали им прибор ночного видения, который им очень хорошо послужил.

Накануне нужно было вывезти в Днепр еще одного человека, дорога туда-обратно без приключений. Проезжаю Алчевск, начало пятого утра, СМС от друга «Погранчасть штурмуют?» Пишу хорошему другу, который находится в погранотряде: «У вас бой?» В ответ: «Да». Педаль в пол, 160-170, я возле погранчасти. Идет бой. Начинаю ходить по кварталу, запоминать расположение сепаров, точки, откуда стреляют снайпера, минометные расчеты, ДШК (станковий кулемет Дегтярьова—Шпагіна. — *ред.*). Мой отец в это время дома рисует свою карту на слух. Прибегаю домой, рисуем общую карту, отправляем в погранотряд. Эти данные им очень помогли.

Ребята, вы героически держались!

Віктор Кузнєцов

Першу атаку, яка тривала близько сорока хвилин, прикордонникам удалося відбити. Після передислокації бойовики поновили наступ. Крім того, по прикордонниках вели вогонь снайпери. Другу та третю атаку також було відбито. Серед українських бійців на той час уже було декілька поранених, а на території загону зайнялася пожежа.

О сьомій годині ранку кількість терористів збільшилася до 400 осіб. Положення ускладнювалося тим, що бойовики обстрілювали територію загону безпосередньо з багатоповерхівок кварталу Мирний, де перебувало цивільне населення, через що луганські прикордонники не могли давати адекватну відсіч. З тієї ж причини не допоміг і винищувач, який сили АТО скерували на допомогу. Під гімн України, що лунав із гучномовців, прикордонники продовжували героїчно тримати оборону. Чергову атаку було відбито.

■ [Прикордонний загін —] це 5—7 кілометрів від аеропорту. Мені ще запам'яталася реакція місцевих людей в той день. Вони збиралися на пагорбі, сідали, спостерігали з біноклями за тим, що відбувається. Мені то було незрозуміло. Кулі свистять, літають, а люди зібралися, як на якесь видовище, шоу подивитися. Тоді маршрутки відмінили. Я не знаю, що їх спонукало виходити. Близько 20-30 осіб так собі стояли, хтось сидів, хтось ховався за стовпами. Диміло все, бо підірвали бочку з солярою. Можливо, люди тоді ще не розуміли, що це — початок справжньої війни...

Отець Володимир Безпалий, священик УПЦ КП

За штурмом чи не в прямому ефірі спостерігала вся Україна — соцмережі рясніли повідомленнями і відео, оскільки усе це відбувалося просто під вікнами у місцевих мешканців. Тоді ж з'явилися повідомлення, що з будівлі Луганського прикордонного загону лунає гімн України. Про це вже знали і військові на території аеропорту.

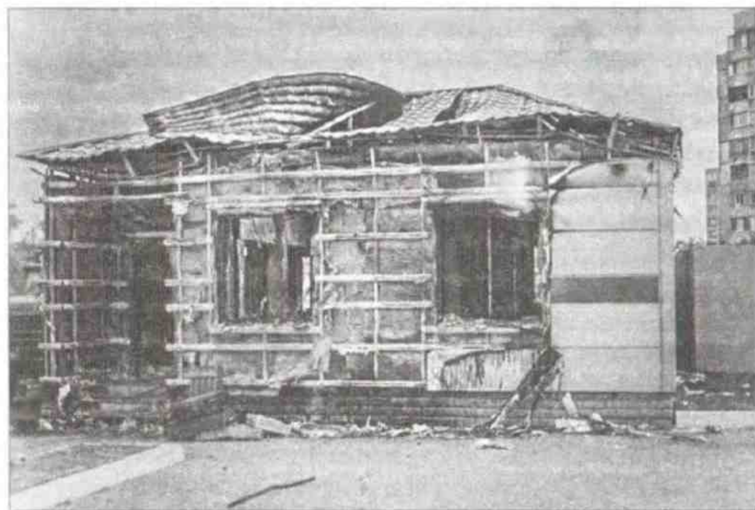
■ На той час (початок червня. — *ред.*) у Луганській області була частина прикордонного загону, частина батальйону внутрішніх військ і ще частина протиповітряної оборони. Їх було мало, і їх заблокували. Батьків місцевих контрактників, що проходили службу, привели до військових частин, і вони забрали кількох із собою. Решта, хто залишився в прикордонників, бились до останнього. Включили гімн України — гімн України грав! — і вони відстрілювались.

Павло Ільців, капітан, 80 ОАЕМБр

Удень завдяки перемовинам за участі політиків та громадських діячів вогонь було припинено з метою вивезення загиблих та поранених з обох сторін (було поранено восьмеро прикордонників, а зі сторони нападників було п'ятеро вбитих та восьмеро поранених).

Увечері, після сьомої, знову почалася стрілянина — бойовики перегрупувалися і продовжили штурм загону. Ближче до ночі відбувалися поодинокі снайперські постріли, те-

Будівлі прикордонного загону після штурму, 2 червня 2014 р.

рористи поступово покидали територію. Під час затишшя прикордонники укріпили свої вогневі позиції та територію загону.

Наступного дня озброєні бойовики ще раз намагалися штурмувати прикордонний загін. Після того, як атаку було відбито, 4 червня прикордонники змушені були передислокуватися.

■ [В тот день] я стоял на своем 6-м посту наблюдения (напротив геодезической станции). В районе обеда я увидел, как со стороны Георгиевки выехал синий микроавтобус «Форд». Из микроавтобуса «высыпалось» порядка пятнадцати человек. Я передал по рации: «Приехал микроавтобус. Вижу нос. Вижу боевиков. В количестве человек пятнадцати, все вооружены. Разрешите открыть огонь». В рации прозвучало следующее: «Стоп! Стоп! Не стрелять!» Я уже был наготове — упал на землю, рацию кверху, ПКМ уже смазан, готов... А оказалось, что это приехали пограничники во главе с полковником Денегой.

Они приехали на мой пост. В зеленых беретах, в тельняшках, с сумками... Помню, что у нас было воды две или три баклажки пятилитровых. То пацаны выпили ее вот так: вшух — и нету! У них у всех ноги были потерты — ходить почти никто не мог. Потому что до того, как поймали попутку, они шли очень долго. У них было на себе все, что могли унести: боеприпасы, оружие. И они пришли к нам в аэропорт. Пару дней побыли и потом на борт погрузились и улетели.

Я так понял, когда они держали оборону погранотряда, им был приказ оставить вооружение там. Типа должна была прилететь «Сушка» (штурмовик Су-25. — *ред.*) и уничтожить там все оружие. Но по каким-то причинам она не прилетела. А там боеприпасов и оружия прилично осталось. Ребята были полностью увешаны этим оружии. Конечно, БК они оставили и его не взорвали. Но насколько я знаю, в погранчасти оставили очень много БК с бронебойными пулями. Меня это сильно, честно говоря, напрягало. Потому что я понимал, что оно рано или поздно могло полететь уже в нашу сторону.

Андрій Зеленський, сержант, 25 ОПДБр

На захист аеропорту прибувають сапери та мінометники

5 червня до аеропорту прибуло підкріплення — сапери і мінометники з 1-ї окремої танкової бригади.

- Командир підрозділу, начальник артилерії першої танкової бригади, питає: «Хто з вас мінометник?» Сім чоловік підняло руку. Він питає: «А хто з вас стріляв?» Три чоловіка підняло руку. Оце у нас такий підрозділ був сформований. Ну, нічо. Навчились воювати. Десять днів у полях, один раз стрельнули чи двічі. Бойові стрільби були. Показали, що, як. Навчились збирати-розбирати міномети. Ви ж розумієте, в якому стані була армія на той момент. Там сам комбат по книжці міномети знав. По книжці нам розказав... ну, нічого. В аеропорту, коли ми прилетіли, з нами прийшла важка техніка, більш серйозна. Там наші вже були. Вони так раділи автоматичному гранатомету: «От тепер ми їм покажем!» А то до цього у них була одна «стрілкотня» (стрілецька зброя. — *ред.*) і декілька «бех» (БМП, бойова машина піхоти. — *ред.*).

Микола Симиряко, 1 ОТБр

- 4 червня близько другої години дня спитали: «Їдеш?» Кажу: «Їду». І з другої до третьої нам дали годину на те, щоб зібратися в дорогу, і о третій годині ми вже були тут на місці, чекали виїзду. Я знав, що ми летимо саме в Луганський аеропорт. Я був у складі групи саперів у кількості 31 особи.

Руслан Чубенко, лейтенант, 1 ОТБр

Разом із саперами до аеропорту доправили вантаж вибухівки — понад десять тон тротилу, яким військовослужбовці згодом заміновували підступи до аеропорту.

- Ми ж, до речі, летіли на тому самому Іл-76, що збили потім 14 червня з десантниками 25-ї бригади... Ми прилетіли, а потім на ньому хлопці полетіли... Так оцей самольот коли сів, то пілоти кажуть: «У нас є дірки свіжі від «стрілкотні»» — тіпа от автоматів, можливо, чогось такого. Стріляли по літаку, коли сідали. Цей пілот каже: «Я сідав — в мене

Іл-76 «777», на якому до аеропорту прибули військовослужбовці 1 ОТБр, 5 червня 2014 р.

рубашка була мокра». Це ж скільки тротилу в тому самольоті було!.. Там якби бахнули — не шукали б уже нічого — ні нас, ні самольота...

В'ячеслав Кусик, молодший сержант, 1 ОТБр

- Коли відбулося посилення угрупування аеропорту силами 25-ї ОПДБр та 1-ї ОТБр, було здійснено посилення оборони аеропорту (згідно зі схемою, яка була до останніх днів оборони). З прибуттям цих підрозділів у нас з'явилась підтримка артилерії, ми вже мали 120-мм мінометі. А також ЗУ-23-2 та БМД, міни сигнальні та протипіхотні.

Анатолій Іченський, майор, 80 ОАЕМБр

Саперів розмістили у двоповерховій будівлі на території аеропорту, видали спорядження і бронежилети і дали відпочинок до вечора. Від самого ранку наступного дня почалася їхня робота — необхідно було замінувати периметр аеропорта.

- І вже на наступний день, з самого ранку, ми виходили на завдання за територію Луганського аеропорту. Мінували. За весь час ми замінували близько 16 кілометрів периметру. І вибуховими, і невибуховими загородженнями. А далі наше завдання було постійно підтримувати справність цих

ліній, мінних полів. Крім того, нашим завданням було фортифікаційне обладнання позицій, окопи для машин, окопи для гусеничної техніки. Ми робили сховища, нагортали на бункери більший насип землі. Після обстрілів ми знищували те, що не розірвалося, і продовжували мінувати. Кожен день виїжджали, тому що після обстрілів перебивало лінії. Ми виходили, їх перевіряли, з'єднували обратно, підключали. Наприклад, за весь липень у нас, може, дні три було, коли ми нікуди не виходили. Мої люди стояли на машинках, керували цими мінними полями. По першій команді вони переводять його в бойове положення і по команді «вогонь!» вони його підривають. І кожен ранок, коли вони змінювалися, вони перевіряли цілісність ліній. Якщо лінія була вже не ціла, виходили на нас, ми виїжджали туда і знов ремонтували.

Розтягували колючі дроти, натягували «путанку». Встановлювали протитанкові мінні поля, протипіхотні керовані мінні поля. Це все наносилось на формуляри мінних полів. Кожен пост знав, що перед ним стоїть. І кожен пост уже був упевнений, що якщо буде йти дуже велика толпа, одне нажаття кнопочки зробить натовп рази в три меншою. Отак.

Руслан Чубенко, лейтенант, 1 ОТБр

Мінні поля поділяли на зони та встановлювали попереджувальні сигнали для кожної зони, аби знати, коли до аеропорту підходять чергові «штурмувальники» чи диверсійна група.

- Мінували по периметру в «зельонці» (лісосмута, посадка. — *ред.*). Нас було три групи — групи Чубенка, Бугая і Орлова. Це три офіцери, які керували ними. Кожна група виходила в своєму напрямку. Ми, наприклад, до Переможного виходили, де була крайня точка. Інші виходили в сторону Георгіївки. І от ці зелені зони ми проходили, ставили з нашої сторони сигнальні ракети червоного кольору, а з тої (ворожої) сторони — зеленого кольору. Для того, щоби блокпости бачили, де були растяжки, проволоки. Загорається зелений — значить, десь вони (сепари) доходять, загоряється червоний — значить, вони уже перетнули зелену зону, вони вже ближче до нас.

Сапер 1-ї ОТБр встановлює керовані мінні поля довкола території аеропорту, червень 2014 р.

Правда, ставили совецькі міни, совецького зразка: і ОЗМ (ОЗМ-72, протипіхотна вистрибуюча осколкова міна кругового ураження. — *ред.*), і всі ці, що були ще в 45-м году. Вже було, конєшно, стидно з цими мінами ходить, ну а шо робить?.. Ходили. У нас було все совецьке — все на проводах, не було чогось такого усовєршенствованого.

В'ячеслав Кусик, молодший сержант, 1 ОТБр

Утім, незважаючи на численні провокації і спроби штурму, на початку червня в районі аеропорту було відносно спокійно, однак було зрозуміло, що з постачанням наземним шляхом уже існують проблеми.

- Як прибули, свет горів, вода була — самоє главноє! Магазинчик ще навіть працював. В оцьому магазинчику, що був біля термінала, я навіть купив пачку мороженого тоді, пляшечку води. І продавщиця мені дала ще брелок напам'ять — «Луганськ». Лежить дома брелочок.

В'ячеслав Кусик, молодший сержант, 1 ОТБр

- Ещё маршрутка ходила на Луганск. Действительно, было похоже на антитеррористическую операцию — какие-то мероприятия проводятся. Блокпост стоял на развязке сепаратистов. Как-то все это не воспринималось, что ты попал на войну. Ну, где-то там мина упала, вот тут стреляли, окна прострелены, стекло выбито. Но это воспринималось еще как-то неостро.

Сергій Богукалець, молодший сержант, 1 ОТБр

- Прибувши в аеропорт, поспілкувавшись із товаришами по зброї з інших підрозділів цих двох бригад десантників, ми зрозуміли, що ми в повному оточенні і що до нас ніякого коридору немає, тому й нас перекинули бортами. Після того ще до нас літали літаки, і ми їх супроводжували. Та настрій у нас був такий, що ще трішки — і ми розчистимо коридор, до нас проб'ються свої і будемо відбивати територію. Ну, не так воно все вийшло...

Олександр Окусок, капітан, 1 ОТБр

Вороже кільце довкола волонтерів стискається

З активізацією бойових дій волонтерів ставало дедалі менше — люди були вимушені їхати з міста. Однак волонтерська мережа у Луганську працювала фактично до середини липня.

■ К счастью, никто из наших волонтеров не был схвачен, не попал в плен и в целом не пострадал. Это свидетельствует о том, что мы действовали грамотно, максимально старались не подставлять людей, и, наверное, нам сопутствовала удача.

Кроме тех, кто занимался доставкой помощи, у нас были ребята, которые занимались разведкой местности — ездили, смотрели, сколько людей на блокпостах, что проверяют, что спрашивают. Были люди, которые вывозили раненных.

Мы же ежедневно отправляли со Львова целые паллеты. И тут у нас тоже была целая система. Мы отправляли много грузов на подставных лиц — ребята получали грузы по их паспортам. Например, бабушка, которая раньше раз в год получала одно письмо из собеза, вдруг начинала получать целые паллеты по 500 килограмм на каждой — тушенки или сахара, или еще чего-нибудь!.. Или у нас еще был дедушка неходячий — на его имя прислали один раз 30 бронежилетов и так далее.

Таким образом, по максимуму переправляли в город что получалось. В городе в тайниках у нас был довольно большой запас продовольствия. Мы сделали заготовку — около десяти тонн продуктов. И постепенно передавали их в аэропорт и другие воинские части. Кроме продуктов покупали приборы ночного видения, каски, бронежилеты, средства связи, тепловизор и вообще — чего только не покупали! В то лето было такое, что один мужчина пожертвовал 25 000 гривень — он продавал недвижимость и часть своей выручки отдал нам.

Еще оказывали защитникам аэропорта информационную поддержку, давали данные — откуда из города идут обстрелы, откуда и куда движутся колонны сепаров, об обстановке в городе.

Сергій Глотов, активіст, волонтер

Пізніше почалися грабунки відділень «Нової пошти». У волонтерів стали «віджимати» посилки.

■ Была такая ситуация. Одна женщина во Львове принесла нам бронежилет, а он был с «маячком». В Луганске эту посылку приняли. Как нам рассказывал сотрудник «Новой

почты», сепаратисты бегали по складу со специальным прибором, проверяли грузы. И таким образом вычислили нашу посылку, что дало им возможность проследить канал передачи помощи в Луганск и область. «Новой почтой» мы перестали отправлять, некоторое время отправляли через другие курьерские службы, пока это было возможным.

Сергій Глотов, активіст, волонтер

ЗІ ЩОДЕННИКА ЛУГАНСЬКОГО ВОЛОНТЕРА

По городу меня плотно искали, устраивали засады, в том числе в отделениях «Новой почты». Например, было в главном отделении Укрпочты: я хожу по магазину, покупаю продукты, мне звонят и говорят, что я срочно должен явиться в отделение за своими посылками. Само собой, говорю, скоро приеду. Через 25 минут опять перезванивают с вопросом, почему я еще не там. За два часа мне позвонили раз пятнадцать, в итоге мне начали прямо по телефону заявлять, что там бронежилет, и если я сейчас не приеду, посылки передадут в милицию. Конечно же, я не приехал, вечером перезвонил, сказал, что стою в отделении милиции, и о моих посылках никто ничего не знает, тогда мне посоветовали приехать в здание СБУ и решить вопрос на месте...

Или еще, к примеру: гуляем мы, значит, по супермаркету — три тележки, 50 упаковок кетчупа, 50 майонеза, 50 буханок хлеба. «Какие сигареты есть? Давайте все!» На кассе пялится охранник и начинает куда-то звонить. Быстро все оплатили, бегом в машину. Только закинули продукты — приехал патруль, и они ушли в магазин. Буквально минутой бы раньше — и нам бы не повезло...

У них везде были глаза, практически все таксисты были за них, любой прохожий, продавец, работники «Новой почты» — сдавали все...

Віктор Кузнєцов

Крім того, ставало дедалі небезпечніше їздити в напрямку аеропорту. Але, незважаючи на небезпеку і ризикуючи своїм життям, волонтери і з Переможного, і з Луганська продовжували всебічно допомагати військовим. На жаль,

з одним із волонтерів стався нещасний випадок — під'їжджаючи до аеропорту, хлопець підірвався на мінах.

- З самого Луганська приїжджав волонтер, Едік. Міг поїхати по об'їзному шляху, але він того не знав. Заїхав за міни. І почав задню здавати, а тут машина підірвалася. [...] Довго там ще лежали сигарети і шоколадки по кругу біля блокпоста. Як вилітало з машини, так і валялося, ніхто не збирав...

В'ячеслав Кусик, молодший сержант, 1 ОТБр

- Помню, воду брали у них (у місцевих. — *ред.*). И товарищ помогал один. Погиб товарищ. Привез сигарет, такое... И когда заезжал — перед моим блокпостом танковые мины лежали. И он как-то заехал через них, там расстояние было, а он на «10»-ке заезжал (или на «11»-ке, не помню). Он между ними проехал, всё отдал, короче, и уезжает другим путем... И наезжает колесом на эту танковую мину — как лупануло, бл*ь! 10 танковых мин сработало сразу! Там «десятку» разорвало ту. Погиб парень...

Валерій Куций, солдат, 25 ОПДБр

Чимало жителів Луганщини ставало на захист Батьківщини, вступаючи до лав добровольчих батальйонів. Проте з міркувань безпеки ніхто цього не афішував, тому кількість таких людей була невідома, до того ж деякі патріоти у 2014 році воювали, не будучи офіційно оформленими. Зокрема, добровольцями ставали луганські футбольні фанати.

- Из луганских ультрас за все время более пятидесяти человек пошли воевать добровольцами — в основном в «Азов», а также в «Айдар» и «Донбасс». Изначально мало у кого была военная подготовка, учились на ходу, впоследствии многие из наших ребят продолжили воевать в составе ВСУ. Двое наших парней погибли: Олег «Аксен» Аксененко 20 августа 2014 года под Иловайском и Владимир «Чемпион» Радионов 14 февраля 2015 года под Широкино. Причем некоторые наши ребята прошли Иловайск, этот ад, неоформленными — просто брали оружие и шли воевать.

Микита Рибальченко, ультрас луганського ФК «Зоря», волонтер

Бійці добровольчого батальйону ПСМОП «Луганськ-1», липень 2014 р.

У самому Луганську і надалі залишалося чимало людей, які розуміли суть ситуації та підтримували ідею єдності України — далеко не всі були «зазомбовані» російською пропагандою. У тому числі це були й люди похилого віку, які намагалися бодай чимось допомогти українським воїнам.

■ День отъезда из Луганска мне запомнился навсегда, а именно самый яркий эпизод этого дня. Это было 26 июля, когда уже не было никакой возможности оставаться в городе.

Я стоял на остановке в существенно опустевшем Луганске, ничего не предвещало беды, как вдруг тишину разорвал звонок мобильного телефона. Он касался моего бегства. Соблюдая все правила конспирации, почерпнутые из фильма «Семнадцать мгновений весны», я обсудил детали и сказал, что конечным пунктом у меня будет город-герой Киев.

И вдруг бабушка, до этого мирно дремавшая под теплым июльским солнышком, резво подскочила и засеменила в мою сторону. (Далее непередаваемый местный диалект).

— Внучок, я чула, ты в Кыев собрался?

(В голове промелькнула мысль: «Явка провалена»)

— Визьми вот ПЯТЬ ГРИВЕНЬ, передай на армию, ще передай, шо мы их ждем, шо нэ вси здесь ТАКИЕ... Ты только обязательно передай, а мени пора, мой автобус...

И оставив меня в состоянии легкой «контузии», бабуля запрыгнула в маршрутку.

На армию я передал другие деньги, а ту пятерку я храню до сих пор.

Володимир Местина, активіст, волонтер

Без зв'язку, без води, без світла: як починалася блокада ЛАП

Відносний спокій у районі аеропорту протримався недовго. З початку червня мінометні обстріли стали майже щоденними. Здебільшого вони відбувалися вночі і під ранок. Таким чином бойовики намагалися нагнітати паніку серед захисників летовища і не давали їм змоги відпочити.

- Уже був початок червня, коли був перший такий «хороший» обстріл, що його всі запам'ятали. Десь, напевно, за годину часу в сторону терміналу та суміжних споруд прилетіло близько трьох-чотирьох десятків мін. Ще десь через добу чи дві — знов така ж кількість. Здебільшого вони обстрілювали, ми помітили, звечора — десь дев'ята-дванадцята година вечора. І зранку — приблизно з четвертої до сьомої. Було зрозуміло, що не давали звечора поспати — панікувати заставляли, вони думали на психіку надавити. Але ми вже були готові. До того ж нам було після полігонів не звикати, як спати і коли знаходити час на сон. Ну, і зранку, відповідно, також організм трошки змучений, але в нас була дуже розумно організована система охорони і спостереження.

Богдан Дишко, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

7 червня терористи заподіяли потрійного удару по інфраструктурі аеропорту: вночі пострілом із протитанкової керованої ракети підірвали антену зв'язку, за допомогою якої захисники аеропорту мали змогу телефонувати додому,

потім — перебили постачання води, а о десятій вечора того ж дня підірвали підстанцію, і аеропорт залишився без світла.

■ [До того] були провокації зі сторони Переможного. Хотіли підпалити склад пального в Луганському аеропорту. Але прямого штурму не було. Сепаратисти думали, що нас у рази більше, ніж нас там було насправді. На велике угруповання вони не хотіли йти, тому вирішили нас заблокувати.

Спочатку о 4-й годині ранку — на трубі котельні була антена зв'язку (Київстар, МТС) — вони з ПТУРа вистрілили, розбили цю антену. Зробили так, що в нас не було зв'язку мобільного. Друге, що вони зробили — вони нам підірвали воду, тобто зробили, щоб у нас не було водопостачання, і третє — відключили нам світло. Якщо не помиляюсь, то три ступені захисту в аеропорту було. Без світла вночі ще можна, звичайно, без мобільного зв'язку також, а от без води... Нас спасла пожежна яма, в якій була придатна для пиття вода. Ми звідти брали воду, готували їжу. Іноді брали пожежні машини в аеропорту, виїжджали в Переможне, викачували воду. А коли обстановка загострювалась, ми стали повністю відрізані.

Павло Ільців, капітан, 80 ОАЕМБр

■ [Після нашого приїзду] днів два було вообще спокійно, можна так сказать — десь у стороні стріляли. А тоді саме перше, що прилетіло — це був ПТУР, який попав у кочегарку, в трубу. Труба здорова така. Як підстрельнуло, то хлопці, я скажу емоціональними словами: «вскочили в кросівки, не розшнуровуючи їх»!

В'ячеслав Кусик, молодший сержант, 1 ОТБр

■ «Кошмарили» они нас регулярно со стрелкового оружия, первые прилеты такого крупного были числа 7 июня — прилетело два снаряда от огнемета «Шмель». Это было сделано с перекрестка на Георгиевку. Так, получается, 7 июня произошел первый крупный обстрел. Этим дебилам привезли огнеметы «Шмели». Вот они и попытались их испытать. Конечно, бухнуло хорошо. Раздразнили они нас.

Андрій Зеленський, сержант, 25 ОПДБр

Відтоді аеропорт гостро потребував електрики. Волонтери одразу вирішили придбати дизельний генератор. З цим «квестом» пов'язана ціла історія — як у Львові, так і в Луганську.

■ У меня на карточке было около 2 000 гривень, а надо было порядка 12 000. Я написал пост в Facebook о сборе средств, что возможно прямо сегодня купить генератор в Луганске и доставить его в аэропорт. Витя (Кузнецов. — *ред.*) как раз выехал из аэропорта и сказал, что будет в городе на протяжении трех часов, и мог бы за это время купить генератор, если бы я успел перечислить ему деньги. Сразу после публикации поста на карту начали приходить разные суммы.

Помню, мне еще позвонил один мужчина и сказал: «Подойдите к памятнику Шевченко, я вам дам денег на генератор». Это был такой период, когда у меня целый день звонил телефон — постоянно кто-то что-то просил, спрашивал, советовал... Пока я во всей этой суматохе шел до памятника Шевченко, некоторое время не следил, сколько приходило денег. Я встретился с этим мужчиной, и он дал мне 1 000 гривень. Я тогда подумал, что, наверное, уже половину суммы на генератор насобирали. Смотрю в те-

Генератор, придбаний волонтерами для захисників аеропорту, червень 2014 р.

лефон — а на карточке уже достаточно денег! Фактически с момента, когда я написал пост, прошло два часа, за которые я прошелся по центру, поговорил с кем-то десять раз по телефону, встретился с этим мужчиной — и насобиралась необходимая сумма. Я сразу же перечислил деньги Вите. Он тогда же купил генератор и отвез в аэропорт.

Правда, об этой истории стало известно чуть ли не на всю страну — куча новостных сайтов опубликовали сообщение о том, что волонтеры собирают деньги на генератор для Луганского аэропорта, и давали мои контакты.

Сергій Глотов, активіст, волонтер

ЗІ ЩОДЕННИКА ЛУГАНСЬКОГО ВОЛОНТЕРА

9.06.2014

После взрыва подстанции в аэропорту нет света. За день ребята собрали средства на генератор, но было уже поздно, купить генератор было негде. Следующий день, утро, «Эпицентр», запихнули 100-килограмовый генератор в «пятерочку», туда же продуктов килограмм 700 — и в путь. Как выяснилось, в СМИ уже было несколько сообщений про активистов, которые собирают средства на генератор, что, конечно же, добавило остроты, поскольку сепары начали искать кого-то, тянущего генератор.

Район автовокзала, надо было еще заехать заправить газовые баллоны. Навстречу едет газель, забитая чудищами с автоматами. Они на меня — я на них. Заворачиваю на заправку и вижу, что газель развернулась. Потихоньку отъезжаю, газель практически равняется со мной и пытается подрезать. Аккуратно уворачиваюсь, в зеркало вижу, что они развернулись. Заезжаю за поворот — педаль в пол...

Ставим генератор, заводим. Спустя четыре часа он ломается, грузим обратно, мне дают одного бойца с собой (генератор-то нелегкий). Пришлось везти в «Эпицентр». Три часа там, поменяли по гарантии на новый. Повезли в аэропорт.

Віктор Кузнєцов

У наступні кілька днів до аеропорту завезли ще два подібних генератори, які волонтери переслали із самого Львова разом з іншими посилками.

■ Сергей Глотов передал два генератора со Львова по «Новой почте», и их надо было получить и передать. Тогда это уже было реально страшно. Ребята мои, которые остались в Луганске, получали эти все посылки по какому-то моему документу, приезжали парни из «восьмидесятки» по гражданке и все забирали. На Райгородку тоже часть возили. Это была середина июня, тогда уже Сашу Решетняка убили (Олександр Решетняк — луганчанин, проукраїнський активіст, доброволець, був замордований бойовиками у червні 2014 року. — *ред.*). Уже понятно было, что шутки закончились, уже некоторых ребят забирали и пытали, все это было достаточно опасно и страшно.

Денис Денищенко, активіст, волонтер

«Кошмарити», а не штурмувати: тактика бойовиків

Із заходом до аеропорту мінометної батареї з 1-ї ОТБр бійці отримали можливість відповідати на дошкульні мінометні обстріли супротивника. Тим не менше, вони не зупинялися.

■ З мінометів нас уже накривали. І вже після 7 червня ми почали працювати. Обрисували деякі цілі з хлопцями, які вже були на постах спостереження. Вони нам обмалювали де, що і звідки стріляє. Це був перший раз, коли ми почали працювати. Спочатку всім, хто там був рядом з нами, було тривожно. Потім уже в ефірі передавали: «Працює свій міномет» — то ми починали працювати. Постріли були досить потужні — не танк, але... До того часу такої зброї, як танки, в аеропорту ще не було. Я вважаю, що тоді ще не було російських військових, тоді були бандформування незаконні, незрозумілі. Зранку вони йдуть працювати, а ввечері беруть зброю. Це були непрофесійні військові. Бувало, що інколи нас обстрілювали зранку, інколи вдень,частіше — вночі. Іноді вони намагались якось потрапити на територію і штурмувати. Мій підрозділ ми поділили на

два взводи. Один прикривав північну сторону аеропорту, в сторону Луганська, а другий — південну.

Олександр Окусок, капітан, 1 ОТБр

Російські найманці не втрачали надій захопити аеропорт малими зусиллями і продовжували спроби штурмувати позиції українських військових, а також посилювали психологічний тиск і намагалися залякувати.

- Були перші спроби [штурму], ми їх відбили. Піхота нам потім казала: «Ви молодці», приходила десантура, казали: «Коли побачили, що йде піхота, думали, ну, зараз буде жарко... А потім почав робити міномет, ми положили стволи і почали дивитись, як ви працюєте». Це як у поговорці: «Піт артилериста береже кров піхоти». Нам було жарко, я времені не помічав, бо знав, що я должен встигнути міну приготувати, після кожного пострілу йде коригування, бо після пострілу міномет може трошки просідать.

Микола Симиряко, 1 ОТБр

- Були спроби штурму. Було раз у червні, приїхали колоною шість чи сім джипів. Три машини вели мінометний вогонь, а решта роз'їхались. Доїхали до розвилки доріг. Виглядало так, що вони збирали інформацію. Не можна сказати, що це був штурм, але там були озброєні люди, і на джипах стояли кулемети. Командуванням було прийнято рішення навести мінометний вогонь.

Олександр Окусок, капітан, 1 ОТБр

То хто ж атакував Луганський аеропорт на той час? Як уже зазначалося, спочатку, у березні—травні аеропортом «опікувалася» група «Югослава», втім, з плином часу її змінили більш підготовлені бійці.

У кінці травня на Луганщині з'явилася група з ПВК «Ваґнер» (приватна військова компанія «Ваґнер», російська нелегальна приватна військова структура), яка займалася диверсіями та вилазками в тил наших військ. У червні вже були сформовані такі батальйони, як «Заря», «Лєший», ГШР (групи швидкого реагування), окрема бригада особливого призначення «Одеса», 2-й козачий батальйон, батальйони «РИМ», «Витязь» та інші.

Прямих спроб штурмувати заблокований аеропорт бойовики не здійснювали, оскільки вони не мали достатньої інформації про озброєння і чисельність його захисників. Втім, вони постійно вдавалися до вже добре відпрацьованої тактики «кошмарення».

- Как такового визуального контакта у нас не было. Приезжали, передавали послания, всякие ультиматумы через таксистов, а именно прямого контакта, глаза в глаза [не было] – мы друг друга не видели. Ночью постреляют и убегают, днем никогда не было. Я потом выяснял, что всем этим руководил «Вагнер», то есть группа «Вагнера» нас «кошмарила».

  Бригада «Вагнера», конечно, красиво делала, очень красиво. Как-то ночью они устроили нам психологическую атаку: со стороны Луганска выдвинулась колонна автотранспорта, четыре или пять штук без глушителей, ужасный рев. Доезжают до перекрестка на Георгиевку, делятся на две части, половина колонны уходит на Переможное, вторая половина колонны уходит на Георгиевку. Отъехав от перекрестка на расстояние 10—15 секунд, все транспортные средства одновременно заглушают двигатели. Тишина длилась некоторое время, а потом сменилась шквальным огнем: со стороны Переможного заработало стрелковое, со стороны Георгиевки — стрелковое вперемежку с 82-мм минометами. [...] Было три выстрела, они пошли на мой блокпост, на котором я находился (блокпост № 6 напротив геодезической станции). Все мины четко возле меня легли где-то на расстоянии 100 метров. В тот вечер у меня появился сепарский «подарочек» — хвостовик, я его потом отнес в музей в Днепре, это была первая мина, которая упала на территории Луганского аэропорта. От «Шмелей» уже не найти было, а вот хвостовик от мины у меня остался, привез.

Андрій Зеленський, сержант, 25 ОПДБр

Крім «ваґнерівців», у «ЛНР» діяли інші озброєні формування, що так чи інакше брали участь у подіях довкола Міжнародного аеропорту «Луганськ». Для кращого розумін-

ня того, хто протистояв українським військовим, наведемо кількість особового складу і техніки (інколи приблизну, а інколи і точну), а також відповідні періоди та райони, в яких ними велися бойові дії:

— Батальйон «Заря». Налічував приблизно 600—700 «штиків», був найбоєздатнішим підрозділом з тих, що розташовувалися в Луганську. У своєму підпорядкуванні мали сім Д-30, вісім БМ-21 «Град», чотири самохідних артилерійських установки 2С1 «Гвоздика», міномети, десять танків, шість БМП-2 та більше десяти БТР-80. Вели бойові дії біля Георгіївки, Металіста, Вергунки, Красного Яру та радіолокаційної станції біля м. Олександрівськ.

— Батальйон «Призрак». Налічував понад 500 бійців. У серпні 2014 року перебували в Алчевську та інколи вели вогонь зі своїх трьох гаубиць Д-30 по «дорозі життя» в районі аеропорту;

— ОКП (окреми й комендантський полк) міста Луганськ. Налічував більше сотні бійців з БТР, які займали оборону в районі Розкішного.

— 2-й козачий батальйон. У серпні 2014 року налічував більше 700 бойовиків, які розташовувалися в Ровеньках і вели бої з військами ЗСУ на кордоні з РФ. Після відступу наших військ із кордону увага батальйону переключилася на м. Лутугине. В липні 2014 року надсилали підкріплення в Георгіївку. В серпні мали три танки, понад десять БМП-2, два або три БТР-80, вісім гаубиць Д-30, міномети. В останніх числах серпня обстрілювали Лутугине.

— Батальйон «РИМ». Налічував 150 бойовиків при 6 БМП-2 та мінометах, діяв також на півдні Луганська і вів бої з 72-ю окремою механізованою бригадою та 79-ю окремою аеромобільною бригадою. У липні надсилав своє піхотне підкріплення в Станично-Луганський район.

— Батальйон «Витязь». Налічував понад 200 бойовиків. Цей батальйон вів бої за комунікації на кордоні, переключившись у серпні на смт Новосвітлівка у районі Луганського аеропорту. Мали п'ять гаубиць Д-30, три самохідних арти-

лерійських гармати 2С9 «Нона», міномети, дві БМП-2, два або три БТР-80, чотири танки Т-64БВ. Розташовувалися у м. Краснодон (з 2016 року — м. Сорокине), звідки і вели бої на всі напрямки, в яких були зацікавлені.

— 3-й десантно-штурмовий батальйон. Налічував більше 200 бойовиків, ціяв біля Луганська. Саме вони вели бій 13 липня, коли до аеропорту проривалася колона ЗСУ, а також брали участь у боях за Новосвітлівку, Станично-Луганський район. Мали у розпорядженні два танки Т-72Б.

— Уже згадувана приватна військова компанія «Ваґнер». Приблизний склад цього формування можна оцінити в 200 «штиків». Діяли біля Луганська, брали участь у штурмі с. Хрящувате та аеропорту. Мали декілька БТР-80.

— 1-а ізваринська стрілецька рота. З назви випливає, в якому районі діяв цей підрозділ, однак у кінці серпня він також брав участь у боях за Новосвітлівку. На озброєнні був один танк та дві БМП-2, особовий склад налічував більше сотні бойовиків.

— Батальйон «Амур». Спочатку прибули на південь області, згодом забезпечували прохід «гуманітарного конвою»,

Бійці 25-ї ОПДБр та Віктор Кузнєцов у ЛАПі, червень 2014 р.

брали участь у штурмі с. Хрящувате та аеропорту. Особовий склад налічував 200 бойовиків, у розпоряджені було вісім танків, дві БМП-2, артилерія тощо.

— Батальйон «Лєший». На кінець серпня налічував приблизно 450 бойовиків, розташовувався в Луганську і займав оборону по самому периметру міста, на озброєнні були міномети.

Паралельно з атаками, російські колаборанти розповсюджували серед місцевих мешканців і в Інтернеті неправдиву інформацію про захисників аеропорту, а також відправляли останнім відеоповідомлення.

■ Вони (бойовики. — *ред.*) багато неправдивої інформації про наш підрозділ подавали в Інтернет. Писали, що ми не маємо що їсти, що ми вже «істребляєм местную флору і фауну», так вони написали. Тоді ми у відповідь написали, що ніяких ми кроликів, барсучків, птахів не стріляємо, не їмо. Це ось тоді так зачепило нас за живе.

Потім також повідомлення нам було адресовано, коли нам підірвали труби — водопровід до аеропорту. Один парубок такий був у балаклаві, лиця не показував. Заложив заряд, підірвав труби, щось трошки сказав, що тепер ми будем без води. Це нас не лякало. Була пожежна машина на території, повна води. Ми її використовували. Ми там самі впевнено готували їжу. В подальшому перейшли на сухпайки, коли ще складніше було, але теж умудрялися іноді щось зварити — якийсь бульйон, суп.

Богдан Дишко, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

Ситуація розвивалася із шаленою швидкістю. Починаючи з 7 червня, все більше вказувало на те, що кільце довкола аеропорту стискається і бойовики успішно виконують своє завдання з блокування українських військових, проте для самих захисників летовища це стало зрозуміло лише після 9 червня, коли вони здійснили спробу висунутися у напрямку селища Георгіївка, аби дістатися Луганська.

■ 9 июня мы попытались выдвинуться в сторону Луганска, и уже дойдя пешком до перекрестка на Георгиевку, мы за-

метили силуэты, передвигающиеся в районе щита-указателя, не доезжая до виадука метров 500. Я говорю: «Стоп, мы туда уже не идем — там засада». Мы остановились на перекрестке на Георгиевку, сместились за посадку. Крутимся-крутимся, на полу валяется кругляшок странной военной окраски, думаю: тю, никогда такого не видел, інтересно, от чего он? Потом нашли два отстрелянных маршевых двигателя, реактивный ускоритель на огнемет «Шмель». Ну, для начала мы и не знали, что это за зверь. «Шмелей» у нас не было, «Шмели» были у сепаров в изобилии. После долгих сомнений, прорываться в город или нет, решили попытаться прыгнуть в маршрутку местную, которая ехала с Переможного до Луганска, но водитель сказал нам: «О вас уже знают, вас уже ждут». Мы не рискнули и вернулись все назад. После этого случая общественным транспортом мы больше не пользовались. Были вылазки только с Витей (Кузнєцовим. — *ред.*), на волонтерских машинах. Мы ездили, закупали генераторы. А после 14 июня мы вообще перестали куда-либо выезжать, то есть на тот момент мы были полностью в окружении.

Андрій Зеленський, сержант, 25 ОПДБр

11 червня 2014 року Міжнародний аеропорт «Луганськ» було офіційно закрито у зв'язку з бойовими діями.

■ Наш рабочий автобус должен был забирать от автовокзала. И, выйдя на автовокзал, я прождал больше полутора часов, но никто за мной не приехал. Смену не повезли. Даже на телефонные звонки мне никто не отвечал. И, как потом выяснилось, то была последняя… в авиации не принято говорить «последняя», говорять: «крайняя смена». Но в нашем случае это была именно последняя… То есть, последнюю смену Луганского аэропорта уже вывезли. После этого смен в Луганском аэропорту не было.

Сергій П'ятниця, диспетчер, Луганський аеропорт

З 12 по 14 червня у Луганський аеропорт літаками було доставлено боєприпаси і провіант, оскільки постачання наземним шляхом було перервано.

Один з прибулих до аеропорту бортів Іл-76МД з продовольством та боєприпасами, травень 2014 р.

- Значит, три борта было до 14-го. Там 1-я танковая была. 12, 13, 14 июня с утра. Постоянно они летали, мы их прикрывали с земли.

Валерій Куций, солдат, 25 ОПДБр

- Доставляли нам продукти, коли вже не було можливості наземних шляхом, літаками Іл-76. Загалом за час оборони в аеропорт прилітало десь до двадцяти рейсів цього типу літака. Десантники люблять таку машину, як Іл-76. Тому завжди з радістю фотографуються собі на пам'ять.

Богдан Дишко, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

ЗІ ЩОДЕННИКА ЛУГАНСЬКОГО ВОЛОНТЕРА

12.06.2014

К этому времени я фактически живу в аэропорту, каждый день выезжая на разведку близлежащей территории и в город за посылками.

Вечер, построение, сегодня будем встречать борты. После построения подходит комбат и спрашивает, куда я пойду — на разгрузку или на укрепление поста. Я решил

пойти на разгрузку... В эту ночь я для себя открыл несколько важных истин:

1) когда у тебя есть выбор, не иди на разгрузку;

2) даже если ты пошел на разгрузку в бронежилете, сними его возле борта сразу;

3) когда ты слышишь долгие крики, мол, ребят, залезьте кто-нибудь в «шишигу» (автомобіль ГАЗ-66. — *ред.*), никогда, слышишь, никогда не лезь в «шишигу»! Оттуда ты не вылезешь, пока машина не будет полностью загружена, стоять приходится, согнувшись на 90 градусов, и ящики совсем нелегкие. Вот так я впервые увидел и разгрузил Ил-76.

Віктор Кузнєцов

Останнім рейсом, 13 червня зранку, після того, як 3-тя рота 1-го батальйону 80-ї ОАЕМБр взяла участь у Слов'янській наступальній операції, в тому числі й в обороні Артемівська, її було перекинуто в сектор «А». В аеропорту приземлилися два військові борти. Вони привезли 6 БТР та особовий склад.

- Коли надійшла команда командиру екіпажа поповнити боєкомплект, запастися водою, я зрозумів, що нас відправляють в якусь іншу гарячу точку. Вже коли ми направлялись на БТР своїм ходом з поповненим БК на Чугуїв, ми зрозуміли, що нас, напевно, будуть закидати в Луганський аеропорт. Звісно, це все було під грифом «Секретно», щоб не було зливу інформації. Я хотів би тут згадати Наталю Пранжу, волонтерку з Одеси, і «свободівця» Юрія Сиротюка, які за півгодини до відправлення колони на Чугуїв привезли нам 50 комплектів форми і 30 комплектів британських берців. У нас одяг був узагалі знищений, якби не волонтери оці з допомогою ми б, напевно, в Луганський аеропорт поїхали всі обідрані після Слов'янська. Коли полетіли в аеропорт, там нас зустріла друга рота. [...] Тоді ми приїхали майже як «натовці», із «натовськими» рюкзаками, у формі. Тому я хочу подякувати Наталі Пранжі, Олександру з Одеси, які просто допомогли тоді нам. Також вони нам привезли різного харчування — ковбаси, печива, солодощів, сигарет, щоб хлопці змогли поласувати.

Тоді ми вирушили в Ізюм, там нас погрузили на Іл-76, три борти, в кожному борті десь було до 50 чоловік, по два БТР [...] була якась така тривога, страх — тільки б не збили літака, тому що у нас на очах під Слов'янськом збивали три «вертушки», одна з яких була з генералом Кульчицьким, який загинув (29 травня 2014 року. — *ред.*). Ми розуміли, що ворог вже на цей час використовує ПЗРК (переносний зенітно-ракетний комплекс. — *ред.*), що ми також можемо бути під атакою. Вночі ми тоді три рази заходили на посадку, але чомусь не приземлилися. Ми розвернулися, приземлилися в Мелітополі Запорізької області. Зранку нас розмістили в якісь казарми, ми тільки прилягли, годинку поспали, і нас підняли по тривозі, сказали, що будемо вилітати зранку. Зранку 13 червня вилетіли і тоді щасливо приземлилися.

Тарас Личко, солдат, 80 ОАЕМБр

14 ЧЕРВНЯ. ТОЧКА НЕПОВЕРНЕННЯ

Приблизно з 11 червня всі наземні шляхи до аеропорту були заблоковані. Тому командуванням було ухвалено рішення використовувати повітряний шлях для забезпечення оборонців аеропорту і для переміщення особового складу. Ранковий рейс 13 червня із десантниками 80-ї бригади приземлився благополучно, проте військовим було відомо, що вже на той момент це було вкрай небезпечно.

У ніч проти 14 червня 2014 року під Луганськом сталася жахлива трагедія. Тоді Україна понесла найбільші втрати на першому етапі війни. При заході на посадку було збито військово-транспортний літак Іл-76, у результаті чого загинуло 49 осіб — 40 військовослужбовців 25-ї окремої повітрянодесантної бригади та 9 членів екіпажу. Цей момент вважається «точкою неповернення» — початком справжньої війни у секторі «А».

- Тоді вже нам було відомо, що противник має таку зброю, яка дозволила б збити літак. Заховати той переносний зе-

нітно-ракетний комплекс можна і в хаті. А щоб зробити таке, необов'язково бути російським кадровим військовим, але треба бути підготовленим і мати досвід пусків з цих систем. І якщо був відкритий кордон з Росією і є «Гради» — то чому б не ПЗРК? Скільки бортів до того сідало — все було добре. Десь бортів п'ятнадцять сіло, мабуть.

Павло Ільців, капітан, 80 ОАЕМБр

Тієї ночі в аеропорту мало приземлитися три військові літаки. Борти вилетіли з Дніпропетровського летовища приблизно о 23-й годині. Перший борт приземлився успішно, другий («777») було збито, а третій розвернувся.

Нас три борти тоді відправили. Наш підрозділ з чотирьох чоловік мав летіти на другому борті (який було збито. — *ред.*), але через те, що там не було багато місця, нас пересадили на перший борт. Бо на другий борт привезли ще волонтери бронежилети, каски і тому подібне. І туди усе це завантажили, а нас пересадили на перший борт, тому що там було місця більше. Тобто, можна сказати, нам дуже пощастило.

Ще 13 червня зранку планувалося у нас заняття з укладання парашутів. Почали складати, а потім сказали: відбій, збирайте речі і на виїзд. Ми виїхали в аеропорт, десь, напевно, після обіду. Десь до вечора знаходилися в аеропорту, а потім — на виліт. І як прилетіли, тоді я вже зрозумів, що реальна війна йде. У нас була екстрена посадка — в усьому літакові і людей кидало, і техніку кидало.

Приземлилися, відкрили рамку, й одразу надійшла команда «всі на вихід», без речей, без нічого, щоб ніхто не затримувався. Всі повискакували, побачили позаду — заграва яка від другого борта. Потім уже трохи заспокоїлися. Хтось із командирів сказав, що збили другий борт. Почали вивантажувати речі, техніку. І воно не те щоб безлад, просто незрозуміло, що до чого, що куди. Світла ж немає. Збоку дивишся — машини якісь їдуть теж без світла. Воно так аж мандраж пішов по шкірі. Коли сказали, що наші їдуть за нами, так ми речі повантажили, літак розвернувся і пішов на відстій, а ми поїхали у приміщення там, де жили хлопці.

Олександр Кузьменко, солдат, 25 ОПДБр

■ Мы приехали часа в два дня в Днепропетровск. Там уже стояло три борта. Вылетели часов в 11 вечера. Борт, который сбили (у него было три семерки на борту, мы его называли «счастливый»), должен был через месяц идти на капитальное обслуживание. Его должны были перекрасить, думали, все нормально будет. Загрузились с вещами, с техникой.

Я летел на первом борту, на броне спал. Слышал, что ребята там кричали что-то. Но гул двигателя — и не слышно было, что происходит на борту... Когда открылась ляда, когда уже коснулись земли — начали кричать, что сбили борт. Началась неразбериха — пытались вещи какие-то выгрузить из самолета, техника пыталась выехать, все непонятно, «каша» какая-то.

Я выбежал — я пулеметчик, под крыло самолета сразу лег. А точки, те, которые уже были в аэропорту, — они стреляли трассерами, и я ориентировался, куда мне стрелять, и я занял позицию для обороны. Ничего не было видно. Ночь, темно. Было зарево видно — борт догорал...

Ночь была лунная. Нам выдали каски металлические. Я смотрю на ребят своих — и видно, как луна отражается в касках. Я думаю — не дай Бог, там снайпера работают, то можно сориентироваться по отблеску каски. Я каску снял и лежу в бровке, в поле, за рулежкой. А потом понимаю, а если упадет рядом осколок — и опять каску надел. Нас прибыло тогда 49 человек. 9 человек экипажа и нас 40. Техника была: БМД-2, ГАЗ-66 был и «Нона», по-моему.

Олексій Рябуха, солдат, 25 ОПДБр

У Луганському аеропорту борти зустрічали бійці 80-ї та 25-ї бригад. Оскільки на той момент летовище було знеструмлено, злітну смугу бійці освітлювали своїми силами.

■ Машины становились лицом к садящемуся борту вдоль взлётки. Стояли машины и подсвечивали, то есть весь транспорт, который мог светить, весь был на взлётке. Показывали ему (борту. — *ред.*), куда нужно приземлиться. Дальше они садились и включали свои фонари.

Андрій Зеленський, сержант, 25 ОПДБр

■ Я особисто був присутній тоді на злітній смузі — мені і ще людям поступила команда зустріти їх. Ми висунулися на БТР, там, де злітна смуга, вишикувалися з інтервалом близько 200 м, і друг напроти друга. Я стояв, а за мною стояв ще один БТР, ми були розкидані по злітній смузі і фарами підморгували, щоби зорієнтувати льотчиків.

Перший борт приземлився благополучно. Він як тільки приземлявся, включив освітлення, сам підсвітив, сів, усе нормально. Ніч була спокійна, місяць світив, зорі, все нормально. І чуєш, як далеко гуде борт, і ми сидимо на броні, дивимося, чекаємо наступний борт. І в момент, не знаю, невеличка вспишечка — і літак викидає теплову ловушку. Нічого не видно — відносно далеко він упав. Він викинув ловушки раз, вроді другий раз, потім на горизонті такий вибух — таких масштабів, що я абсолютно такого ще не бачив і не хочу ніколи бачити...

Стовп вогню стояв, напевно як 10-поверховий будинок, якщо не більше. І ми почали по рації доповідати, що збили борт. Нам по радіостанції кажуть: «Та не може такого бути!», інші пости почали давати підтвердження, що борт збили. І ми не могли зрозуміти як — така махина і ще на борту з нашими братами-десантниками!.. То настільки було важко, того ніхто не міг зрозуміти, що відбувається, як так — що в один момент обірвалося життя сорока дев'яти людей... І все, тільки приблизно там, я не знаю, хвилин за 40-50 почали літати наші винищувачі.

Тарас Крупач, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

ЗІ ЩОДЕННИКА ЛУГАНСЬКОГО ВОЛОНТЕРА

14.06.2014

Этот день я не забуду никогда...

Вечернее построение, комбат говорит о том, что сегодня будет важный день, мы принимаем борты. В этот раз я иду на укрепление, на пятый пост. Начало первого ночи, встречаем первый борт — сел.

Ждем. Ближе к часу ночи вижу на отметке «11 часов» самолет, к нему летит ракета, он выпускает тепловые ловушки, и ракета срабатывает на них. В этот момент летит вторая, самолет исчезает, три-пять секунд — взрыв. Я та-

кого никогда не видел, сдетонировало топливо, «гриб», следом новые взрывы, детонация БК...

Мы не можем поверить в то, что видим — осознание, что там наши парни, слезы на глазах, эмоции...

Приказ вернуться в расположение. Командующий состав, обсуждаем возможный квадрат крушения, прокладываем маршрут для колонны...

Казарма, ко мне подходят и говорят собираться... Я поеду вперед колонны с опережением 15 минут, выезд в пять часов утра.

Віктор Кузнєцов

Загибель літака бійці бачили з різних позицій.

■ Когда приземлился первый борт, мы его быстренько разгрузили. Видели, что два борта еще кружатся вокруг нас. И на подходе, где-то километров за семь, видели, как начинал заходить на посадку самолет. В борт полетело две «Иглы» (переносний зенітно-ракетний комплекс. — *ред.*), стреляли практически снизу. То есть ракета даже не наводилась на тепловую ловушку, она летела по заданной траектории. Самолет попытался отвести тепловой ловушкой эти ракеты, но это было бесполезно. Они по прямой летели. Дистанция от самолета до стрелка была максимум километр. Потом резкая вспышка с последующими хлопками — БК начал рваться.

Самолет упал, его размазало на дистанции где-то метров 500, может, до километра он разъехался. Даже воронки практически не было, то есть он на пузо упал и пошел уже кувыркаться.

Андрій Зеленський, сержант, 25 ОПДБр

■ Я как раз стоял на посту, мы делали шумовую завесу для самолета, чтобы не так слышно было — пытались перебивать как-то его звуки. Была хаотичная стрельба вверх, в землю с автомата звуковой эффект давали. Первый самолет сел, второй начал садиться — и тут большая вспышка и зарево...

Как сам самолет заходит, мы не видели — он от нас был далековато, не в наше направление он залетал. Вспышку

видели. Потом по рации уже передали, что сбили самолет, и поступил приказ стрельбу прекратить...

Віктор Макаренко, старший солдат, 1 ОТБр

- Особисто я та мої бійці в той момент відпочивали після чергування: спали в наших БТР. Прибігає товариш, мій водій, будить мене і каже: «Бодя! Бодя! Збили літак! Дивись!» Я спочатку не міг зрозуміти спросоння, що він говорить, що сталося. Коли я виходжу з БТР, дивлюсь, а на східній стороні, десь, напевно, четверта частина з цього крутозору — це все освітлене небо, там палає все вогнем. Горять уламки літака.

  Найперші відчуття, напевно, які були у мене й у моїх хлопців — злість за те, що вони зробили з людьми. 49 чоловік... Це був російський ПЗРК. Літак був збитий з ПЗРК російського виробництва. Була дуже сильна злість, бажання помститися.

Богдан Дишко, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

- Це було сумно. Ми бачили, як вони сідали, вони знаходились по прямій від мого місця розташування. Був спалах і велике сяйво. Я такого ще не бачив. Як уже потім сказали — літак розірвався просто в небі. Ми доповіли. Командуванням було прийняте рішення, щоб ми відправились на пошуки. Зверху літали винищувачі, чергували, щоб ми проїхали туди. Моїх дві тактичні керовані ракети Х-66 з водіями. 25-та і 80-та виділили рейдовий загін туди рухатись. У принципі координати ми визначили. Від аеропорту до десяти кілометрів — у полі.

Олександр Окусок, капітан, 1 ОТБр

Близько п'ятої години ранку до місця падіння літака висунулася група, яка складалася з бійців 80-ї ОАЕМБр, 25-ї ОПДБр та 1-ї ОТБр. Перед групою йшли розвідники.

- Ніч тоді ми цю не спали. Близько п'ятої ранку надійшла команда виїжджати туди (на місце падіння. — *ред.*). Від нас потребувалися сапери, які будуть дивитися дорогу перед колоною. Мене призначили в цю групу, був ще один офіцер зі мною і чотири військовослужбовці. І виїхали

ми десь о 6:15-6:20 приблизно. Ми на першій машині їхали і на всіх просіках спішувались і пішки проходили, продивлялись, чи ніде нічого немає. За нами потихеньку вже йшла колона, після чого ми знову сідали на машини і їхали далі.

Приїхали ми на місце падіння. Перше, що ми зробили, це прочесали дорогу до самого місця падіння. Тому що ми не знали, чи ми перші там.

Перше враження було не з приємних. Не буду я розказувати те, що ми там бачили. Ну, мову відібрало, чесно сказати... Десь близько двох днів ще ти не соображав, де ти і куди ти попав.

Це було жахіття, сморід був такий, навіть це не передати словами. Запах такий, як смажене м'ясо, тільки повністю обгоріле. Там від людей нічого не лишилось, від військовослужбовців...

Зібрали все, що могли — рештки зброї, військові квитки, чиї змогли знайти, які не згоріли, речі деякі — так сказати, щоб вони не дісталися противнику. Пістолети, автомати, кулемети. Дуже багато боєприпасів було розкидано. Також трошки зброї знищили.

Рештки збитого літака Іл-76, 14 червня 2014 р.

Після цього, що ми виконали, ми зібралися і поїхали назад. Мали вертатися тим самим шляхом, але наскільки мені відомо, передали, що по тій дорозі на нас вже була засідка готова. Тому назад ми поїхали іншим шляхом.

Руслан Чубенко, лейтенант, 1 ОТБр

ЗІ ЩОДЕННИКА ЛУГАНСЬКОГО ВОЛОНТЕРА

На такие случаи в «пятерке» лежит бутылка водки, пара литровых бутылок пива, бутылка шампанского, рюмка. Полоскание горла, открывается бутылка пива, и так и едешь: поймают — надо съезжать на пьянку, поиск девок: «Вон и шампанское для них купил, а почему прямо по полю еду? Так пьяный, заблудился»...

Время выезда. С Игорем, моим напарником, садимся в машину и едем по маршруту, в особо интересных местах останавливаясь, выходя с бутылками пива в руке, шатаясь, справляем нужду, осматривая местность на наличие засад. Проезжаем, корректируя маршрут движения колонны. Въехав в заданный квадрат, начинаем искать борт, по дороге обнаруживаем удобный холм, выходим посмотреть и находим лежку наводчиков. Их было двое — судя по окуркам, консервам и столовым приборам, печенье, купленное в «Абсолюте» на квартале Мирный.

Проехав еще пятьсот метров, обнаруживаем тропу к поляне, место, где стояла машина, лежки, три точки, с которых были произведены выстрелы. В двух точках лежали отстреленные ПЗРК «Игла», в одной точке лежала несработавшая «Игла» и в кустах рядом бинокль с отпечатком пальца. Судя по консервам, лежкам, столовым приборам, окуркам, их было пять-шесть человек, ночевали сутки, максимум двое.

Собрав основные вещдоки, записав координаты, двинулись дальше. Поле, виднеется что-то, напоминающее мачту, в бинокль видно технику и людей. Связь с нашими: «Вы?» — «Да».

Подъезжаем к борту. Ребята приехали за две минуты до нас, часть колонны подтягивается, беру огнетушитель, пытаюсь потушить тлеющие кучи, второй, третий... Перчатки на руки, собираем ребят, грузим в машины, больших грузили так, остальных по мешкам, стараясь не попутать...

Рештки збитого літака Іл-76, 14 червня 2014 р.

Все происходит как в фильме, ничего реального, бред... Мы так и не смогли вытащить парня из-под кабины, с ним же остался друг в пулеметном отсеке... Этот день останется навсегда в моей памяти...

Віктор Кузнєцов

Залишки амуніції й боєприпасів, які не розірвалися, підірвали на місці трагедії.

- 80-ка была на БТР, у нас было штуки две БМД, два «шишарика» (автомобіль ГАЗ-66. — *ред.*), еще одна машина с аэропорта, ЗИЛ-131 был. Машин шесть или восемь было, мы выдвинулись на место, заняли оборону и, разведав обстановку, выдвинулись собирать пацанов, в общей сложности насобирали два «шишарика».[...]

  Пытались проехать к месту падения какие-то прокуроры местные, какие-то депутаты, мы никого не пустили, собрали остатки, заминировали все, что поосталось, взорвали.

  Андрій Зеленський, сержант, 25 ОПДБр

- Поїхали на пошуки збитого борту. [...] Командир роти сказав: «Хто в собі відчуває сили, хто психологічно, морально

є стійкий, може допомагати в зборі тіл». Багато хто з нашого екіпажу пішов, усі не могли піти, тому що був наказ зайняти по периметру оборону. Звісно водії, КПВТ-шники і РПГ-шники залишалися на місці. В екіпаж тоді входило до 10-12 чоловік.

Як сьогодні пам'ятаю, коли я це все побачив, перше, що я зробив — я набрав свого знайомого капелана. Кажу: «Отче, ще ніхто цієї інформації не знає, ніде немає в засобах масової інформації, сталася така біда, помоліться за убієнних бійців. І як нам поступити, бо серед них було багато християн...» Капелан мені відповів: «Підійди до кожної рештки тіла, промов «Отче наш» і руками проведи, як жестом хреста — благослови». Я пам'ятаю, підійшов майже до кожного тіла, що їх хлопці зібрали, і промовляв «Отче наш» і казав «Блаженні ті, хто віддав своє життя за свій край, рідних і близьких».

І скажу відверто, не було страху до тих хлопців, чиї понівечені тіла там лежали. Чому не було?.. Тому що ти відчував їх своїми братами по духу. Кажуть, є брати по плоті — це є рідні, брати по крові — це є двоюрідні, а є брати по духу — це кожен той, хто пліч-о-пліч з тобою відстоює суверенітет Батьківщини, навіть не знаючи один одного, але ти знаєш, що це твій брат по духу.

І були дуже жахливі такі картини, але запам'яталися мені найбільше дві. Одна — це відірвана рука: коли боєць хотів узяти ту руку, щоби зібрати до інших решток, рука зациіпеніла на такому куску фюзеляжу, розміром, може, метр з чимось на півметра, він тягнув цю руку, за цією рукою тягнувся цей кусок фюзеляжа. Я ще собі подумав: «Напевно, на час збиття літака людина була при собі, вже загинула під час падіння»...

І друга картина — металева каска. Я ще зауважив: не було видно бронежилетів тих хлопців, може, просто вони їх познімали, але летіли в металевих касках. І ще один фрагмент, що мені найбільше запам'ятався — це відбитий силует тіла, руки, ноги. Не було навіть попелу, тільки маленька жменька м'якоті, яка залишилася в металічному шоломі. Оце все, що залишилося від людини — відбиток силуета...

Просто паливо, яким заправляють літаки, воно є дуже токсичне і, напевно, тому згоріло все. І повсюди горілий

солодкий запах людського тіла. Бували фрагменти — один тулуб без рук, без ніг і розбухлий, обсмалений. Фрагменти голови розколеної, як знаєте, кавун падає так само. І залишки тільняшок повсюди. Найбільше не хотілося, щоб такі фотографії побачили рідні, бо це для них було би дуже боляче...

Тарас Личко, солдат, 80 ОАЕМБр

Звичайно, усі військовослужбовці були вкрай пригнічені катастрофою, однак бойовий дух не втрачали. Ця подія стала своєрідним рубіконом — пробачити загибель стількох побратимів українські військові просто не могли.

■ Коли потім хлопці приїхали після збору, там буквально дня півтора ніхто не розмовляв узагалі. Ніхто не хотів розмовляти. Настільки приїхали морально подавлені.

Потім ми вже відійшли більш-менш, то вже побачили, що в Інтернеті (ще до нашого приїзду) сепаратисти виклали фото з місця падіння. Нас це дуже сильно злило — тому що як так? Загинули хлопці, їхні тіла, їхні рештки, а тут вони фоткають... Але нашому командиру роти все-таки вдалося втримати бойовий дух, згуртувати надалі колектив. Хлопці розуміли, що щось зовсім неправильне відбувається, але ми змогли йти дальше, ми не втратили свою боєготовність.

Микола Тобейчик, солдат, 80 ОАЕМБр

■ У першу чергу, ми всі військові, ми давали присягу, девіз наш — «Ніхто, крім нас». Ми розуміли: якщо ми перші по тривозі приїхали в цей аеропорт, то від нас багато що буде залежати. Тому, звичайно, коли солдат бачить таке, то прокидається бажання помсти, і моральний дух, я би не сказав, що падає, він, навпаки, підіймається. Появляється злість якась певна така, військова. Починаєш чітко розуміти, що ворог там. Або ти ворога, або ворог тебе. Третього не дано.

Павло Ільців, капітан, 80 ОАЕМБр

ЗІ ЩОДЕННИКА ЛУГАНСЬКОГО ВОЛОНТЕРА

Спустя два дня — опять в квадрат крушения, на более детальное исследование. Подъезжая к месту крушения, увидел, что там лазят сепары. Поле, 500 метров до самолета, мы

Рештки збитого літака Іл-76, 14 червня 2014 р.

на машине, которая в розыске «ЛНР» — разворачиваться не вариант. Подъезжаю — выходят навстречу. Мы:

— О, ребята, а у вас тут самолет упал, да?

— Кто такие и что тут забыли?!

— Да мы мимо ехали, увидели — думаем, дай-ка посмотрим. А можно походить посмотреть? Нет? А можно завтра за металлоломом приехать?

— Разворачивайтесь и двигайте стремительно в четко заданном направлении!

Віктор Кузнєцов

Останки загиблих військовослужбовців перебували на території аеропорту ще кілька днів, поки бойовики не дали змогу їх вивезти.

- Перший літак, який сів, — пілотів ми розміщали в себе. Він стояв там, поки не почалось перемир'я. Перемир'я, наскільки я пам'ятаю, 21 червня почалось у нас. І це від 14 червня по 21 червня пілоти й літак і ці рештки людей знаходились на території аеропорту. Жара, сонце світить. Сморід був... Тіла вже починали розкладатися потроху на сонці.

А потім у перший день перемир'я приїхала машина, якісь представники (не знаю толком, хто там приїздив), забрали ці рештки тіл і вивезли — до Дніпра...

Руслан Чубенко, лейтенант, 1 ОТБр

Тактичний успіх, якого російські найманці досягли, збивши літак із десантниками, вони використовували, як могли, здебільшого для психологічного тиску на захисників аеропорту.

■ Сепари предлагали нам убраться оттуда: «Ви слєдующіє! Ми вас поджарім!» Ну, таких угроз було багато. Це було лице в лице вже — ми їх бачили, коли вони заїхали до нас в аеропорт. «Оце ми вам показали! Самольот ми не випустимо отсюда, підірвемо. І з вами буде таке ж саме. Можете готовиться».

[На території] аеропорту стояв цей перший самольот — хлопці жили ж у нас. А потім була така хмарна погода, то вони полетіли і «втекли у хмари» швиденько.

В'ячеслав Кусик, молодший сержант, 1 ОТБр

Після знищення Іл-76 літаки у Луганському аеропорту більше не сідали. Боєприпаси, паливо, продукти захисники летовища отримували за допомогою парашутних систем. Вантажі скидали на відстані приблизно шести кілометрів, бійці збирали їх і відвозили до аеропорту. Усі наземні шляхи до аеропорту були повністю заблоковані.

НАШ КОМЕНТАР

Як уже зазначалося, планувалося створити два штурмових загони з числа бійців 25-ї ОПДБр. Протягом усього травня і першої половини червня до аеропорту прибували борти з бійцями і технікою 25-ї ОПДБр, технікою, мінометною батареєю, саперним та розвідувальними відділеннями 1-ї ОТБр та десантниками 80-ї ОАЕМБр. 14 червня планувалася посадка ще двох Іл-76 та одного Ан-26. Загибель збитого бойовиками другого Іл-76 викликала резонанс у суспільстві та сильно вплинула на морально-психологічний стан бійців. Варто зазначити, що станом на початок 2018 року слідство щодо загибелі Іл-76 досі триває.

Не можна стверджувати, що зі стратегічної точки зору загибель сорока бійців та втрата трьох одиниць бронетехніки, яка сталася через халатність командування і якої можна було уникнути, могла б стратегічно вплинути на загальний план подальших дій. Проте на тактичному рівні це, безумовно, зіграло певну роль: після цього трагічного епізоду повітряний шлях до аеропорту був закритий, і необхідно було пробиватися до оточеного гарнізону, який знаходився на далекій відстані від дружніх сил і в якого з часом почали виникати проблеми з провіантом, водою та боєприпасами.

Майже одночасно з описуваними подіями, того ж таки 14 червня, було проведено наступальну операцію зі звільнення м. Щастя, у результаті чого було взято під контроль Луганську ТЕС та два стратегічно важливих мости через р. Сіверський Донець. Завдяки цій операції, а також подальшому звільненню с. Металіст та с. Весела Гора було створено плацдарм для майбутнього наступу до околиць Луганська.

Подарунки з неба

На середину червня ворогу організували безперешкодний підвіз боєприпасів, дедалі більше людей записувалося в їхні лави. Дії колаборантів ставали все більш злагодженими завдяки кураторам із Російської Федерації, які влаштовували курси бойової підготовки на непідконтрольній Україні території. Перемир'я, оголошене Києвом в односторонньому порядку, не призвело до поліпшення ситуації. У районі діяли ворожі диверсійні групи, положення оборонців аеропорту ускладнювалося день-у-день.

■ Треба сказати, що за територією аеропорту, не знаю, хто як, а я почувався спокійніше, вільніше. Чому так? Не знаю. Мабуть, уже так, психологія моя влаштована, що на території, як у ящику. Скрізь паркан, куди не піди — скрізь забор. А коли виходиш за територію аеропорту на завдання, уже

легше, в тебе є вільний прохід. Навіть якщо десь загубишся, то все одно вийдеш. Проте у безпеці я не почувався. Тому що ми дуже добре розуміли — ми самі. Вокруг нас скрізь сепаратисти. Ми були в оточенні. У повному оточенні.

Руслан Чубенко, лейтенант, 1 ОТБр

Аеропорт був повністю заблокований, туди не могли дістатися ані волонтери, ані колони з провізією. Проте на той час колаборантська «армія» ще не мала на озброєнні ракетних комплексів, здатних збивати літаки на великій відстані (сумнозвісні російські установки ЗРК «Бук» з'являться на окупованій території тільки в липні, тоді ж невинними жертвами російсько-української війни стануть громадяни кількох країн світу, що перебуватимуть на борту лайнера Малазійських авіаліній MH17 «Амстердам — Куалу-Лумпур»), тож Україна могла використовувати транспортники, щоби постачати боєприпаси, провізію, воду та навіть персональні посилки бійцям в оточенні.

■ Було найбільше [мінометних] обстрілів, коли приходили посилки. Самольот їх скидав. Коли він скидував парашути, в цей момент вони (бойовики — ред.) групіровались хорошо — посилювались обстріли, щоб ми не могли забрать те, що впало.

В'ячеслав Кусик, молодший сержант, 1 ОТБр

■ Бували майже мирні дні. Я пам'ятаю, заробив два наряди без черги, коли на посту роздягалися до трусів, засмагали з автоматами, приймали сонячні ванни, тому що було спокійно. Я пам'ятаю, старшина переглядав фотографії в телефоні й зауважив: «Нічого собі, це ж порушення статуту...», тобто, що ми голі там, пороздягались.

Це було, коли ми були на обороні терміналу. Я тоді пішов на кухню, коли два наряди заробив, і ми були такі щасливі — нам уперше скинули огірки, помідори. Коли різали ці салати, то ще посмакував собі. Я ще тоді був такий задоволений, кажу: «Старшина, завтра я готовий знову іти на кухню». А він каже: «А, нє, завтра назад на чергування».

Тарас Личко, солдат, 80 ОАЕМБр

Незважаючи на те, що посилки скидали з великої висоти, провізія не потрапляла до рук ворога, оскільки десантники встигали забирати навіть ті посилки, які потрапляли за периметр аеропорту.

- Продукти харчування, боєприпаси, посилки солдатам — це все нам скидали парашутом. Ан-26 підіймався на висоту шість тисяч метрів і скидав парашутом боєприпаси і все повністю, що нам було необхідно. Всі вантажі прицільно приземлялися на території аеропорту. І жодного разу не було, щоб посилка дісталася ворогу. Ми все забирали. Один був вантаж, який метрів за 500 приземлився, але ми і його забрали. Ворогу це не діставалось. Це все завдяки професіоналізму екіпажу літаків та офіцерів десантно-повітряної служби, які готували вантажі до десантування. Все, що я вчив в інституті, я там все побачив на практиці. Тут ми побачили дійсно в бойових умовах забезпечення підрозділів парашутним способом шляхом десантування цих вантажів.

Павло Ільців, капітан, 80 ОАЕМБр

- Спочатку, я пам'ятаю, як перший такий Іл-76 пролітав. Скинув сім контейнерів з вантажем. Це були різні крупи, макарони, сушки до чаю. Вода бутильована також була. Були моменти, коли трошки заносило за межі. Але в нас уже були готові пости спостереження, уважніше спостерігали за своїми напрямками, секторами. І були групи, які одразу виїжджали. Швиденько загружали в машини і завозили на місце нашого базування. Там уже в складі розподіляли, що із чим робити.

Богдан Дишко, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

Бійцям прилітали посилки не тільки від держави і рідних, а й волонтерська допомога з різних міст України.

- І вже вперше повітряними парашутами до нас прийшла волонтерська допомога від Віктора Бронюка (лідер музичного гурту «ТІК». — *ред.*) з Вінниці. Прилітали посилки, були і адресні. Вже потім ми дізнались, як вони доходять, що рідні пересилали в частину, ті везли на аеропорт, там

Бійці розвантажують посилку, доставлену парашутним способом, червень 2014 р.

загружали, щоб передати. Жінки ходили до командира, щоб щось змогти передати. Було приємно адресні отримати. Я не одержував. Мені було приємно, коли мій товариш, з яким ми виходили з Гончарівського на прикриття північних кордонів, командир реактивної батареї, капітан Флісар подзвонив мені і запитав, що мені треба. Я йому сказав, що не п'ю, не курю, а від шоколадки я б не відмовився. І він мені кілограм шоколаду «Корона» прислав і різних інших.

Було приємно. Прилетіло з парашутом. Передали десь в аеропорт, звідки грузились ці борти. Вони були підписані: прізвище, командиру батареї, десять шоколадок, я їх розтягував неділі на три — всіх пригощав, то був делікатес, дефіцит. Було приємно.

Олександр Окусок, капітан, 1 ОТБр

Мы так радовались, когда парашюты видели — хоть что-то ребятам сбросили. Нам до аэропорта два километра — мы думаем, что нам на голову упадет сейчас?.. Самолет тепловые ловушки выпускал, чтобы его не сбили. Мы видели, как эти парашюты снизу расстреливали.

Те, кто работал в аэропорту, знали все выходы и коды, сдавали все цепочки[терористам] – где можно стать и так далее.

Віктор Стафиняк, волонтер, с. Переможне

«Бойовий борщ»: побут в оточенні

Наприкінці червня, незважаючи на припинення вогню, оголошене Україною, обстріли аеропорту стали щоденними. Утім, навіть у таких умовах військові не втрачали почуття гумору і намагалися підбадьорювати одне одного. Кільком захисникам летовища навіть довелося святкувати день народження у повному оточенні ворогом.

- У мене був день народження 12 червня. Взагалі-то святкування не намічалось. Тоді ще більш-менш спокійна ситуація, до збитого Іла... Але довелося. Як же це без пляшки?! Маленьку 0,5 на 12 чоловік по чуть-чуть пригубили. Це ми з собою ще привезли. А потім визиває мене мій начальник до себе. Ну, думаю, зараз буде задачі ставить. Заходжу до нього, він садить за стіл. Там ще пригубили. День народження все-таки. І тут самий класний подарок, який був, мабуть, в моєму житті. Подарували апельсин із запалом УЗРГМ-2 (уніфікований запал ручної гранати модернізований. — *ред.*) внутрі. І назвали «граната-апельсинка». При-

ніс хлопцям, кажу: «От мій подарок!» Там уже всі мої бійці з нею фотографувалися, з цією «гранатою-апельсинкою».

Руслан Чубенко, лейтенант, 1 ОТБр

■ Мой день рождения 26 июня. Это было печально... Андрюха принес две бутылки спирта и поздравил меня с днем рождения. Были обстрелы. Я вечером с первого блокпоста пришел, все собрались, Андрюха подарил мне спирт, ре-

Їдальня 25-ї ОПДБр з табличкою, власноруч вирізаною бійцями, червень 2014 р.

бята скинулись и подарили мне пару пачек сигарет. День рождения удался. Жив-здоров, и слава Богу.

Олексій Рябуха, солдат, 25 ОПДБр

- Пригадую, день народження один там святкував. На день народження запросили нас. Ми підійшли, привітали, все як має бути, туда-сюда. І дали попробувати нам м'ясо. Ми спробували, кажемо: «А де ви курку взяли?» А він каже: «Це не курка, це змія». Смачно було. Погризли, пойдьот.

  Як опинилися в оточенні, то трохи ремінці підтягнули, кмітливість почала працювати. Так я перший раз в армії скуштував змію. У нас навіть три види були. Не знаю, як правильно називається — довга така, ну ми його «пітон» називали, тому що він два з лишнім метра, такий, з рудим відтінком. Це те, що я куштував. Змії були скрізь — ми їх на блокпостах ловили, хлопці з «вісімдесятки» також. Вони однакові за смаком, що та, що інша. Для людини, яка не пробувала, я не знаю, з чим порівняти. Такий якийсь присмак олійки.

Іван Чепурний, старший сержант, 1 ОТБр

Війна також приносила чимало дивовижних зустрічей на фронті.

- Блиндажи мы начали сразу же рыть, как только прилетіли, начали окапываться в первый же день. Я нашел трактор и сказал, где копать. И там встретил Пашу Минькова — это мой одноклассник, с первого по девятый класс учились вместе, потом в технаре три года. С 2003 года мы не виделись. И встретились уже в аэропорту. Он стоял на пятом посту. Вообще, ребята там жили. Они не менялись. А я приехал туда помогать окапываться, блиндажи строить, и встретил Пашу там. Мы там и окопались.

Олексій Рябуха, солдат, 25 ОПДБр

- Знайомилися з військовослужбовцями із інших підрозділів. Бачу, а там Миколай Іванович, мій шкільний вчитель фізики. Я і згадав його, і не думав, що Миколай Іванович прилетить у Луганськ. Каже зранку: «Привіт!» Ніхто не очікував, а так воно получається.

Іван Чепурний, старший сержант, 1 ОТБр

На позиції військових прибивалися і покинуті домашні тварини із навколишніх сіл.

- Були і веселі моменти, були і не дуже веселі. Кіт до нас чорний, кошеня, прибилося. Безвухий, безхвостий, такий красивий, як породистий. Ну, і хлопці йому тільняшку пошили. І як тільки обстріли, він перший тікав. Одного хлопця з ніг ледь не збив, так біг поперед нього... ледве встиг. Наш бойовий товариш був. Матьорий.

Олександр Кузьменко, старший солдат, 25 ОПДБр

Зв'язком із зовнішнім світом були кілька сімей із Переможного, села, що впритул прилягало до Луганського аеропорту. Волонтери з Переможного продовжували привозити їжу, але це ставало дедалі небезпечнішим.

- Сначала мы посылки им привозили. Сказали — привезите вдоль дороги, мы сами заберем. А возить помощь начали после того, как был первый обстрел деревни — из «Градов» обстреливали. Убили моего крестника. И когда были похороны, хоронили Колю, кажется, 30 июня. Я хотел, чтобы салют Кольке был — он отказался выезжать, за Украину был. Сказал: «Буду с вами до конца», а сестра выехала. И тут такое случилось. И сын мне говорит: давай поедем к ребятам в аэропорт, попросим, чтобы салют дали. А там же мины везде, ехать нельзя было. Я говорю: «Сиди в машине, я сам договорюсь с ребятами». Я сам по минам вышел и говорю: «Я к старшему». Я подошел к Игорю. Игорь говорит: «Батя, ну не можем мы пацанов туда пускать, давай договоримся с тобой — мы салют пустим три залпа, вопросов нет». И мы только гроб опустили, закопали — пацаны салют сделали.

  Когда только я подъехал, они говорят: «Дед, привези воды, у нас с водой жопа полная». А тут уже Колю выносят. Я сказал, что потом поеду и воды привезу, думал, ну сколько той воды. А тут — одну ходку сделали, вторую, третью. А это ж хлопцам в аэропорт.

  Я каждое утро ездил на рынок. Поеду на рынок, и там спрашивают: «Ну, что?» Я ребятам говорю: «Занимайте ту высоту, бо плохо будет совсем». Оно так и вышло. Пока наши выжидали, те позанимали. Дорога на Краснодон, где

Красное проезжаешь, Хрящеватое. И там скала — сепары выйдут, стрельнут и под скалу прячутся.

И с тех пор я с хлопцами. Ребята называли меня «Дед».

У нас даже девчата еду возили, каждый день возили кастрюлю борща. Ребята говорят: «Бомба борщ!» Они ели на ящиках из-под снарядов. Наташа, Оляна дали посуды, черпачков, ложек, одноразовой посуды дали. Мы уже как дома в аеропорту были, и ночью, и в дождь завозили.

А ребята говорят: «Боимся мы за вас». Потому что их провоцировали, создавали видимость, что идет бой, обстреливали. И ребята сопровождали машину с двух стороны, боялись, чтобы на минах не подорвались, чтобы не въехали никуда. Каждый день возили помощь, не отставали.

Віктор Стафиняк, волонтер, с. Переможне

Луганські волонтери також все ще умудрялися доставляти допомогу до аеропорту, хоча ситуація значно ускладнювалася через ворожі блокпости.

ЗІ ЩОДЕННИКА ЛУГАНСЬКОГО ВОЛОНТЕРА

К этому времени я передвигался на трех машинах: «пятерочка», «девятка» Глотова и «Нива» из аэропорта. Из машины в машину приходилось перепрыгивать по два-три раза в день. «Пятерка»– машина деревенских придурков с алкоголем, в «Ниве» всегда лежали две удочки и свежие черви — типа рыбаки, «девятка» — или так, или с фишкой такси ездила.

У сепаров также были импровизированные блокпосты: приехали на «газели» несколько человек, быстро накидали веток, пять минут — и блокпост. Особенно стало жестко в первое перемирие — они тогда стали фактически вплотную становиться... Так, выезжая из аэропорта, попались на блокпост, объяснил, что едем на дачу, а через аэропорт — потому что дорога лучше, а у друга нет документов, потому как дома забыл... Пронесло, в общем.

Віктор Кузнєцов

Найбільша проблема була з водою. На те, щоби помитися чи випрати форму, запасу із пожежної частини катастрофічно не вистачало. Доводилося збирати дощову воду

- [Після попадання по електростанції] Ми лишилися без світла і без води, тому що насос перестав качати. Пройшлись по Луганському аеропорту, знайшли два резервуари з водою. Ну, що робити? Кип'ятить? А що ти його там викип'ятиш? Чашка в руку, заліз, черпнув, побачив карася, попив води. Подивився на карася, надо вудочку брать. Таке... Воду пили, ні в кого нічого не боліло, ніхто навіть не заразився нічим після тої води. Пили воду таку чорнющу. Єдине, що радувало, що жаби в грязній воді не плавають. Жаби є — значить, вода чиста, пити можна.

Руслан Чубенко, лейтенант, 1 ОТБр

- Помитися? Ну, як помитися? Виходить людина на вулицю, дивиться — дощ починається. Заходить внутрь і на все зданіє: «Дууууууш!!!» І натовп мужиков біжить поскоріше митися. Помилися. Правда, витиратися було погано, тому що вода м'яка, і скільки не треш — воно таке відчуття, що не змився. Отак милися.

  Потім тазики, відра, у резервуар набрав, возлє резервуара помився і пішов. Нормально. Бажано було, коли дощ пройшов, то постираться. Бо так води ж не було.

  Такий цікавий момент. Це може тільки наша нація придумати: ангари для самольотів, а в них такі криші ребристі, наче трикутниками. Іде криша трикутником, і трикутником накрита. То прорізали туди дірку, вставили туди жолоба. І коли ішов дощ, то по всіх кришах стікала в бочку дощова вода. Для того, щоб можна було постірать, помиться. Тому що помиться тоже хотілося, а півтора літра в сутки на людину — це для того, шоб ти і попив, і поїв, і помився... Оце твоя вода. От і придумали такі речі: дощ іде — в бочки біжить вода. Бувало таке, що вечором бочку поставиш, дощ іде, утром приходиш — бочка пуста. Хтось прийшов ночью, злив і забрав. Хтось вже постірав форму собі!..

В'ячеслав Кусик, молодший сержант, 1 ОТБр

Поки ще була змога привозити бутильовану воду з Луганська, місцеві волонтери робили це, однак при цьому сильно ризикуючи.

Когда начались серьезные проблемы с водой, встал вопрос о том, где же ее брать. На территории аэропорта была «газель», ее удалось открыть и завести. Заехали в город на оптовый рынок, взяли примерно 2,5 тонны воды.

На следующий день поехали второй раз, договорившись на оптовой базе (как выяснилось, хозяин базы снабжал сепаров водой, пивом). По дороге машина поломалась, нашли станцию по «газелям», пока ее делали, хозяин станции все ходил и смотрел на нее, с высказываниями типа «вот бы такую отжать». За время ремонта выяснилось, что сюда сепары ездят паять радиаторы... Когда на машине нашли инвентаризационный номер, пришлось выдумывать отличную историю, о том, что же это у нас за такая крупная компания с инвентаризационными номерами на машинах... Починились, доехали, загрузились, привезли.

Віктор Кузнєцов

Як зазначають військові, перебоїв із поставками продуктів харчування у них не було. В аеропорту функціонувала польова кухня, працювали кухарі. У червні військові примудрялися готувати навіть на постах спостереження.

Волонтерська допомога з Луганська, червень 2014 р.

- Ґотували на кожному посту. Спочатку готувалося на всіх — це кінець квітня, травень, ну, і ще в червні. Але в липні ми вже не готували. Ще початок липня, десь, напевно, перший тиждень, ми готували самі. Там ще були пожежні колодязі, повні води. З них використовували воду. Перекип'ятив — і все добре. І ще у нас були препарати для очищення води.

Богдан Дишко, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

- Не знаю, як там 80-та, 25-та бригади, та у нас було так. У нас була мінометна батарея. Ну, перша фраза була (літаки вже тоді не сідали): «Їда заканчується!» Літаком же кидають їду, заказують же. І тут в один прекрасний день фраза по радіостанції: «В нас закінчуються огірки». Клац один на одного. Що на борт заказуєм? Нє-нє, їди вже не надо, лучше тиждень поголодуємо — боєприпаси кидайте. І тоді літаком чимало нам навозили боєприпасів.

  З харчами проблем не було. Єдина проблема була, що коли сядеш їсти: «Гради!» — і приходиться або з тарілкою бігти, або лишать тарілку й без тарілки бігти.

  Ми кухню поставили. Чотири повара у нас було. Каші були — перловка, пшенична, гречана, сєчка. Каші в основному на ранок і вечерю. А на обід постійно суп, борщ з макаронами, з гречкою, з перловкою. Все, що було, — все мішали.

  Потім, коли ми вже по місцях, подвалах порозходились, вже прийшлося зі своїх назначати повара. І оце кирпичики, каструля зверху — і варить, варить. Кричать ««Гради»!!!» Повар біжить — лиш би не попало, бо тоді не будеш їсти взагалі. Виходить — ні, не попало, даже осколків немає. І далі продовжує готовити.

Руслан Чубенко, лейтенант, 1 ОТБр

- А раз був такий момент, що з ранку зварили котелок борщу, і він до вечора простояв, бо ніколи було поїсти [через обстріли]. А потім, коли вечором сіли їсти, то там дзирінчало залізо всередині — осколки повлітали. Коли розривалося — падали осколки у цей борщ. То єсть його ніхто не ховав, тому що треба було свою голову ховать кудись. Такий був «бойовий борщ».

В'ячеслав Кусик, молодший сержант, 1 ОТБр

«Погода» погіршується: перший «Град»

Загалом протягом червня оборонці аеропорту призвичаїлися до майже щоденних обстрілів з мінометів та стрілецької зброї. До кінця так званого перемир'я ворог не застосовував артилерію більшого калібру. Однак то був лише початок.

О четвертій ранку 20 червня 2014 року поблизу кордону була помічена перша велика колона техніки, що прямувала з Російської Федерації на територію України. У складі колони тепер було важке озброєння, у тому числі танки. На підставі свідчень Віктора Кузнецова інформація про колону швидко з'явилася чи не в усіх українських ЗМІ.

ЗІ ЩОДЕННИКА ЛУГАНСЬКОГО ВОЛОНТЕРА

20.06.2014

Четыре утра, выезжаю в район н. п. Хрящеватое. Проехав населенный пункт, встретил движущуюся мне навстречу колонну техники: танки Т-64, БТР, «КамАЗы», «Уралы», ЗУ на прицепе в сопровождении приблизительно тридцати легковых машин. Во главе колонны шел джип «Акура» черного цвета, за рулём коренастый мужик лет сорока, короткая стрижка, в ухе наушник от рации, скорее всего — координатор. Колонна разделилась на въезде в город, мы «провели» ее, передавая координаты в штаб, колонна дошла до Горловки.

Віктор Кузнєцов

Самі оборонці аеропорту на той час не мали змоги слідкувати за переміщенням ворожих колон з технікою, така можливість з'явилася лише пізніше з надходженням підкріплення.

- Мы не наблюдали за передвижением техники со стороны Российской Федерации, у нас не было такой возможности. Наблюдение началось позже, когда зашла 128-я бригада. Когда они поставили датчики движения, тогда уже мы видели по приборам, что идут колонны. А визуального контакта у нас не было. Это же лето было, из-за посадок ничего не было видно, все было прикрыто деревьями. По трассам ничего не шло. Мы ничего не видели, ни шума не слышали,

то есть в отдалении были. Когда 128-я[бригада] поставила датчики движения на дорогах, мы со своей стороны уже начали отсекать передвижения колонн артиллерией. Насколько я знаю, попалили там неслабо. По краснодонской трассе был заход в направлении Луганска.

Андрій Зеленський, сержант, 25 ОПДБр

Позаяк обстріли посилювалися, під кінець червня військовослужбовці вирішили підірвати орієнтири — вишки та високі труби, щоб ворожі обстріли не були такими чіткими.

■ Ми вже збивали методом підриву орієнтирів — це високі труби, вишки, щоб вони не могли орієнтуватись, прив'язуватись до них. Приблизно поняли, до чого прив'язалися вони — знесли. Уже в розброс пішло — не так чітко стріляють. Прив'язались до другого — ми друге знесли, опять в розброс пішло. Якщо прив'язується до якогось високого об'єкта — от тоді чітко стріляють. А коли вже вони просто на позиціях стоять, у відповідь нема чим дати в нас. У нас всього була мінометна батарея з мінометом — все. Ну і звалили — в розброс пішло, вже нечітко стріляють.

Руслан Чубенко, лейтенант, 1 ОТБр

Підірвана труба котельної, червень 2014 р.

Уже 3 липня по Луганському аеропорту було випущено перший пакет «Граду». Реактивна система залпового вогню БМ-21 «Град» випускала снаряди калібру 122-мм. Її розроблено в СРСР, пересувається вона на базі шасі вантажівки «Урал-375» із установленою пусковою установкою. Різні модифікації цієї машини перебували на озброєнні Росії, України та багатьох інших країн пострадянського простору.

- Після перемир'я (коли воно вже закінчилося, це вже був початок липня) сепаратисти дуже гарно привітали нас із місяцем перебування. Клали чітко! По будівлях, де ми проживали, по кришах, біля будівель. Пішов «Град» по злітній смузі.

  Ми жили в кімнаті, і біля кімнати нашої на вулиці стояла машина «Газ-66». А біля неї близько 20—30 мін і уже споряджених, готових до стрільби 120-мм мінометів. І поряд того «газончика» попадає снаряд, «газончик» починає горіти і дають команду — бігом у центральний бункер. Своїх хлопців я випихнув. Кажуть: «Горить же машина з боєприпасами за вікном». А в мене автомат лишився в кімнаті. Я в кімнату, за автомат, речі свої — на плечі і давай. Вибіг. Ну, так бистро я ще ФІЗО ніколи не здавав, чесно скажу. Обігнав половину розвідроти.

  У той день якраз бій почався. Приблизно з 11-ї години десь так... 10-11 година і до 8-ї години вечора, поки не прилетіла авіація і не пройшлась по «зеленці». Це самий затяжний бій був на моїй пам'яті — вони по нам, ми по них відстрілювались. І от прилетіла авіація, навела шухера, зробила для нас «красоту» і майже до ранку була тиша.

  Оце з початку липня так почалось: постійні обстріли з «Граду», запалювальними боєприпасами, осколковими боєприпасами. Одного разу ми з хлопцями нарахували близько 25 залпів по Луганському аеропорту, по нас. Тобто 25 залпів «Градів» і всі попали на територію Луганського аеропорту.

Руслан Чубенко, лейтенант, 1 ОТБр

- Как мы узнавали об обстрелах — у меня была рация, у каждого командира подразделения была рация и оповещение

было, если «Грады» — то оповещали: «Грады», их видно, когда запуск идет. Идут дымовые хвосты, а ночью или вечером красный шарик, если он круглый — это «твой», потому что летит в тебя, если длинный, то это куда-то в сторону летит, можно не париться особо; если круглый, нужно что-то делать, куда-то бежать.

Дмитро Клименко, капітан медичної служби

Із застосуванням важкої артилерії і танків становище в аеропорту стало ще скрутнішим. Давалася взнаки технічна перевага ворога. У той же час бійці починають здогадуватися, що їм протистоять не просто банди бойовиків, а добре вишколені російські військові.

■ Те, що нам протистоять регулярні війська російської армії, стало зрозуміло одразу, як пішли танки. Ти розумієш, що протидіяти ніяк не можеш. Він виїхав, випустив три чи чотири снаряди — і пішов, а ти вдіяти нічого не можеш. Зрозуміло було, що у них технічна перевага над нами іде, і це вже не шахтарі. Нє, були там, мабуть, і шахтарі, і трактористи, но давайте так. Древній Рим. Як набирають із галів або із когось легіон, він вважається який — гальський чи римський? Тобто, якщо там і були якісь шахтарі, все одно, то російська армія, бо командування російське, і зброя — теж російська. А те, що там колишні громадяни України (я вважаю їх колишніми — хто зброю до рук взяв), це не значить, що у нас громадянська війна.

Микола Симиряко, 1 ОТБр

Переселення до протиядерного бункера

Після першого обстрілу із реактивної установки залпового вогню, що завдавала ніщивних руйнувань легким будівлям аеропорту із пластика і бетону, військові вирішили переселитися до центрального (основного) протиядерного бункера.

■ Бомбоубежище аэропорта было полностью укомплектовано. Была пачка советских «похоронок», расчетные книжки

Старшина роти із сержантами та молодшими офіцерами проводить підготовку озброєння до бою, 80 ОАЕМБр, кінець червня 2014 р.

бойцов гражданской обороны, противогазы, бинты, медицинские сумки, документация. Кое-что я отдал нашим медикам, чтобы не пропадало. В бомбоубежище был полноценный пункт управления полетами, но он уже был в нерабочем состоянии. Там было безопасно, но очень сыро, и после ночлега там голова болела. Поэтому мы предпочли ночевать в опасности, но на воздухе.

Еще нашли интересный документ, где директору аэропорта сепаратисты предписывали вывести весь персонал и не принимать украинские самолеты. Мы его отдали офицерам штаба.

Віктор Макаренко, старший солдат, 1 ОТБр

У бункері доводилося одночасно перебувати бійцям різних родів військ і різних бригад, але це не впливало на їхню бойову злагодженість.

■ В бункере все нормально было, там были с «восьмидесятки» парни рядом с нами. Молодцы, отличные ребята, плохого ничего не могу сказать. Реально настоящие пацаны.

Сергій Пазинич, солдат, 25 ОПДБр

■ У нас было так: есть командир — все подчинялись. Такого не было: «Это не мой командир, не из нашей части, извините-подвиньтесь». Поначалу было — «пиджаки делили», а потом, когда уже были серьезные ситуации, когда начиналась стрельба, тогда — один командир, он все решает — куда отправлять, кого отправлять. Как один организм старались работать. Когда пришли новые подразделения, когда колонна зашла (13 липня. — *ред.*), у меня на блокпосте поменялись люди. Приехали с 80-й хлопцы. Люди приезжают, как и я приехал, не знают что, где, куда, откуда они стреляют, что летит по нам — старались рассказывать. По крайней мере, у нас так было, я слышал, что в других подразделениях, бригадах было «Я офицер, а ты солдат, и все». У нас такого не было. Мы с офицерами друг другу спину прикрывали.

Віктор Макаренко, старший солдат, 1 ОТБр

Тоді ж у результаті мінометного обстрілу було пошкоджено газову трубу. На щастя, бійці 25-ї ОПДБр встигли вчасно перекрити вентиль, завдяки чому вдалося уникнути біди.

■ К нам прилетели мины 122-го калибра и перебили газовую магистраль. В аэропорт заходила газовая труба диаметром около 400 мм. В нее попал осколок мины, и была утечка. Воняло газом очень серьезно. Я звонил СБУшникам. Просил запрос на Луганск, есть ли у кого-то знакомый или что-то

такое, чтобы нам перекрыли подачу газа. Потому что в любой момент, если бы оно зажглось, то был бы хлопок! Было бы всем весело. В результате никто ничем мне не помог — ни СБУшники, ни менты, ни местное население. Все забили на это дело. И пришлось делать самим... Я обнаружил за колючкой вентиль, перекрывающий магистраль. Ну, там, сориентировались, подняли сетку. Я вылез, перекрыл магистраль. Где-то часа через два давление газа упало. Таким образом мы предотвратили пожар.

Андрій Зеленський, сержант, 25 ОПДБр

Військовослужбовці поступово облаштовували бункер. Незабаром установили Інтернет, у вільний час можна було дивитися телевізор, хоча канали ловили тільки російські.

■ Интернет был практически у всех. Связь была более-менее нормальной, даже под конец июля. У меня был модем, который мне Витя (Кузнецов. — *ред.*) подарил. В бункере у меня был компьютер собран. Собрал из того, что было, подсоединил витую пару, вытащил модем на крышу. И думаю, вот сейчас я на витую пару подключу, и будет все замечательно. Подключил — нет сигнала. Мучился я пару дней. Потом я собрал еще один компьютер, сделал сетевое подключение. Вытащил электричество наружу, поместил это все в вентиляционную шахту. У меня там работал один компьютер, один компьютер работал в бункере. От него был метровый кабель, вытащили наружу. И к нему был присоединен модем. Так я решил вопрос с Интернетом. Все заходили в бункер: «Ты шо, «В контактах» сидишь?!» Я говорю: «Да» — «Как?!» Я говорю: «Молча!»

Плюс с бункера был выведен телевизионный кабель. У меня стояла наверху антенна с усилителем. Где-то около четырнадцати каналов в бункере на телевизоре работало. «Сепар-ТВ» мы смотрели регулярно. И вечер у нас начинался с такой фразы: «Ну что, кинокомедию смотреть будем? Включай!» Мы садились и тупо ржали! «Луганск обстреляли ВСУ». Только российские [каналы там были] : «Лайф Ньюс», «Раша Тудей», «Луганск-24», «Россия-24».

Андрій Зеленський, сержант, 25 ОПДБр

Сержант А. Зеленський з 25-ї ОПДБр на 6-му посту, червень 2014 р.

Із оточеного Луганського аеропорту надходило дуже мало інформації. У ЗМІ ширилися повідомлення про те, що в захисників летовища немає їжі та води, і що вони ладні покинути позиції через відсутність постачання. Усі ці чутки із задоволенням ретранслювалися російськими пропагандистськими ресурсами. Серед рідних і близьких військовослужбовців почалася майже паніка. Тоді десант-

ники 80-ї бригади вирішили надіслати на «велику землю» відеоповідомлення.

- Був такий моментна початку липня, що нам казали: або ми вам даємо більше боєприпасів, мін тощо, або їжі. І ми попросили більше боєприпасів, а там ми розберемося. І тоді в Інтернет поступила інформація, що військовослужбовці 80-ї бригади не мають що їсти, не мають що пити, що ми там сафарі устроїли, що ми їмо все підряд, уничтожаємо всіх змій, все, що можна з'їсти, що ми воду п'ємо з калюж, не миємся, що жаліємося — мовляв, заберіть нас, ми нічого не хочемо робити, умов нема. Щоб спростувати цю інформацію, був знятий відеоролик, який в подальшому став досить відомим. Я безпосередньо брав участь у тому відеоролику і весь цей текст, що там говорився, все це говорив я.

  На той момент термінал ще цілий був, там десь пару дірочок було, по терміналу ще так особливо не стріляли — може, вони надіялися, що все-таки аерропорт залишать і все буде нормально. І ми зняли цей відеоролик, щоб спростувати цю неправдиву інформацію і щоби заспокоїти і громадськість, і своїх близьких, що ми нормально настроєні і будемо далі виконувати задачі.

Тарас Крупач, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

Військові намагалися підбадьорювати не тільки рідних, але й одне одного. Незважаючи на те, що становище захисників аеропорту дійсно було скрутним, у багатьох випадках їх рятував гумор.

- Психологічно важко було усвідомлювати, що ти в повному оточенні. Я за солдатами замічав якесь емоційне, психологічне послаблення. Підбадьорював здебільшого своїм прикладом, тому що я був старшим групи, командиром відділення: показував частіше якийсь радісний стан, більш піднесений. Жартували між собою. Взагалі служба без жартів була би дуже і дуже тяжка. У нас всі кожного дня жартують, як кажуть, «прикаливаються друг з друга». Якось веселіше так і ліпше, краще служиться. Я своїй групі не давав можливості морально занепасти духом. Не можна давати людям замикатися — потрібно між собою спілку-

Бійці 80-ї ОАЕМБр записують відеозвернення до українців, 2 липня 2014 р.

ватися весь час — обговорювати якісь ситуації, якісь події. Навіть на чергуванні просто обговорювали якісь плани на майбутнє.

Богдан Дишко, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

■ Я вважаю, що сприймали [зростаючу агресію ворога] ми адекватно — ми там нічого не терпіли, ми давали відповідь адекватну — і так, що вони потім не хотіли два-три дні до нас лізти. Всі хлопці з нашої бригади, всі все прекрасно розуміли, і, як то кажуть, ненависть до нашого противника з кожним днем наростала, і вона присутня досі. Ми знали, що нам треба робити і робили це.

Тарас Крупач, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

Хоч подекуди жарти були чорними. Особливо багато історій про життя у бункері пригадують сапери.

■ Багато чорного гумору було. Кажу: «Так додому уже хочеться...» А мені: «Та не переживай, — кажуть, — хоть прийдешь, хоть привезуть. Дома будеш». «Спасибі, умієш настроєніє поднять».

Друг друга більше старалися веселить, потому шо такі були умови. Спочатку связь працювала, а потом «Лайф»

пропав, «Київстар» пропав. Тільки «МТС» коли робив, коли не робив, потім тільки рації...

В'ячеслав Кусик, молодший сержант, 1 ОТБр

■ Ну, такого, щоб у нас там духом падали — такого не було. В нас постійно сміялися, постійно ржали. Ми вже, грубо говоря, забули жарти цивільні — там різні бувають. А в нас жарти про смерть!

Насправді ми вже були готові до того, що вже звідти не вийдемо. Спокійно говорили між собою отак: ми вже не вийдемо. Єслі лягать, то всім.Отак — до кінця.Бо найбільша наша мотивація — щоб наші сім'ї не побачили того, що ми бачили на сході.

Був один момент забавний, коли вночі спимо, і починається обстріл. Ми всі попросиналися. І на ніч забули закрити вентиляцію. І біля вентиляції падає снаряд, всі іскри у вентиляцію. А якраз біля вентиляції спав боєць мій, «Кабан». Ну людина отак, у спальнику закутана. В один момент він як був у спальнику, зірвався на ноги і перепригнув 2,5 метри у другу сторону. Всі дуже дивувалися, він каже: «Я сам не поняв як, бо я ще спав». Все обійшлося, все нормально. Кажуть, легким переляком. Ось так.

А ще якось вийшли ми пообідати з бункера, і оце сидимо, їмо, уже на слух визначали, чи по нам стріляють, чи не по нам. І оце сидимо, їмо. Чуємо свист. Такі — раз! — а нє, це, напевно, не по нас. І сидимо далі їмо. Як увалило! Метрів 150 від нас. Тільки ложки отак по тарілці тарабанили, ми вже в бліндажі сиділи, в бункері. Багато таких моментів було.

Руслан Чубенко, лейтенант, 1 ОТБр

Вільного часу у військових було небагато, але вони примудрялися навіть у заблокованому аеропорту знайти розваги. Виявилося, що в одному з приміщень знаходилася ціла бібліотека.

■ Одного дня, коли ще більш-менш спокійно було, прибігає до нас один з наших хлопців — Міша — і так радісно кричить: «Мужики! Я бібліотеку знайшов! Тут бібліотека є! Ось книжку взяв!» А ми йому (постібатись, думаємо, треба): «Так, а ти записався?» — «Куди записався?..» — «Ну ти ж

книжку взяв — це ж записатись треба». Він такий: «Точно, це ж надо буде записатись!»

І ввечері сидять хлопці вже недалеко від бібліотеки, курять. Щось говорять, говорять... І тут із-за угла — вечір так, темнувато — появляється ще один боєць і до цих двох: «Как пройти в библиотеку?». Ті аж перепугались!.. Так і пішла клічка — «Міша-бібліотекар».

Руслан Чубенко, лейтенант, 1 ОТБр

- Часто ходили в библиотеку аэропорта. Она такая советская, классическая. Туда попала мина и не разорвалась, лежала прямо между полок. Саперы хотели взрывать, но мы попросили этого не делать. Было время, и я прочитал штук пять средневековых романов, зачем-то «Лолиту» Набокова прочитал.

Сергій Богукалець, молодший сержант, 1 ОТБр

На дозвіллі військові навіть вели листування з російськими найманцями. Бойовики були впевнені, що аеропорт обороняє в рази більше бійців, ніж їх було насправді.

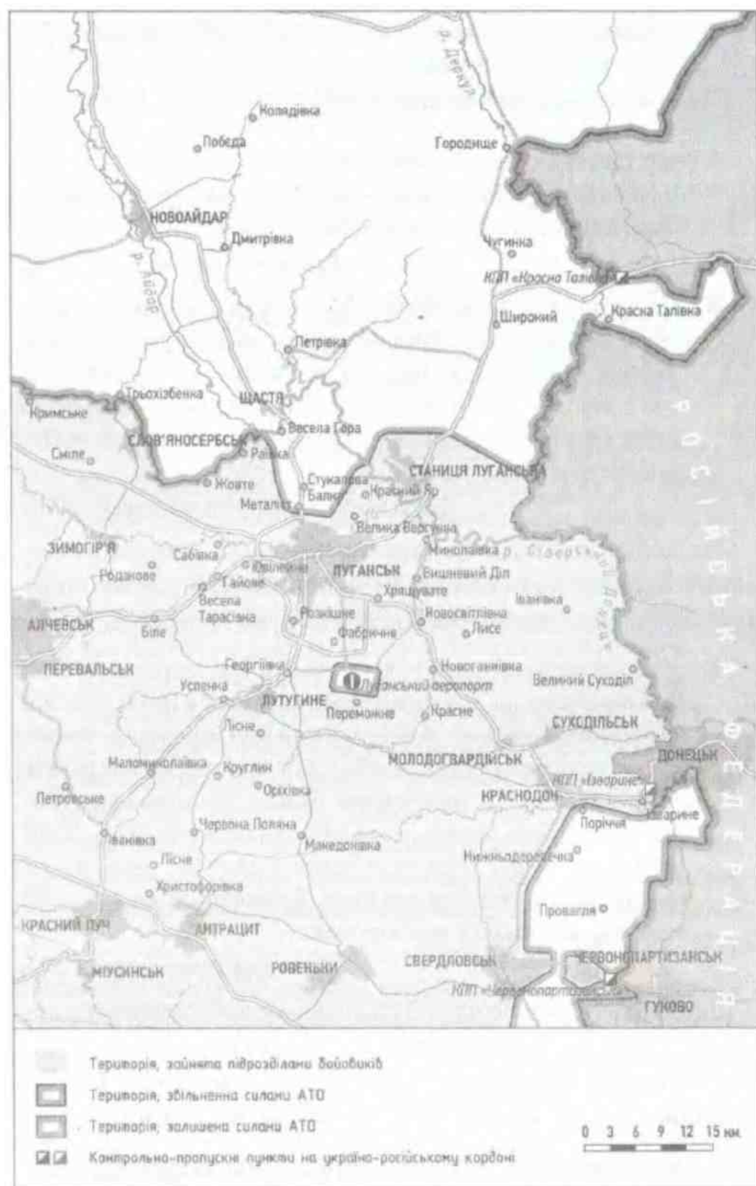
- У нас із «вісімдесятки» Ігор такий був. Він, як сидів ночами на блокпосту, по ноутбуку переписувався в інтернеті. З їх стороною, з нашою, зі всіма. Разні там коментарі писав. Ну, от вони йому і писали: «Вас 2000 чоловік, ми вас резать будем, резать». Це нам чечени писали. Ну, коли вони грозили, що будем резать — ми лягали спать спокійно. Вони погрожують, але того не роблять. Коли вже тихо і ти не знаєш, чого ждать, то саме хуже. Ходиш постоянно, і як то кажуть, оглядаєшся по сторонах.

Олександр Демко, солдат, 1 ОТБр

Доправляти допомогу з Луганська до заблокованого аеропорту стало вже неможливим. Виїхавши на початку липня з Луганська і повернувшись за два тижні, волонтер Віктор Кузнєцов уже не зміг потрапити до заблокованого аеропорту.

ЗІ ЩОДЕННИКА ЛУГАНСЬКОГО ВОЛОНТЕРА

В конце июня один боец в аэропорту получил травму руки, я поехал его сопровождать в Днепр, в часть. В Днепре мне обещали машину, на которой я должен был ехать

Обстановка у секторі «А» станом на 8 квітня — 13 липня 2014 р.

обратно. 1 июля мы выехали из аэропорта в город, в мою съемную квартиру. Билеты у нас были на 2 июля, но для перестраховки мы решили поехать на вокзал и, не сдавая билеты, взять новые и сразу уехать. Кто-то позвонил в домофон, было принято решение не задерживаться. С гранатой в руке, посмотрев в окна и удостоверившись, что за дверью нет никакого шороха, взяв только самое необходимое (шорты, футболка, кеды и документы — вот все мои вещи), мы вышли из подъезда в разные стороны (подъезд был сквозной). Не показывая, что мы друг друга знаем, сели в маршрутку и поехали на вокзал, взяли билеты, дождались и сели в поезд. Через два дня контрразведчики сообщили, что на следующий день после нашего приезда по вокзалу ходили люди с нашим детальным описанием. Так что не зря мы решили уехать на день раньше.

В середине июля я вернулся из Днепра, пытался проехать в Луганск и попасть в аэропорт. Но созвонившись с начальником разведки аэропорта, я выяснил, что их обстреливают фактически круглосуточно, и я больше не смогу выполнять свои функции в аэропорту. Так я оказался в Днепре и по эту сторону войны, продолжая в дальнейшем помогать нашим ребятам уже на других участках фронта...

Віктор Кузнєцов

Прорив до аеропорту

Поступово ставало дедалі складніше поставляти провізію і боєприпаси до аеропорту навіть з повітря. У бойовиків з'являлися новітні засоби протиповітряної оборони з Росії, тож головний козир України — авіацію — у цій кампанії доводилося застосовувати з великою обережністю, а після збиття кількох військових літаків застосування авіації практично виключалося. Можливостей знищити ворожі пускові установки контрбатарейним вогнем не було — в аеропорту знаходилося лише шість 120-мм мінометів 1-ї ОТБр, декілька БТР-80 80-ї ОАЕМБр, шість БМД-2 25-ї ОПДБр та

автотехніка. Крім того, почали підходити диверсійні групи противника з метою виявлення вогневих позицій оборонців аеропорту. У цих умовах було вирішено деблокувати оточений аеропорт «Луганськ» та ввести туди підсилення.

13 липня 2014 року відбувся перший прорив до заблокованого зі всіх боків летовища. Колона складалася з двох рейдових загонів. До складу першого загону входили 1-ша рота 1-го батальйону 80-ї ОАЕМБр, підрозділи 1-ї ОТБр, 128-ї окремої гірсько-піхотної бригади, 8-го окремого полку спецпризначення, до складу другого загону — 3-й батальйон 80-ї ОАЕМБр з Чернівців. У колонні також рухалися батареї Д-30, артилерійські підрозділи, підрозділи забезпечення.

О 5-й годині ранку колона вирушила з міста Щастя (туди вона проїхала по трасі з с. Оріхове, де знаходився штаб). Було ухвалено рішення прямувати не через селище Георгіївка, яке утримували бойовики, а по об'їзній дорозі навколо Луганська. На ворога це справило ефект неочікуваності, завдяки чому вдалося здійснити прорив із найменшими втратами. Керував операцією полковник Андрій Ковальчук, виконуючий обов'язки командира 80-ї ОАЕМБр. Оскільки він вже перебував у цьому районі в квітні, то добре орієнтувався на місцевості, що мало сприяти виконанню завдання.

- [14 червня] четвертим літаком (Ан-26) я мав летіти в Луганський аеропорт. Поки ми заправляли літак на Чугуєвському аеродромі, я отримую інформацію від майора Іченського, що літак один приземлився. І як зараз пам'ятаю: «А друга «птічка», товариш полковник, збита». Ну, звичайно, ця інформація перевернула в кожній людині розуміння цієї ситуації. [...] Операція зі створення угрупування [в аеропорту] була зірвана. І, відповідно, потрібно було починати все спочатку. [Адже] там мої люди, підрозділи моєї бригади. І звичайно рішення керівника АТО, рішення керівника сектора «А» — однозначне: я маю попасти туди і очолити ці підрозділи. По великому рахунку вибору не було. Стояло одне питання: розблокувати і створити певні умови, щоб оточити Луганськ — розширити оце кільце з подальшим оточенням самого Лутанська. Тому після при-

буття з батальйоном у сектор «А» мені визначили завдання щодо підготовки двох рейдових загонів з метою розблокування Луганського аеропорту, а саме: пробити маршрут, по якому будуть проходити [колони] після проходження рейдових загонів; посилити маршрут, забезпечити його охорону та утримання, для того щоб нарощувати зусилля і своєчасно реагувати, щоб за мною могли заходити підрозділи сектора «А» із створенням певного утрупування на території для подальших дій.

Отже, розпочалась підготовка. Перший рейдовий загін, який я мав очолити, це підрозділи 80-ї бригади, механізована рота 128-ї бригади, танкова рота 1-ї танкової бригади, група спецпризначення. Другий рейдовий загін, який мав за мною йти, — це третя батальйонна тактична група 80-ї бригади. І 13 липня ми розпочали висування цих двох рейдових загонів по визначених маршрутах.

Андрій Ковальчук, полковник, 80 ОАЕМБр

1-ша рота 1-го батальйону 80-ї ОАЕМБр на той час розміщувалася у районі Слов'янська. 12 липня підрозділу надійшла команда збиратися і виїжджати на інший напрямок. Куди саме — бійцям було невідомо, так само, як і виконуючому обов'язки командира роти старшому лейтенанту Юрію Руденку.

■ Поїхали ми тоді в село Євсуг. Там уже така сама база була. Ми не знали, що є такі бази ще. Думали, що вся війна тепер біля Слов'янська. На той час ми вже знали, що в Маріуполі почались такі активні дії.А виявляється, такі бази були і в Луганській області.

Перед виїздом ми дізналися, що Луганський аеропорт вже заблоковано, туди вже проїзду не було, а продукти харчування та забезпечення доставлялися повітряною технікою. Ми не думали, що ми попадемо в Луганський аеропорт.

Переночували на базі в с. Євсуг. На ранок нам поставили задачу — їхати. Їхати неясно куди. Тих районів узагалі не знаємо, просто їдемо в колоні. Приїхали в село біля Щастя, розмістилися. Там стояла перша танкова бригада, вже чекала нас. І на ранок нам сказали бути в готовності для подальшого переміщення.

Зранку встали з гарним настроєм. Сіли і поїхали. Доїжджаємо ми до Щастя. Там вже стояла танкова колона. Ми відразу зрозуміли, що це вже не конвой, просто так проїхати. Зрозуміли, що це щось серйозніше. І нам там сказали перший раз, що ми їдемо на Луганський аеропорт. І тоді в наших серцях щось перевернулося — ми тоді зрозуміли, що так просто це не закінчиться. Ще й тоді попало таке число — 13 липня. Веселе число. Коротше, ми думали, що ми звідтам просто не вийдемо. Навіть не то, що не вийдемо — не доїдемо...

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

Колона була вражаючих розмірів:

- Ми тоді побачили дуже велику колону. Танків дуже багато було. Там, перед Щастям, як їхати, є спуск такий. Перед тим спуском сидиш на БТР й бачиш: стоять танки, БТР, автомобілі, мости. Бачиш, що сильна групіровка зібралась. І все озброєння — і міномети, і артилерія була, понтонні мости.

  Постояли там, поговорили, поставили задачі, все розказали. Колону зробили. Виставили кожну машину. Радіостанції, карти — все видали. Ну, поїхали.

  Я їхав у перших рядах тоді. Це був ранок, світло було вже. Попереду їхав танк, за ним БТР та БМП, далі ще один танк і потім я на своєму БТР, решта колони рухалася позаду метрів за 500 від нас. Рухалися теж незрозуміло куди. В карту дивишся — якою дорогою їхати, ми не знали. Декілька чоловік знали, куди їхати. Сказали — Луганський аеропорт. А на картах не було Луганського аеропорту. Ми навіть не знали, де він знаходиться. Їхали такими путями, селами, полями їхали. Люди виходили в шоці, що така кількість військових і техніки. Нам одні махали, інші — тікали. Деякі плакали стояли. Треті хрестили. Ну, кожна людина по-своєму нас сприймала.

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

- Коли перший рейдовий загін на чолі зі мною висувався, то були певні перешкоди на шляху. Вся територія за рікою Сіверський Донець, окрім Луганського аеропорту, була вже під сепаратистами. Тому ми розуміли, що легко не

Прорив до аеропорту, 13 липня 2014 р.

буде, адже всі основні шляхи вже перекриті були. Тобто блокпости, опорні пункти в окремих місцях були. Тому обирався маршрут по польових дорогах, минаючи населені пункти.

Андрій Ковальчук, полковник, 80 ОАЕМБр

Дві групи зі зведеного загону 8-го окремого полку спецпризначення перейшли під командування полковника Ковальчука (групи очолювали офіцери з позивними «Зубр» і «Халк», оперативний офіцер з позивним «Кадет»). У районі Олександрівська був виявлений блокпост, і розвідники почали оглядати його. Після цього о 7:10 колона знову рушила.

■ Маршрут построили так: из Раевки по проселочным дорогам мы должны были выехать к северо-западной окраине Александровска, а потом через деревянный мост и железную дорогу юго-восточнее Сабовки подойти к Гаевому. Дальше, двигаясь по проселочным дорогам, выйти севернее Георгиевки через деревянный мост к аэропорту.

Около семи утра колонна из Раевки выдвинулась по заданному маршруту. Все шло замечательно. Подъехав к Александровску, мои группы обнаружили на перекрестке блокпост противника. Людей там не было, но все говорило о том, что его покинули недавно, так как остатки пищи, оставшиеся в помещении, не успели испортиться, да и бардака не наблюдалось. Сложилось такое впечатление, что нас специально пропускали.

Позивний «Кадет», майор, 8 ОПСП

■ Доїхали ми до Ювілейного, зупинилися. І хлопці побачили у бінокль десь за півтора кілометра людей, які бігають від однієї точки до іншої, туди — назад. Придивилися і зрозуміли, що нас знову «ведуть», за нами спостерігають — як ми їдемо, якою дорогою.

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

У дорозі сталася прикра несподіванка: два БТР 3-го батальйону 80-ї ОАЕМБр підірвалися на мінах, загинув один боєць.

Далі перед військовослужбовцями постало завдання перейти ріку. У наявності були мостоукладальники.

■ Мы прошли перекресток и подъехали к мосту. Когда наш головной дозор подошел к мосту, было обнаружено, что мост был опасен для пешеходов — я уже молчу про танки.

Мы доложили полковнику Ковальчуку про аварийное состояние моста. Он поставил задачу инженерам ставить раскладной мост. Они с полчаса ломали голову, так как мостоукладчик к речке подъехать не мог. В конце концов, с помощью танка они начали разравнивать проезд к речке. Но и это не дало результата. В итоге, мостоукладчик таки подъехал к речке, но мост разложить не получилось, так как он оказался неисправным.

Позивний «Кадет», майор, 8 ОПСП

Поки бійці розбиралися з мостом, колона стояла в полі, як на долоні, і проглядалася противником з боку шахти в с. Ювілейне (з 2016 року — Катеринівка). Близько 10-ї години ранку по колоні почав бити «Град». Одночасно бойовики запалили прилегле поле.

■ На жаль, протягом сорока хвилин інженери не спромоглися поставити [переправу] у зв'язку з недостатністю підго-

Підбитий український БТР-80, 13 липня 2014 р.

товки. І перший рейдовий загін простояв близько півтори години, очікуючи, що наведуть переправу. Но так вони і не дочекалися. Чому? Бо з одного напрямку запалили поле сепаратисти — по вітру ця пожежа вже наближалася до колони. Тут же, десь за годину двадцять, нас почали обстрілювати з «Градів». Це перше було моє знайомство з «Градами» на Луганщині. [...] Плюс почали працювати міномети — це зі сторони західної околиці Луганська. Було прийнято рішення залишити наведення переправи і почати відведення колони з-під обстрілів. Колона першого рейдового загону вийшла з-під обстрілу і продовжила подальше виконання завдання, рухаючись через населений пункт Сабівку.

Андрій Ковальчук, полковник, 80 ОАЕМБр

■ Нам повезло, что все снаряды перелетели через колонну, и у нас не было потерь, но начался хаос. Колонна рассыпалась, все метались, кто куда. Я попросил разрешение у Ковальчука на составление нового маршрута через Сабовку, так как по карте там проходил бетонный мост, и Ковальчук разрешил. С тремя БТР и двумя танками мы поехали в Сабовку. Когда водители других машин увидели, что мы уходим, они начали выстраиваться за нами в новую колонну.

Когда мы подъехали к мосту на Сабовке, нас ждал очередной сюрприз — мост был перегорожен металлической конструкцией, и пройти по нему можно было только пешком. Недолго думая, я дал команду командиру одного из танков, чтоб он убрал препятствие с дороги. Это у нас получилось лучше, чем поставить мост в другом месте. Когда мы заехали в Сабовку и двинулись к железнодорожному переезду, я понял, что наши карты надо было спалить еще лет так... надцать назад. Переезд был давным-давно закрыт и окопан, а место, по которому можно бы было пересечь железную дорогу, на карте не указано. Но спасибо местным жителям, которые показали нам правильную дорогу. Кстати, когда колонна шла через Сабовку, многие люди вышли на улицы и приветствовали нас.

Позивний «Кадет», майор, 8 ОПСП

Після цього колона в'їхала до с. Гайове та попрямувала у бік траси Луганськ — Дебальцеве. Невдовзі на шляху колони трапилася наступна перепона — залізниця.

■ Виїжджаємо ми на цю трасу — просто їде з цього поля. Назад не було змісту їхати. Ми починаємо по цій трасі їхати зовсім в іншу сторону від Луганська й шукати інший прохід. Заїжджаємо в наступне село, звертаємо наліво. Поле навкруги горіло.

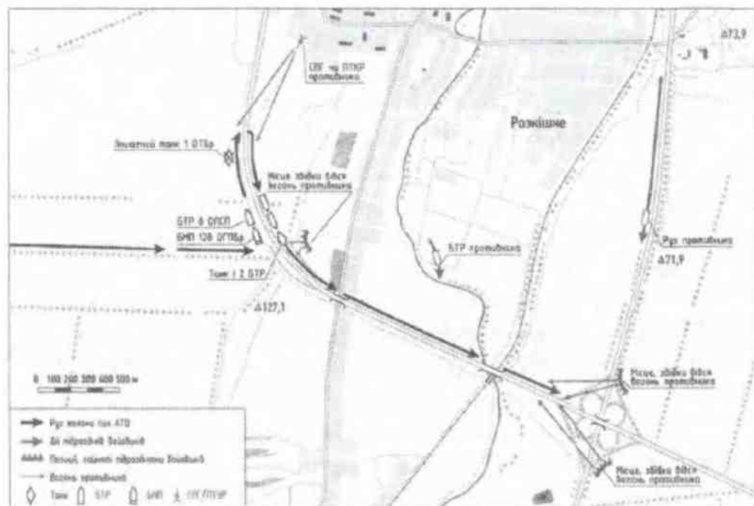
Колона знов організувалася. Там була залізниця і знову ця річка. Через річку ми переїхали, а треба було переїхати залізницю. В нас танки. Не так просто все переїхати. Відправили розвіддозор туди по основній дорозі, до залізниці. А залізна дорога була просто перекопана. Тобто ми не могли заїхати. А більше іншої дороги не було. Давай шукати десь якийсь проїзд. Що нам робить? Колона стоїть у селі. Ми там поховалися, бо «Гради» працюють.

Необхідно було якнайшвидше знайти прохід і продовжити рух. Основний напрямок нам був недоступний. Запасний так само — перекопано. Я взяв карти, почав шукати, де можна пройти. І на карті я побачив переїзд залізничний через цю річку. Там по-любому міст був. І біля того моста я побачив на карті приховану лінію. Це на карті польовий шлях. І він доходить до цього моста, і з другого боку так само виходить. Я запропонував, мовляв, дивіться — тут по-любому має прохід бути. Давайте з'їздимо, подивимось, чи там пройде наша техніка. І дійсно так получилося, що ми під'їхали туди, і там міст був — настільки великий, що дозволяв пройти всім під ним по ґрунтовій дорозі — і копалкам, і понтонним мостам.

На другому боці села ми дороги взагалі не знали. В селі трошки, можна так сказать, заблукали. Тому що ми там їздили то направо, то наліво. Колони розверталися, танки гуділи.

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

■ На этом маршруте к колонне подбежал мужик и предложил нас провести. Ковальчук дал команду посадить его на первый БТР, который шел в головном дозоре. Пока мы

Засідка на колону під час прориву, 13 липня 2014 р.

ехали по трассе, нам навстречу выехал белый бус и, увидев нас, резко развернулся. Мы сразу поняли, почему был сделан такой резкий маневр. Бус тащил за собой на сцепке миномет. Один из моих командиров групп запросил разрешение на открытие огня у Ковальчука, но тот запретил и дал команду наблюдать. Дальше колонна свернула с трассы и поехала не к Георгиевке, а к какой-то объездной трассе под Роскошным, которой тоже не было на карте.

Позивний «Кадет», майор, 8 ОПСП

На цьому відрізку, в районі с. Весела Тарасівка, розташовані два терикони, які формують заїзд у впадину. Між тими териконами знаходився блокпост бойовиків. Як тільки дозор колони помітив блокпост, а противник — дозор, два чорні джипи швидко втекли звідти. Далі на посту з'явилися два буси. «Булат» 1-ї ОТБр відкрив вогонь та знищив їх, але особовий склад бойовиків устиг покинути машини. Якраз перед заїздом у цю впадину почався обстріл колони зі стрілецької зброї, гранотометів, АГС та СПГ-9. Підбили дозорний танк 1-ї ОТБр (саме він знищив два автомобілі бойовиків).

Танк, підбитий під с. Розкішне, 13 липня 2014 р.

- Около пяти часов вечера мы вышли к Роскошному. Наш проводник попросил отпустить его, сказав, что дальше мы сами разберемся. Только он спрыгнул с БТР, то сразу начал бежать, куда глаза глядят. Мы не обратили на это внимание, а зря. Как только он скрылся, по головному дозору был открыт огонь с СПГ-9.

Позивний «Кадет», майор, 8 ОПСП

Першим же пострілом було знищено український танк. Ще з одного пострілу ворог попав по тому ж танку. Танк почав горіти і для того, щоб боєкомплект, що мав ось-ось здетонувати, не завдав шкоди іншій техніці, від'їхав у поле. Водій-механік загинув: ствол танка був над люком, і він не зміг евакуюватися, через що згорів.

У той же час розвіддозор 1-ї роти 1-го батальйону 80-ї ОАЕМБр потрапив під щільний обстріл. Бойовики відрізали його від основних сил.

- По нам працювали точно: два вистріли, і два — в точку. Нам потрібно було приймати рішення якесь — або відходити, або йти вперед. Якщо відходити, то прийшлось би розвертатися. Розвертатися на схилі — то теж самогуб-

ство. Я прийняв рішення давати газу і на максимальній швидкості заскочити між двох насипів на основну окружну дорогу. Ми швидко пролетіли. Танк почав загорятися, розриватися. Я пішов, БМП пішов, другий танк пішов. Почали спускатися. Приїхали туди між насипами.

Потім почала стрілецька зброя з протилежної сторони стріляти по нас. Так само ми дали по них відповідь. Ми почали рух, усі поз'їжджали. З'їхали до наших хлопців, між насипами. Після цього нас почали мінометами крити. Ми в ямі — можна з будь-якого боку підійти і туди просто з РПГ шмальнути.

Почалася стрільба. Ми не розуміли: чи то танк по нас працює, чи, може, той же самий ПТУР чи РПГ. І почали їздить на БТР так, щоб по нас не попало: вперед — назад. Тому що якщо вперед, то не знали, куди ми поїдемо. А назад — ми знали, що там Луганськ, а звідти вели по нас вогонь. Можна сказати, що таким чином хоч якось захищалися від прямого влучання.

Після того трошки успокоїлося. Перестала працювати по нас артилерія і стрілкотня. Основні сили залишились, бо ми попали під обстріл. Ми були від них відірвані. Нам треба було щось робити. Прийняли рішення розвертатися і йти до основних сил. Причому не тією дорогою, де попали в танк. А там був садок, і між дорогою до садка було метрів 200. Нам треба було ті 200 метрів проскочити. По одній машині, з інтервалом в хвилину ми в садок на максимальних швидкостях залетіли, потім так само полями... Знову поле загорілося, зліва від нас горіло. Все в диму. Куди їхати — хто його знає. Коли летіли, ударною хвилею порвало карту.

Проїхали той яр. Поле горить. Там соняшники, і ми по них так і поперли. Вилетіли ще в одну посадку. І тут побачили вже наші основні сили. Артилерія наша розвернулася вже. Почала працювати по їхніх позиціях. Бо ми передали дані, де приблизно вони знаходяться. Попрацювала наша артилерія. Все затихло.

Давайте проводити розбір. Мене викликав командир. З ним переговорили. Він трошки заспокоїв. Сказав, що все нормально. Тому що перший раз в такій ситуації, такій крупній: бачиш, що танк горить, що обстріл іде. Провели ми таку міні-нараду, потім перегрупувались. Вирішили по

тому ж самому маршруту виходити дальше, тому що іншого виходу не було. Справа пішов обрив, річка. Ми туди не пройдемо. Треба було тільки йти по тому мосту, по окружній. Це вже була година сьома-восьма. Ще трохи, і вже була б ніч. Це теж зіграло нам на руку.

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

■ Заходять два БТР (один БТР на висоті), заходить танк. І його, напевно, з СПГ, з чогось такого сильного [вдарило]. Перший постріл пішов — і пішов такий червонястий дим. Потім другий пішов, то командир вискочив, і наводчик вискочив. А водій-механік не встиг — він там заживо згорів. Ми відстрілялися. Хвилин 30-40 відстрілювались.[...] Частина колони розвертається і відходить. Ми ще відстрілюємось, поки танк розвертається, їде назустріч нам. І ми якби під його прикриттям: він іде, і ми за ним ховаємося. В нашому БТР вже був поранений в ногу мій командир групи, позивний «Зубр». Надали йому першу медичну допомогу: наклали джгута, вкололи знеболююче, в БТР погрузили.

І коли колона вся відходила, танк нас прикривав — лишився танк і наш БТР. Танк відстрілювався з кулемета. Ми відстрілялися, пішли за всіма. Відсиділися, командира забрали, перемотали. Ну, і готуємося в бій. [...] Виходимо по під посадку, виїжджаємо, спускаємося. Все тихенько, все чистенько. І ми проходимо перший міст. Танк зайшов, а ми вже не зайшли. І тут я почув хлопок і побачив, як між нами, танком і БТР, пролетіла РПГ. І тут ще один постріл. І попадає прямо в корпус танка. Ми з машини всі зіскакуємо. [...] І зав'язався бій. Бій ішов десь близько години. Махач такий був, нормальний.

Позивний «Князь», старший солдат, 8 ОПСП

Почався стрілковий бій. Противник сконцентрував на цій ділянці фронту один Т-64БВ та 4 БМП-2 з батальйону «Заря» разом зі своєю піхотою. Також з.Ровеньків приїхало підкріплення у вигляді піхоти з 2-го козачого батальйону.

Головний дозор 8-го ОПСП розділився на дві частини. Одна з груп, до складу якої також входили бійці 128-ї ОГПБр, також мали зіткнення із противником.

■ Два БТР и один танк оказались на дороге между двумя холмами и попали под перекрестный огонь, а БТР, на котором ехал я, и БМП 128-й ОГПБр оказались на одном из холмов. Один из командиров моих групп, который остался в низине, получил пулевое ранение. Люди спешились, и мой БТР кинул нас и уехал, бросил своего командира взвода. В это время где-то на расстоянии 1,5-2 километров вся колонна ждала, чем все закончится. Минут через двадцать по нам начал работать миномет. Я подбежал к майору Зубанычу, тогдашнему командиру [15-го горно-пехотного] батальона 128-й ОГПБр, который был на БМП, и спросил, есть ли на башне дымы, чтобы прикрыть отход людей, которые застряли между холмами. Он ответил, что нет, но предложил открыть огонь из БМП по «зеленке», откуда противник вел огонь. Выбора не было, патроны заканчивались. После того, как БМП пустила пару очередей по «зеленке», стрельба прекратилась. Техника вышла из низины и поехала к колонне, а меня с моими людьми забрал Зубаныч.

Я вернулся к колонне и увидел, что нашу артиллерию (Д-30 из «восьмидесятки») развернули. Моему командиру группы оказали первую медицинскую помощь и поместили в санитарный автомобиль. В госпиталь его не эвакуировали, так как вторая колонна, которая должна была идти за нами и ставить опорные пункты, чтобы проезд до аэропорта не перекрыли, развернулась и ушла, когда увидела, что нас обстреляли из «Града».

Через некоторое время «арта» открыла огонь. Как мне объяснили, от «зеленки», с которой по нам стреляли, ничего не останется. После пары залпов они свернулись. Ковальчук опять начал формировать колонну, и мы опять вынуждены были ехать на первых машинах. Поехали по тому же маршруту, на котором попали в засаду. «Зеленка», с которой по нам стреляли, стояла целая, зато в нескольких километрах от нас горели поля. Мы выехали на трассу мимо нашего подбитого танка, и поехали к развязке дорог, в сторону аэропорта.

Позивний «Кадет», майор, 8 ОПСП

Другий рейдовий загін, що складався з бійців 3-го чернівецького батальйону 80-ї ОАЕМБр, потрапив під щільний обстріл і був змушений розвернутися.

- За мною рухався другий рейдовий загін на чолі з заступником командира бригади полковником Швораком. Тоді як ми успішно вийшли з-під обстрілу, їх обстрілами успішно заблокували. Вони понесли незначні втрати — було декілька поранених під час обстрілу. І були змушені колону повернути назад.

Андрій Ковальчук, полковник, 80 ОАЕМБр

Одна з груп третього батальйону продовжувала рух з колоною, яку вів полковник Ковальчук. На під'їздах до Георгіївки одну з машин, що везла боєкомплект, також було підбито, у результаті чого загинуло четверо бійців.

- Почалося боєм, а ми потрохи прорвалися і не дали задніх. Бо деякі хлопці повернулися і потрапили на мінні поля. Був наказ повертатися, але ми, скажу відкрито, пішли з хлопцями вперед. Цей Ковальчук, з офіцерів. Потім пішов Олег Змислий, Максим Ларіонов. Такі хлопці: не дивилися, що небезпечно — вперед йшли. [...]

  У нас було п'ять машин наших — три ЗІЛи і два БТР. Коли ми були на георгіївській розв'язці, підірвали мій ЗІЛ. Тоді загинули Іван Діяконюк, Андрій Альошин, Саша Колотило і Саша Конопльов. Я встиг вискочити і догнати першу нашу машину.

Ярослав Верхоляк, старший сержант, 80 ОАЕМБр

Бійці зайняли кругову оборону та вели вогонь навсібіч. Навкруги горіли поля. Колона просунулася ще на 200 метрів, і поблизу с. Розкішне полковник Ковальчук і заступник командира батальйону отримали поранення.

- Одною такою чергою був поранений в плече полковник Ковальчук. Поранило в дві ноги «Формозу», заступника командира батальйону, і був поранений командир нашого екіпажу. Тоді ми прорвалися. Попали на перехрестя. Колона зупинилася знову — ми не знали, куди їхати далі.

Допомогли полковнику Ковальчуку спуститися з броні на землю і перебратися в броню, посадили його. Так само і «Формозу» посадили в броню. А третій поранений, сапер наш, він залишився на броні. Тоді Ковальчук сильно не був шокований, що він поранений. Він спокійно все сприймав. І він оглядав маршрут, по якому дальше їхати. Поки колона стояла, я бігав до кожної машини, шукав воду для поранених, бо води в нас не було. Знайшов воду, дав пораненим. Їм надали першу медичну допомогу. У Ковальчука було поранення навиліт — йому перев'язали руку, загрози важливим органам не було. Була сильна кровотеча у «Формози», йому наклали джгути, ввели обезболююче, поставили крапельницю.

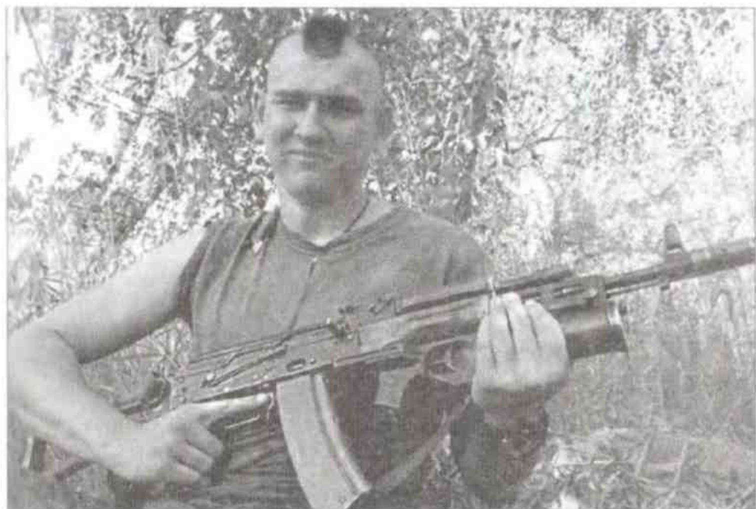
Віталій Кобрин, солдат, 80 ОАЕМБр

Було ухвалено рішення на максимальній швидкості проїхати проміжок, на якому велися обстріли, і це вдалося — проскочили без жодного пострілу. Проте на розв'язці доріг на під'їзді до летовища розпочався новий бій з противником.

■ Около семи часов вечера, когда мы подъезжали к развязке дорог, Ковальчук по радиостанции дал приказ одному из своих офицеров запустить зеленую ракету — предупредить наших в аэропорту. Чем он руководствовался — непонятно, так как до места назначения было еще ехать и ехать, плюс — было светлое время суток. Но приказы не обсуждают. С первой машины пустили ракету — и тут началось.

Со всех сторон по головному дозору открыли огонь с РПГ-18 (22) и стрелкового оружия. Развязка дорог оказалась опорным пунктом. Стреляли из подземных водосточных труб, лесополосы и окраины дороги. Наш первый БТР подбили из РПГ, но люди успели из него вылезти. Потом чуть не подбили второй БТР, но граната пролетела мимо. На этом БТР стоял АГС-17, и один из наших бойцов открыл из него огонь по противнику. В ходе боя он погиб — его снял снайпер. Это был старший солдат Сергей Муравский.

Через некоторое время второй БТР получил незначительные повреждения и отошел с линии огня. Перед развязкой остались мои люди — кто на БТР со мной, а кто, прикрыва-

Старший солдат С. Муравський, загинув під час прориву, 13 липня 2014 р.

ясь отбойниками, вел огонь вдоль дороги. Также с нами был один танк и уже не один раз выручавший нас майор Зубаныч на своем БМП. Через некоторое время Ковальчук дал приказ командиру танка, который был с нами, выйти к горящему БТР, и вести огонь по «зеленке» со всего, что есть. В ходе боя к нам с правой стороны начал подъезжать БТР противника. Спасибо опять же Зубанычу, чья БМП быстро сработала и дала по нему очередь с 30-мм пушки.

Позивний «Кадет», майор, 8 ОПСП

■ У танк входить одна граната — не взривається. Входить друга граната — не взривається. Входить третя граната — і не взривається. Ми ж всі відстрілюємося, всі на землі. І що робить командир танка? Пускає систему «туман». Танк відразу починає покриватися і йде вперед. Наш БТР за ним рвонув. [...] І коли зав'язався бій, наш БТР трошки відійшов дальше (він вже не був перший). І опять дістає РПГ. [...] Так от, граната йде по касающей — [і все, що було на БТР], починає горіти. І тоді згорів БТР.

Ми відстрілювались, поки можна було. Потім кінчилися патрони. В мене лишився один ВОГ (постріл гранатомет-

ний ВОГ-25, осколковий боєприпаси калібру 40 мм. — *ред.*) [...] А вже темно, не видно. Неприцільно накидаю туди — і, дякувати Богу, попадаю. І ми розвернулися і пішли.

Позивний «Князь», старший солдат, 8 ОПСП

■ Ми їхали, їде танк, мій водій за танком, вся колона рухається, зі стрільбою і пам'ятаю — розрив. Стояли хлопці, поставили АГС, куля чи щось попало в АГС, і короб здетонував на броні. Я в триплекс бачив, як хлопці тільки їхали, як їх порозкидувало. Водій став, наш заступник комбата вискочив, поки вони там щось розбиралися, там хлопчина загинув на броні, той, що ближче був до того АГС (Сергій Муравський з 8-го ОПСП. — *ред.*). Це була вже серйозна засада, і мій водій — педаль в пол, і ми за танком їдемо. Їдем-їдем, хлопці в бойницях стріляють, я там випускаю... Бачу спалах з посадок — туди пускаю короба. І потім переводжу вогонь і в боковий триплекс дивлюся — спостерігаю, як у танк прилітає РПГ, попало в танк, по суті, йому нічого не зробилося, бо він щось там розвернув башню, бахнув і далі поїхав. І тут така ситуація — ми їдемо, вже начебто менше стрілкотні, БТР зупиняється, і тут всі розуміють,

Бійці 8 ОПСП, які рухаються в голові колони, попереду горить підбитий БТР, 13 липня 2014 р.

що командир вискочив, вся колона стоїть десь за метрів 800 ззаду, ведеться бій, а ми прорвались.

Олег Курилів, солдат, 80 ОАЕМБр

Стемніло. З боку Луганська до опорника, на якому йшов бій, одна за одною з'їжджалися машини, до противника йшла підмога.

■ На одной из машин сепаров стоял крупнокалиберный пулемет, который начал «поливать» наш танк. Правда, никто не мог понять, на что надеялся пулеметчик. Патроны уже заканчивались. Со стороны Луганска видно было, как «Грады» противника ведут огонь по Металлисту. Ковальчук принял решение идти на прорыв. Моя машина была первая. Потушив фары, мы поехали.

Подъезжая к нашему танку, который уже два часа в одиночку вел огонь, наша машина прибавила газу. Проскакивая перекресток, мы открыли огонь из всего, что у нас осталось. Крупнокалиберный пулемет противника начал вести огонь по нашей машине. Одна из пуль попала в башню, разлетелась на осколки и ранила двух бойцов, которые были со мной на броне.

Дальше нас ждала еще одна неприятность — мы наехали на непонятное препятствие, и два моих бойца упали с брони. Я заставил командира остановить машину и, пока не убедился в том, что их подобрала другая машина, дальше не ехал. Дальше мы свернули с трассы и уже по проселочным дорогам около полуночи прибыли в аэропорт.

Позивний «Кадет», майор, 8 ОПСП

■ Коли ми почали рухатися, з аеропорту за нами виїхали БТР тих, хто був там. По сигнальних ракетах, коли виїхала колона (ті, хто виїхав до нас, вони подавали нам знак зі своєї броні), ми орієнтувалися, куди їхати. Нам потрібно було їхати через посадку (іншої дороги не було), а, як нам сказали, вона була замінована. Ми подумали, пустили першим танчик, щоб він проїхав. Він проїхав, дорогу зробив через посадку. Ми проїхали дальше. Тоді було темно, ми нічого не могли роздивитися. Нас зустріли і провели в аеропорт. Ми приїхали, нам не казали, щоб ми йшли відпочивати,

нас відразу кинули на пост. Екіпажі, які приїхали, були розкидані по постах. На тих постах вже були люди. Ми тоді одну ніч спали, а вони несли службу, бо ми тоді стомилися сильно.

Віталій Кобрин, солдат, 80 ОАЕМБр

Таким чином, до аеропорту змогла пробитися частина бронегрупи, а саме: п'ять Т-64БМ, шість Д-30, велика кількість екскаваторів, один КамАЗ із танковими снарядами, п'ять БТР-80 та кілька БМП-2 128-ї ОГПБр.

Незважаючи на досить важке поранення і велику втрату крові, полковник Ковальчук не став евакуйовуватися, а дійшов разом зі своїми бійцями до аеропорту і залишився там.

- Коли ми вже зайшли в Луганський аеропорт, [...] стояло питання евакуації, бо втратив багато крові. І коли мені вже поставили капельницю, прийшли хлопці і кажуть: «Товаришу командир, а ми без вас не бійці». А я розумів, що ноги є, можна ходити. Плече — це не саме головне. А командир бригади (чи виконуючий обов'язки командира бригади) — це не та особа, яка там з пістолетом і «ура» або в рукопашний бій. Треба управляти, а управляти через засоби зв'язку, управляти голосом. Не є головною задачею командира йти в рукопашний бій, тому з пораненням плеча можна було виконувати завдання. [...] Я як батько для своїх дітей, по-людськи, не міг їх покинути. Це було б не по совісті. І по-командирськи я їх теж не міг покинути, бо я знаю, що це таке, коли солдат вірить у свого командира, а командир вірить своєму солдату. Це дуже багато. І десь в основі успіху, що такі задачі виконували з меншими втратами — саме довіра. Бо солдат вірив, і не тільки в мене. Бо якщо є довіра до старшого начальника, то у старшого є довіра до молодшого командира. І так воно по цепочці все зв'язано. Бо командир не може керувати кожним солдатом окремо — він керує через молодших командирів, визначає завдання. Але кожен солдат відчуває цей дух керівництва.

Андрій Ковальчук, полковник, 80 ОАЕМБр

В аеропорту вже чекали на підсилення. Після прибуття бійці з різних підрозділів розмістили кого де змогли. Оскіль-

ки була ніч і людей було багато, деякий час панувала метушня і плутанина.

- В аэропорту началась неразбериха. Командиры подразделений искали своих людей. Как оказалось, в ходе прорыва был, среди прочего, уничтожен грузовой автомобиль, который вез боеприпасы и личный состав.

  Пока я искал своих людей, мне позвонил командир полка и спросил, где Сергей Муравский, так как кто-то из сепаров позвонил его матери и сказал, что его тело у них, и они хотят за него 20 тысяч долларов. Я не мог ему ответить. Со мной ехало 26 человек, и где они все были, я не знал. В течение получаса я все-таки собрал своих. Выяснилось, что Муравского во время прорыва нашли на обочине дороги в одних трусах (сепары все забрали) и погрузили на броню.

  Из 26 человек нашего отряда, которые шли в головном дозоре, один получил пулевое ранение, троих контузило, один во время падения с БТР сломал ключицу, и еще трое получило осколочные ранения. Раненым оказали медицинскую помощь, и нас разместили в двухэтажном здании, где был штаб 2-го батальона 25-й ОПДБр.

  Но на этом бесконечный день не закончился. Около двух часов ночи нас обстреляли из «Градов» со стороны Луганска. После обстрела мы разошлись по местам отдыха, но поспать нам опять не дали — начался минометный обстрел. Одна из мин застряла в крыше здания, и мы, выждав около тридцати минут, наконец-то легли спать. Так закончился наш прорыв.

  14 июля бойцы группы, в которой был старший солдат Муравский, обработали его тело и, чтобы не проводить захоронение, как приказал Ковальчук, поместили его в холодильник для мороженого. Так его тело пролежало до 21 июля, после чего мы передали его отцу в городе Счастье.

  Позивний «Кадет», майор, 8 ОПСП

Саме в ту першу ніч в аеропорту багато бійців, які прибули, дізналися, що таке «Град».

- После того, как мы приехали в аэропорт, зашли в соцсеть «Вконтакте», а там уже было опубликовано сообщение, что

Бійці 8 ОПСП після надання медичної допомоги командиру групи, позивний «Зубр», 13 липня 2014 р.

колонна 80-й бригады смогла пробиться в аэропорт, хотя реально мы туда зашли только через 5-7 часов после того, как это сообщение было опубликовано. [...]

Мы поставили свой БТР и легли спать вокруг него. Пришли ребята из 25-й бригады и сказали, что тут «Грады» стреляют и лучше спрятаться. «Какие «Грады»? Мы из Славянска приехали — что вы нас пугаете!» Те ушли, но через некоторое время вернулись и еще раз попросили укрыться. Но мы снова посчитали это несущественным.

Когда позже по нам вышел пакет «Града», мы поняли, что лучше б мы сидели дальше в Славянске, где «Градов» не было!..

Позивний «Сухой», солдат, 80 ОАЕМБр

Захисники аеропорту, що на той момент уже більше місяця знаходилися в повному оточенні, були надзвичайно раді зустріти побратимів, яким удалося прорватися через вороже кільце.

- Ми дуже раді були наших товаришів зустріти. Навіть важко пояснити... Відчуття, як ніби от рідних людей чекав так давно-довго — і нарешті вони приїхали!

Бо ті підрозділи, вони вже їздили трошки в рейдах, вони міняли місця дислокації, вже працювали в Слов'янську, вже були трошки «загартовані». А ми засиділись в аеропорту, але й лишити його ми не могли. Нам потрібні були ще сили. Ці сили приїхали. Нарешті від початку квітня, наш батальйон знову був весь у зборі.

Богдан Дишко, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

■ Звісно, було піднесення, що пробитий шлях, якийсь коридор суходолом. Така гордість за державу — заходять танки, заходять гаубиці, БК з собою тягнуть, «медички» заходять — ось-ось, і ми звільнимо Луганськ, ось-ось воно все закінчиться, ось-ось ми поїдемо додому. Відверто кажу, от таке я відчував, я тоді побачив міць наших Збройних сил.

Тарас Личко, солдат, 80 ОАЕМБр

■ Хлопці, звичайно, раді були, що зустріли нас. Ми тоді відчули, що так, дійсно, там війна вже йде — артилерія працює, противник є. Почали дивитися російські новини. Почали розуміти, що це вже війна, велика інформаційна війна, що не так все просто закінчиться. Що Росія їм допомагає, а ми намагаємось на це давати відповідь.

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

■ Само собою, всією інформацією тоді володіли тільки старші начальники. Для нас це були моменти, просто моменти. Старший получає наказ, а для нас це момент. Там обстріл, там зав'язався бій, там засідка. Тобто вже потім, коли з аеропорту ми приїхали, вже отримали якусь інформацію, почали новини читати. І в себе в голові вже складали якусь картину — що взагалі відбувалось і через що ми пройшли!

Віталій Кобрин, солдат, 80 ОАЕМБр

■ [Прорив] Підняв, по-перше, бойовий дух тих, хто там був оточений: вони відчули — прийшли свої люди, свій командир. Вони воспряли духом. Вони готові були йти далі, виконувати задачі. Це дуже багато що значило. А ті, що зі мною йшли, теж воспряли, бо вони теж виконали задачу — вони пройшли.

Да, ми все рівно осталися в оточенні. Тобто ми шлях пробили, але був певний затор і не був пробитий шлях через Георгіївку. По великому рахунку, ми і не могли виконати цю задачу (взяти Георгіївку. — *ред.*). Чому? Ми туди не сунулися, бо там нас чекали — там були обладнані позиції, ротні опорні пункти. Там був міст, через який треба було переправлятися. І нас там уже чекали — вони були впевнені на сто відсотків, що ми підемо саме туди. А оскільки я знав цю місцевість, то ми в наглу пішли по об'їзній дорозі.

А цю операцію (взяття Георгіївки. — *ред.*) треба було відкласти на певний проміжок часу.

Андрій Ковальчук, полковник, 80 ОАЕМБр

НАШ КОМЕНТАР

В умовах, що склалися, було критично необхідно деблокувати аеропорт, посилювати утрупування, розвивати наступ і звільняти українські території. Цікавим є той факт, що у день прориву, 13 липня 2014 року, буквально за декілька годин до того, як українська колона проїжджала с. Ювілейне, нею ж проїхала ворожа колона бронетехніки, котра прямувала в Донецьку область. У цей же день частини 72-ї окремої механізованої бригади та 79-ї окремої аеромобільної бригади під вогнем артилерії противника змушені були відступити з ключової висоти під м. Краснодон, що скоріше за все і дало змогу росіянам провести вищезазначену колону бронетехніки. Тобто українська розвідка не виявила її і не змогла попередити командування ЗСУ про її пересування. Лише завдяки збігу обставин дві колони з бронетехнікою не зустрілися і не вступили в бій. Якщо б це сталося, українські військові могли б понести серйозні втрати, і ймовірно колона не змогла би продовжити рух далі. Тим не менш, цього не сталося, і колона поїхала далі, де неодноразово потрапляла під обстріли противника.

Отже, лише невелика частина колони з бронетехнікою та артилерією змогла прорватися в аеропорт, абсолютна більшість розвернулася і повернулася назад. Таким чином,

Обстановка у секторі «А» станом на 13 липня — 21 липня 2014 р.

деблокувати аеропорт у повній мірі українським бійцям на той момент не вдалося. Звільнити і закріпитися у найближчих населених пунктах біля аеропорту також. Так чи інакше, угрупування, яке перебувало в оточенні, отримало підкріплення.

У вогняному кільці

Бійці, які прорвалися до аеропорту, облаштувалися у різних частинах летовища, багато хто був зворушений теплим прийомом з боку побратимів.

- Особливо запам'яталося, що коли зранку ми проснулися, а пацани з «двадцятьп'ятки» (25-ї ОПДБр. — *ред.*) нас дуже тепло прийняли. Поділилися, чим могли, дали щось поїсти. Взагалі ми з ними в дуже хороших відносинах були. До цих пір з ними зідзвонюємося, згадуємо, як воно все було. Дуже хороші люди, нам було дуже приємно разом нести службу на тому посту. В аеропорту під час того всього дуже зблизилися між собою. То, напевно, єдині світлі моменти.

Віталій Кобрин, солдат, 80 ОАЕМБр

Після прориву першої колони обстріли з боку противника ставали дедалі масованішими, ситуація загострювалася. По суті, оборонці летовища знову опинилися в кільці. Один з літаків Ан-26 з 456-ї окремої бригади військово-транспортної авіації Повітряних Сил Збройних Сил України, що раніше постачав продукти і обладнання у Луганський аеропорт, 14 липня виконував десантування парашутним способом води й продуктів у підрозділи Сухопутних військ, які були відрізані від основних сил і в Краснодонському районі Луганської області. Всього на борту було 8 людей. Зв'язок із літаком перервався о 12:30 за київським часом. Літак було збито приблизно за 5 км від російського кордону на висоті 6500 метрів. За офіційною інформацією, літак було збито російським винищувачем за допомогою керованої ракети класу «повітря—повітря». Унаслідок влучання лівий двигун

та електрообладнання відмовили. Командир екіпажу Дмитро Майборода разом із своїм помічником Дмитром Шкарбуном продовжували керувати ураженим літаком, утримуючи його від зривання в штопор, поки десантувалися інші члени екіпажу. Літак упав поблизу села Давидо-Микільське. Обидва пілоти загинули, ціною власного життя вони відвели літак від населеного пункту, десантник Сергій Мордвинов потрапив у полон, інші члени екіпажу були врятовані.

- Обстріли посилювалися. Ми прорвалися, але кільце закрилося знову. Ми опинилися в тій самій пастці, що і наші друзі. Закінчувалися боєприпаси. Літаком-розвідником Ан-30 нам із висоти 5,5 тисяч метрів скидали на парашутах боєприпаси, паливо в бочках. В один момент літак збили. Ситуація була невеселою: ми в кільці, їжі майже немає, воду пили з відстійників. Я весь час був на блокпосту, хлопці з 25-ї бригади також були, але вони мінялися, а ми весь час стояли.

Дмитро Винницький, солдат, 80 ОАЕМБр

- Спочатку ми не розуміли, звідки [ведуться обстріли]. Вже потім, коли ми починали нести службу на вишці, ми вже

Зруйнований ангар, наслідки вибуху КамАЗу з танковими снарядами, липень 2014 р.

знали, що залпи йдуть або з Луганська (з самого міста), або з Фабричного. Там у Луганську було таке село (біля Розкішного), і звідтам виганяли два чи три «Гради», і вони там вели вогонь. Коли ми знаходилися на вишці, нам було видно, звідки залп іде. Ми передавали по радіостанції на аеропорт, ховалися зразу в окопи, хто куди. В нас був один окоп на всіх. Стінки його всі були в цинкових таких листах. Ми жартували, що відразу труна готова...

Віталій Кобрин, солдат, 80 ОАЕМБр

- Кожен Божий день був обстріл з 11-ї до 12-ї дня, потім вони вже почали бити вночі з 4-ї до 5-ї.

  Якось було, що в нас була радіостанція, і ми слухали, що вони говорять. Там був один діалог між двома посадовими особами так званими: «Ну что вы там, уснули? Посмотрите, какое время, а еще работы по аеропорту не было». Але тоді ще одна-дві установки були, а пацанам казали, що чотири, і вони так пустили півпакета, підкрутили, потім ще пустили, — то ми знали, що як мінімум півгодини в нас є, коли вони перезарядять. Але вони зразу тікали, вдень була тиша і спокій. Наша артилерія стріляла по всіх точках, звідки по нас вівся вогонь, але ж там тоже є свої нюанси, можна й не встигнути накрити той квадрат.

Олег Гільжинський, капітан, 80 ОАЕМБр

- Ми вже знали, що то «Гради». Бо в них як повна касета, то чути. Зранку і вдень так не видно, що звідтам стріляють. Ото вже як свистить, то вже біля нас падають. А вночі вже видно, звідки йдуть залпи вогню. Зразу по рації передавали — «Гради», «Гради». І всі — відразу в бункер. Потім вночі, до нас (хто відпочивав) прибігали, казали, що йдуть піхота і танки. І виходили гранатометники з бункера і стріляли. Було таких пару раз, що пробували штурмувати, танки і піхота. Це ще в липні. Оце вони робили такий наступ-відступ. Але більше вони працювали артилерією — накривали, накривали.

Ігор Замихівський, старший солдат, 80 ОАЕМБр

Окремі підрозділи займалися доставкою боєприпасів та паливно-мастильних матеріалів на пости. Зважаючи на постійні обстріли, це також було завданням не з легких.

■ «Уралами» з «вісімдесятки» (80-ї ОЕАМБр. — *ред.*) тоді привозили боєприпаси. Хлопці ходили по території, супровождали колони, переганяли ті «Урали». Ми розгружали боєприпаси, закопували. Розсредоточували їх, щоб вони були не в одному місці, бо попаде ракета — і повністю склад з боєприпасами буде знищений. Находили місця напроти самого терміналу, в лісі. І по карті ми знайшли, де пожежний резервуар — там ховали. І там було п'ять підвалів. Там деякі підвали не були задіяні людьми — туди ховали.

Блокпости постоянно відпрацьовували — то по «зеленці», то по противнику. Я по постах розвозив ГСМ (паливно-мастильні матеріали. — *ред.*), поставляв їм бочками. Тому що наливайку не можна було пригнати. То старалися в бочки заправляти масло, солярку. І біля кожного блокпоста чи з боків, чи в капонірах (тобто не на самому блокпості, а в метрах 10-12) були запаси БК повністю на отработку машин. До сорока ящиків снарядів ми залишали біля кожного блокпоста. Поставляли кожен день, і вночі теж [людей на цю роботу не вистачало].

Ми жили у будові, де був пункт управління польотами, недалеко від термінала. І там же жив зампотех 1-ї танкової,

Гармата «Гіацинт» на місці наметів 25 ОПДБр, кінець липня 2014 р.

Родіон Миколайович. Він був зв'язаний зі штабом. Йому приходили команди, а він вже нам давав рознарядку, на який блокпост що надо.

Віктор Дубовий, солдат, 1 ОТБр

За свідченням бійців, після прориву по аеропорту почала стріляти артилерія безпосередньо з-за російського кордону.

■ У нас вже багато ранених було [до прориву]. І так було весело, а стало ще веселіше. Вони побачили, що до нас зайшли танки, що до нас машини підкріплення почали заходить, і почали ще більше нас товкти. Жили ми послєднеє время в такому погребі, ми пробили туди дві дірки, з двох сторін, там перекриття було з плит і велика гора землі, то єсть було де сховатись от тих самих даже «Градів». По нас раз даже рвало прямо з Росії. Як ми взнали, що прилетіло зі сторони Росії: тут, де у нас була дірка, упав снаряд, він зачепив там витяжки, оті, що є в погребах. От він зачепив витяжку, упав і не розірвався, тому було видно, звідки він прилетів. От ми тому знали, що то з Росії.

Олександр Демко, солдат, 1 ОТБр

Серед захисників летовища з'являлося дедалі більше поранених, були і загиблі. Один з бійців 80-ї бригади, Андрій Костирка, пожертвував життям заради порятунку танкістів із підбитого танку.

■ По нам більше стріляли зі сторони Луганська, безпосередньо з Луганська і, як визначали наші хлопці, стріляли по нам з Лутутиного. Ті самі люди місцеві розповідали, що стоять системи артилерійські в дитячих садочках, навіть на цвинтарі... Нам це було дико: як так? Вони прикривались жителями, цивільними... Це було для нас незрозуміло просто. [...]

Ситуація настільки накалилась, що обстріли все збільшувались і збільшувались і так з часом ми вже почали нести втрати.

17 липня загинув хлопець з нашої роти, Андрій Костирка, він був кулеметником КПВТ, загинув після артилерій-

ського обстрілу. Почала горіти одна машина, і він вибіг з хлопцями гасити цю машину. Вона була з боєприпасами, і коли гасив — то розірвався танковий снаряд, і він загинув. Це був наш друг, і нам всім дуже важко було. Потім почались поранення, не було можливості евакуювати поранених хлопців.

Микола Тобейчик, солдат, 80 ОАЕМБр

■ «Гради» коли йшли — горіла земля, горіла трава, запалювалися машини, це все було одне біля одного. Відбувалася паніка. З нашої роти загинув перший чоловік — це був Андрій Костирка. Я пам'ятаю, як ми вибігали з бункера допомагати пораненим танкістам, які на «взльотці» благали про допомогу, командир роти на нас накричав і сказав: «Ви що, хочете лежати разом з ними? Зупиниться обстріл — ми їх витягнемо. Всі назад!» Звісно, я не міг порушувати наказ командира[...] .Я не побіг, інші хлопці також не побігли, але у нас із бункера був ще інший вихід до мінометних розрахунків 25-ї бригади, і двоє хлопців все ж таки вибігли іншим виходом. Я не знав навіть, що вони побігли, серед них був Костирка Андрій, який витягнув поранених, надав їм першу медичну допомогу, відтягнув під час обстрілу і пішов тушити танковий БК. Внаслідок вибуху снарядів йому відірвало півголови, він загинув, це була перша жертва. Вже поранені на той час були з нашої роти, але це перший був «двохсотий».

Знаєте, це для мене героїчна смерть, тому що він, може, і порушив наказ командира, але він не зміг у собі стримати цей біль тих хлопців, які лежали поранені і кликали на допомогу. Це було біля терміналу, біля пожежної частини. [...] Рятуючи інших, він сам загинув. Я звертався неодноразово до деяких депутатів, щоби допомогли через міністерство, щоби все ж таки його нагородили посмертно «Героєм України», це для мене героїчна смерть, я завжди наводжу цей приклад.

Тарас Личко, солдат, 80 ОАЕМБр

Пораненим надавали допомогу й утримували у спеціальному приміщенні у центральному бункері, де бійці

Приміщення у бункері, де надавалася медична допомога, липень—серпень 2014 р.

ховалися під час обстрілів. Загиблих тримали у пожежній частині — до моменту, коли з'являлася можливість їх евакуювати. Як зазначає тодішній начальник медичної служби оперативно-тактичного угруповання в ЛАПі Дмитро Клименко, медиків виручали запаси, що залишилися у медпункті аеропорту.

- Медпункт аэропорта очень здорово выручил, так как у нас ничего не было, а аэропорт международный, мы там нашли несколько укладок — там чистое белье, скальпеля, зажимы, антибиотики были. Были в медпункте два сухожаровых шкафа маленьких — стерилизаторы. Можно было стерилизовать инструмент, но нужна была электроэнергия, а электроэнергии столько не было, потому что стерилизатор — это как духовка, она потребляет столько, что генератор не раскачает.[...]

  Если попасть под залп «Града» — это осколочно-фугасные снаряды: вот так вот — раз, и в течение пары минут пакет прилетает, разрывается и накрывает. Если накрыли, то у нас тоже такой «залп» хороший получает-

Евакуація поранених та загиблих, 21 липня 2014 р.

ся: 15—20 раненых сразу — тяжелые, легкие. У нас был, например, отрыв ноги — что ты ему сделаешь — отрезали, да и все...

Дмитро Клименко, капітан медичної служби

Дві групи 8-го ОПСП, які були у складі колони, пробули на території аеропорту впродовж тижня, після чого вийшли, евакуюючи загиблих і поранених з усіх підрозділів.

■ Две группы 8-го полка пробыли в аэропорту с 13 по 21 июля. Выполнять толком задачи мы уже не могли, из двух групп была собрана одна для ведения разведки на маршруте выдвижения колоны, которая должна была идти через Георгиевку 21 июля. Когда другие группы от нашего полка вместе с «айдаровцами» и бойцами 3-го черновицкого батальона «вісімдесятки» два дня вели бой в Георгиевке, я со своими людьми, «трехсотыми» и «двухсотыми» со всех подразделений в сопровождении одного БТР из 80-й бригады вышли из аэропорта. В Счастье наш ждал медико-эвакуационный вертолет.

Позивний «Кадет», майор, 8 ОПСП

Довгі шляхи до аеропорту: звільнення Георгіївки

На середину липня українська армія швидко просувалася вглиб окупованих територій і здавалося, що з дня на день над Луганськом замайорить український прапор. Проте ворог чинив жорстокий спротив і щедро посипав із установок залпового вогню землю навколо стратегічних об'єктів та наближених до них сіл, де продовжували жити мирні люди. До того ж в аеропорту тепер перебувало досить велике угруповання (близько 500 військовослужбовців), отже, необхідно було забезпечити відповідне постачання, передусім боєприпасів. Перш за все необхідно було встановити контроль над селищем Георгіївка, яке розташовувалося південніше Луганська і через яке проходила дорога до Луганського аеропорту та усі комунікаці.

Після прориву командуванню знадобився тиждень для того, щоб оцінити обстановку — як з позиції аеропорту, так і з позиції «великої землі», де перебував другий рейдовий загін, який повернувся назад 13 липня. Планувалося заходити в Георгіївку з двох сторін: 3-й батальйон 80-ї окремої аеромобільної бригади за підтримки підрозділів добровольчого 24-го батальйону територіальної оборони «Айдар» і танків 1-ї окремої танкової бригади та БМП-2 30-ї окремої механізованої бригади мав йти зі своєї сторони, а бійці з аеропорту (підрозділи 80-ї ОАЕМБр та 128-ї ОГПБр) мали висунутися їм назустріч.

Отже, 20 липня бійці добровольчого батальйону «Айдар» зайшли у селище. Завданням було знищити ворожий блокпост, який стояв на дорозі до м. Лутугине, і пройти далі в напрямку до повороту на аеропорт. «Айдарівці» рухалися трьома групами з трьох боків (група «Філіна», група «Прапора» і група «Золи»).

■ Нас построили в школе милиции (база батальйону у м. Щастя. — *ред.*), объявили, что по полной боевой. Вышли, построили нас, замотали желтым скотчем, посадили нас

в «КамАЗ», ехали двое суток, объезжали Луганск через Новоалександровку, когда приехали, только тогда нам сообщили, куда и зачем мы приехали. Настроение было боевое — только вперед! Казалось, что еще чуть-чуть — и мы освободим город. В Луганске оставались моя мама и бабушка. Георгиевка мне была знакома еще до войны.

В Георгиевку «айдаровцы» заходили с трех сторон. Наша группа состояла из 36-ти человек, заходили на двух танках и двух БТР со стороны поселка Грушка. Блокпост был взят минут за пятнадцать, почти без боя, немного стрельбы, пленные, трофейный флаг донского казачества.

Василь К., солдат, батальйон «Айдар»

Ворожий блокпост був захоплений бійцями групи «Прапора» та групи «Філіпа», які першими увійшли до населеного пункту.

■ Когда заходили на Георгиевку, прошли через посёлок, вышли на их большой блокпост. С нами были танчики первой танковой. Мы вместе с «Прапором» и «Ниндзей» были впереди. Когда мы начали стрелять по блокпосту, стали кричать танчику: «Бахни по блокпосту!» (чтоб разбить

Бійці батальйону «Айдар» біля с. Жовте перед штурмом с. Георгіївка, 20 липня 2014 р.

их блоки и зайти на блокпост). Танкисты говорят: «У нас нет команды, не имеем права стрелять». Тогда «Прапор» скомандовал: «Идём пешими туда».

Зашли мы первыми на блокпост, «Прапор» первый побежал вперёд, там на флагштоке висел их флаг, он его снял. Я его прикрывал; по-моему, работал снайпер. Я завалил первый щит. Щит — это вбитый поддон, на поддоне тоже был флаг донского казачества. Я его завалил на землю, «Прапор» снял флаг (у нас этот флаг потом лежал под ногами в здании, где мы жили, — мы ноги вытирали об него), и мы отошли в сторону. Потом уже на блокпост подтянулась вся остальная наша «гоп-компания» — человек 30 из батальона. Одни пошли в сторону аэропорта, а мы пошли параллельно, напрямую в сторону Луганска, чтоб зачищать само село Георгиевка.

Когда «Прапор» вышел на дорогу и посмотрел в сторону Луганского аэропорта, Луганска, объездной новой, он увидел, что там стоит их техника. Нам надо было ждать нашу технику. Я не помню, сколько мы там простояли, прождали. Потом начали абрикосы есть, отдыхать, ждали подмогу. Через минут 20-30 начался бой между нами и сепаратистами. Они начали вылезать из домов и штурмовать уже нас. В том бою как раз получилось так, что мы отбивались, и я получил ранение. Тогда мне «Филипп» уколол буторфанол, перевязал руку, наложил жгут (отдал свой жгут), и ребята вывели меня из боя.

Олександр Гадзіковський, сержант, батальйон «Айдар»

Друга частина бійців (група «Золи») чекала у посадці на під'їзді до села.

■ Заїжджаємо ми в Георгіївку (хоча на той час ми не знали, де ми, і не знали, що там сепаратистський блокпост). Сидимо ми на броні в «зеленці», чекаємо, поки хлопці, які вирушили вперед, зачистять вулицю; танки, БМП не глушимо. А вулиця йшла зиґзаґом, і за поворотом нічого не було видно. І тут «Філіп»передає по рації, що вони вступили в контактний бій на блокпосту. А «Зола», мій ротний, спитався його, чи він справиться, чи виходити з ротою на підтримку. «Філіп» відповів, щоб той почекав і що поки не

Колона «айдарівців» на шляху до с. Георгіївка, 20 липня 2014 р.

потребує допомоги. Десь, напевно, півгодини було чути стрілянину. З нами були танкісти з першої танкової бригади, і вони просили дати команду на наступ.

Дійсно, коли ми вже вийшли із «зеленки» за поворот, то побачили там блокпост. Там наліво була дорога на Луганськ, а направо — на Лутугине, там міст, річка тече. Якщо вийти за село, то аеропорт можна було побачити у бінокль. Тривав бій, під'їжджали ми зі сторони Лутугиного

і зі сторони Луганська. Нам дали команду розділитися на дві частини. Одна частина пішла до заправки, щоб зробити ширший прохід для колони.

Вже потім, під вечір зробили трохи далі в сторону Луганська, поближче до віадуку, коридор. Рота афганців на двох танках виїхали, один танк підбили. Від цього блокпоста проїжджаєш 400 м наліво, а потім поворот направо — і це вже пряма дорога на аеропорт. Було завдання пройти до цього повороту. Вони пішли, ми залишилися тримати блокпост. І ось бій іде, вже десь на метрів 300 за блокпост в сторону Лутугиного пройшли хлопці, танки почали бити по блокпосту, міни літають, а колона чекає нас в «зеленці», щоб проїхати. Ми в цей час були під мостом у кюветі.

Тарас Рудик, солдат, батальйон «Айдар»

Тоді ж «айдарівці» зупинили «газель», що везла забезпечення для бойовиків. Серед осіб, які їхали цим автомобілем, був громадянин Російської Федерації.

■ І тут їде «газель» червоного кольору з пробитим кулею склом. Ми спиняємо її, а вона наполовину набита снарядами до гаубиць. В ній їдуть жінка та чоловік десь по тридцять років і трохи старший водій. Ми позабирали документи, ноутбуки, телефони — і все передали комбату. Хлопець зразу викинув паспорт з ксерокопією під дорогу. Я підходжу, беру його, а це паспорт громадянина Російської Федерації Білібіна Романа Олександровича, який проживає в Баку. В ксерокопії написано: «Командир Всевеликого войска Донского, атаман Козицын, приказ такой-то, приказываю назначить Белебина Р. А. командиром по тыловому обеспечению казачьей армии ЛНР». Жінка також мала відношення до забезпечення. Вони розвозили продукти по блокпостах. Ми забрали цю «газель» зі снарядами і тримали далі блокпост.[...]

Зліва і справа від блокпоста була дорога. Ми залишилися на блокпосту, декілька пішли в сторону Лутугиного по дорозі 200—300 метрів. Далі був бій, і їхня піхота все під'їжджала і під'їжджала. Інші пішли по другій дорозі десь на 500 метрів, щоб зробити коридор, бо колона чекала команди, щоб далі рухатися.

Як ми їх затримали, по нас почали «лупити» міни. Ми залишаємо машину, а їх кидаємо у кювет. Потім одному з них відірвало ногу, і я вколов йому налбуфін. І тут починають з двох сторін працювати два снайпери. Між Георгіївкою і аеропортом була невелика гора, десь приблизно звідти і працював перший снайпер, а другий — зі школи, яка теж стояла на підвищенні, в сторону Луганська (вже потім, коли зачистили селище, то знайшли снайпера в цій школі). Чесно скажу, що відчуття було неприємне — ми десь до години часу не могли підняти голів, поки вони працювали.

Пізніше під'їхав один бус, завантажив поранених, а я зібрав у «газель» всіх полонених, ми зав'язали руки їм і повезли на опорний пункт (кілометрів за п'ять від Георгіївки стояла наша артилерія, там був найближчий опорний пункт). Коли приїхали в «зеленку», то вже почало вечоріти, і колона ще стояла.

По дорозі туди Білібін вибив двері ногою і хотів утекти. Ми за ним почали бігти і двічі вистрелили — одна куля попала в ногу, друга в живіт. Вантажили його вже без пам'яті, але пульс ще був. Вирішили везти їх до наших медиків. Пам'ятаю, що в цей час колона вже проходила в аеропорт,

Паспорт громадянина РФ Романа Білібіна, с. Георгіївка, 20 липня 2014 р.

а я поїхав на Щастя — відвозити полонених і поранених. Туди добирався машиною цілу ніч, бо коли везли поранених, то треба було що п'ятнадцять хвилин зупинятися — джгут відпустити, джгут затягнути, крапельницю поставити тощо. По дорозі обстрілів уже не було.

Я приїхав у Щастя серед ночі, залишив усіх поранених і Білібіна, його повезли оперувати. Нас тоді завантажили водою, «газельку» трофейну — продуктами, і ми з самого ранку виїхали.

Тарас Рудик, солдат, батальйон «Айдар»

Отже, друга колона благополучно зайшла до аеропорту. Проте наступного дня зранку ворог здійснив спробу відбити Георгіївку під прикриттям танків. Варто зазначити, що в самому селі перебувало приблизно 70 бойовиків та дві БМП-2 2-го козачого батальйону. У результаті тяжкого бою «айдарівцям» за підтримки військовослужбовців 80-ї ОАЕМБр та 8-го ОПСП вдалося втримати зайняті позиції.

■ Доїхали до Георгіївки десь об 11 ранку і знову попали на бій. Виходить, що на ніч, коли колона зайшла, все стихло, а зранку пішов контрнаступ. Я приїхав, як уже закінчувалося. Розказували, що був контактний бій і можна було гранатами перекидатися, але позиції втримали.

На зв'язок вийшла 3-тя рота 80-ки, ротний «Борсук». Їх приїхало два екіпажі БТР на допомогу. Тоді від нас вже поїхала 1-ша танкова бригада на двох танках, а нас залишилося трохи більше 30-ти солдатів. Бій був такий, що думали, що не втримаємо цей коридор. Але «Борсук» сказав: «Мої хлопці — до перемоги», то вже й ми до перемоги. То ми пізніше дізналися, що в нього тільки восьмеро людей було!

Тарас Рудик, солдат, батальйон «Айдар»

■ Я пам'ятаю, ми зайшли з однієї сторони від мосту, від Лутугиного, там стояли наші на мосту, по інший бік школи справа — там були сепаратисти. Коли ми зайшли всередину, ми просто попали під перехресний вогонь. Спочатку навіть не орієнтувалися, де наші, де чужі. Навіть коли вже знали, де наші, звісно, коли стріляли по нас, кулі пролітали

вздовж нас і летіли туди далі, нам за спини, де стояли також наші. Потім ми спустилися в центр села.

Георгіївка довгий час була розділена — півсела було під сепаратистами, півсела було під утримуванням Збройних сил України. Ми десь тиждень знаходилися в Георгіївці, поки пізніше відтіснили їх до крайніх кордонів села.

Тарас Личко, солдат, 80 ОАЕМБр

■ «Вісімдесятка» зайшла, закріпилася з «Айдаром»: тіпа, вже всьо: охороняєм! Але звідти вийшли танки, з Луганська, і звідти — зі сторони села Волнухине. Вони вийшли на пряму наводку — і як влупили по нашому блокпосту! Наші танки — три зразу втекли.

А ми в той час уже відійшли в Лутугине — метрів п'ятсот вже, проводити там свою роботу. Тут як влупило! Вертаємся, метрів п'ятсот пробігаєм — стрельба така стоїть, що капєц! Нас було десять чоловік — п'ятеро чоловік з нашої групи і п'ятеро чоловік з іншої групи, тоже з восьмого полку. Спустилися туди на блокпост, і добре, що спустилися — бо вони б не втримали. Там такий місток є, там зупинка ще, і там труба така. Ми під тою трубою на свою сторону перелізли, все нормально. Танки і «беха» пропали, людей нема. Остався один БТР «вісімдесятки» і одне відділення — по ходу чоловік десять їх там лишилось на цьому блокпосту. Більше нікого нема! Ми всі відступили сюди під місток, в сторону до заводу рибного в Георгіївці (там, де артилерія потім стояла).

Ми, значить, під тим містком — десять чоловік. Витягли ще одного раненого «айдарівця» тут із машини — білий був «пікап» у них такий. Водія поранили снайпери чи щось таке. Витягнули його ми і ще двох «айдарівців», заволокли під той міст. Потім ще двоє ранених було — на мосту їх вже прям «зняли». Ми тут закріпилися, а «вісімдесятка» з тої сторони закріпилася.

Потім спустився з Луганського аеропорту один танк. І такими силами ми втримали цей блокпост. І хоча «вісімдесятка» говорить, шо то «Айдар» був, але ми були на «Айдар» похожі, вони — на нас. Ми всі без знаків разлічія були — без нічого, тоже бородаті всі такі.

Позивний «Вікінг», старший сержант, 8 ОПСП

Бій за с. Георгіївка, 21 липня 2014 р.

В одного з танків 1-ї ОТБр сталося коротке замикання, екіпаж не мав вогнегасника аби погасити полум'я, тому танк згорів. Було також влучання в інший танк, але обійшлося без пошкоджень.

На північ від Георгіївки українські бійці знищили автотехніку (орієнтовно КамАЗи), які везли гаубиці Д-30. Самі ж гаубиці були неушкоджені та стояли на нейтральній території під вогневим контролем противника.

Є свідчення того, що в боях за Георгіївку брали участь російські громадяни.

- Танків їхніх я не бачив, але піхота під'їжджала регулярно. Поранених у них також багато було. Ми там знаходили російські паспорти.

  На другий день їхали якісь люди «Нивою», напевне, думали, що це ще їхній блокпост. Ми підірвали цю «Ниву». Це були чеченці, «козачки».

  Коли ми заходили на пост, там стояла БМП-2. Це був наш перший трофей з важкої техніки. В подальшому їздили нею на бойові операції. В БМП знайшли журнал технічного огляду військового транспортного засобу. В журналі було

вказано, що бойова машина стоїть на балансі військової частини (номер не пригадую) у Саратовській області. Останній запис про технічний огляд був у 2012 році.

Ми мали з колоною зайти в аеропорт, але нам сказали тримати цей коридор. Ми тримали його в районі Георгіївки вісім діб. За ці дні були тільки бої між артилерією, наші танки також виїжджали, коли засікали їхній танк. Більше контактних боїв не було.

Тарас Рудик, солдат, батальйон «Айдар»

У цілому операція зі звільнення Георгіївки була досить зухвалою, але разом з тим неочікуваною для бойовиків. За успіх довелося поплатитися втратами — серед загиблих було шестеро «айдарівців» та один боєць 3-го батальйону 80-ї ОАЕМБр.

■ Перед Георгіївкою був опорний пункт, де стояла наша артилерія. Ми заходили, проводилась артпідготовка, і після цього ми тільки мали просуватися. Кожну годину машина туди відвозила поранених. Скільки їх було, ніхто не рахував. Я знаю, що з моєї роти в цьому бою загинуло шестеро хлопців.

Тарас Рудик, солдат, батальйон «Айдар»

Бійці батальйону «Айдар» із трофейним прапором донського козацтва після повернення до м. Щастя, кінець липня 2014 р.

- У день штурму підірвався фугас, який висів на дереві, коли ми рухалися по селу. Я їхав зверху на БМП за тим танком, над яким вибухнув цей фугас. На танку один хлопець загинув і двоє чи троє отримали поранення.[...]

  Загалом операція була трохи таким самогубством, але тим не менше вона була дуже неочікувана для сепарів, і вони просто не знали, що з нами робити, тому відступили.

Антон Вальянос, солдат, батальйон «Айдар»

Звільнене село утримувалося силами підрозділів батальйону «Айдар», 1-ї та 3-ї рот 1-го батальйону 80-ї ОАЕМБр, 8-го ОПСП.

- Третя рота вже перебувала у Георгіївці. І моїй роті надійшла команда зніматися з постів аеропорту та йти на Георгіївку. Ми зайшли в Георгіївку, коли там трошки вже стабілізувалося. Але все рівно були перестрілки, танки підбиті стояли. Тоді я перший раз побачив танк противника підбитий.

  Потроху Георгіївку звільнили, вона наша стала. Повиставляли відразу пости, в цей же день. Я заїхав на північну частину Георгіївки, в сторону Луганська. На південній стояла третя рота. І так узяли в кругову оборону Георгіївку. Сепаратисти пішли в Луганськ — коли ми заходили, то танки їхні вийшли по луганській трасі і почали нас обстрілювати.

  У Георгіївці були обстріли з артилерії, були «Гради». Ми потерпали від артилерії. Близько до нас не підходили — чи вони боялися, чи не були готові. Я так думаю, що вони не були готові, що ми зайдемо в Георгіївку, що почнемо розширяти свої кордони.

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

- Заїхали в Георгіївку, стали біля заправки. Викопали собі укриття під БТР. Трохи довго копали, вкопались, мабуть, по пояс, далі не змогли. Через пару днів приїхала машина, допомогла нам викопати глибше. Також викопала нам секрет.

Віталій Демедюк, солдат, 80 ОАЕМБр

- Після того нашого звільнення Георгіївки і прориву лише пару танків їхніх було, що мали намір прорватись. Після того я не пам'ятаю, щоб були такі сильні прориви, але артилерія працювала увесь час і міномети працювали. Стрі-

лецька зброя само собою, АГС, працювали увесь час. Не було такого, щоб тиша, перемир'я.

Позивний «Паштет», солдат, 80 ОАЕМБр

Одразу після звільнення селища від бойовиків військовослужбовці розпочали зачистку населеного пункту та укріплення своїх позицій.

■ Ми проходили по вулицях, заходили в дома і проводили таким чином зачистку. Сепаратисти на той момент відійшли всі.

Ми дійшли до школи. Я тоді взяв РПГ-7, і ми зайнялися зачисткою школи. Як ми зрозуміли, коли був штурм, там сиділи снайпери і вели вогонь по наших, але вони на той момент вже відійшли. Не встиг я пройти пару метрів, як недалеко від школи впала бомба. Я почув, що щось летить і всім кричу: «Лягай!» Ми лягли, і дуже сильна взривна волна була. Зліва від нас був такий заборчик із шиферу — весь шифер повідлітав по сторонах. Дальше ми пішли в школу, зачистили її. Перейшли на наступну вулицю, пройшли по вулиці.

І таким чином ми дійшли до такої станції, де були трактори, різна техніка сільськогосподарська. Зайняли позицію там. Бойовики були там до того, але просто звідтам вийшли. В одному з ангарів був склад з боєприпасами, зі снарядами для танка, багато ящиків. Було багато продовольства, гуманітарка з Росії — рис, тушонка. До речі, вона була смачна, смачніша, ніж наша. З їжею були у нас проблеми, а тут, на халяву — на тобі. Так само склад з медикаментами там був. Техніки ніякої вони там не залишили своєї — все забрали, виїхали.

На тій станції ми виставили свою позицію, обладнали окопи, інженерні спорудження і замінували територію, на ніч розставили розтяжки з гранат. Наша позиція була з видом на посадку. Кілометра півтора-два від цієї посадки стояв згорівший танк ворожий, а далі вже Розкішне, Луганськ. Чомусь далі на Розкішне наші не просувалися, хоча здавалося, що можливість така була. Всі наші екіпажі були розкидані по Георгіївці. Екіпаж товариша стояв на спостереженні, на висотці з танчиком, і вони спостерігали, як пересувались сепаратисти, приїжджали машини з забезпеченням.

Віталій Кобрин, солдат, 80 ОАЕМБр

Був такий випадок. Коли ми стояли в Георгіївці, нас перекинули на південну частину, на міст. І звідти колона техніки йшла в Ровеньки. І у нас там була замінована дорога. І вони їхали на максимальній швидкості. Ми побачили, що люди не зупиняються, почали їх обстрілювати. Вони налетіли на ці мінні поля, і їх порозривало. Потім, коли підійшли, побачили: машина з боєприпасами. Друга машина

Молодший сержант Б. Дишко з 80-ї ОАЕМБр та вівчарка Лора, яка потоваришувала з бійцями та ходила разом із ними на чергування, с. Георгіївка, кінець липня 2014 р.

зі зброєю — РПГ, автомати. В основному все погоріло. І ще раз це підтвердило, що десь воно йде з тої сторони.

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

Місцеві жителі поставилися до українських військовослужбовців із пересторогою, довгий час перебуваючи під впливом російської пропаганди, але потрохи звикали і почали прислуховуватися до них.

■ Ми їм почали допомагати. То нам хліб привезуть — ми їм дамо, бо там же теж не було хліба. І так: вони нам картоплю давали, ми їм хліб давали. Сухпаями мінялися. Люди почали до нас нормально ставитися, допомагали. Ми в них воду брали. Дехто навіть давав помитися в хаті. Ну, і можна сказать, що ми трошки відпочили від тих активних дій.

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

■ З місцевим населенням спілкувалися. Ми їм допомагали, вони нам. Ми їм давали різні крупи, хліб. Вони нам — м'ясо. Я б не сказав, що вони там якось проросійськи налаштовані. Їм хотілося, щоб була Україна.

Віталій Демедюк, солдат, 80 ОАЕМБр

■ Узагалі в Георгіївці люди дуже добре до нас відносилися. Або ж вони дуже добре приховували свої погляди. Але, як на нас, це було проукраїнське населення. Підвозили різні продукти. Там був такий Валентин, у нього своя ферма була. І в гості до нього заходили, він пригощав, часто заїжджав до нас. Нормальні відносини в нас були з місцевими. Як вони казали, вони нас чекали. «Дякуємо, що ви нас визволили». З місцевим населенням були дуже хороші стосунки.

Віталій Кобрин, солдат, 80 ОАЕМБр

Проте серед місцевих мешканців траплялися і навідники — ті, що здавали позиції українських військових та допомагали бойовикам.

■ Був один випадок, хлопці розказували. Постійно по блокпосту міномет працював, і не могли вичислити, хто наводку дає. Раз прийшов один хлопчина, почав розпитувати, спілкувався щось. Спочатку на нього увагу не звер-

нули, а потім — хопа, а в нього телефон запілікав, есемеска прийшла. Наші хлопці йому: «Ей, братан, йди сюда, тут телефон не ловить. Ану дай свій телефончик». А там руська мережа, і вони читають телефончик. Отак спалився. Його затримали, звичайно.

Було таке, що привезли трьох пацанів молодих. Одного ранено в руку, зв'язані скотчем, розказують: «Їхали машиною по полю, побачили, їде «жигуль», «жигуль» побачив, що їде воєнна машина, розвернувся і навтьоки. Наші чергу вверх, не зупиняється, чергу по машині — зупинилися. — Хто такі? — Та ми в сусіднє село їдемо. — А чому тікаєте? — Злякалися». Відкривають багажник — а в багажнику БК від мінометa. Вони «бабусі везуть». А потім від тої бабусі будуть обстрілювати аеропорт. Так що і такі були.

Та й немало було таких, що нам допомагали. В Георгіївці був один будинок недалеко, і жінка кожного дня приносила каструлю борщу хлопцям. Нормально зварений борщ, з м'ясом, яйця варені... Казала: «І через хвилин 15-20 можете приходити по одному митися». Бо жара стояла градусів 45, і було некомфортно.

Олег Гільжинський, капітан, 80 ОАЕМБр

Крім того, до українських військових іноді виходили заблукалі російські найманці.

■ Якось ішли пішими по селу. Бачимо, їде два бусики, і виходить такий товариш у тільняшці, штанях від «горки», з колорадською стрічкою і питається: «Як до Лутугиного проїхать?» Товариш трошки помилився адресою, вони везли сепарам волонтерську допомогу туди, в Лутугине. Ми вскрили тих два бусики, а їхній вміст роздали місцевим. Цих чоловіків відправили в тил, передали есбеушникам. Такі випадки траплялися тоді «сплошь и рядом», по всій лінії фронту.

Антон Вальянос, солдат, батальйон «Айдар»

У результаті розблокування Георгіївки став доступним шлях від Щастя до аеропорту довжиною понад 50 кілометрів. Тим не менш «дорога життя» була в зоні досяжності ворожих танків і мінометної батареї. Деякі ділянки місцевості

Обстановка в секторі «А» станом на 21 липня — 27 липня 2014 р.

особливо важко було проходити, адже вони знаходилися під постійним обстрілом. Отже, подальше проходження колон було можливим, але вкрай небезпечним.

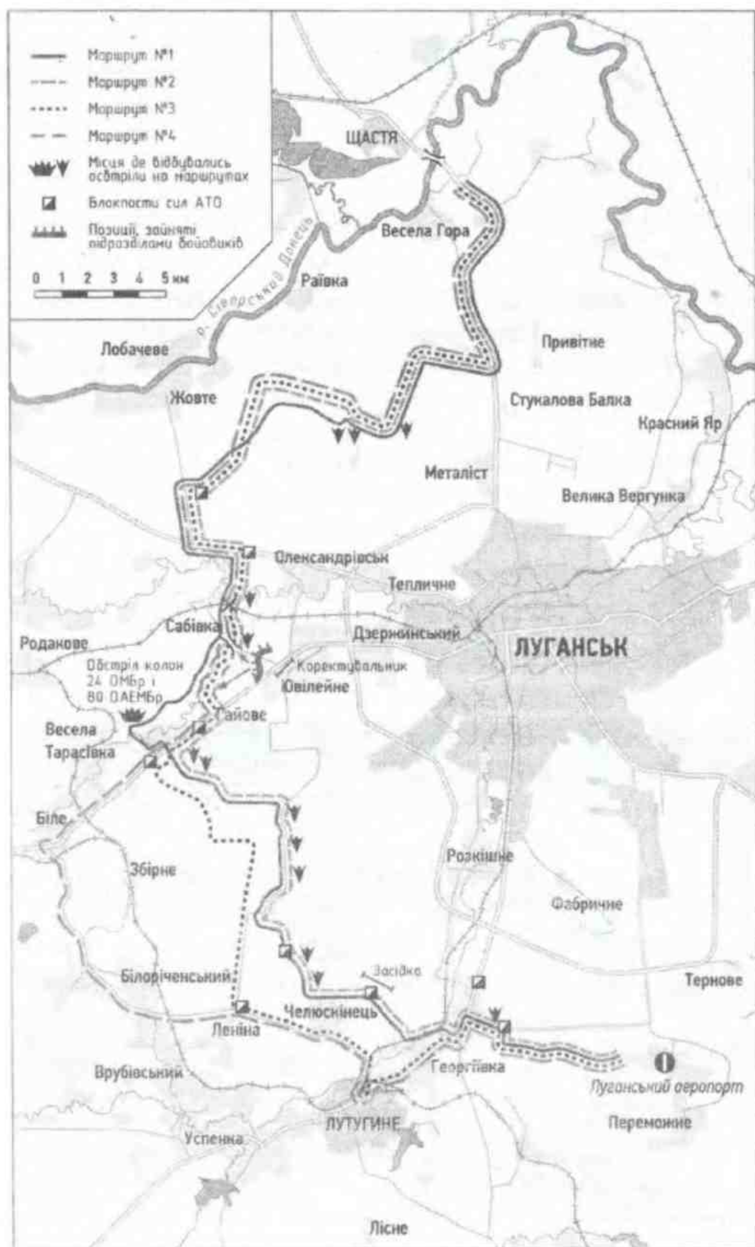
«Дорога життя»

Після прориву до Луганського аеропорту ледь не щодня по непевній, прострілюваній «дорозі життя» їхали машини з продовольством та боєприпасами і важка техніка на підсилення. Забезпечення спочатку доставлялося до базового табору сектора «А» у с. Побєда в основному з Харківщини (м. Балаклія, м. Куп'янськ) і після розподілення — до аеропорту. З особового складу 2-ї роти охорони 3-го батальйону територіальної оборони Львівщини було сформовано конвойну роту сектора «А» у складі шістдесяти бійців. Створена конвойна рота була виведена з оперативного підпорядкування 3-ї БтРО та безпосередньо підпорядковувалась керівництву сектора «А», а саме полковнику О. В. Шемчуку. Командиром конвойної роти був майор Олег Дудич (позивний «Блок»).

З 13 по 21 липня було здійснено кілька спроб прорватися колоною до аеропорту, однак вони були безуспішними. Проходження колон стало можливим лише після встановлення часткового контролю над с. Георгіївка.

У період з 21 липня і до кінця серпня маршрут «дороги життя» змінювався декілька разів у відповідності до зміни контролю території та інтенсивності ворожих обстрілів (див. карту).

- Вона була як така тоненька ниточка, ця «дорога життя». Було декілька маршрутів, перший маршрут: Щастя — Весела Гора — Шишкове — Жовте — Сабівка — Весела Тарасівка — Челюскінець — Георгіївка — аеропорт. Після того як на околиці Веселої Тарасівки було знищено декілька наших колон, маршрут прийшлось змінити: Сабівка — околиці Ювілейного — Гайове — Весела Тарасівка. Після того, як ми

Маршрути «дороги життя», липень—серпень 2014 р.

взяли Лутугине, Челюскінець, Леніна, ми змінили маршрут через ці населені пункти. А вже пізніше, після 20 серпня, коли було взято під контроль село Біле, маршрут пролягав через це село, але користуватись цим маршрутом довелось недовго — лише декілька разів.

Олег Дудич, майор, 80 ОАЕМБр

Перша поїздка запам'яталася бійцям потужним артилерійським обстрілом аеропорту.

■ Пам'ятаю, як ми їхали в перший раз. «Їдемо?» — «Їдемо, треба їхати». Ще цікаво, ще нічого не боїшся... [...]

Перший раз ми приїхали в аеропорт під старий корпус. Приїхали, не знаємо, що робиться. І одразу нам хлопці кажуть: «Ховайтеся, бо зараз щось буде». Куди ховатися? Не знаємо куди, почали метатися. Через вікно ми заскочили в стару будівлю в коридор. Одразу почався потужний артобстріл. Гепало, як якийсь землетрус — «зустріли» нас... Військові місцеві одразу ж нам сказали: «Хлопці, напроти вікон та дверей не ставайте» — «А чому не ставати?» Потім ми подивилися: осколки пробивали вікна, двері, влітали в коридор. Скільки часу то тривало, коли ми в коридорі

Конвойна група перед виїздом, 26 липня 2014 р.

напівтемному лежали, сиділи, важко сказати — півгодини, година... [...] Ночували ми в новому корпусі, в підвалі. Ну, як ночували? Ми там ходили і чекали, коли надійде команда на виїзд. [...]

Коли ми приїхали в наш базовий табір, всі почали говорити, що ми більше туди не поїдемо, там стріляють, там то, там сьо. Сподобалась позиція Дудича: «Хлопці, а куди ви приїхали? Ви знаєте, що ви приїхали на війну?» А потім ми собі розговорились та й кажемо: «Як ми не поїдемо? Там такі ж хлопці як і ми, і вони чекають, що ми приїдемо і щось їм підвеземо, щоб вони мали чим працювати. [...]

Основне наше завдання — це було постачання боєприпасів. Так, неофіційно, возили передачі. Елементарні речі, які ми на «гражданці» не цінуємо, там дуже цінилися - шкарпетки, труси, майки. Дуже цінилася газована вода — не просто вода, а газована. Вода взагалі на Луганщині — проблема. Та в основному везли боєприпаси. Зрештою, я рядовий солдат, мене не цікавило, що я везу, але я знав, що везу корисне, потрібне.

Тарас Стефанів, солдат, 3 БТрО

Звичайно, і сама «дорога життя» постійно обстрілювалася противником, тому ведення і конвоювання колон було завданням не з легких.

- Опорник на Жовтому був крайньою більш-менш безпечною точкою, а от починаючи з Сабівки і до самого аеропорту, весь маршрут прострілювався. Найбільше били по тих місцях, де швидкість колон мінімальна, в вузьких місцях, на крутих поворотах, де неможливо «вихлянути» колоною, щоб вийти з-під обстрілу. Одне з таких місць — це залізничний міст у Сабівці та поворот біля цвинтаря в Георгіївці. Коли ми проїжджали під залізничним мостом у Сабівці — звідти було видно Луганськ, його багатоповерхівки, але якщо мені видно Луганськ так добре, то і їм всім видно мене... Місце це вже було пристріляне — артилерія їхня «насипала» туди постійно, плюс коригувальник їхній сидів на заводі в Ювілейному, а в нього колона як на доло-

Майор А. Іченський та майор О. Дудич у ЛАПі, 28 липня 2014 р.

ні, починаючи від заходу в Сабівку і майже до польового аеродрому у Веселій Тарасівці. Причому вони не нехтували бити і по селах, а в селах важче з-під обстрілу вийти, адже немає можливості для маневру.

Олег Дудич, майор, 80 ОАЕМБр

Ще однією проблемою, як і на багатьох інших ділянках фронту, була відсутність актуальних карт місцевості. Існува-

ла небезпека заблукати, бо шлях достеменно не був відомий, а сам маршрут знали одиниці.

■ Карти були настільки старі...[...] Я скачав на телефон платні карти, і по них, вірніше по знімках супутникових, їздив, вираховував. Тобто будь-який маршрут я спочатку дивився по карті, потім звірявся із супутником.

Перший раз, коли ми пробивали дорогу в аеропорт, вже після того, як туди зайшли наші, була халепа. У Сабівці є залізничний переїзд на картах, повземо туди — перший раз, ніхто дороги не знає, приблизно знаємо, як перша колона заходила, виходимо на той переїзд, а його в помині там немає. Потім нам якась бабулька сказала: «Як п'ятнадцять років тому там другу колію проклали, так і переїзду там нема». А на карті є. Ось так. З мостами так само — на карті дивишся — є, 20 тонн витримує, під'їжджаєш, а там не то що 20 тонн — щоб велосипеда витримав!.. [...]

Я ту «дорогу життя» — вже, слава Богу, пройшло скільки часу — із закритими очима проїжджаю: кожний поворот, кожну посадку, де що, на що звернути увагу.

Олег Дудич, майор, 80 ОАЕМБр

Крім того, при русі транспорту по неасфальтованих дорогах між селами та просто по полю здіймалася густа курява. Це значно ускладнювало рух колон, однак водночас збивало з пантелику противника.

■ Ті, хто трошки був там, знає, що Луганщина — це степи, це сухий клімат. Коли їде колона — це такий «туман». У нас бували такі випадки, коли через цей «туман» чотири автомобілі у водіїв, що вперше їхали, вийшли з ладу — тобто один в одного в'їхали. І друга проблема — піднімається стовп пилу, який видно з Луганська. Ми Луганськ бачили за 5—7 кілометрів при сонячній погоді, а переважно там сонячна погода. Нас бачили, і ми їх бачили.

Тарас Стефанів, солдат, 3 БТрО

■ [На початку їздили] полями. Причому жара, пилюка, дуже сильно губилися машини в пилюці. Видимість нульова. Якщо ти ще на першій машині їдеш — нормально, а там

уже третя машина не бачить нічого, водії починають збільшувати дистанції, колона починає розтягуватись, в деяких починається паніка, губляться в просторі, пилюка стоїть довго, ні вітру, і жара за 40 градусів.[...]

Було таке, може, хтось буде сміятися: я зупиняв колону в Сабівці чи Гайовому, своїм БТР «валив» по дорозі, піднімав пилюку, там соняшники, кукурудза, пилюка, як у тунелі стояла. Хвилин 15 вичікували, поки та пилюка стоїть. Чули, що вони відпрацювали кудись туди, в ту пилюку. Тоді знову, на повних парах, по три-чотири машини, тільки ті зайшли до контрольної точки — пішли наступні.[...]

Ми такі були раді, коли там за увесь час щось два рази впав дощ — не було пилюки, але тут же і мінус — ми ставали видимими.[...]

[Вночі пересувались] Без фар, потихеньку. Було, що назустріч БМП несеться, по тій самій дорозі (хоча це й дорогою назвати складно — одна колія) лоб у лоб, в останній момент у пилюці побачили ту БМП. Як мій водій вивернув — не знаю. Багато таких випадків було.

Олег Дудич, майор, 80 ОАЕМБр

Чергова колона, початок серпня 2014 р.

Пізніше, після встановлення контролю над Лутутиним і прилеглими населеними пунктами, пересуватися стало легше, бо стала доступною асфальтована дорога і можна було міняти маршрут.

- Вже були більші швидкості, тому що ми йшли по асфальту і виключили ділянку між Веселою Тарасівкою і Челюскінцем, де нас обстрілювали (судячи зі всього, з Розкішного). [...] Полем швидко не підеш, та й пилюка не давала, а по трасі — до 90 км/год ми розганялися, а від Щастя на базу (с. Побєда) — тут на всіх парах усе летіло!

Олег Дудич, майор, 80 ОАЕМБр

Безпосередньо після прориву колони нараховували до 20—30 машин, проте оскільки такою довгою колоною було незручно керувати, зважаючи на обстріли, пізніше кількість машин скоротили до 10-ти.

- Спочатку давали близько 20-ти машин, а то й до 30-ти, а така колона дуже сильно розтягуються: один БТР попереду, другий БТР — позаду, а зв'язку немає, пилюка, видимість нульова — контролювати рух було дуже важко. Попадаєш під обстріл, недосвідчений водій вантажівки зупиняється, кидає її, десь тікає, колона зупиняється... Ти бігаєш, кричиш, що треба продовжувати рух, тому що накриють усіх. Виводимо колону в більш-менш безпечне місце, хоч би в якусь посадку, щоб не було видно, потім шукаєш того водія в полі... Будь-яка зупинка колони — буквально п'ять хвилин, десь хтось зламався, закипів, ти стоїш і чуєш: «бах!» — розрив — і пішло. Тому було прийнято рішення робити конвої не більше 10-ти машин, але рідко так було на практиці — їдеш, там дві машини підібрав, там САУ, там БМП заблукало... [...]

  [По часу в дорозі перебували] коли як. Були такі нормальні водії, більш-менш знали дорогу — то ми заходили дуже швидко. Тим більше, якщо не було обстрілів, хоча це було рідко. А було, що дуже довго їхали — і 8, і 14 годин в одну сторону. Дорогою назад «видих» був, коли ми заїжджали на Веселу Гору, де стояла наша артилерія, вже можна було розслабитися. А до того постійно в напрузі.

Олег Дудич, майор, 80 ОАЕМБр

Більшість техніки, як і на інших ділянках фронту, була старою і зношеною.

■ Ті БТР, що були у мене, не підводили. «Урали» їздили, без проблем, гірша ситуація була з «ЗІЛами» та «шишигами» (ГАЗ-66), ось вони відмовлялися їхати, «кипіли» постійно. [...]

Більшість проблем була від зношеності та старості техніки, та й те, що до війни техніка просто стояла роками й обслуговувалась на папері. Деколи танки горіли просто, бо їм замикала проводка.

Водіїв мені було шкода. В мене було 14 чоловік у групі, всі йшли відпочивати, а водії лізли під БТР підтягувати кардани, доливали масла, робили технічне обслуговування. А через чотири години знову на виїзд... В мене був Стьопа «Малий», я йому казав: «Малий, якщо ми там десь заглохнемо, нам капець, ти сам все бачиш і чуєш, як по броні осколки херачать, так що БТР — хоч цілуй його, роби, що хочеш, але він має нас вивезти». Вже пізніше я зробив по два водії на БТР, щоб трохи зняти навантаження.

Олег Дудич, майор, 80 ОАЕМБр

Одна з конвойних груп в аеропорту, 1 серпня 2014 р. (будівля аеровокзалу ще ціла)

Працювати доводилось майже безперервно: як тільки колони поверталися до базового табору в с. Побєда, на бійців уже чекав новий конвой. Такий розклад був вимушеним: не вистачало людей для ведення і супроводу колон, адже багато хто відмовлявся їхати в аеропорт через прострілювану місцевість.

■ Ми спали по три-чотири години — це в кращому випадку. По-перше — не вистачало людей, одиниці знали сам маршрут, по-друге — дуже багато хто відмовлявся їхати. Як тільки чули, що Луганський аеропорт — все. Тим більше, якщо там хтось колись вже їздив і попадав під обстріл.

За своїх хлопців я був упевнений, а от водії вантажних автомобілів — ми назвали їх «центропідвоз» — іноді просто ставали і казали: «В мене машина зламалася, я не можу їхати». Ти починаєш до нього говорити: «Ну так треба ж їхати, ти ж розумієш...» А він каже: «Я жити хочу». Не всі, звичайно, у відмову йшли, були нормальні, але відсотків 40 третій раз туди вже було не затягнути... [...]

Не було такого, щоб не було виїздів. Постійно, постійно виїзди. Ми якось загубилися в днях тижня — в нас не було ні суботи, ні неділі, ні понеділка. Був день—ніч, ніч—день, і дорога, дорога туди і назад.

Олег Дудич, майор, 80 ОАЕМБр

■ Перший раз поїхали, думали — як на прогулянку... І вже потім — взяли собі один ящик з-під гранат, в якому зробили «НЗ» — в ньому обов'язково повинна була бути вода, бо жара, невідомо, скільки ти будеш у дорозі, а пити хочеться. Мали якусь елементарну згущенку, консервацію. [...]

Кожна поїздка тривала півтори-дві доби. [...] Коли приїжджали на відпочинок (у базовий табір. — *ред.*), командир нас правильно вчив: перше, що треба — поспати, поїсти і помитися. Бо ти не знаєш, скільки ти тут відпочинеш. Було таке: приїхали, дві-три години, наказ — треба їхати.

Подобався мені підхід Дудича: він ніколи не казав, куди ми їдемо, щоб ми психологічно себе не настроювали, що ми їдемо в аеропорт чи ще куди. Ти просто розумієш, що то війна і тобі це треба зробити. Чим далі їздили, тим більше обстрілів було. [...] ми йшли під прапором ВДВ, бо

командир — десантник, та й з нами було багато військовослужбовців, які в той чи інший період проходили службу у «вісімдесятці». І як казав Дудич: «Десантник — не той, хто носить тільняшку, а той, хто вміє виконати і виконує бойовий наказ».

Тарас Стефанів, солдат, 3 БТрО

В аеропорту, поки розвантажувалися машини і розподілявся вантаж, бійці конвойної роти і водії мали можливість трохи відпочити з дороги, поки не надходив наказ вирушати назад.

■ Щоб таке що приїхали [до аеропорту] і добу нам дали відпочити — такого не було. Бувало, приїхав, там дві-три години — і назад. Час від часу ми ночували в старому терміналі. Дуже гарно пам'ятаю, коли ми там ночували і в акурат били запалювальним сумішами з фосфорами, якщо я не помиляюсь, по злітній смузі. Хочете вірте, хочете ні, але цілу ніч горіла земля...

Бувало таке. Ми приїхали в аеропорт, біля терміналу стояли, хлопчина з моєї групи, Володя, заснув на машині зверху. І була команда «Гради». Щось трошки там прилетіло, ми буквально за дві хвилини прибігли, а Володя там спить. Розбудили, кажемо: «Володю, зайчику маленький, тут взагалі-то «Гради» були!..» Він очнувся, повернувся, каже «Що ви пи**ите?». Він не вірив — настільки люди були замучені...

По-перше, інакший клімат — температура далеко за 30, а ти мусиш бути вдітий, бо інакше ти згориш, ти мусиш бути загружений. Не знаю, як хто, я, наприклад, не привик носити на собі важкий бронежилет і постійно бути в жару в черевиках, у касці.

Іван Савченко, молодший сержант, 3 БТрО

На початку серпня у районі с. Весела Тарасівка стався нещасний випадок — зіткнулися дві колони, одна з якої прямувала в аеропорт, інша — з аеропорту. Противник одразу почав обстрілювати колони, що зупинилися (див. карту «Маршрути "дороги життя"»). Так згадує цю прикру ситуацію її учасник молодший сержант Д. Тимчук з 3-го батальйону 80-ї ОАЕМБр:

Конвойна група майора О. Дудича біля входу в підвал аеровокзалу, 4 серпня 2014 р.

■ Я тоді отримав легке поранення і відпросився у командира на п'ять днів до табору в Побєду з'їздити. І машини поремонтувати треба було. Їхали колоною в районі села Весела Тарасівка. Проходили по верхній частині дороги між селом та високим схилом, нижня частина була на відкритому полі; територія будинків селища прилягала до самої дороги, там були паркани, від дороги до схилу було приблизно до 10 метрів, дорога була простою ґрунтовою, однополосною.

Нас їхало чотири грузові машини «Урали», дві машини погрузочні 128-ї гірсько-піхотної бригади, дві «технічки» та дві машини цівільні від «Айдару». Нас на 5-10 хвилин обігнало три СОБовки з 1-ї танкової роти.

Під час руху по колоні вівся мінометний обстріл. І водій першої машини, яка їхала на цьому відрізку дороги, получив поранення в груди. Перші машини зупинилися прямо посеред дороги (там таке вузьке місце було). А назустріч нам їхала колона, яка складалася, мінімум, з одного БМП на чолі колон, двох «Уралів», повністю забитих снарядами до «Граду» для 24-ї бригади, однієї-двох СОБовок та однієї БРДМ.

По нас вівся мінометний вогонь, і ми разом із водіями та особовим складом 1-ї батареї під керівництвом майо-

ра Захарова сховалися в цегляному будинку біля дороги. Ми на той час не знали, що водій першої машини був ранений. Через 15-20 хвилин до нас приєднались товариші з другої колони, що уперлась у нас. Ми зустрілися якраз по центру цієї дороги, розвернутися було важко. Отже, ми сховалися в будинок. Зв'язку немає. Ми розвернули одну БРДМ із другої колони та відправили її із повідомленням назад до табора. Ми з майором Захаровим почали розвідувати територію біля будинку, почули крики товариша з 1-ї танкової, який саме надавав водію СОБовки першу медичну допомогу. Ми разом з ним затягнули пораненого в будинок. Також ми помітили, що від мінометного вогню почали горіти машини із боєкомплектом до «Граду» і вони почали вибухати (у цей момент ворожий вогонь із міномета стих — мабуть, помітили, що їм пощастило). Ми встигли зайти в будинок до того, як зірвався боєкомплект — завдяки цьому ми чудом уціліли (ще б буквально одна хвилина затримки — і нас би накрило вибухом боєкомплекта).

Вийшовши через кілька хвилин на вулицю, ми побачили, що частини від СОБовок, двох цивільних машин «Айдару» та погрузочних машин, що везли боєкомплект, валялись по всій території — горіли каркаси із карданами... Як не дивно, таким чином звільнили дорогу, що було достатньо місця, щоб розвернутись «Уралу», в якому я їхав.

Ми погрузили на БМП поранених (один важкопоранений та двоє легкопоранених) і відправили на блокпост, звідки їх вертольотом евакуювали в госпіталь. Ми почали по одній машині відправляти на сусідній блокпост, де позначили точку збору. Таким чином, ми втратили тільки дві цивільні машини «айдарівські» і повністю вивели нашу техніку на блокпост. А з техніки, на якій перевозився боєкомплект до «Граду», вціліли тільки одна БМП, дві СОБовки та одна БРДМ.

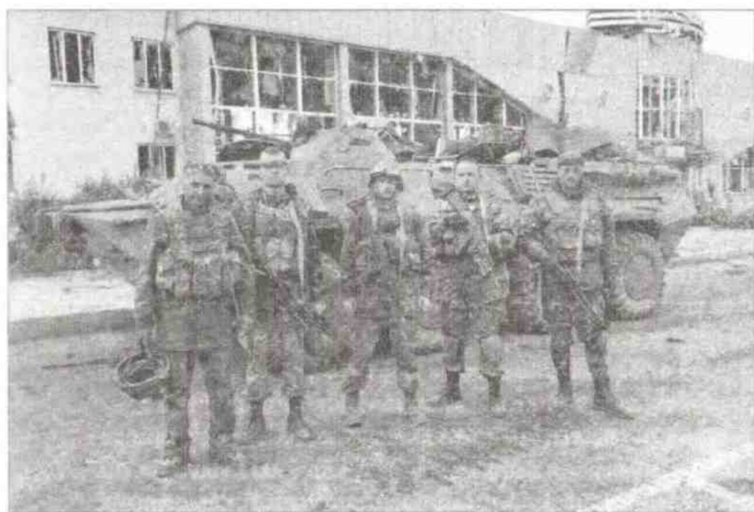
Тобто ця ситуація трапилася, тому що перша машина стала через те, що водій був поранений. А та колона, яка їхала назустріч, — вони не знали, що ми там стоїмо. Це просто нещасний випадок був.

Дмитро Тимчук, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

З дня на день обстріли «дороги життя» посилювалися, проте конвої продовжувалися, бо після 17 липня, дати знищення із російського «Бука» пасажирського літака рейсу МН17 над Донеччиною, Україна використовувала авіацію у лише надзвичайних випадках через загрозу збиття літаків навіть на дуже великій висоті. Тож «дорога життя» лишалася єдиною ниткою, що зв'язувала аеропорт з підконтрольною територією.

- Після зміни маршруту з Ювілейного, яке ми не контролювали, почали вилазити їхні групи, в нас почалися перші вогневі контакти з противником: вони вилізуть, відпрацюють із гранатометів — і назад у село. Як іде колона повністю військова, наприклад, там 10 БТР чи БМП, танк — є чим відстрілюватись, то їх немає, а коли ти тягнеш колону забезпечення, де в кращому випадку два БТР, то тут як тут: перший БТР пропустять, і давай по машинах лупити... Я вже потім ставав своїм БТР на вигідні для мене позиції, щоб з КПВТ міг діставати, розбирали кожний свій сектор, і тільки з їхньої сторони вистріл — ми туди вогонь.[...]

  А так, в основному, по всьому маршруту все крила їхня артилерія, їхні «Гради». Точки були пристріляні. Ми ба-

Бійці 3 БТрО в ЛАПі, друга половина серпня 2014 р. (будівля аеровокзалу вже розбита)

чили коректувальника в Ювілейному на заводі. [...] Потім уже була організована взаємодія, що як я проходив Жовте, спускався в Сабівку і замовляв з Веселої Гори: «Давайте музику!» Вони починали вогневий вал на той завод, щоб не працював коректувальник, бо без коректувальника артилерія не бачить, куди вона стріляє. Було чути: «Я Казанка, ухожу, по мне стреляют». Тоді можна було проходити. По трофейній рації ми чули їхні розмови, «Казанку» цю: «Все, ребята, идет колона. Работаем». У Георгіївці в районі цвинтаря ми їх чули по «моторолках» звичайних на відкритих каналах. «Идут, давай, готовимся». Цей поворот дуже пристріляний був — били з Фабричного. А другого шляху нема, тому що всі поля там заміновані. Треба було якось проскакувати...

Олег Дудич, майор, 80 ОАЕМБр

■ Бувало, що [обстрілів] не було. Було, що були міномети, було, що в нашому напрямку танки гатили — буквально було кілометри півтора, так, може, і на три кілометри бити — то вже рівень артилерії. Було розмаїття... Нині пам'ятається тільки хороше, а тоді... Ну, дуже страшно було. Хто скаже, що не було страшно, той збреше.

Іван Савченко, молодший сержант, 3 БТрО

■ Ми казали: «Яке то щастя доїхати до Щастя». Коли ми поверталися і бачили вже ТЕЦівські труби, це для нас, можна сказати, був бальзам на душу. Ми вже знали, що ми можемо трошки розслабитися.

Ми мали БТР, і от під Щастям наш БТР підірвався на міні і вийшов з ладу. Наші зазнали поранення, контузії. Слава Богу, що всі живі. Після цього вже стали обережніші, але конвої продовжувались.

Тарас Стефанів, солдат, 3 БТрО

Бойовики не цуралися гатити і по населених пунктах.

■ Були такі поїздки, коли ми заїжджали — не знаю, чи то дачні ділянки, чи що — дорога вузька, дві машини не розминуться. Перед Веселою Тарасівкою. Як по нас відкрили з мінометів — і «недольот». І ти на власні очі бачиш, як ті

Ракета з РСЗВ БМ-30 «Смерч» у м. Щастя, серпень 2014 р.

міни по тих хатах:«беу-беу-беу», по житлових будинках... Так по нас гатили –«зустрічали». Зі сторони Луганська — судячи по траєкторії польоту.

Тарас Стефанів, солдат, 3 БТрО

- Не особо вони переживали, що по будинкам попадають. [...] Бої йшли постійно, пенсіонери сиділи по підвалах. У Веселій Тарасівці одна жіночка була, вона нам допомо-

гла — сказала: «Оті, що на мопеді їздять, типу місцеві — насправді не з нашого села, та й в сусідньому їх не знають, чужаки — ось вони по вас і стріляють». Там їздили такі — років по 18—20. «Слава Україні! Ура!» — кричали та їхали. А ми тільки виходимо за село — розпочинається мінометний обстріл, з заводу в Ювілейному. Ми їх потім як тільки зловили, тих мотоциклістів — три дні був спокій, вже це місце не накривали.

[Не було ні світла, ні газу] Розвалено все, лінії обірвані... Ми місцевим давали продукти, бо та жіночка казала, що магазини не працюють, пенсії немає. Просить нас: «Привезіть пару літрів бензину на генератор» і гроші суне. Кажу: «Заберіть, ми армія, а не бариги». Дали ми їй і бензин і продукти, сказала, що сьогодні в її старих свято буде, макарони з тушонкою. Ось така вона — війна для місцевих...

Олег Дудич, майор, 80 ОАЕМБр

- В Сабівці знаходились наші танчики, і брали наші хлопці воду з водовозу і розвозили по позиціях. Відразу в ці моменти починали міномети стріляти. Наша позиція була біля дачної ділянки, яка переходила в село. Вони не шкодували, що там стоять житлові будинки. «Дорога життя» проходила в 20-ти метрах за селом, і там селище постраждало. 13 машин спалили, багато постраждало місцевого населення, з гаубиць стріляли. Місцеві казали [нам] заїжджати в селище до них і ховатись.

Андрій Терещенко, старший солдат, 1 ОТБр

Відношення до військових з боку місцевого населення було різне, як і в інших населених пунктах — дехто допомагав, дехто шкодив.

- В мене дотепер перед очима картинка, як ми їдемо через ті ділянки, спека страшна, пити хочеться, а ззаду бабулька біжить і яблука нам несе. Яблука — це є вода. А воду ми старалися берегти, щоб попити, помитися.[...]

  [Якось] Розговорилися з одним лікарем, хірургом, який працював у місцевій лікарні. Спочатку він ще якось терпів, надав навіть медичну допомогу тим збройним формуван-

Бійці батальйону ПСМОП «Золоті ворота» на блокпосту в с. Сабівка, серпень 2014 р.

ням — зрештою, це його професійний обов`язок. Якось один з бойовиків дістав поранення, несумісне з життям, і помер на операційному столі. То інший бойовик розстріляв тих медиків, які не врятували його, так би мовити, друга.Тоді після того випадку, каже лікар, він і зрозумів, що треба втікати.

Казали, що населення Луганська близько 500 тисяч було, то на той період залишилось десь тисяч 100. Це за даними, що нам були відомі. Це в основному, ті, хто не міг або не мав як, або не хотів[виїхати]. От одна жінка каже: «В мене є хвора мама, я її не вивезу».[...]

Запам'яталося однє спілкування. Зустрілися із сільським головою, розмовляли про місцеве населення, про чоловіків. Той каже, що всі чоловіки — відсотків 90 — на тій стороні. Як, не дай Бог, хтось втікне або не піде — родина може мати потім неприємності. Чоловіки не могли втекти або уникнути цього, вони були як заручники. Потім, ближче до Дня Незалежності, ми почули про заградотряди, які стояли за бойовиками.

До речі, з того часу я той День Незалежності трохи не люблю, бо багато нормальної техніки забрали на парад,

Волонтери завантажили цілий БТР передачами в аеропорт, 7 серпня 2014 р.

багатьох людей забрали на парад, хоча вони були потрібні там. Але ми всі вірили тоді і були переконані, що до вересня ми то всьо закінчимо і поїдемо додому.

Тарас Стефанів, солдат,3 БТрО

У ворожому полоні

24 липня до аеропорту прибула перша батальйонна тактична група першої окремої танкової бригади. Від початку липня підрозділ перебував у різних населених пунктах Луганщини (Дмитрівка, Трьохізбенка, Щастя, Макарове, Комишне). До Луганського летовища, крім особового складу (піхота, розвідка, снайпери) прибули танки, БМП, зенітні установки, 120-мм та 80-мм міномети. В аеропорту підрозділ було перегруповано, і на наступний день одній з груп надійшло завдання — встановити блокпост у полі в напрямку м. Краснодон — біля селища Красне (близько 10 кілометрів від аеропорту). Метою завдання було перекриття постачання боєприпасів до Луганська з боку Краснодону.

Удень 26 липня група, що складалася приблизно з 25 осіб (два танки, зенітна установка, піхота і розвідка), вирушила у заданому напрямку.

- Выдвинулись.Сначала вроде бы ничего, спокойно, отъехали от аэропорта, начали искать точку, где стать. С нами поехал местный (десантник из аэропорта). Ездили, наверное, минут сорок, все искали, где ж это место, где должны были стать, — еле нашли. Заехали дальше, километра три, трасса шла — с одной стороны Луганск, с другой стороны — Краснодон, а аэропорт как бы сзади нас получился. Начали располагаться...

  Не успели мы расположиться, как начали нам «приветы» прилетать — мины, пару раз «Град», потом РПГ чуть стрельнул — не дали ни окопаться, ничего. Получилось так по-интересному, мы даже с ЗУшкой разложиться толком не успели — они так хорошо выстрелили, подпалили траву, а там климат-то суховат — и уже огонек пошел на нас, и нас уже начали планомерно огнем выдавливать. Еще с соседнего блокпоста нам пытались помочь. Ну, и там тоже пошло: они только выстрелили — и по ним сразу точной наводкой.

Андрій Шевченко, сержант, 1 ОТБр

Снаряд від «Граду» на злітно-посадковій смузі, липень 2014 р.

Бійці зв'язалися з аеропортом і невдовзі отримали наказ повертатися. На зворотному шляху групу вже чекала засідка, влаштована кадировцями — найманцями з Чечні (РФ), що влітку 2014 року дислокувалися в Луганській області.

■ Ми вийшли на іcходну позицію, коли по рації начали передавати, що бій йде. Нам дали точку, а ця точка вже була перепахана, пристріляна. Ми тільки приїхали, тільки встигли з броні спригнути — і почалася «дискотека»: почало літати все, що літає, і взриватися все, що взривається. Зв'язалися з аеропортом, сказали ждать, ми і ждали, тримали оборону, скільки могли. Прийшов приказ — повертатися на аеропорт. А там дорога була одна, другої дороги просто не було.

По цій дорозі ми і пішли — а там засада з кадировців. Була засада добре спланована, тому що навіть журналісти знімали з кущів, як ми йшли туди. А назад... ми тільки туди попали — вони коридор закрили, і все... В нас просто другої дороги не було. Або далі туди на Луганськ, або сюди...

Ігор Трохимець, солдат, 1 ОТБр

Противник був оснащений сучасною зброєю, якої в Україні не було, його сили були значними. Зав'язався бій.

■ Танк первый — экипаж практически расстреляли... Получается, они шли по-пехотному — сидели сверху, поэтому попали сразу. Командира, оператора — сняло. По БМП попали, там же пехота вся сидела на броне — там сразу человек семь раненых, двое погибших... Это сейчас уже начинаешь представлять, что и как, а тогда это секунды, там даже соображать было некогда.Сам бой довольно недолго шел. Это в фильмах показывают, что он идет час или два — на самом деле, все происходит очень быстро.

Нас отсекли от боеприпасов, от всего, у нас на «КамАЗе» все осталось. Все, что у нас было (боєприпаси. — *ред.*), все практически выстреляли — стрелять нечем... В итоге, когда все закончилось — раненые стонут, жуткая картина, конечно, сильно впечатляющая... Уже как подошли, смотрим — [...] чеченцы. И чеченцы, и русские там были. Автоматы у них, действительно, как в спецслужбах. У нас таких не было — совсем не автомат Калашникова, по-солидному

подготовленные. Притом у них бронированные «КамАЗы», которых в Украине нет, довольно мощные машины.

Ну, и сухпай... Когда нас уже повязали, так сказать, объяснили нам, кто мы и что мы, начали нас перевозить, и еще три чеченца сидели в этой машине, спрашивали: «Может, есть хотите?» (они ж думали, что мы все голодные тут). Дали нам сухпай: «Вот, берите покушать». Русский сухпаек, российская армия... О каких-то «ополченцах», местных речь уже не шла.

Андрій Шевченко, сержант, 1 ОТБр

Отже, група потрапила у полон. Як потім виявилося, полонених доправили до окупованого Краснодону. Пораненим надали медичну допомогу. У фельдшера, солдата Ігоря Трохимця під час бою влучило 24 осколки — поряд з ним розірвався снаряд. Знімати репортаж про «трофей» тут же прибула знімальна група російського телебачення. Після лікарні полонених кинули у підвал.

■ Спочатку нас завезли у міську лікарню міста Краснодона, усім надали медичну допомогу. Ми були геть голі, всі наші речі згоріли. Санітарка років сімдесяти принесла нам шкарпетки, білизну. Лікарі до нас нормально ставилися, хоча біля палати постійно чергували терористи. Одна санітарочка навіть дала телефон, щоб я зателефонував дружині.

Наступного дня до лікарні привезли російських журналістів. Вони знімали свої репортажі. Нас змушували говорити брехню. Кілька наших категорично відмовилися. Тоді нас забрали у в'язницю, покидали у камери. У камері площею дев'ять квадратних метрів утримували чотирьох військових.

Випитували, де стоять наші підрозділи, скільки там особового складу, техніки. Тих, хто відмовлявся говорити, били. У мене гнили рани, підвищилася температура, від контузії страшенно боліла голова. Постійно снилися крики, кошмари з поля бою.

Нас охороняли чеченці. Вони хотіли розстріляти нас (поранених. — *ред.*) ще на полі бою, але їх стримали російські офіцери: «Не трогайте их, они нужны для обмена».

Ігор Трохимець, солдат, 1 ОТБр

А кормили... Это стаканчик пластиковый, такой побольше -и туда, если совместить, все вмешалось — и первое, и второе, и третье. Утром такое и вечером. Хлеба, конечно не давали... Ну, зачем хлеб? Хлеб — роскошь...

Андрій Шевченко, сержант, 1 ОТБр

До полонених застосовували в основному психологічний тиск.

- Физически — нет, не трогали, не избивали, но давили морально, они ж там любители такого. Вот сидим, например, вечером приходят и говорят: «Завтра будем вас расстреливать, ждите». И ты сидишь и ждешь, что будет дальше. Понятно, что не по себе, лежишь, думаешь, вспоминаешь что-то хорошее, что-то плохое из жизни. Общаемся, пытаемся как-то развеяться. Проходит день, два — никто ничего. Да, типа пошутили... Ну, так вот «хорошо» на психику действует.

Андрій Шевченко, сержант, 1 ОТБр

Поранених полонених росіяни обміняли за тиждень, бо не хотіли ані надавати їм належну медичну допомогу, ані брати на себе відповідальність за їхні життя.

- 4 серпня на восьму годину ранку знову призначили розстріл, а о пів на дев'яту приїхали і забрали. Хотіли розстріляти — просто-напросто типу «із жалості», щоб не мучилися. Ми чекали, розуміючи, що тривалість нашого життя — години або хвилини. Але ніхто не панікував, спокійно чекали кінця. Нас посадили в машину, поїхали. Їдем-їдем, думаю, щось довго їдемо, якщо б на розстріл — далеко не відвозили б. Коли дивимося: Луганськ — значить, міняють. У зданія СБУ вже ждав Рубан (Володимир Рубан, керівник Центру звільнення полонених ГО «Офіцерський корпус». — *ред.*) і родичі. Здійснився обмін. Далі нас відвезли у харківський госпіталь, але він був заповнений — то доправили до Дніпропетровська, і почалося лікування.

Ігор Трохимець, солдат, 1 ОТБр

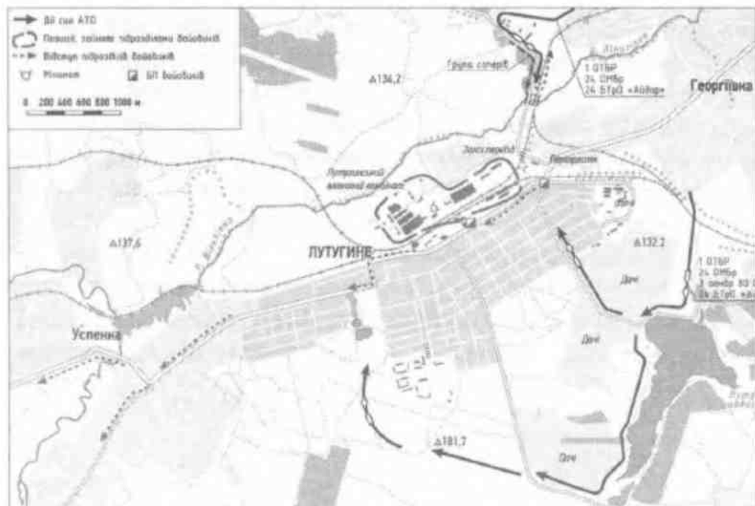
Інших полонених обмінювали групами пізніше, з різними інтервалами. Зенітник Андрій Шевченко був у групі, яку обмінювали останньою — у кінці серпня.

■ Нас уже последними обменивали. Я так понял, несколько раз попытались обмен произвести, но каждый раз срывалось. А потом получилось так, что у нас же «перемирие» так затянулось, что проехать там уже практически нереально было. Обменивали нас не в Луганске — туда тогда уже никто бы не прошел. Из Краснодона нас вывезли в сторону российской границы, через Россию. Через границу это происходило, за нами приехали близкие родственники с документами. На телевидение сняли, какие все хорошие, как красиво все...

Андрій Шевченко, сержант, 1 ОТБр

Кривава ціна за Лутугине

Під кінець липня українська армія стрімко розвивала успіхи на всіх ділянках фронту: на мапі зони АТО територія «Новоросії» день у день зменшувалася. 27 липня бійцям, які утримували Георгіївку, надійшов наказ зачистити місто Лутугине.

Бій за м. Лутугине, 27 липня 2014 р.

- Уже ніби на восьмий день нам сказали зачистити Георгіївку і Лутугине до кінця. Всі команди тоді віддавав «Зевс» — головнокомандувач сектора «А» (генерал-майор І. І. Колесник. — *ред.*). По штабній рації він виходив на зв'язок з моїм комбатом і ротним. Ніхто нам тоді не казав, що Лутугине треба брати з боєм — просто зачистити.

  Тоді перша танкова, 24-та бригада заходили разом з нами з боєм у Лутугине. «Вісімдесятка» залишилася на блокпосту. Ми вирушили чотирма танками, чотирма БМП і піхоти більше 100 осіб.

Тарас Рудик, солдат, батальйон «Айдар»

До «айдарівців» (група командира «Золи») було прикомандировано чотири танки 1-ї ОТБр.

- Лутугине — це районний центр, населення приблизно 20 тисяч. Там здоровезний завод прокатних валків. І якось погано уявлялося, що чотирма танками, декількома БТР і такою невеликою кількістю піхоти можна його звільнити. Але при цьому було цікаво, і воно нам вдалося, тому що було несподівано. «Айдарівці» і раніше використовували подібну тактику з елементами партизанських дій, наприклад, при штурмі Щастя.

  Чотири танки їм потрібні були для таких собі клинів: беремо два танки з однієї сторони і два танки з другої сторони. Або, допустімо, не так, як ми йшли на Георгіївку, колоною: передній танк розвалили, задній, колона стала — і все, дорога насипами — і не пороз'їздишся. «Айдарівці» не так робили — один клин справа, інший — зліва.

  І ще: «Айдар» не відносився до Збройних сил, то ніхто не міг злити інформацію. Ніхто ніколи не знав, коли і де «айдарівці» вийдуть. Ми могли виїхати о шостій вечора, о шостій ранку, посеред ночі. Тобто виїжджаємо вночі, якраз під ранок приїжджаємо і накидаємо. Можемо посеред дня приїхати. І сепаратисти просто не знали, що робити.

  А людей була просто жменя! При рівності сил по піхоті (якщо вони потенційно могли бути на будь-якій багатоповерхівці, сидіти і чекати) по-іншому і не могло бути. То вони не знали, що ми під'їдемо — а ми під'їжджали і витворяли

Бійці батальйону «Айдар» і танки 1 ОТБр у с. Георгіївка перед штурмом м. Лутугине, 2
7 липня 2014 р.

таке, що просто на голову не налазило. Бо бої здебільшого йшли якби по піхоті, а танки були як сильний аргумент.

«Айдар» часто критикують за надмірну жорстокість — що все руйнують. Але тоді по-іншому не виходило робити. Бо не було тоді багато сил. Тобто танки накидали, передній авангард розбили, піхоту поклали, відповідно ті вже кажуть: «Танки наступають!» І «айдарівці» беруть — і з усієї своєї зброї просто фігачать в усі боки. Для того, щоб здавалось, що йде великий бій, іде напад. Психологічний ефект. Відповідно у Лутугиному було так само. Вони відчайдушні — просто страшне.

Олександр Іваненко, солдат, 1 ОТБр

Під час штурму міста стався трагічний випадок, у результаті якого, за офіційними даними, загинуло 13 «айдарівців».

■ Тоді приїхав розвідвзвод з мого батальйону, щоб брати участь у штурмі. За законами тактики правильно, щоб перша пішла «коробочка» — танк, БМП, БТР, а піхота йшла поблизу танка. А розвідвзвод просунувся вперед, танк їх наздоганяв (екіпаж «Мішка» з першої танкової), а з Луту-

гинського заводу з безвідкатки чи з мінометa попали в танк (точно не знаю, бо ще ведеться слідство).

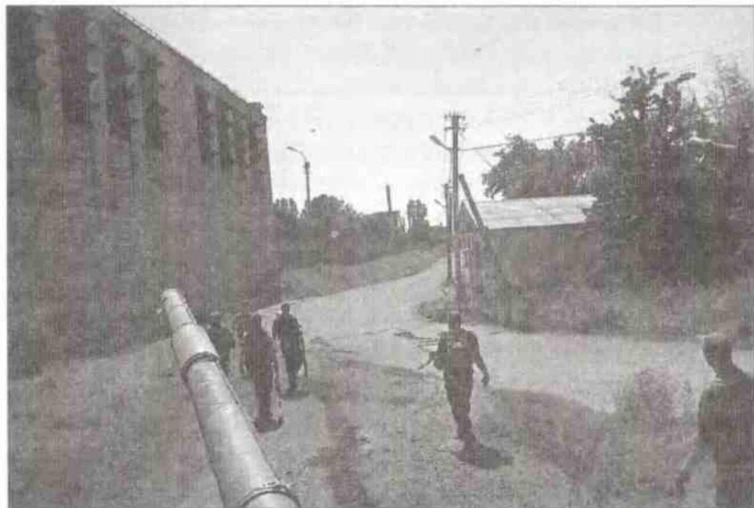
Тарас Рудик, солдат, батальйон «Айдар»

Постріл потрапив у командирську башту, її елементами командиру танка, лейтенанту Миколі Куценку пробило голову — він загинув, навідник і механік не постраждали.

■ Коли танк іде в наступ, то він вже в бойовій готовності — снаряд у стволі, і лишається лише нажати на кнопку, щоб він вистрілив. Після того як у танк попали і командир був вже «двохсотий», танк вистрілив, виходить, по своїх — і ціла група з мого батальйону загинула... Це було жахливо — просто «м'ясо», дуже неприємно те згадувати...

Тарас Рудик, солдат, батальйон «Айдар»

■ Пам'ятаю, що вони («айдарівці». — *ред.*) тоді несли дуже великі втрати, це було Лутугине, Георгіївка. Страшно було дивитись, як вони на своїх легкових машинах у причепах везли своїх же хлопців, які загинули. Це були найактивніші бої, що я бачив, як ми підійшли впритул, наскільки може підійти артилерія. Танчики йшли від Георгіївки всі в крові — скільки там хлопців полягло...

Бійці батальйону «Айдар» і танки 1 ОТБр заходять на територію заводу, 27 липня 2014 р.

Дорогою до Щастя ми зустрілись з хлопцями з «Айдару», запам'яталось, як вони підійшли до нас і попросили декілька ящиків. Ми запитали для чого, а вони відповіли: «Своїх по кусках позбирати». Тоді дійсно збирали кусками, вивозили на причепах...

Олексій Лозовий, старшина, 1 ОТБр

Головним об'єктом у Лутугиному був валковий комбінат (офіційна назва: Лутугинський державний науково-виробничий валковий комбінат, у просторіччі: Лутугинський завод). Його довелося брати штурмом, оскільки безпосередньо там знаходився блокпост супротивника. По всьому місту точилися вуличні бої, однак, вони тривали досить недовго — не більше двох годин.

■ Я би не сказав, що противника було багато. Коли ми заходили в Лутугине, то вони звідти вже втікали з іншої сторони. Не скажу, що це був такий сильний бій. Були перестрілки і контактні бої, але ми їх просто гнали.

Тоді там закріпилася 24 бригада, приїхало два екіпажі БТР «вісімдесятки» з аеропорту і зробили блокпост у Лутугиному.

Нам сказали вертатися назад у Георгіївку на старі позиції. З «Айдару» нас там залишилося десь 25 людей. Наступного ранку з аеропорту до нас іще вийшли десантники на підмогу. Нам подякували і сказали, що можемо бути вільними. В аеропорт нас так і не пустили, хоча ми просили дати команду. Нам сказали їхати відпочивати. Ми повернулися з Георгіївки, заїжджали в Жовтневий район Луганська, Красний Яр, Вергунський роз'їзд.

Тарас Рудик, солдат, батальйон «Айдар»

Точна кількість загиблих у цій операції залишається невідомою, зокрема й через те, що у 2014 році частину особового складу добровольчого батальйону «Айдар» не було обліковано. Крім того, у результаті бою було чимало поранених з різних підрозділів.

Після бою до Лутугиного увійшли військовослужбовці 3-ї роти 1-го батальойну 80-ї ОАЕМБр, які надалі утримували місто.

Танк 1 ОТБр «Корюківський партизан», солдат О. Іваненко, м. Лутугине, 30 липня 2014 р.

- Ми зайшли в Лутугине, і тиждень часу наша рота п'ятьма БТР утримувала оце Лутугине. Ми блефували — їздили по всьому місту туди-сюди то з прапорами, то без, то з людьми, викладали міни, викладали «пустишки», бо ми розуміли, що місцеве населення деяке співпрацює з сепаратистами, то ми намагалися ввести їх в оману, показати, що нас є набагато більше, ніж було насправді. Тиждень часу ми утримували, а вже після цього, коли ми закріпилися, підійшла 24-та бригада.

  Тарас Личко, солдат, 80 ОАЕМБр

У перші дні серпня в район с. Георгіївка та м. Лутугине після закріплення тут наших військ прибули підрозділи 24-ї окремої механізованої бригади — механізований батальйон, розвідувальна рота, дивізіон 2С3, реактивний дивізіон, танкова рота. Завданням військовослужбовців було подальше утримання цих населених пунктів, а також прикриття колон, що рухалися в аеропорт та з аеропорту, — підтримка власної артилерії та виявлення вогневих позицій противника.

- Ми тоді з бригадою з самого початку АТО брали курс на Красний Лиман разом з «вісімдесяткою», після цього був

Сєвєродонецьк і Лисичанськ. Після Лисичанська було прийняте завдання в обхід Луганська зайняти позиції там, де «вісімдесятка» базувалась.

На той час «вісімдесятка» базувалась в аеропорту, була в такому оперативному оточенні, і ми висувалися якби на підтримку. Вони допомоги не потребували такої критичної, як у подальшому, потім, а просто стягувалися сили навколо Луганська. І ми тоді поїхали через село Волнухине. Це десь кілометрів 20 від Луганська. Там нас почали обстрілювати з території Російської Федерації, і ми змушені були відступити до Лутугиного.

Там ми зайняли позиції на заводі прокатних валків. І я як коректувальник зайняв позицію на панівних висотах, з яких був можливий добрий огляд місцевості. Я вже бачив у приціл далекоміра і Луганськ (промзону), і Луганський аеропорт.

Служба була налагоджена так, що за необхідності я із солдатом виходили на позиції, проводили коректування і знімались з позицій, якщо це було необхідно. Позиції знаходилися і в Георгіївці, і за Георгіївкою, і ближче до Хрящу-

Лейтенант В. Гера з 24 ОМБр на позиції на даху Лутугинського валкового комбінату, серпень 2014 р.

ватого, і на самому заводі (він був досить високий) — це все залежало від тактичної обстановки.

Володимир Гера, лейтенант, 24 ОМБр

Так, у м. Лутугине, а саме на території Лутугинського валкового комбінату та його околицях знаходилася батарея 2С3 (152-мм дивізійна самохідна гаубиця «Акація») 24-ї ОМБр, батарея БМ-21 «Град» цієї ж бригади та батарея 2С5 (152-мм самохідна гармата «Гіацинт-С») 26-ї окремої артилерійської бригади. Також у с. Георгіївка була батарея з трьох 2С3 24-ї ОМБр (вона була «кочівною» — то в Лутугиному, то в Георгіївці на рибзаводі). В смт Челюскінець, що неподалік Лутугиного, знаходилася батарея Д-30 80 ОАЕМБр (додана 3-му батальйону) та батарея 2С3 2 БТГр 30-ї ОМБр. Багато техніки 30-ї ОМБр потребувало ремонту — саме цим і займалися бійці цієї бригади на території Лутугинського валкового комбінату. Безпосередньо на території комбінату були і міномети 24-ї ОМБр.

4 серпня до Георгіївки на підмогу також прибула 2-га рота батальйону патрульної служби міліції особливого призначення «Шторм» у складі 52 осіб. Бійці займали три блокпости та дві бойові позиції.

■ Спочатку прибули в Сватове, потім зі Сватова нас перекинули в Новоайдар, і потім ми отримали наказ — ми не знали, куди нас везуть. Як потім виявилося — в сторону Георгіївки. Тільки завдяки тому, що трішки колона запізнилася і трішки змінила маршрут, ми не попали під обстріл «Градами». Тому що маршрут, по якому ми мали йти, був накритий «Градами». Тобто чітко була у тої сторони інформація, якою дорогою ми будемо їхати, й орієнтовний час.

У тому районі стояла 24, 80 бригади на той момент. Коли ми зайшли, частина «вісімдесятки» була в самому селі, а частина в аеропорту. Потім, десь днів через 5—7 «вісімдесятка» повністю перекинулася в аеропорт, і з нами залишилася 24-та бригада і перша танкова там була поряд, і по-моєму, ще 128-ма бригада. Найбільш з ким ми контактували — це 24-та і 80-та бригади — вони нам не раз закидали продовольство, коли нам не вистачало продуктів.

Руслан Коваль, молодший сержант, батальйон «Шторм»

Ьійці 2 роти батальйону «Шторм» у с. Георгіївка, 5 серпня 2014 р.

Один з постів знаходився у полі — на відрізку між с. Георгіївка та с. Розкішне. До кінця серпня його утримував взвод з 3-го чернівецького батальйону 80-ї ОАЕМБр.

■ Мы находились примерно в километре от Роскошного. Наша задача была удерживать позиции, чтобы со стороны Роскошного никто к нам в тыл не мог зайти. Было три БТР, это взвод, но неполный, потому что у нас людей не хватало. Было нас, мне кажется, до 16—17 человек с командиром роты и другими ребятами. Хоть и считалось, что стояли в так называемой «зеленке», в лесополосе, но мы там только окапывались, а стояли в поле. Ни зданий, ни сооружений не было. Ниже нас направо уже была Георгиевка, налево — Роскошное. Окапывались сами, вручную. Техники не было, никто толком ничего не давал.

Было три отделения, по БТР на каждое отделение. Каждое отделение имело свою точку обзора. Наше отделение было самым дальним, левее всех. Мы больше следили за Роскошным, чтобы оттуда не атаковали. Возможность подойти к нам была с двух сторон: по двум дорогам, обе из Роскошного. Одно отделение следило за дорогой прямо

с фронта, с развилки. И одно отделение следило, чтобы к нам не зашли с тыла.

На БТР было по семь человек. На дежурство заступали по два человека по два часа, в том числе и ночью, кроме водителя. Водители дежурили только днём — им давали максимально отсыпаться. Если что, водитель всегда должен быть в адеквате. Но днём вообще на посту и по одному могли находиться.

Роман Руснак, старший солдат, 80 ОАЕМБр

У Лутугиному, як і у більшості населених пунктів Луганщини, які були звільнені від терористів, у цивільних були різні настрої, втім, десантники із вдячністю згадують місцевих жителів, які допомагали їм у цей період.

- Хотів би також згадати про волонтерів з Лутугиного, які опікувалися нами, нашою ротою. Це місцеві, які привозили нам зранку їсти машиною, сніданки, в обід привозили перше, друге, розливали. Під час відступу вони відступили разом з нашими Збройними силами, тому що знали, що їх розстріляють (так само,[як розстрілювали людей] у Переможному) (див. розділ «Полювання на волонтерів». — *ред.*). Ми додому до них заїжджали за чимось там, за харчами. Я був у них вдома, я бачив, що люди заможно живуть. Досі підтримую з ними зв'язок. Вони до мене телефонують, я з ними завжди спілкуюся, підтримую їх, запрошую до себе в гості, тому що вони для мене також вже стали рідні люди.

Тарас Личко, солдат, 80 ОАЕМБр

Спочатку, як тільки військовослужбовці прибули, місцеве населення не знало, хто приїхав і чого чекати. Люди були настрашені й з осторогою ставилися до силовиків.

- Тоді ще завод був наполовину діючий, тобто там були скорочені зміни. Ми ще бачили працівників заводу і місцеве населення. Вони були настрахані тим, що не знали, хто приїхав. Дійсно, в нас форма ще була неоднорідна — хто ходив у німецькій, хто в британській, хто в американській «піксельці».

Пізніше вони зрозуміли, що це Збройні сили України, але не знали, чого від нас чекати. Ми старались менше контактувати, остерігались просто, обходили збоку.

Коли ми вже там побули деякий час, вони побачили, що ніякого мародерства нема, що ніхто нічого не розкрадає. Звичайно, спочатку було декілька сутичок, але без зброї і на рівні побутового — десь там комусь паркан заділи машиною або ще щось. Більше таких признаків агресії пізніше не було.

Спілкувались досить нормально, всі казали, що чекали, дякують, що прийшли. Бо до того були козачки, то козачки могли і постріляти над головами по п'яні або показати, що вони тут главні і все таке. В нас такого не було, їх (місцевих мешканців. — *ред.*) ніхто не використовував.

Володимир Гера, лейтенант, 24 ОМБр

Поступово місцеві звикали. Пізніше, коли були проблеми з харчуванням, між військовослужбовцями та цивільними встановилася взаємодопомога — допомагали одне одному, чим могли.

■ У нас в певний момент практично закінчилися продукти — і люди чим могли допомогали: хто трішки буряка якогось, хто трішки топлива.

Потім електроенергії в селі не було. А там є рибзавод (Луганський холодокомбінат по переробці, зберіганню і реалізації риботоварів. — *ред.*). Директор до нас звернувся, каже: «В мене риба буде псуватися, бо тане — потрібен екскаватор, щоб закопати». Я кажу: «А навіщо закопувати?» Ми тоді його переконали, щоб він порздавав ту рибу безкоштовно людям — в першу чергу, щоб допомогти людям, і в другу чергу, щоб продукт не пропав даремно. А ми йому дали бумагу підтвержуючу, що дійсно він ту рибу безкоштовно роздав людям. Трохи й нам дали — тиждень часу практично прожили на тій рибі.

Руслан Коваль, молодший сержант, батальйон «Шторм»

■ [Одного разу йшли з побратимом по Лутугиному]. Старша бабуся, яка побачила нас, почала плакати, що вона не отримує пенсію і не має за що купити їсти. Я не знаю, хто би

що зробив, а ми пішли з тим товаришем, нагрузили мішки, взяли те, що було — консерви, мінеральна вода... [...] Ми з ним, йшли по місту, ставали там, і такі кульочки — того, того, того накидали — і ловили дітей, давали продукти і казали нести додому.

Іван Савченко, молодший сержант, 3 БТрО

Окрім виконання свого безпосереднього завдання, — утримання і прикриття позицій — бійці батальйону «Шторм» також допомагали місцевим мешканцям тим, що евакуйовували постраждалих до Лутугиного в місцеву лікарню, бо «швидкі» через обстріли побоювалися приїжджати. Загалом місцеві відзначали відмінне від бойовиків ставлення українських військових до цивільних.

- Когда ещё была возможность, ездили в Лутугино за продуктами, за хлебом. Интересный случай был, когда мы в Лутугино зашли в супермаркет, чтобы купить хлеба, воды. Когда мы стояли на кассе, люди были от нас в шоке, потому что — сама продавщица потом рассказывала — когда были «ополченцы», они в очередях не стояли, они

Бійці батальйону «Шторм» на блокпосту вище Георгіївки (в сторону аеропорту), 10 серпня 2014 р.

просто забирали, что хотели, и уходили. А мы в магазине сказали: «Мы не звери. Мы такие же люди, как и вы, у нас дома семьи, дети. И мы не приехали вас грабить, мы приехали вас защищать». Когда мы рассчитывались на кассе, продавщица от нас боялась в руки деньги брать. И администратор этого супермаркета вышла к нам. Мы то же самое ей сказали. Потом, когда мы приезжали, люди уже нас не боялись. Они поняли, что мы не звери.

Роман Руснак, старший солдат, 80 ОАЕМБр

Також місцеві мешканці навіть із самого окупованого Луганська допомагали військовим цінною інформацією.

- Їхня техніка, артилерія, «Гради» постійно заходила в Луганськ. У нас у підрозділі був хлопець з Краматорська, сапер. В нього був дядя, брат і сестра в Луганську. В «Айдарі» був дід, бувший міліціонер. Ми налагодили розвідку на території Луганської області — телефоном, есемесками. Приблизно знали, що і де знаходиться. Це допомагало нам у нашій роботі, бо давало можливість орієнтуватися, знати розташування їхньої техніки, адже нашим завданням було не тільки обороняти, а й стріляти по їхній техніці. Тому відразу, як тільки починався вогонь, ми не чекали команди, відразу починали стріляти.

Дмитро Тимчук, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

Військовослужбовці також проводили активну розвідувальну діяльність в області із залученням місцевого населення.

- Очень плотно[общались с местным населением], но есть специфика работы. Мы никогда не представлялись, хотя, кто мы — было понятно. Мы общались и с людьми, которые были негативно настроены, и которые были позитивно настроены. Хотя, скажу я вам, по Луганской области, процентов 70 были позитивно настроены. Очень многие помогали, вся сеть, которая там работала, — это же местные, основной упор был на местных. Нас люди поддерживали. Многих и мы поддерживали, особенно когда обрезали «дорогу жизни», когда начались плотные обстрелы, когда на Лутугино вообще ничего не возили, мы отдавали

свои сухпайки, продукты — мы просто завозили в Лутугино, в горсовет для местного населения.

Позивний «Грек», старший сержант, 80 ОАЕМБр

На посту, який утримувався бійцями 3-го батальйону 80-ї ОАЕМБр, були проблеми із забезпеченням, а особливо з водою.

■ Очень тяжело было. Поначалу все снабжение состояло из взятого с собой по мере возможности. Потом где-то раз в две недели приезжала машина, по чуть-чуть привозила. То есть ехала она в аэропорт — и нам по дороге что-то скидывали немного.

Сначала воды практически не было. С ее подвозом была большая проблема. На третий день основания нашей позиции на каждый БТР оставалось по два литра воды. А была середина лета, жара сумасшедшая. И там был колодец магистрального водопровода. Труба шла на Георгиевку и дальше на Лутутино. И наш командир роты, уже от бессилия, видя, что у людей нет воды ни помыться, ни постираться, ни попить, решил проверить, есть ли в этом колодце вода. Выстрелили из автомата бронебойным — появилась вода. Провели шланг. На протяжении полутора-двух недель с ближайших постов ребята приезжали, брали у нас воду постоянно. А через полторы недели вода стала исчезать, а потом и совсем пропала. Но к тому времени полегче стало, потому что нашли воду в Георгиевке. Там был мужичок, у которого была агрофірма, поля он обрабатывал. Так мы у него воду брали. Он нам помогал, принимал нас. Только вот я слышал, что, когда мы отступили, а сепары зашли на наши позиции, местные сдали его.

Роман Руснак, старший солдат, 80 ОАЕМБр

Із бійцями, що утримували Георгіївку, траплялися дійсно приголомшливі історії. Так, пізніше, у середині серпня, боєць батальйону «Шторм» Руслан Коваль (позивний «Кілер») здійснив ризиковану вилазку до самого Луганська, щоб урятувати побратима.

■ У нашого бійця одного відкрилась виразка — і звісно, нічого, ніяких ліків. Тобто попередньо ми знайшли одну

пачку, але далі таблетки закінчилися, їсти він не міг нічого. І вдалося мені здійснити вилазку в саме місто Луганськ.

Вилазку робив, звичайно, вночі. І звичайно, це було без дозволу і відома командирів. Командири про це дізналися десь так через півтора роки. Знав тільки я і ще двоє хлопців. Один — який мене прикривав (перед керівництвом), а другий — той, для кого діставалися ці ліки. Це наш Сашко, кличка «Дєд», «Дєд-2», бо було два в нас «Дєди».

Більшу частину шляху довелось повзти, тому що поле з сухостоєм. Тим більше там були мінні поля — їх обійшов уздовж самої траси. І потім вже від траси десь кілометра півтора у бік пішов через поле. Через польову дорогу добрався до самого міста. До міста добирався чотири-п'ять годин: я виходив десь орієнтовно об 11-й вечора, десь о 3-ї ночі я знайшов уже аптеку. Потім у під'їзді пересидів до ранку. Шеврони, звичайно, познімав усі. Пересидів до ранку, зранку аптека відкрилася, і тоді взяв усе, що потрібно.

Дівчина (аптекар) запідозріла, що щось не те: «Что-то вы на «этих» не похожи!» А я так повернувся... «Не бойтесь, я никому ничего не скажу». І підказала, куди можна тихенько пройти, щоб бути непоміченим.

І таким чином вийшов до кільцевої дороги (це було вже вдень). Там є біля кільцевої дороги в сторону Георгіївки кар'єр. Ми кілька разів бачили, як з того кар'єру працювали «Гради». Я тихенько підповз до того кар'єру. Заглянув туди — там стояли дві БМ-21 («Град». — *ред.*) і плюс купа ракет до неї. І тоді я не втримався — в кишені були дві «лимонки» (ручна осколкова граната Ф-1. — *ред.*). Коли закинув гранату туди у кар'єр, почало все вибухати, дуже сильно рвало. А я — що було сили скоріше добратися до своїх (там близько кілометра було до нашої позиції). Можливо, той «кіпіш», що здійнявся, і допоміг мені проскочити до своїх.

Товаришу подавали уколи, він уже міг щось їсти. Він звільнився потім з батальйону через стан здоров'я. До речі, коли в нас було два роки батальйону, ми зустрічалися. Звичайно, як мене побачив — я думав, він мене удавить, хоча він менший від мене і слабший. Зустріч така була...

Руслан Коваль, молодший сержант, батальйон «Шторм»

З тими силами і засобами, які після першої спроби деблокади аеропорту були зосереджені в ньому, проводити повномасштабні наступальні операції було неможливо (особливо це стосувалося недостатньої артилерійської підтримки). Аеропорт все ще знаходився у повному оточенні противника. Бойовики посилили обстріл аеропорту ствольною та реактивною артилерією. З боку ворога були задіяні танки, диверсійні групи поводилися все більш зухвало. Весь район навколо аеропорту фактично був під контролем незаконних бандформувань.

Тому було прийнято рішення остаточно розблокувати аеропорт та звільнити і закріпитися в низці стратегічно важливих населених пунктів. Звільнення с. Георгіївка 21 липня було одним з ключових у цій операції. Тепер ЗСУ могли перекидати сили в аеропорт польовими дорогами, не потрапляючи під обстріл та в засідки, як це було 13 липня, коли вони рухалися трасою. У ході звільнення українські бійці понесли втрати в особовому складі й техніці. Противник був вибитий з Георгіївки. У подальшому оборонці відбили контратаку противника. Аеропорт було розблоковано.

Бійцям доставили провіант, воду та боєприпаси, надійшли свіжі сили. Зону контролю було розширено та посилено. Але необхідно було десь розташувати командування, артилерію, ремонтну базу, склади з БК тощо. Ідеально для цього підходило місто Лутугине, в якому була промислова зона, закрита від місцевих мешканців. Тому 27 липня був здійснений штурм даного населеного пункту. Через відсутність координації між підрозділами бійці батальйону «Айдар» понесли серйозні втрати від «дружнього вогню». Не до кінця залишається зрозумілим той факт, що звільняти місто вирішили лише через тиждень після того, як розблокували аеропорт. Це при тому, що сили і засоби звільнити і втримати його були. Однак, тут розташувалися командні пункти 24-ї ОМБр та 30-ї ОМБр, були встановлені артилерійські позиції для БМ-21 «Град» та САУ 2С3 «Акація» цих підрозділів. В аеропорту в кінці липня було у наявності шість гаубиць Д-30, шість 120-мм мінометів, дві САУ 2С5 з 26-ї ОАБр та дві САУ 2С3 з 51-ї ОМБр. Саме

Обстановка у секторі «А» станом на 27 липня — 13 серпня 2014 р.

вони і обстрілювали колони бронетехніки противника, які рухалися до Луганська.

Отже, звільнення цих населених пунктів та деблокада аеропорту дала змогу продовжити наступ углиб непідконтрольної території та звільняти її.

Висоти Новоганнівки

В останні дні липня до Луганського аеропорту на підкріплення прибув 15 гірсько-піхотний батальйон 128-ї окремої гірсько-піхотної Закарпатської бригади.

- На той час в аеропорту було багато підрозділів, але їм важко було, бо не вистачало людей — були поранені і загиблі.

  У мене в аеропорту був знайомий з Чернігівської області — він був у розвідвзводі однієї з бригад. Я йому на той час написав: «Що там? Як обстановка у вас?» І він мені відписав: «У нас тут обстановка погана, нас «Градами» обстрілюють, у нас тут кругом танки їздять, нас узяли в кільце». Каже: «Міша, треба вашой помощі, бо ми тут довго не протримаємося. Боєприпаси закінчаться, все закінчиться, нас тут тоді голими руками візьмуть». Я йому відписав, що ми не можемо піти без наказу, бо ми самі тримаєм ділянку лінії фронту. Мені дуже стало важко на душі, що не можу нічим допомогти побратимам. І тут буквально проходить тиждень часу — стається чудо, і ми вже прорвались в аеропорту — приїхали на допомогу. Побачилися з тим приятелем. Пошутив з ним: «О, бачиш! Приїхали — як ви і замовляли!» Та це був тільки початок пекла...

  Як приїхали — то нас зустріли мінометним обстрілом (120 та 82 мм) — вони вже були в курсі, що заїхали свіжі підрозділи в аеропорт. Почали накривати чим дальше, тим більше важкою артилерією.

  Наш 15 гірсько-піхотний батальйон був на той час одним з найбільш боєздатних у бригаді. До нього входили досвідчені люди, патріотично настроєні. І наш підрозділ виконував досить важкі задавдання.

Михайло Цуняк, молодший сержант, 128 ОГПБр

Бійці 15 батальйону 128 ОГПБр у ЛАПі, 30 липня 2014 р.

У самому аеропорту підрозділ перебував лише три дні — його завданням було висунутися із технікою далі з подальшою метою перекрити трасу М04 (так звану краснодонську трасу), щоб по ній в Лутанськ не потрапляли колони з військовою технікою та забезпеченням з території РФ. Бійці швидко перегрупувалися, поповнили запаси боєприпасів, води, продовольства, підготували техніку і в складі трьох взводно-тактичних груп виїхали на заздалегідь визначені позиції. Взвод молодшого сержанта Михайла Цуняка розташувався поблизу села Новоганнівка (близько 7-ми кілометрів на схід від аеропорту).

Раніше, у липні, вже була спроба контролювати цю висоту. Бійцям 1-ї ОТБр було поставлене завдання заволодіти цією висотою та утримати її. Через незадовільний стан особового складу цієї бригади на виконання поставленого завдання відправилася лише частина від запланованих бійців. 26 липня висоту обстріляли, в результаті чого загинуло двоє бійців, після чого підрозділ 1-ї ОТБр відступив з висоти.

- Наше завдання було закріпитися на висотці й корегувати вогонь на їхні установки «Град», на їхні блокпости. На тій

висотці були вже до нас окопи, та вони були неглибокі й необлаштовані, бо була дуже тверда земля. Наш командир визвав нашу інженерну техніку, яка нас за короткий час окопала, і підрозділ був закріплений.

Як ми окопалися, пройшло буквально три години — і вже був перший обстріл «Градів» по нам зі сторони Росії (там кордон був близько). То з висотки бачили — це вже були чисто рівні поля, лісопосадки, ми вже бачили Росію. На той час ми з нашим батальйоном майже на 80% обійшли Луганськ по колу — починали з Комишного, а через два місяці були вже з другої сторони. Буквально за годину часу ми могли би дістатися до Комишного з іншого боку — і Луганськ був би у кільці...

Нас було близько 120 чоловік — це тільки бойові, які могли йти в бій. У підрозділі багато вже було поранених і загиблих ще до прориву в аеропорт і під час прориву. В аеропорту залишився резервний взвод з тиловиками, санітарами і медиками, який мав виконувати функцію швидкого реагування в разі, якщо би нас оточили або знадобилася б евакуація поранених. Вони також підвозили нам воду (воду пили технічну, з аеропорту) — у районі тої висотки ні озер, ні річок, навіть калюж не було. Ще й зв'язок глушився повністю.

Два рази накрили нас там «Градами». Коли перший обстріл «Градами» був, у нас вже були троє важких «трьохсотих» — ракета прямо в окоп попала. Там чудом хлопці вижили, дякувати Богу. І згоріла в нас одна БМП. Ми мали з тої висотки именно корректувати артилерію, давати артилеристам координати колон російських військових з «ополченцями», які рухалися по тій дорозі.

Обстрілювали нас постійно, ми відповідали — і БМП працювали наші, і зенітки, і міномети. Була підтримка з аеропорту: там десантники буквально за хвилину чітко попадали, куди ми їм давали координати. То дійсно та артилерія, десантники в аеропорту — вона дійсно спасала.

Михайло Цуняк, молодший сержант, 128 ОГПБр

Уночі підрозділ намагалася вибити з висоти ворожа піхота. Цілу ніч відбувалися обстріли, бійці відбивали постійні

атаки. Після трьох днів атак і обстрілів «Градами» зі сторони РФ довелося відступити приблизно на 3 кілометри назад на заздалегідь підготовлені інженерами позиції, бо кільце довкола підрозділу повільно звужували. Після цього почалися атаки вже на нові позиції.

■ Напевно, вони йшли у напрямку аеропорту і нарвалися на нас, на наші нові позиції. На нас поїхали два БТР в лобову атаку. Нас було значно більше. У нас було на той час три БМП, два танки, зенітка і міномет.

Ми успішно їх відбили — напевно, то було найпровальніший у них тоді наступ. Бо буквально за одну годину бою вони не могли і голови підняти, після чого два БТР бойовиків були підбиті, та бій не закінчився — ще три години йшла перестрілка. Я тоді був наводчиком БМП-2, і справа виїхав наш танк і я зліва — тоді ми вдвох з танком розквасили ворожий БТР, що він взорвався і згорів там ущент. А другий БТР, що вже відступав, мінометники підбили 82-мм мінометом «Васильок»». На другий день був поранений я і водій ЗІЛа від 82-мм міни, яка непонятно звідки прилетіла. Після того нас евакуювали.

Михайло Цуняк, молодший сержант, 128 ОГПБр

За розповідями побратимів Михайла, після відступу противника бійці виявили докази присутності як «ополченців», так і російських військових.

■ Після того як ми ті два БТР їхні розбили, наша розвідка (у нас була своя розвідка) пішла вперед перевірити, хто там і що там. Знайшли сім трупів. Документи там були і «ополченців», і росіян. Тобто там змішані групи були. Не було такого, що чьотко «ополченці» чи чітко росіяни. Але зброя там була чисто російська. Там знайшли РШГ (реактивна штурмова граната. — *ред.*), потім малий піхотний вогнемет. Знайшли таке озброєння, що в нас такого немає — це чисто російське.

Те, що нам протистоять досвідчені військові, а не місцеві «ополченці», нам було зрозуміло з роботи артилерії — вони бомбили чітко, прицільно. Це треба мати великий досвід, щоб з першого разу навести установку «Град» так,

Молодший сержант М. Цуняк з 128 ОГПБр поблизу с. Новоганнівки, початок серпня 2014 р.

щоб вона іменно в ціль попала. Та й розвідка наша постійно доповідала, зокрема, що проти нас готуються свіжі сили РФ. [...]

Перемістилися ми назад тоді до свого підрозділу. В цілому ми там протрималися 20 днів — іменно за аеропортом, в тому районі. На той час нас виїхали 120 чоловік за територію аеропорту. Загинуло тоді четверо людей і восьмеро ранених було.

Михайло Цуняк, молодший сержант, 128 ОГПБр

У цьому районі бійці 128-ї ОГПБр надалі прикривали підрозділи, які встановили контроль над Новосвітлівкою та Хрящуватим й утримували ці населені пункти.

■ Ми прикривали 24-ту бригаду і «Айдар». Дуже тяжкі бої велися за Хрящувате і Новосвітлівку. «Айдар» мені сподобався на той час. Багато було тоже луганських хлопців. Вони у нас жили на опорнику, тому що коли брали Хрящувате, Новосвітлівку, вони жили у нас там, медпункт свій поставили. Хлопців, які ранені були, возили спочатку до нас, потім забирали вже їх туди на аеропорт, з аеропорту вже на Щастя. [...]

Тоді це вже майже була ейфорія, що ми ось вже майже повністю Луганськ «закрили» (тобто оточили. — *ред.*), підмоги вже в сепарів в Луганську самому не було. Ми вже, як то говориться, їх «дожимали». Ми тоді думали, що до кінця літа виграємо війну. Але все пішло наперекір.

[Як зайшли російські війська] Це дуже видно було — і коли прослуховували ефір, і по зміні тактики бою. Коли просто збирається пара наркоманів і пара шахтарів, і коли це вже військові — це одразу в ефірі чути, хто з ким розмовляє, кого слухаємо, і ті їхні команди. А на початку — вони ж не вміли ще стріляти з мінометів, з «Градів». Потім вони почали дуже прицільно бити.Ну, і то, що нас здивувало, що на той час, в 2014 році, нам не дозволяли стріляти ні по шахтах, ні по заводах. І сепари тим користувалися. Там у них техніка стояла, «Гради» стояли. Вони виїжджали, відстрілювалися, заїжджали — перезаряджалися і так кожен раз. А щоб по ним дати відповідь — то нам не можна було.

Руслан Лозюк, старшина, 128 ОГПБр

У бійців, які у цей час перебували з іншого боку міста — у районі смт Ювілейне, також була впевненість, що ось-ось можна буде встановити контроль над Луганськом. Мінометники 1-ї ОТБр та добровольці з батальйону «Айдар» утримували цей відтинок «дороги життя», коригуючи вогонь артилерії та проводячи постійну розвідку в районі.

■ На серпень місяць ми стояли на коридорі. [...] стали, починаючи (зі сторони аеропорту) від села Тарасівки (там, де я стояв), село Жовте, вверх пішло село Гайове, Весела Тарасівка, Весела Гора, там, де базовий загін стояв наш, потім Сабівка. І пішли вокруг, в сторону, зліва від Луганська. І оце весь серпень ми тримали цей коридор. «Вісімдесятці» боєприпаси возили.

Ми стояли на трасі, яка була для них важливого значення, для терористів: Луганськ — Алчевськ. Були обстріли в основному мінами. В Алчевськ можна було дійти по трасі. Тому вони нас старалися не рухати, наш блокпост. А хто там був — зі сторони Сабівки — там феєрверки були постійно.

Я тієї думки, що якби нам команда була вперед, то хлопці з 25-ї бригади (з «вісімдесяткою» я не дуже спілкувався) були готові, «Айдар» там був, з'єднані підрозділи восьмого полку спецпризначення... Якщо б захотіли, маючи танки, або якщо б їх не відвели, можливо, щось би получилось (мається на увазі штурм Луганська. — *ред.*).

Павло Красноок, молодший сержант, 1 ОТБр

■ Ми сміло вже йшли, в нас настрій був брать [місто] і всьо. Нам було важко — вони обстрілювали... Ну як, не було страху, нічого — була впевненість, бойовий дух і розуміли, що за кожен метр треба гризти зубами.

Потім нас поставили під Ювілейним на блокпости. Терикон був під Ювілейним, метрів 700, і півтора кілометра до Луганська. Але нам ніхто не давав команди, ми дуже хотіли це Ювілейне взять, тому що воно так на возвишеності, а ця дорога постоянно коректірувалась і прострелювалась. У них там два расчота стояло — один гаубичний і один мінометний. І в нас оце завдання було виводить коректировщика.[...]

По серпантину поробили собі такі люки, щоб нас не видно було. В нас по три пости було, на цих постах по три чоловіка. Дуже важко до нього було заходить, на гору лізти, пока туди воду донесеш — на чотири дні води багато треба. А воно ж спека така... Мінялися вечором, щоб вони не вспіли, бо вони десь з десяти приблизно починали гулять попід териконами, наші блокпости тоже роздивлялися. І заходили ми вечером, но ми з другої сторони. Важко було заходить, звісно. Найважче — це підняться на гору. 300 метрів лізти. Та ще ж порода така — осипається. Там було тяжко находиться — спека, порода, запах такий із шахти виходить, воно ж накаляється, два дні — потім починається нудота. [...]

Держали ми, держали, до послєднего ми стояли, держали блокпости, ми даже наступали. То ж Ювілейне, Луганськ, а до того ж в сторону Алчевська ми продвинулись на три кілометри, виставили свій блокпост, дорогу забрали. Да, важко було, але так було приємно за кожен метр, коли просувалися вперед. Не хотілося, щоб так все закінчилося...

У серпні нам не хватило 10 кілометрів всього взять Луганськ повністю в кільце, просто не дали нам команду. А потім почалось. 24-го нам зайшли в спину, получається, і нам ніякого ні підкріплення, нічого. Російська армія зайшла...

Ярослав Цюкур, солдат, 1 ОТБр

День десантника

Від початку серпня бої по всій лінії фронту ставали дедалі інтенсивнішими. У хід йшла найтяжча артилерія, якою володіли сторони. Масовані обстріли аеропорту та позицій у довколишніх населених пунктах не зупинялися.

■ У серпні почали так нормально накривать — тоді і техніка почала горіти, не тільки техніка, але й КамАЗи з боєприпасами — попадали досить чітко.

Коли горить техніка, я вам так скажу: я б ніколи не подумав, що даже танк горить, а горить так, що з нього нічого не лишається. Ну як, желєзяки, котки лишаться у них там...

Десантники 80-ї ОАЕМБр та 25 ОПБр у головному бункері, 2 серпня 2014 р.

Чи БТР горить — всьо горить так, що... вродє желєзяка — а згоряє майже повністю.

Дмитро Савон, прапорщик, 80 ОАЕМБр

Колись одна особа говорила: «Я не розумію, чому тепер (в 2016, 2017 році) считають, скільки обстрілів за добу було в зоні АТО». Тоді ми считали, скільки годин за добу НЕ було обстрілів. Тобто в Луганському аеропорту десь 3—4 години на добу НЕ стріляли.

Павло Красноок, молодший сержант, 1 ОТБр

Особливо захисникам аеропорту запам'яталося 2 серпня. Із притаманною росіянам любов'ю до символічності бойовики «привітали» оборонців аеропорту із днем ВДВ потужним обстрілом.

- Запам'яталося 2 серпня, день ВДВ. Ми виходили в розвідку, мали вийти в три часа ночі, но нас почали «поздравляти» ще з часу ночі. Тоді згоріло в аеропорту близько п'ятнадцяти машин. Ми виходили до БТР, він мав нас відвезти, та з бункера не могли вийти години три. Нам привезли боєприпаси, та було пряме влучення, і вони почали взриватись, усе почало горіти. Кулі розліталися просто хаотично, кулі, осколки, снаряди, просто вийти було дуже-дуже тяжко. Та коли вже виїхали, наш пост був на висоті сто метрів, і під нами була дорога, по якій проїжджали колони «ополченців» — КамАЗи і... ми навіть не бачили такої техніки. Це нова техніка російського виробництва, в нас такої нема. Це дуже-дуже запомнилось. Отак ми празнували день ВДВ.

Олександр Ніколайко, сержант, 80 ОАЕМБр

У результаті прямого влучання було знищено медпункт, що знаходився на території аеропорту. Прибулий напередодні за ротацією полковник медичної служби Юрій Скуратівський з Військового медичного центру західного регіону так згадує цю добу:

- Це такий був жах! Ніч перетворилася на суцільне зарево. Під час цього нічного обстрілу ми прийняли перших «двохсотих». Жахлива річ. Тобто медикаментозним шляхом уже

нічого не зробиш. Оформили документацію і все. Ось тоді ми розуміли, що це війна. [...]

Другого числа ми понесли втрати у медикаментах — і тоді прийшло розуміння того, що медикаменти не мають лежати в одному місці. Було пряме влучання в медичний пост. Вони (медикаменти. — *ред.*) і так в нас не лежали особливо в одному місці, але медпункт був практично розтрощений. Перше попадання снаряда — поруч з медпунктом пронеслася вибухова хвиля, переколошматила нам всі медикаменти. Це все — витирання, вимивання, стряхування, збирання ампул, таблеток... Як то кажуть, яйця не кладуться в один кошик. Після того обстрілу ми порозкладали медикаменти в різних місцях.

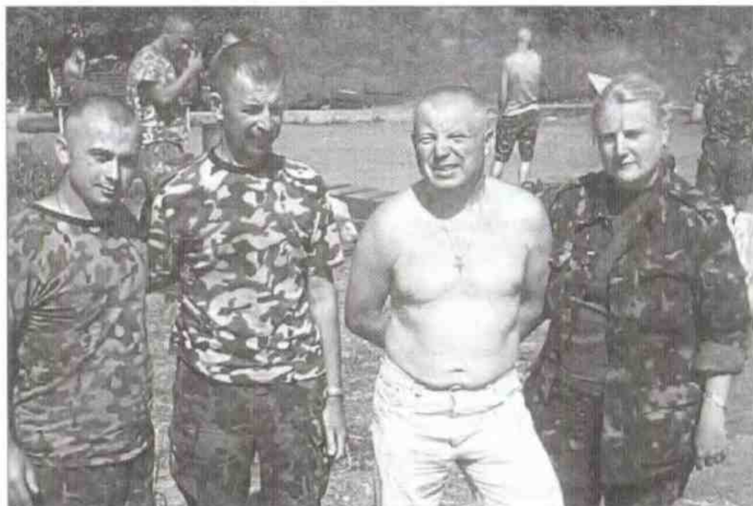
Юрій Скуратівський, полковник медичної служби

Стало зрозуміло, що на поверхні знаходитися і працювати вже небезпечно. На звернення медичних працівників командування ухвалило рішення перемістити медпункт у бункер, де і було організовано подальшу роботу. Медики лікарсько-сестринської бригади Чернівецького та Львівського госпіталів активно взялися за розв'язання нагальних проблем надання медичної допомоги.

■ Було питання транспортування на перших етапах. Ми поставили собі за завдання вирішення питань стабілізації, надання допомоги і відправки пацієнтів, кровотеч, інфекційних ускладнень або заживлення. Поранені відправлялися, як правило, з медичним працівником, використовувалась будь-яка техніка (для евакуації. — *ред.*).

Юрій Скуратівський, полковникмедичної служби

■ Тих, кого можливо було вивезти зразу, вивозили. Переважно найкращий час для евакуації — приблизно 4—5 ранку, коли та сторона вже, скажімо так, йшла на перезмінку, чи за ніч вони трошки змучувались, і зменшувалась інтенсивність обстрілів. Але бували моменти, коли і неможливо було — приходилося лікувати на місці. Та в більшості випадків евакуювати можна було. Евакуювали поранених хлопців у Лутугине — там наше угруповання стояло. У них

Медики Чернівецького госпіталю (І. Піць, В. Пастернак, А. Коренга, М. Неголюк) на території аеропорту, кінець липня 2014 р.

були трошки більші можливості, а далі можна було з Лутугиного евакуйовувати і на Щастя. На початку навіть вертоліт туди прилітав. Це в перші тиждень-два. Потім, у другій половині серпня, вже вертоліт не мав змоги туди прилітати.

Ростислав Іваник, полковник медичної служби

У той же день «подарунки» отримали й десантники на інших позиціях. Артилерією засипали Лутугине та Георгіївку.

■ 2 серпня, на день ВДВ, наша рота знаходилася в Лутугиному. [...] Ми мали також прикривати підхід в аеропорт колон. Наші екіпажі повністю були заставлені вздовж тієї дороги від Георгіївки до аеропорту біля посадок. Тоді ми ще потрапили під артобстріл, це було зранку.

[У день ВДВ], пам'ятаю, місцеві передавали по радіо: «Ребята, там стоять чеченцы, они сказали, что на день ВДВ будут резать десантников». І там, у Лутугиному, працівники МВД були також, дві машини їх було — 12 чи 15 чоловік, то вони покинули втіхаря відділ, бо боялися, що зранку на день ВДВ будуть різати десантників. Але якось все відбулося спокійно.

Тарас Личко, солдат, 80 ОАЕМБр

Безпосередня присутність кадрових російських військових відчувалася із початку липня, але у серпні стало очевидно, що оборонцям аеропорту вже протистоять не тільки місцеві «ополченці».

- Перші «ластівки» — це були посвідчення кадрових офіцерів, які приносили наші хлопці розвідники. Посвідчення були з російськими прізвищами, військові документи, оформлені на російських офіцерів.

  Другий момент — з товаришем, старшим лейтенантом в одну з ночей нас викликав начальник штабу, взяли в полон одного коректировщика, охороняли і допитували його. Це був місцевий, ми його допитували до ранку, чекаючи, поки приїдуть уповноважені особи, яким ми мали його передати. Під час розмови з цим хлопчиною ми з'ясували, що серед числа сепаратистів є значна частина російських військових, які допомагають керівництву в бойових діях.

  Віталій Коханюк, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

Точність обстрілів супротивника підсилювалася день-у-день. У ніч із 6 на 7 серпня відбувся ще один масований обстріл. Старший лейтенант Віталій Коханюк з 3-го черні-

Один з коректувальників, затриманих у районі ЛАПа, початок серпня 2014 р.

вецького батальйону 80-ї ОАЕМБр, який виконував тоді обов'язки командира 1-го поста, зазначає, що обстрілювати з такою точністю могли тільки кадрові військові.

- Був один танчик, який називався «Білий тигр» і їздив хаотично по периметру аеропорту, щоб ми не розслаблялись, тримав нас постійно в тонусі.

  З 6 на 7 серпня десь о другій годині ночі, перебуваючи на чергуванні на посту, я почув одинокий гуркіт важкої техніки. Я крикнув: «Хлопці, ховайтеся, бо зараз може початися обстріл!» Я повернувся назад і побачив, що танчик прямою наводкою стріляє по нашому посту там, де я знаходився. Нічого не залишалось, і перша думка — це пірнути в окоп, що я і зробив. Снаряд пролетів десь метрів 15 від нас, впавши в окоп. [...] І вже біжучи до нашого бліндажа, метрів 15—20, я побачив, що зліва від мене три чи чотири машини «Граду» стояли на позиціях у районі шахти і залповим вогнем стріляли по нас.

  Прибігли в бліндаж, забилися всі в один куточок, не знаю, як між ліжком і стіною помістилося 11 чоловік (там 4—5 чоловікам було важко зайти), але сиділи ми там всі в той момент, коли чотири машини випустили залпи. Перша ракета впала в той окоп, де ми перед цим знаходились, друга ракета впала ззаду нашого бліндажа метрах у п'яти, і третя приземлилася зліва, метрах у п'яти від бліндажа, де знаходились боєприпаси до СПГ.

  І вже аналізуючи всю ситуацію, можемо уявити, що сепаратисти не можуть настільки інтенсивно і чітко бити, щоб три ракети «Граду» з відстанню порядка 15 кілометрів в радіусі 50 метрів попадали біля бліндажа. Адже було відомо, що саме з «Градів» працюють кадрові військові — люди, які не вперше стріляють з цієї машини.

  Віталій Коханюк, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

Рейд на Антрацит

Після звільнення с. Георгіївка та м. Лутугине військовослужбовцям 1-ї і 3-ї рот 1-го батальйону 80-ї окремої аеромобільної бригади та 30-ї окремої механізованої бригади

надійшла команда здійснити рейд у південному напрямку — в бік міста Антрацит з метою розширення кордонів підконтрольних територій. Передбачалося, що десантники штурмуватимуть населені пункти, а бійці 30-ї ОМБр закріплюватимуться в них. Відомо, що планувалося задіяти 95-ту окрему аеромобільну бригаду, яка на той момент виконувала завдання в районі м. Міусинськ. Таким чином, дві аеромобільні бригади повинні були з'єднатися і вдарити броньованим кулаком по противнику. Але через загострення ситуації 95-та ОАЕМБр так і не висунулася в заданий район.

5 серпня бійці 80-ї ОАЕМБр на 14-ти БТР та чотирьох танках вирушили за маршрутом Успенка — Круглик — Червона Поляна — Орлівське — Лісне/Христофорівка — Антрацит.

- Сформували колону і маршем рухалися в сторону Успенки. Ми там не зустрічали ніякого опору противника. Ми просто ви'їжджали, бо вони всі тікали. Вони всі були налякані, бо тоді ми дуже багато втрат їм завдали — і в Георгіївці, і при Лутугиному. Тому в Успенці їх багато не було. І всі повтікали — або до Луганська, або до Красного Луча.

  Пройшли Успенку, пройшли ще пару населених пунктів — Круглик, Орєховка.

Віталій Кобрин, солдат, 80 ОАЕМБр

1-й батальйон 80-ї ОАЕМБр виступав у ролі передового загону. Бійці заходили у населений пункт, проводили зачистку, огляд місцевості, чекали, поки за ними закріплювалися підрозділи 30-ї ОМБр, і продовжували рух далі.

- Від нашої бригади було чотири групи. Ми їхали перші, закріплювались там. Коли ми приїжджали, то там майже вже нікого не було. Вони були або попереджені, або чуйка спрацьовувала. Це нам далось не з такими боями, як ми брали Георгіївку. Потім за нами закріплювалась на тих позиціях 30-та механізована бригада. А ми зачищали і виступали до наступного населеного пункту.

Микола Попович, солдат, 80 ОАЕМБр

Рейд у бік Антрациту, 5-7 серпня 2014 р.

- Планували до Червоної Поляни дійти за один день. Але коли дійшли до Крутлика, нас почали обстрілювати з мінометів. Неточно. Вони не були готові, що ми будемо просуватися, у них не було наших точних координат. Вони не могли людей контролювати. Ми трошки пороз'їжджалися по окраїнах села.

  Село брали під свою опіку, можна так сказати. Люди відразу до нас. Були, звичайно, люди, які негативно ставились. Ми, коли зачищали, то заходили в хати. Там флаги «Новоросії» були. Цих людей зразу шукали в селі. Вони тікали, ми їх знаходили. Деяких людей забирали відповідні органи. Вони казали, що це їм подарили. Багато всяких отмазок було.

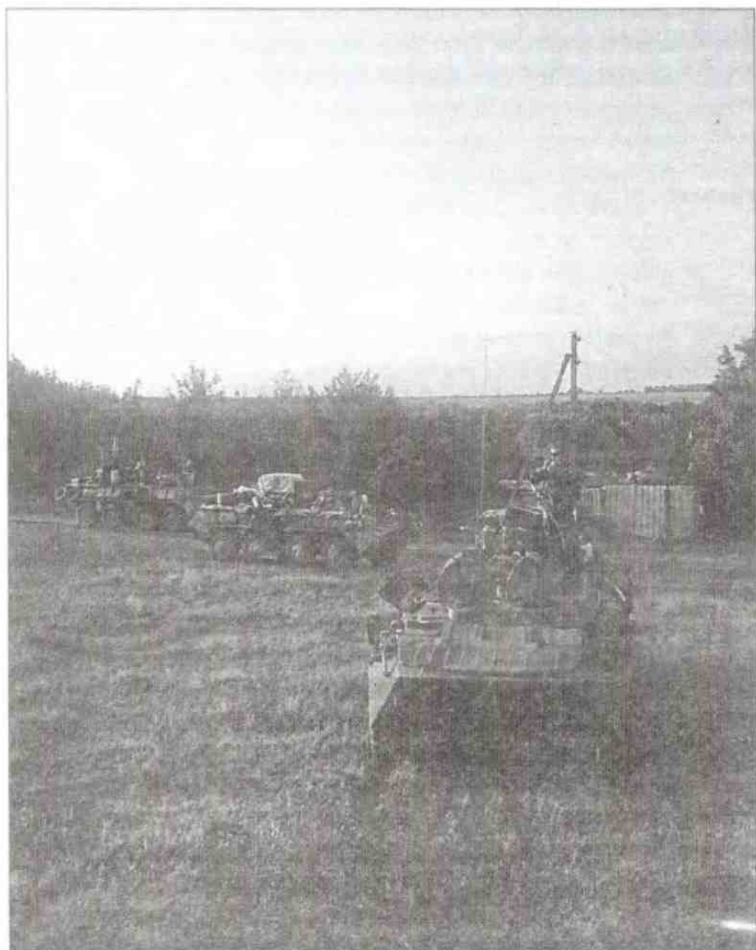
Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

До села Червона Поляна бійці заходили одночасно з двох боків: частина — із заходу, інша частина — зі сходу.

- За даними розвідки, у Червоній Поляні була трошки їхня оборона. І відразу там недалеко Антрацит був. На Антрациті зосереджене було їхнє дуже велике скупчення людей. І там блокпости були (теж за даними розвідки). Ми думали, що в Червоній Поляні буде трошки гаряче. І ми придумали заходити не по центральній дорозі, а полями, з огородів. Одна група пішла з західної, друга — зі східної. Я був на західній частині. Зайшовши в село, ми не відчули ніякого живого контакту. Але потім почався обстріл центральної дороги — саме коли ми заходили. І будинки, які знаходилися біля цієї дороги, постраждали, розбиті були.

  І потім ми зачищали село. Дійшли до цієї дороги. Там прибігла жіночка, і каже: «Хлопці, тут така трагедія...» В хаті одній хрестини були. І якраз снаряд попав. І дитина, мама тієї дитини, чоловік і ще хтось один — всі загинули, осталася тільки бабуся. І оце ж вона прибігла, каже: «Хлопці, відвезіть на цвинтар». І прийшлось отак допомагати людям, як можемо. Брали, витягували з-під завалів. Хата була зруйнована. Виходить, сіли за стіл — і відразу прилетіла. Погрузили і відвезли на цвинтар. Ну, ми яму не копали, просто привезли чотирьох чоловік. Отак помагали.

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

Рейд у бік Антрациту. С. Круглик під контролем підрозділів ЗСУ. Наступним на шляху буде с. Червона Поляна, 5 серпня 2014 р.

■ Там (у Червоній Поляні. — *ред.*), зі свідчень місцевого населення, сепаратисти вимагали в них гроші, забирали дорогоцінності, погрожували зброєю. Були такі випадки.

Сепаратисти хотіли поселитися, розміститися в місцевій школі. Дуже гарна школа там була, нова. Десь, напевно, перед війною вона чи тільки побудована була, чи шикарний капітальний ремонт пройшла. Місцеві жителі сказали,

що вони їх категорично туди не пускали, виступили всім населенням, якось умовили їх — переживали дуже, щоб не зазнала вона руйнувань.

Знайшли кілька місць їхніх (сепаратистів. — *ред.*) перебувань. Були знайдені боєприпаси: патрони різні, ручні гранати. Ми це одразу забирали. Вони в домівках розміщувались. Ми називали це «зачистка». Ми проходили навкруги і повинні були впевнитись, що нам немає ніякої загрози. Оскільки ми зі зброєю, також озброєні сепаратисти — в першу чергу ми для них мішень. Мирне населення — це мирне, загрози не становить здебільшого. Але все одно, коли проходиш будинок за будинком, кімнату за кімнатою, споруду за спорудою — ти розумієш, що за кожним поворотом тебе фактично може очікувати небезпека. І разом з тим потрібно бути дуже уважним, щоби не дай Бог ненароком не вистрілити в звичайну цивільну особу. Тому дуже уважно ходили. Були впевнені і злагоджені дії — цьому навчились.

І так будинок за будинком проходили ділянки, вулиця за вулицею. Уже село у нас під контролем. Все нормально. Рухаємося далі.

Богдан Дишко, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

Місцеве населення, як і в інших населених пунктах, по-різному ставилося до українських військових.

■ Одні підрозділи заходили з одної сторони, а інші — з іншої, все було тактично грамотно, з танками, і ми потім зупинялись по окраїнах села на ночівлю. То деякі (місцеві люди. — *ред.*) нам допомагали, деякі приносили продукти. Так, деякі негативно ставились, але ми були зворушені, що люди допомагають — це було дуже приємно нам.

Микола Тобейчик, солдат, 80 ОАЕМБр

■ Коли заходили в один двір, собака начала гавкати, кидатися, за ноги кусати. Потім собака в будку. Жінка з хати вибігла, вся в сльозах: «Вбивати прийшли». Думала, що ми застрелили її собаку. Кажемо: дивіться — жива-здорова. Вона не вірить. Розказує, що ви убивці, фашисти, прийшли нас вбивати. Там важко було навіть говорити з такими людьми.

Інші виходили, навіть з пляшкою молока: «Хлопці, візьміть, дякуємо, що ви прийшли». Різне населення було. Підходили, помагали.

З приводу сепаратистів місцеві в основному казали, що нікого не було, нікого не знаємо, таких у нас немає. Але було небагато таких людей, які говорили, що був сусід такий, але за два дні до вашого приходу втік. Казали, на кого звернуть увагу. В основному говорили, що нікого немає. Всі мирні, чого ви сюди приїхали. Навіть ті, що допомагали нам, було видно, що вони щось не договорюють, певну інформацію.

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

Після цього військовослужбовці висунулися у західному напрямку.

■ Там хуторки, можна сказати, маленькі села. Зайшли туди. Там хлопці перший раз мені сказали, що так, дійсно стріляв «Град» в їхньому селі. Село маленьке. Мирного населення чоловік напевно 50 буде. І от вийшов мужик там. Він сказав, що їздить на роботу в Антрацит і в них працювали «Гради». І дійсно, ми прийшли туди, а там було випалене таке місце. Там фермер був, то казав, що ні, в мене такого не може бути. Люди різні бували. Дуже мало таких, які правду говорили. Зайшли туди. Там нікого немає. Після того ми пішли в бік Антрациту. [...]

По дорозі були в одному дуже маленькому селі. Одна з родин нам допомогла. Вони кажуть: «Ми виїхали з Антрацита, тому що там безвладдя, один одного грабують. Ми закрили свою хату і виїхали в село, бо неможливо було там жити». Ми поспілкувалися. Вони нас нагодували. Ми їм теж дали продуктів, сухпаї. Дуже приємні люди. От трапляються такі люди. Коли вони самі, немає біля них оточення, яке буде казати, що ти проговорився, то вони кажуть правду. А люди, коли чують, що в них за спиною хтось стоїть, то вони мовчать. Бояться.

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

Сили противника у цій агломерації були надзвичайно високими. У Ровеньках (18 км від Антрациту) дислокував-

ся 2-й казачий батальйон, який на той момент мав у своєму розпорядженні більше десяти БМП-2, артилерію та понад 400 бойовиків (частина перебувала біля Луганська). Окрім гарнізонів у Красному Лучі та Антрациті (понад 200 бойовиків із кількома БТР-80, БМП-2 та мінометними батареями), у період з 6 по 8 серпня у цей район прибуло велике підкріплення зі складу елітного загону бойовиків «Лавина», куди були прикомандировані бійці ЗС РФ. Загін мав десять танків, чотири БМ-21 «Град», велику кількість БМП-2 та БТР-80. Кількість особового складу могла сягати200 бойовиків.

- Наскільки мені відомо, за даними розвідки, ми знали, що в Антрациті знаходиться дуже велика кількість особового складу незаконних збройних формувань, і тому Антрацит нашими силами та засобами ми не могли блокувати. Якби ми пішли в місто, тоді б опинилися просто в кільці противника, вони б ззаду нас закрили і виходу тоді б не було.

Ігор Штанько, лейтенант, 80 ОАЕМБр

- В Антрацит моя рота і я особисто не зайшли. Мені сказали працювать з інших боків. Ми залишилися в сусідньому селі (с. Лісне). Туди пішла третя рота. В Антрациті найбільше було угрупування. Вони знали, що ми виходим до них. І весь час відходили до Антрациту. Це було найбільше місто, де можна було заховатися від нас.

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

1-ша рота дійшла до с. Лісне, 3-тя рота — до с. Христофорівка. Після цього на ці позиції заступили підрозділи 30-ї ОМБр, а підрозділи 80-ї ОАЕМБр повернулися до Лутугиного на завод, де відновили боєздатність, провели перевірку особового складу, обслуговування, озброєння, заправили техніку.

НАШ КОМЕНТАР

Зважаючи на потужне угрупування противника у м. Антрацит та недостатню кількість українських сил, що висунулися в цьому напрямку, рішення командування щодо припинення цієї операції було логічним.

Лутугинський валковий комбінат, бійці 1 батальйону 80-ї ОАЕМБр після повернення з рейду до м. Антрацит, 7 серпня 2014 р.

Сама операція виглядала доволі зухвалою. Для наступу в цьому районі нам потрібно було пустити в дію більше механізованих і танкових з'єднань під прикриттям артилерії великого калібру. Тому командування все-таки прийняло правильне рішення припинити цю операцію. У Дмитрівці (15 км від Антрациту) та Сніжному (18 км від Антрациту) також знаходилася велика кількість бойовиків та їхньої техніки. На наш погляд, сили, які були задіяні для цієї операції, не впоралися би із поставленим завданням і понесли би великі втрати.

Полювання на волонтерів

Із загостренням бойових дій дедалі важче ставало не тільки військовим на фронті, а й волонтерам, особливо тим, що досі залишалися в окупованих містах і селах і якимось дивом продовжували допомагати бійцям. Цілі волонтерські загони та їхня безпрецедентна підтримка армії стала однією з несподіванок цієї війни для агресора.

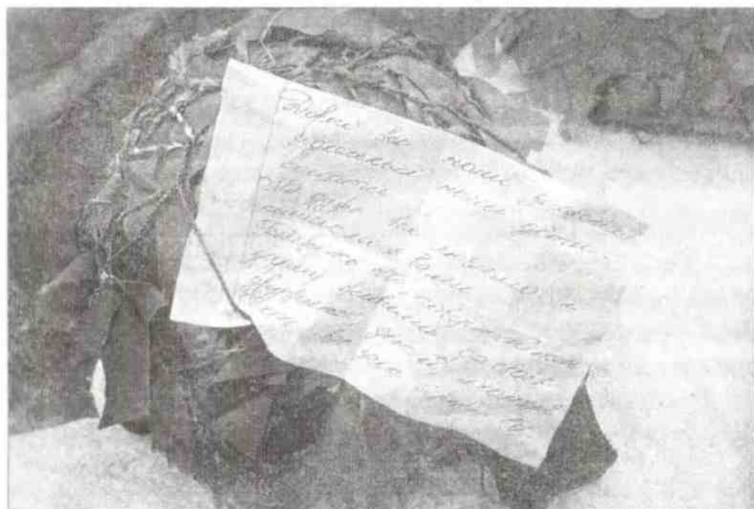
Військовослужбовці досі із вдячністю згадують місцевих, які допомагали їм у той час, як їхні односельчани вороже ставилися до українських воїнів.

- Місцеві жителі, я не можу сказати, що були погано налаштовані. Якраз на під'їзді до Георгіївки, ми їхали через якесь село, і виходили чоловіки, жінки місцеві. Те, що найбільше тоді мені врізалося, це коли жінка вийшла і всю нашу колону хрестила, проводжала, а чоловіки пожимали руку зі словами «Тримайтесь!» Місцеві говорили українською, російською тільки в місті, хтось у Щасті, але так, як і в нас — суржик.

Олексій Лозовий, старшина, 1 ОТБр

- Я не знаю, як вони ставилися до інших підрозділів, але до нас ставилися дуже гарно, дуже добре, допомагали нам. Це було і в Лутугиному, і в Червоній Поляні, в Успенці, Георгіївці — скільки ми з ними не спілкувалися, я не міг зрозуміти як в травні там могли проходити якісь «референдуми» в цій області. Звичайно, що були також і деякі нюанси, але в більшості населення іменно українську армію сприймало досить добре і допомагали.

Ігор Штанько, лейтенант, 80 ОАЕМБр

Лист українським воїнам зі словами підтримки від місцевих мешканців, 18 серпня 2014 р.

- Особливо важлива ця підтримка народна була на початку війни. Потрібно піднімати це питання, дуже велику увагу приділити волонтерам. Може, не завжди називаючи їхні імена, тих, які є вихідцями з Донбасу. Ми тут повинні наголосити, що українська армія встала з колін завдяки українському народу.

Тарас Личко, солдат, 80 ОАЕМБр

Тоді як українці в глибокому тилу могли безперешкодно допомагати війську, патріоти на Луганщині і Донеччині, роблячи це, йшли на свідомий ризик. У середині літа волонтер, що допомагав українській армії, став об'єктом справжнього полювання. У найкращому випадку його чекав підвал, у найгіршому — розстріл.

Утім, і тоді на Луганщині залишалися люди, які чи не щодня ризикуючи своєю безпекою та життям, не тільки возили провіант заблокованим українським підрозділам, але і надавали цінну інформацію щодо пересування противника поза межами аеропорту. Одним із них був луганчанин Олексій.

- Ничего не оставалось делать, нужно было понять, хочешь ты среди этого болота жить или не хочешь. Так и началась, скажем так, более плодотворная работа — на благо Родины. Причем из-за тех вещей, которыми я занимался, многих друзей у меня не стало. Зато появились новые знакомые. Тогда уже было опасно проявлять себя — кто ты, на чьей ты стороне.

  Будучи местным, начал собирать и передавать куда надо разведданные. Прежде всего по границе, потому что были знакомые, которые типа «возглавляли» границу «ЛНР» с Россией. Информация у меня была на опережение: когда, какая численность техники, людей заходит — наши хлопцы уже ждали. Кроме того, я передавал карты, где указывалась численность и дислокация российских подразделений.

  Знаю, и другие ребята тоже ездили на машинах через Изварино — снимали их колонны. Тогда уже нельзя было проявлять себя. Слишком много везде этой шушеры уже было.

  Потом пришел момент — где-то в середине июля — когда очень много колонн заходило. Я отдавал все на опережение — их уничтожали, разбивали артударами или авиауда-

рами. И они уже начали искать, они не могли понять — как это все происходит, как эти колонны на подходе уже уничтожают? Кто их сдает?..

Действовать надо было оперативно: узнал, видишь, что там-то, к примеру, двигается колонна, — и вот сейчас уже нужно звонить и говорить. Не когда-то, через какое-то время, а именно вот уже сейчас — в этот момент. А сепаратисты к тому времени уже давно контролировали вышки — все прослушивали. И вот представьте: я тут, в этом же квадрате, я звоню и говорю им координаты, а эти меня тут же вычисляют — где я нахожусь. То есть получается, сам себя выдаешь. Если бы, к примеру, на тот момент был Интернет, можно было бы по Интернету эти данные передавать. Но тогда уже были проблемы со связью — не хватало сигнала, из связи оставался только телефон.

И вот: только говоришь по телефону — ФСБ засекает, и в этот квадрат выдвигается группа — за тобой. Вот так я три раза выходил на связь, они меня засекали, пытались поймать — и три раза я от них уходил. Я понял, что надо совсем уходить, иначе они меня взяли бы.

Олексій Стафиняк, волонтер, доброволець, 80 ОАЕМБр

Зрештою, Олексій вирішив піти до Луганського аеропорту — так він став добровольцем 80-ї окремої аеромобільної бригади й отримав позивний «Сепар». Будучи місцевим, здебільшого займався розвідкою.

■ В середине июля я ушел добровольцем в аэропорт, чтобы обезопасить себя и быть дальше полезным. Меня там знали, знали, кто я. Меня военному делу учил полковник — он мне за несколько дней больше знаний дал, чем за пять лет в военном училище. Тактике боя меня обучал — палочка, обыкновенная земля, рисовал секторы обстрела и объяснял мне, как что нужно делать. Он же мне и придумал этот позывной, за который меня свои два раза чуть не шлёпнули, когда возвращался с разведки...

Сам я родом из села Переможное, поэтому район аэропорта я знал досконально — до бурьяна. Меня назначили проводником разведгруппы нашей «восьмидесятки», с восьмым полком спецназа тоже сотрудничали. И вглубь

противника ходил, и там, где отец в плену был, за полтора километра проходил, и ничего не мог сделать. Подходил к дому, к жене, но в дом не заходил...

Наше время было — ночь. Вылазки были каждую ночь. Я когда пришел, буквально там пару ночей поспал, а потом практически каждая ночь — вылазка. [...] Наше направление работы было с хлопцами из спецназа — Краснодон, Ровеньки. [...]

Ну, и чего греха таить. Я, бывало, даже ночью в Луганск — в центр города заходили. Тяжело до такой степени было: вот город, пустой — приходи и бери. «Авангард» (стадион), СБУ, ОГА, вот входы — вожу пацанов. Город пустой — а мы сделать ничего не можем...[...]

Знаете, бой и стрелкотня — это все понятная вещь. Меня в аэропорту поражало больше совсем другое. Бывало там такое бытовое — кто-то ругался иногда между собой. Но когда приходил приказ выходить на боевое задание, хлопцы становились монолитом. Обиды какие-то уходили в никуда. Это на моих глазах происходило — когда у молодых пацанов меняются взгляды. Когда поступает приказ, глаза у пацанов становятся до такой степени взрослые, что я чувствовал себя там, как в детском садике, хотя мне на тот момент было 32 года, в сентябре на операционном столе я отметил свои 33 года (Олексія було поранено 30 серпня. — *ред.*). А там какой средний возраст был? Там пацанята были. Вот это запомнилось: приказ — и они тут же становятся одним целым.

Олексій Стафиняк, волонтер, доброволець, 80 ОАЕМБр

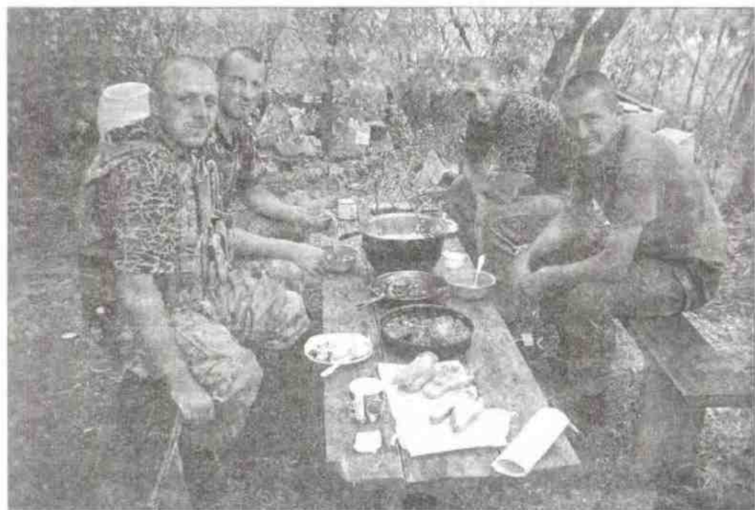
Батько Олексія Віктор, що жив у Переможному та на початку допомагав захисникам аеропорту їжею, так само підключився до збору розвідданих. Але це тривало недовго, бо у серпні на Луганщину зайшла велика кількість кадрових російських військових. Почалася справжня облава на волонтерів.

■ Я попал в плен 13 августа. У меня старший сын возил шахтеров. Сын звонит и говорит: «Кацапы заехали — п...ц». Говорит: знаю, где боеприпасы и где «Град» стоит, на дороге на Свердловку (м. Свердловськ Луганської облас-

ті. — *ред.*). Я это место знаю, там вся техника стоит. Дай нашим координаты, чтоб ударили по тому месту и все разбили». Я говорю: «Леша, кто мне поверит? Кто я такой?» Короче, вышли мы на самого Ковальчука. Тогда стали стрелять по нашим координатам и ввалили кацапам — и раз, и два. А сын возит шахтеров и все подмечает, где что стоит.[...]

И вот тогда у меня чуйка была, я сказал, что последний раз еду. Поехал посмотреть, стоят там на пяточке сепары или нет, хотел дать корректировку. Я еще тогда ездил на рынок, потому что в деревне три месяца ни соли, ни сахара. Привозил, что просили, и что получалось. Норма отпуска хлеба в Краснодоне была — полбулки в руки. А я привозил по 160 булок. И вот на блокпосту меня остановили — знали, что я всегда затаренный. Говорят: «Открой багажник». Увидели два блока сигарет и говорят: «Оставь бойцам» (в смысле, сепарам). Вижу — сигарет уже нету.

Так 13-го меня и хлопнули. И сразу спрашивают: «Где Леха?» Вычислили его по телефону, но он телефон выкинул, сказали ребята симку выкинуть, потому что знали, что и свои сдают.

Доброволець Олексій «Сепар» Стафиняк з бійцями 3 батальйону 80-ї ОАЕМБр на посту поблизу с. Переможне, 28 серпня 2014 р.

Арестовали за то, что кормил «укропов». Били страшно — как кота в мешке. Все болит сейчас на плохую погоду. Держали в плену россияне и кадыровцы.

Когда взяли меня на блокпосту, привезли на завод. Комендантом был Еремей Виктор Иванович, местный пес. Как только из машины вывели, руки заломали, он мне сразу зубы выбил. Я упал. Он меня знал. Повыбивали зубы, избили.

Спрашивает, куда его девать? Повели к стенке расстрела. Я смотрю — стенка вся пулями побита. Мешок надели на голову, на колени поставили. Я не дернулся. Подошел кадыровец, и четыре пули мне в ногу из травмата вплотную выстрелил. Хорошо, что пули в кость не попали. Потащили под лестницу, пристегнули наручниками. «К нему не подходить» — дали команду. Я полтора суток был с мешком на голове. Это просто ужасно — ничего не видно, дышать тяжело, руки не чувствую, раздели — был в одних трусах. Я уже боли не чувствовал...

Віктор Стафиняк, волонтер, с. Переможне

Місцеві «ополченці» виявляли до полонених найбільшу лють. Іноді хтось із російських солдатів виявляв милосердя і полегшував страждання бранців, втім, це траплялося нечасто.

■ Видел, как пленные копали асфальт. Это не только солдаты были, но и гражданские, с нарушением режима. Все копали ров и проходили через стенку расстрела. Ни воды, ни еды, ни сигарет. Все были в подвале, но отдельно от меня. Местные «ополченцы» ничего не давали и еще кричали, чтобы все бегом бегали, а если россиянин какой нормальный — то мог дать воды и сигарет, поесть. Все копали щели в асфальте и укрепляли бревнами.

Всех людей держали недолго — день-два-три — и набирали новых. Все были в трусах. Поэтому сказать не могу, кто это был — гражданские или военные. Я промерз насквозь за это время и ждал солнца все время.

С 13-го по 15-е никто не подходил. На второй день подошел солдатик. Россияне и кадыровцы были отдельно. Кадыровцы ходили свободно, а россияне нет. Всех, кто

в «ополчении», я их всех знал, никто из них ко мне не подошел. Подошел солдатик российский и сказал, что если ногу не лечить, то отрежут.

Я попросил перестегнуть наручники ниже, а то рук уже не чувствовал. Он перестегнул наручники мне. Руки отекли ужасно. Первую ночь ничего не помню, в шоке был. Солнце светило прямо в голову, а ночью холод ужасный, сквозняк. Солнце приходило после семи часов.

А потом подошел ко мне «ополченец» знакомый, Леха, и сказал: «Беги, я помогу, есть ключи от наручников и машина, беги». Сам был из уголовников, жил в Краснодоне. Я его спросил: «Что ты тут делаешь?» Ведь не мразь, мозги были. Санинструктор.

Віктор Стафиняк, волонтер, с. Переможне

Віктор не став утікати, бо у разі його затримання це означало вірну смерть. Як не дивно, на допомогу йому прийшов один із ватажків місцевих бойовиків.

■ Пришел он, говорю ему: «Там документы мои выкинули — подбери». Несет мою сумку — а мне же люди деньги дали на продукты, на бензин. Тысяч тридцать было в сумке денег. Деньги забрали все. Подходят два молодых россиянина и снимают наручники — я опять думал, меня на расстрел поведут сейчас. Руки связали мне и потом сказали подписать бумагу — что я с россиянами сотрудничал. Показали план. А Еремей говорит: «Я тебя видел, к тебе два джипа приезжали, там точно были из аэропорта кто-то, кто сдавал наших». Я же с сыном был. Видели, что Ковальчук ко мне приезжал. Наблюдали откуда-то за мной, может, с фермы — я так и не понял. У них точка была. Пиши, говорят, и будешь свободен. Те ребята были из ФСБ. Вывели меня за забор и сказали, что дают мне 20 минут, чтобы убежать, и если опять меня увидят, то тогда убьют.Через пять километров было кафе в каком-то поселке умирающем. Я туда побежал. Как зашел туда, а там россиян полно — когда они успели заехать, не знаю. Я оттуда — и в кусты. Как бежал — не помню. Выпустили меня утром, а попал я к родственникам в Краснодоне, они принимали сторону России. По пути

видел, как у террикона стоят четыре «Града» и обстреливают аэропорт, и САУ стреляют по аэропорту.

Віктор Стафиняк, волонтер, с. Переможне

Із неймовірними зусиллями Віктору за кілька днів удалося дістатися рідного Переможного. Майже усі населені пункти між Краснодоном і Переможним були під контролем російських військ та кадировської «піхоти» із Чечні. Кілька разів він був за крок від смерті, але місцеві люди допомогли йому сховатися і врешті дійти додому.

■ Приехал — село как мертвое. Вася мне сумку дал и сказал — убегай скорее, здесь по списку расстреливают. Он знал дорогу к солдатам, и мы в Лутугино в штаб на завод поехали на велосипеде. Мне дали балаклаву, чтобы лица не видели, там тоже могли сдать.

Доехали. Солдаты вывезли нас из Лутугино. Спасибо «айдаровцам». Вывозили семьи из Лутугино, кто помогал армии. Все меня называли «Дед». Приходили с котелками за едой, приносили яблоки, помидоры. И еду — все делились едой. Просили яблок, насобирали яблок и отвезли ребятам.

Віктор Стафиняк, волонтер, с. Переможне

У прилеглих до аеропорту селах бойовики, а також російські і чеченські військові проводили свою зачистку. Наразі нам не відома точна кількість місцевих мешканців, яких окупанти розстріляли або взяли в полон, однак відомо, що йдеться про десятки постраждалих сімей. На розправу їх видавали односельчани.

■ Если брать конкретно за помощью украинским солдатам, то пострадали семьи Кулиш, Стафиняк, Мадяк, Бочневич. Это в Переможном.

Конечно, хватало стукачей. Во-первых, люди и не скрывали свои убеждения, абсолютно никто не скрывал. Там было несколько людей, которые формировали списки, которые передавали на Первозвановку — там, где группировка «Одесса» была (окрема бригада особливого призначення «Одеса». — *ред.*). Вот они по этим спискам и заходили — и расстреливали, и мародёрили...

Олексій Стафиняк, волонтер, доброволець, 80 ОАЕМБр

- Мы знаем, что помогали разные семьи. Мы старались не рассказывать всем — понимали.

  Когда Вику расстреляли, мы были в шоке. Мы ж никакие не наводчики. Мы помогали едой, водой, сигаретами. Мы созванивались и договаривались, кто что может дать ребятам. Света не было, хлеба не было, газа не было. Напекли на костре лепешек, сделали из мангала печку, наварили бидон борща, картошки, арбузов и отвезли. Они просили соли, средства гигиены, вот такое. Вика тоже ездила на «Новую почту», привозила им тепловизоры, бронежилеты. Что им родители передавали. Мы вместе это делали.

  Нам повезло, нас Вика буквально вырвала оттуда, мы уехали. А у нее без предательства не обошлось. Она детей отправила во Львов и собиралась уезжать к ним во Львов в 11 часов. А утром, в 9 часов, к ним пришли и их расстреляли. На подвал не забирали — расстреляли сразу. Приехали не местные, приехали в камуфляже из штаба, из Первозвановки. А они как раз собирались. Дедушку с бабушкой прямо посреди двора расстреляли.Те вышли — и их тоже. Это потом соседи рассказали. Вика и ее муж Сергей. Баба Катя и дед Григорий. Вот их четверых и расстреляли прямо во дворе, как они были. Списки у них были, по списку приехали.

Мешканка с. Переможне, волонтер

Сумна доля чекала на багатьох людей, що не встигли покинути окуповану територію до початку полювання на волонтерів. Однією з найвідоміших історій стала загибель Олени Куліш, луганської радіоведучої, та її чоловіка Володимира Альохіна. До війни жінка займалася допомогою безпритульним тваринам, із початком боїв вона допомагала сусідам ховатися від обстрілів, а також — готувала їжу для військових у заблокованому Луганському аеропорту. Кілька разів подружжя возило харчі і воду захисникам летовища, через що і потрапили до «чорного списку» російських колаборантів. Чоловіка і жінку забрали озброєні бойовики вночі на очах у літнього батька Олени. Також вивезли їхнє майно: машини, телефони, комп'ютери. Рідні та друзі довго сподіва-

лися, що Олена та Володимир живі, продовжували пошуки. Лише майже через рік у полі було знайдено їхні тіла.

- Забрали Алену с мужем, и мы думали, что они живы. Не думали, что их расстреляют. Думали — ну, не звери же они. У Алены мама умерла только-только. Когда хоронили, такой обстрел был, что свечки дрожали и их сдувало. Маме должно было через пару дней быть сорок дней. И мы не знали даже, что их никуда не повезли, а вывезли на окраину деревни и расстреляли.

Мешканка с. Переможне, волонтер

7 травня 2016 року Олену Куліш та Володимира Альохіна було посмертно нагороджено орденом «Народний герой України».

Військовим також відомі випадки, коли бойовики розстрілювали місцевих мешканців після того, як наші війська відступали з тих територій.

- Настільки щиро люди це все віддавали. Ми бачили, що це майже останнє, що вони віддають. Люди приносили різне — прямо на позицію. Бабуся яблука якісь принесе, закрутки. Дуже багато приємних людей було. І на жаль, на тих територіях, які ми втратили вже, людей, які нам допомагали, потім розстрілювали. З Луганська волонтера розстріляли, в Георгіївці, Лутугиному. Там досить багато людей постраждало. Виводили і просто масово їх розстрілювали.

Віталій Кобрин, солдат, 80 ОАЕМБр

- Коли ми місяць стояли в Лутугиному, то нарощували агентурну розвідку. Дуже багато було і за Україну, і багато нам помагали, і багато працювали. І є такі дані, що коли ми вже звідти вийшли, коли зайшли росіяни туди, то там до сорока сімей розстріляно було. Дуже багато розстріляно було за те, що помагали Україні. У нас і нині там є знайомі, і досі зв'язок підтримуємо.

Позивний «Вікінг», старший сержант, 8 ОПСП

- В нас там (у Георгіївці. — *ред.*) був такий хлопчина, він нам на блокпост приносив воду. Там був такий віддале-

Мешканці с. Переможне Олена Куліш та Володимир Альохін, розстріляні бойовиками у серпні 2014 р.

ний блокпост, на якому ми мінялися тільки вночі, тому що вдень він дуже добре прострелювався і ходити неможливо було. Але дуже вигідна позиція, дуже багато території бачили — що де відбувалося. У ті дні була жара 44—45 градусів в тіні. І цей хлопчина (він сам сирота був, а ще й інвалід дитинства) серед білого дня приповзав, нам приносив воду. Ми потім, коли наші хлопці виходили, йому пропонували,

щоб він поїхав з нами. А він не хотів утратити свій будинок, який йому залишили родичі. Сепаратисти, коли зайшли і місцеві вказали на нього, що він нам носив воду, — ті суки його розстріляли.

Ще там був один дідок, який своєю помпою качав воду на все село, і ті гади його розстріляли. Тому що в тому числі воду і ми получали з того джерела — за це його розстріляли.

Хто здав їм всю інформацію по сім'ям, які допомагали, — ми знаємо, хто це зробив. Я маю надію, що я ще побуваю там, [щоб за них помститися].

Руслан Коваль, молодший сержант, батальйон «Шторм»

Висота на Красному

З кінця липня Луганськ було майже повністю оточено. На той момент здавалося, що місто можливо звільнити за умови підсилення угрупування ЗСУ у цьому районі.

■ [Луганськ] практично був уже звільнений. Все керівництво «ЛНР» покинуло Луганськ ще у кінці липня. Управляли десь із району Краснодона. Залишились там тільки підрозділи десь на околицях, в яких боєприпасів вже практично не було. Ми не відчували цього турбуючого вогню, тоді як раніше нас постійно обстрілювали. А коли ми перекрили їм «дихалку», шляхи постачання, в них одна траса залишилась: Луганськ—Краснодон.

Нам треба було б трошки часу, щоб розібратися, де закріпитися, доукомплектуватися, довезти боєприпаси. Або тримати оборону по південній околиці Луганська і тримати Луганськ, відновлювати підрозділи, нарощувати зусилля. Після цього можна було б щось робити далі. Але без цього ми практично були виснажені. Я це знаю по своїх підрозділах: підрозділи 80-ї бригади кидали всюди. По-перше, ми були обстріляні. По-друге, довгий проміжок часу ми виконували бойові завдання, починаючи від Слов'янська і закінчуючи бойовими діями під Луганськом. Практично кожен населений пункт звільняли. Підсилювали нас

підрозділи 24-ї бригади, «Айдар». Але в основі штурмових підрозділів на луганському напрямку були підрозділи 80-ї бригади — штурмували, звільняли населені пункти. Далі ставала піхота, утримувала їх. А було і таке, що займали ми і тут же утримували їх, бо не всі були готові до виконання бойових завдань.

Андрій Ковальчук, полковник, 80 ОАЕМБр

Перекрити так звану краснодонську трасу (траса міжнародного значення М04 Знам'янка — Ізварине), що пролягала через міста Перевальськ, Алчевськ, Луганськ, Молодогвардійськ, Краснодон та закінчувалася на контрольно-пропускному пункті «Ізварине» на кордоні з РФ, було стратегічно важливим завданням. Саме цією трасою до Луганська з Росії постачалося підкріплення для бойовиків — озброєння, боєприпаси, матеріально-технічні засоби і жива сила. Колони проходили у межах досяжності української артилерії, яка завдавала вантажам значної шкоди.

■ В одного зі старших офіцерів був знайомий в Краснодоні, так він набирав телефон і казав: «Шановні, там до вас поїхали». Наші вже на них чекали, і артилерія працювала дуже серйозно.

У нас була апаратура, яка показувала навіть вночі, коли йшли без фар. Ми бачили, що їде колона, знали, в якому квадраті знаходяться, і на карті були нанесені цілі. Вдавалося перекривати — перекривали, бувало, що артилерія била їх: тобто вони як їдуть, отак їх і цілили «важкими», вони там по полях розпускалися, і отак одиночні купки, одиночні машини проходили. Наприклад, пускають дев'ять машин, наші сім їх спалили по дорозі, дві із них ледве доїхали.

Олег Гільжинський, капітан, 80 ОАЕМБр

Контроль над селищем Новосвітлівка, селищем Хрящувате, висотами поблизу села Красне та села Новоганнівка мали б забезпечити українським військовим контроль над цією трасою та в результаті призвести до оперативного оточення Луганська, що створило б умови для звільнення міста.

■ Усі так думали, всі були налаштовані, що от-от ми їх додавимо. Кожен день, приходячи на нараду, дивилися на комп'ютері карту. І бачимо: Луганськ — от-от, уже майже оточений. Якщо б не втрутилася російська армія, взяли би...

Це вже коли зайшла перша і друга колона, оточення не було: Георгіївка була наша, потім пішов штурм інших населених пунктів — Новосвітлівка, Новоганнівка, Хрящувате, Комісарівка — це ми Луганськ вже взяли в кільце і зажали, в них «дихалка» була перекрита.[...] І нормально виходило, доки «гумконвой» не пішов...

Олег Гільжинський, капітан, 80 ОАЕМБр

13 серпня 3-тя рота 1-го батальйону 80-ї ОАЕМБр зайняла висоту над селом Красне. Завданням підрозділу було не допустити проходу колон з матеріальними засобами та бронетанкових колон противника до Новосвітлівки.

■ Колони ішли зверху на великій дальності. Що ми могли зробити? Ми могли своїми силами та засобами подавити цю колону противника, ми корегували вогонь нашої артилерії по збройних колонах противника. Знешкоджувати, звичайно, частково вдавалося, але багато колон доходило.

Ми знаходилися в чистому полі, була одна посадка, де можна було замаскувати техніку. Вони все ж пристрілялися до цієї посадки. Обстріли були із шахти «Самсонівка» і з самого населеного пункта Самсонівка, а також із залізничного переїзду постійно по нас працював «Град». Наша артилерія з аеропорту не могла дістати об'єкти противника. Зв'язок був дуже поганим, працювала система перехоплення противника, ми не завжди могли вийти на зв'язок із нашим штабом і віддати достовірні координати вчасно. Тобто коли ми виходили на зв'язок, установка противника вже налажувалась, і вони встигали міняти свої позиції.

Ігор Штанько, лейтенант, 80 ОАЕМБр

У районі села Красне противник сконцентрував 2—3 танки Т-64БВ, декілька БТР-80, БМП та міномети, що належали підрозділу «Витязь». Також вони були підсилені реактивною батареєю БМ-21 із загону «Тайфун». Там же перебувала й артилерійська батарея «Бобри», що складалася із п'яти 122-мм

Старший лейтенант І. Пасевич, загинув біля с. Красне 16 серпня 2014 р.

гаубиць Д-30. Після того, як українські військові відступили від кордону з РФ, бойовики передислокувалися ближче до Луганського аеропорту і сконцентрували свою увагу на силах ЗСУ біля Луганська.

16 серпня блокпост старшого лейтенанта Івана Пасевича було атаковано противником. Бійці 80-ї ОАЕМБр помітили два ворожі БТР-80 із піхотою позаду, що рухалися вздовж

посадки. Командир 3-ї роти капітан Вадим Сухаревський вийшов на зв'язок з мінометною батареєю 128-ї ОГПБр і передав координати цілей. За кілька хвилин мінометники поцілили у БТР і вони почали диміти, крім того, поруч у посадці потрапила під обстріл і загорілася автотехніка бойовиків.

Артилерія ворога завдала удару у відповідь. Один зі снарядів «Граду» влучив просто у бліндаж. За одну хвилину загинуло десятеро військових, зокрема, 24-річний командир Пасевич — він накрив собою бійця, який у результаті єдиний вижив. Серед загиблих також: старший солдат Владислав Муравйов, молодший сержант Олег Тюриков, солдат Тарас Кулєба, молодший сержант Ігор Добровольський, старший прапорщик Назар Пеприк, сержант Артур Лі, солдат Денис Мирчук, солдат Денис Часовий та сержант Роман Музика.

- О 22:03 я пішов відпочивати в окоп, мій сержант закричав: «Командир, «Гради»!» Я вибіг наверх і побачив дві пристрілочних ракети противника, вони ішли близько 16 кілометрів, тому що ракети виходили вже навісною траєкторією. Командир взводу, старший лейтенант Пасевич, вийшов на зв'язок, сказав нам: «В мене «трьохсоті», допоможіть!» Як тільки ми почали рухатись до позиції старшого лейтенанта Пасевича, відкрився вогонь — ішла повна касета «Граду» по їхній позиції. З нового залпу ворог попав їм у траншею, це була відкрита, неперекрита щілина. Там одночасно загинуло дев'ятеро наших військових і один танкіст 1-ї танкової бригади. Вони близько стояли, після першого розриву ракети танкіст підбіг до наших на допомогу і вже за другим залпом загинув з ними в одній щілині.

Ігор Штанько, лейтенант, 80 ОАЕМБр

- Вони заступили в нічний наряд. Пасевич прийняв рішення, що два рази в один окоп снаряд не попадає, і вони перескочили в нього. А виявилося, що били по тих самих точках...

  У бою ти відповідаєш за себе і того, хто поруч. Тоді «Град» прилетів прямо в окоп, а Пасевич собою накрив одного хлопця, Петра Бавтра, і той вижив. Ще їздить в інвалідному візочку, але вже стає на ноги.

Коли ми дізналися про загибель хлопців і старшого лейтенанта Пасевича — для нас це була найстрашніша звістка... Він нас повністю підтримував, замінив нам батька в усіх смислах цього слова. Це була людина з великої літери.

Микола Попович, солдат, 80 ОАЕМБр

■ Дуже всі відважні, хороші хлопці були. Для нас багатьох була психологічна травма, тому що це були наші хлопці – хтось разом підписав контракт, хтось розділяв, вже будучи в аеропорту, ковток води. Дуже було боляче, коли за один день дев'ятеро чоловік одночасно гинуть...

Тарас Личко, солдат, 80 ОАЕМБр

Наступного дня командир 3-ї роти В. Сухаревський разом з трьома іншими бійцями вирушили на захоплення ще однієї з панівних висот. Група рухалася вздовж посадки і одразу,тільки-но вони зайняли позицію, командир роти помітив ворожу розвідувальну групу у складі сімох бойовиків. Українські десантники відкрили вогонь, і вся ворожа ДРГ була ліквідована. Після цього підрозділ покинув висоту, втім, без утрат.

■ Після десяти годин від того, як загинув старший лейтенант Пасевич, цілу ніч по нас працювала ворожа артилерія. Вже на наступний день знали, що ще одна ніч... Вони до нас пристрілялися, скорегували свій вогонь, але завдяки діям нашої артилерії в цю ніч вони відступили. Тому що почали працювати наші реактивні системи залпового вогню. Тоді ворог приблизно о другій годині ночі припинив обстріл нашої позиції. Ми дочекались ранку.

Командир роти пішов проводити рекогносцировку місцевості по маршруту, яким можна було би вивести підрозділ. В цей час вони з бійцем з позивним«Патріот» зустрілися з ДРГ противника, командир роти був поранений, ми не відступали. Завдяки швидким діям нашого підрозділу ми відбили атаку цієї ДРГ. Атака була проведена з густої лісопосадки, тобто там були такі тропи, що ми не почали обстрілювання противника, адже побоювалися, що вони

Бійці 3 роти 1 батальйону 80-ї ОАЕМБр, серед них Ігор Добровольский і Тарас Кулєба, які загинули біля с. Красне 16 серпня 2014 р.

могли залишити після себе розтяжки, протипіхотні міни, а нам не хотілось нести втрати свого особового складу. Ми всі зібрались і виїхали в аеропорт.

Слід зазначити, що вже після 15 серпня це була повномасштабна війна, я не можну це назвати АТО.

Ігор Штанько, лейтенант, 80 ОАЕМБр

Того ж дня, 17 серпня, рано-вранці в небі в районі Краснодону було збито український винищувач МиГ-29 114-ї бригади тактичної авіації з Івано-Франківська. Очевидно, що літак було збито професіоналами із застосуванням спеціальної техніки.

- 17 серпня о 5:30 я почув підхід наших винищувачів — їх підійшло дві пари. Першими ішли літаки-бомбардувальники МиГ-125, а за нимиМиГ-29 для прикриття. Вони працювали по наших координатах, звідки ми виявляли вогонь артилерії противника. Перший МиГ-125 відпрацював точно в ціль, після відпрацювання об'єкта пішов на віраж уверх. Другий МиГ-29 пішов за ним і з протизенітного ракетного комплекса був збитий з шахти «Самсонівка». Ракета пішла йому на хід, пілот катапультувався.

Не може простий працівник шахти взяти десь ПЗРК і зробити точний вистріл. Там треба вичекати секунди, це не проста зброя, з якої можна легко вистрілити. Там потрібно охолодити головку ракети, навести на ціль, дочекатися спрацювання лампи захвату цілі, аж потім здійснити постріл.

Ігор Штанько, лейтенант, 80 ОАЕМБр

Так падіння винищувача запам'ятав очевидець з батальйону «Айдар»:

- А ракета прилетела точно оттуда, со стороны России. Не с земли она поднималась вверх, а по горизонтали она с востока прилетела в этот самолет. Чтобы понятно было: прямая видимость в светлое время суток в солнечный день — это более 20 км. То есть я этот самолет вижу. Значит, можно предположить, что он был в пределах 20 км от меня. Ну, сколько там, 10 тысяч метров над землей плюс еще косой угол. А если ракета прилетает горизонтально, и со стороны востока, а не с земли. Понятно, что она выпущена с другого самолета, а не с земли. Иначе мы бы видели совсем другую траекторию этой ракеты. И я видел, как этот самолет падал. Жуткое, неприятнейшее зрелище беспомощности, и скрипишь зубами от этого всего. И ничего сделать не можешь...

Позивний «Лектор», прапорщик, батальйон «Айдар»

На щастя, пілот устиг катапультуватися і приземлився на ворожій території. У тилу ворога пілот пробув сім діб, намагаючись сховатися від пошукових груп противника. На сьомий день він вийшов на територію, контрольовану українськими військами. Його знайшли бійці 8-го ОПСП та 3-ї роти 1-го батальйону 80-ї ОАЕМБр, групи яких на той момент об'єдналися.

- Тоді моя група на чолі з «Патріотом» і група восьмого полку вийшли на різні завдання, але при виконанні цих завдань на маршруті руху наші групи зустрілися і вирішили іти разом. Після опитування місцевого населення села Переможне ми знали, що воно є «сірою зоною» — тобто не

під нашим контролем і не під контролем сепаратистів. Ми розуміли: якщо ми вийдемо, то можемо вступити у вогневий контакт з противником. Адже за даними місцевого населення противник заїжджав у село, вони брали продукти харчування, паливо-мастильні матеріали у якогось фермера. Тому ми вирішили з командиром восьмого полку рухатись разом.

Так ми за селом Переможне знайшли пілота збитого літака. Перед підходом до заданої нам точки, де був пілот, моя група повністю зайняла кругове спостереження, тобто прикриття. Тоді як бійці групи восьмого полку вийшли на 600 м уперед і знайшли цього пілота, після чого повернулись назад до нас. І тоді ми разом пішли на наш пост.

Він виходив сам, його позивний був «Дєд». Як я вперше його побачив, я не повірив, що це пілот. Я почав його запитувати, де його збили, тому що це було на моїх очах, і я точно знав квадрат і в якій точці він падав. Ми з ним безпосередньо спілкувались.

У нього вже починались марення. Він був голодний, сім діб без їжі провів. Весь час він ішов, але коли його знайшли, то він лежав біля дерева. Сил іти однозначно в нього вже не було. Ми його забрали і повезли в аеропорт. З аеропорту група восьмого полку відвезла його у штаб сектора «А».

Ігор Штанько, лейтенант, 80 ОАЕМБр

НАШ КОМЕНТАР

Утримання висоти над с. Красне було надзвичайно важливим для українського командування. Можливість контролю над нею разом з ключовими населеними пунктами с. Хрящувате та с. Новосвітлівка кардинально міняло ситуацію в цьому районі — таким чином, українське угрупування практично повністю перерізало артерію бойовиків, по якій здійснювалося постачання боєприпасів, ППМ, техніки та живої сили. Безумовно, колони противника продовжували заходити на територію України, але багато з них були вже під вогневим контролем ЗСУ. Після втрати контролю над цією висотою зона контролю ЗСУ значно зменшилася, що, безумовно, зіграло на руку бойовикам.

Луганськ майже в кільці: звільнення Новосвітлівки

Того ж таки 13 серпня, коли українські бійці зайняли висоти в районі Красного, розпочалася одночасна операція зі штурму та звільнення селища Новосвітлівка та селища Хрящувате з метою остаточногоблокування краснодонської траси, позбавлення бойовиків російської допомоги та подальшого повного оточення Луганська.

1-й роті 1-го батальйону 80-ї ОАЕМБр надійшла команда висуватися на Новосвітлівку, 2-й роті — у район Хрящуватого. Десантників підтримували підрозділи 24-ї ОМБр, батальйону «Айдар», танки 1-ї ОТБр.

Як згадує тодішній виконуючий обов'язки командира 1-ї роти 1-го батальйону 80-ї ОАЕМБр старший лейтенант Юрій Руденко, на той момент військовослужбовці вже краще розумілися на ситуації і почали працювати більш професійно.

Будівля аеровокзалу станом на 6 серпня 2014 р.

- Тоді ми вже більш конкретно завдання знали. Вже нас збирали на наради. Почали приїжджати до нас полковники, генерали, розказувати, як виходити з ситуації, яка склалася, де що робиться. Після деяких не зовсім вдалих задач, в яких було багато помилок, ми вже зрозуміли, як нам треба працювати. Перед тим, як нас кудись відправляти, ми вже просили, щоб наперед нам чітко ставили задачу.

  Отже, поступила нам задача на Новосвітлівку. Не встигли ми виїхати з Георгіївки, як нас почали обстрілювати з міномета. Вони вже фахівці були. Точка була пристріляна. І попали в БТР наш. Повезло, що перший постріл попав біля БТР, пробило дах, він задимів. Після того хлопці збігли з БТР. І другий постріл прямо в БТР попав. Загорівся БТР, згорів.

  Коли заходили в Новосвітлівку, було тихо. Але нас там чекали. Нам показали дорогу, і ми поїхали по натоптаному, а потім звернули направо, побачили хати. Заїхали трошки не там, де всі заїжджали. Але нічого, по карті зорієнтувалися і виїхали там, де виходить окружна дорога Новосвітлівки.

  Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

Противник одразу розпочав обстріл — причому не самої колони, а в основному житлових будинків села.

- Зайшли ми на окружну. Нас вже, зрозуміло, «спалили». Рушили окружною. І почали нас обстрілювати з артилерії. Я зрозумів тоді, як пахне артилерія. Але неточно били — не по окружній, а били саме по хатах. Хати розліталися. Метрів в 400—300 — й били, били. Одна колона вже зайшла, а іншу вони повинні були накрити. І ти їдеш, а навкруги все вибухає. І ти розумієш, що назад вороття немає.

  Заїхавши туди, ми трошки заспокоїлися. Порозміщали техніку. Після того тихо було.

  Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

- Тоді як колона рухалася на Новосвітлівку, були також артобстріли. Коли наша колона заходила майже в Новосвітлівку, по дорозі дуже сильний артобстріл був. Там при дорозі зліва, трошки нижче, житлові будинки були Новосвітлівки.

. Вони настільки не хотіли нас туди пустити, що їм було неважливо, по кому валити. Це була російська артилерія. От ми їдемо по дорозі, назустріч стріляє артилерія, лягають снаряди. Було видно, як просто дома рівняють з землею, щоб не пропустити нашу колону. Ми думали, що не проїдемо. Але дали по газах — і прорвалися.

Визначилися, хто де, на яких позиціях. Мій екіпаж розташувався у домі культури, який знаходився на центральній дорозі.

Віталій Кобрин, солдат, 80 ОАЕМБр

У той же час підрозділи добровольчого батальйону «Айдар» рано-вранці 13 серпня висунулися у район проведення операції зі сторони Георгіївки. Близько 160 «айдарівців» проїхали через аеропорт, злітними смугами, потім полями, після чого розділилися на дві приблизно рівні колони: одна рушила на Новосвітлівку, інша — на Хрящувате.Батальйон мав завдання штурмувати і зачистити обидва населені пункти, після чого підрозділи Збройних сил мали заступити на їхнє місце і закріпитися там. Відповідно добровольці не мали техніки та озброєння, необхідного для тривалої оборони.

■ С утра кипиш по «Айдару» — все выезжаем на Новосветловку, каждому свои задачи. Задачей моей группы было сопровождать конвой до Новосветловки, завезти бойцам БК, провиант и все необходимое для удержания обороны. Почему? Потому что изначальная задача, поставленная «Айдару», была штурмовать и зачистить Новосветловку. То есть, пацаны пошли налегке, все со штурмовым, ничего для обороны у нас не было.

Вот после того, как мы поняли, что надо укрепиться в Новосветловке и держать оборону, тогда уже начали подтягивать что-то, что могло нам помочь в обороне. У нас тогда не было ни минометов, ни пушек, ничего. Самое тяжелое, что тогда у нас было, это были пулеметы «Утесы» (радянський 12,7-мм великокаліберний кулемет. — *ред.*). У нас была жесткая нехватка брони — не было ни БТР, ни БМП, мы ехали туда на джипах, на школьных автобусах, на простых грузовиках. Что только нашли — на том и добирались.

Бійці батальйону «Айдар» на блокпості у с. Весела Гора, початок серпня 2014 р.

После того, как мы прошли аэропорт, перед Новосветловкой сразу же попали под обстрел, нас там накрыло «Градом», но мы без потерь прошли до Новосветловки.

В Новосветловке, как идиоты, стали на главной площади и начали разгружаться. Там нам опять минами прилетело, потому что у сепаров как раз этот перекресток был пристрелянный. А мы же не военные — мы приехали: «Ай, рай, привет, пацаны!» А тут — как давай нас крыть...

Новосветловка на тот момент уже был полуразрушена (когда потом мы выходили оттуда, Новосветловки уже не было...). Когда мы пришли, то есть, когда заходили пацаны — первая группа — ни одного стекла не разбили по большому счету. Очень культурно зашли, у нас даже сильных боев при зачистке не было. Тем более мы зашли с задней стороны, а у них линия обороны была выстроена абсолютно в другую сторону. Мы зашли к ним в тыл, и Новосветловку взяли с минимальными потерями. Очень быстренько, очень красивенько мы взяли Новосветловку.

Ігор Карасик, солдат, батальйон «Айдар»

Інша група — айдарівці з «афганської» роти — прибули до Новосвітлівки пізніше у той же день, після того, як взяли участь у бою за Хрящувате.

- З Хрящуватого вирушили ми до своїх у Новосвітлівку. Хоча ділянка між Хрящуватим і Новосвітлівкою нами не контролювалась. І там був ще один блокпост. Він був нагорі, на схилі. Там стояла зброя навіть. Але вони чомусь нас не обстріляли.[...]

  І коли ми прибули у Новосвітлівку, відразу нас накрило. Спочатку мінометами, потім «Градом», потім знов «Градом», знов мінометами...

  Ми з тої точки, де був блокпост, почали відходити ближче до центру Новосвітлівки. Тому що той блокпост, на в`їзді в селище, вже був пристріляний. І ми спустилися аж до церкви і там закріпилися.

  Там ми поставили свій блок. Там само на дорозі стояв російський танк, підбитий нашими у перший день. І ми от фактично цей квадрат, це перехрестя тримали під контролем, роблячи вилазки постійно в різні напрямки.

  Був у нас вихід до будинків на горі, там, де я знайшов льожку корегувальника. Знайшовши це місце — чітко розуміли, що це росіяни. Тому що російські пайки, по-перше. По-друге, облаштовано правильно, по статуту, так би мовити.

Тимур Баротов, солдат, батальйон «Айдар»

Бійці 80-ї ОАЕМБр зайшли у центральну частину селища, зайняли позиції та розпочали зачистку. Вони також майже одразу знайшли докази присутності російських військовиків.

- Їздили, зачищали село. Нічого такого, агресивності не було. Але коли ми заїхали в будинок культури до них і побачили російські сухпаї, карабіни, форму, багато чого цікавого, то вже стало зрозуміло, що Росія по-любому тут є. Там, біля будинку культури, була парикмахерська, магазин — вони там розміщалися. Жили там, їли.

  Після того обстрілів таких не було. Чого не було? Бо вони конкретно не знали, де ми поставали.

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

На час проведення зачистки бійці просили місцевих мешканців перебувати не вдома, а в церкві, бо ворожі обстріли майже не вщухали.

■ [Когда мы зашли,] зачистка пошла: то есть это дом за домом, методически надо каждый сантиметр этой Новосветловки исследовать. Соответственно, надо мирное население отделить от сепаров. То есть, когда мы заходим в дом, говорим: «Люди, здравствуйте, пожалуйста, пройдите в церковь, пока мы ваши дома проверим, ваши огороды, подвалы». Не дай Бог, где-то кто-то из мирных под дурной выстрел попадет. А куда еще людей спрятать, когда кроет «Градами»? Мы-то рассчитывали, что русские не будут по церкви бить, что это самое безопасное место. А местные раздули кошмар: «Нас загнали в церковь, нас уложили мордой в землю, нас хотели сжечь, нас взрывали». Чего они там только про нас не говорили!

Сепары же, когда начался «кипиш», что «Айдар» зашел с задней стороны, они побросали все и тикали. И мы увидели, какой укрепрайон нас ждал, если бы мы пришли с другой стороны... Там были закопанные танчики, забетонированные окопы, то есть там такая линия обороны, что мы бы ее не прошли никогда в жизни. Я не знаю, какое количество у них было там солдат. Но когда они поняли, что мы уже с другой стороны Новосветловки, никого не осталось практически, легкое сопротивление. Там у них был командир снайперов, он на чердачке сидел. С пулемета покосили этот весь чердак, и мы взяли этого снайпера.

Ігор Карасик, солдат, батальйон «Айдар»

Ближніх чи вуличних боїв майже не відбувалося, проте одразу після відходу бойовиків почалися інтенсивні артилерійські обстріли. Ворог застосовував найважче озброєння, яке мав, аби у буквальному сенсі стерти Новосвітлівку з лиця землі. Таку саму тактику росіяни часто використовували під час чеченських кампаній та пізніше, під час масованого бомбардування території Сирії.

Українські бійці зазнали втрат.

Бійці 80-ї ОАЕМБр та 24 ОМБр у с. Новосвітлівка, серпень 2014 р.

- Сразу же после того, как сепары оттуда убежали, через полчаса начали разрушать Новосветловку всеми видами артиллерийского огня. Вплоть до того, что там и «Смерчи» прилетали, и «Ураганы», и даже фосфором нас крыло.

Я никогда не забуду первых четырех пацанов, которые погибли практически у меня на глазах — вот они до сих пор, эти две пары, мне снятся по ночам...

Когда мы ехали, со мной в грузовике ехали два парнишки, молодых, я даже не помню, как их зовут. Когда мы только разгрузились, им сразу же сказали идти на передний блокпост. И они вразвалочку себе шли на этот передний блокпост, потому что никто не знал, что там будет. Пока они шли к этому блокпосту, мина легла прямо возле них. Потом их собирали лопатами в мешки, вот этих пацанов. Мы только приехали, полчаса как не виделись, и вот — их уже собирают...

А следующих двоих — это когда фосфором накрыло. А крыло так сильно, что пацаны сидели в небольшом окопчике, сами вырыли на скорую руку. Судя по всему, им было так страшно, что они обнялись, прижались друг к другу — и в этот момент, видать, вот эта фосфорная кассета к ним

туда и прилетела. Их зажарило как кабанчиков, одежда сгорела. И вот они в обнимочку, в зажаренном состоянии, так и остались. Их вот так и вытягивали оттуда. Я не знаю, оторвали их друг от друга или нет, потому что я не выдержал этого зрелища, я ушел...

Две пары пацанов, которых до сих пор нельзя забыть. Это первых четыре смерти, которые я увидел на войне. Это первые два дняв Новосветловке.

Ігор Карасик, солдат, батальйон «Айдар»

Однак у перший день ще не всім бойовикам було відомо, що селище зайняли українські військові, тому на позиції за звичкою заїзджали ворожі автомобілі.

■ Їде якась машина звідти. [Я стою із танком.] Кажу: «Хлопці, наші там можуть бути?» — «Та ні, нікого там не може бути» — «Добре, я тоді направляю до вас». І їдуть бусик і камуфльована легковушка. Зупиняються. Я думаю: якби стріляли, я б зрозумів. Гаразд, будемо ловити. Вони під'їжджають, я показую — проїжджайте, вони думають: свої, танки, мабуть, російські. А там хлопці «айдарівці» із Західної України. Вони постійно між собою українською спілкувались, але тут почали російською. Зупиняють і виявили, що це сепаратисти, везли найманців з Омської області. Типу: «Ребята, мы торопимся, везем «двухсотых». Нужно вывезти в Россию». І тут ці видають: «Нет, я вас понимаю, но нужно все равно показать документы. Выйдете из машины, сейчас мы проверим — поедете дальше». Ці з Західної України — російською мовою! Ті показують: «Вот, я тороплюсь, я назначен комендатурой» (типу «польова комендатура» «ЛНР»). І вони: «Ну що, наші?» Автомати, вон з машини, мордою в асфальт! Запакували, документи, а воно ж заламіноване.

Часто грішать на «Айдар», що мирних жителів брали. Ні, складно взяти там мирних жителів, коли в нього папірчик з його фотографією заламінований. Тобто не в полі він його ламінував. Значить, людина вже чомусь і навіщось.

Стоїть на дорозі ця легковушка. І знову їде машина. Я кажу: «Може, краще залп?» — «Ні-ні, живі вони нам потрібні» — «Гаразд». Під'їжджає легковушка, також

Затримання бойовиків у с. Новосвітлівка, 13 серпня 2014 р.

квапляться, типу, ми тут возили якісь документи, щось таке... І виходить жіночка, із шкіряною сумочкою. Я собі думаю — блін, проти жінок якось... З чеченами гаразд, серби ті довбані, але жінки... І в результаті моє розчарування повністю себе оправдало. Типу: «Ми тут воду возили, ми мірниє-премірниє». Відкриваєм сумочку: ПМ, дві гранати в жіночій сумочці — прекрасно! Отакі мирні! В «айдарівців» був джип, місця мало, так усіх один на одного туди склали в купу і відвезли в центр села.

Таким чином, затримали десь двадцять осіб. Два пікапи навантажили і відправили. Це у перший день під вечір. Після першого дня, вони, виходить, схаменулися, що не їх там зовсім танки.

Олександр Іваненко, солдат, 1 ОТБр

■ Подъезжали, а мы брали их «теплыми». Они говорили: «Привет, мальчики, мы свои». Девочка одна ехала с парнем и с родителями кого-то из них. Парень, я помню, такой с косичкой был, молодой. Я дал пару выстрелов в воздух, чтоб они понимали, что тут не шутки. А он говорит: «Свои, пропускай!» И тычет мне ксиву штаба «ЛНР», по-моему,

главный айтишник, что-то такое. Ну, я ему: «Вилазь, курво, приїхав!» Он позеленел, она тоже побледнела. В общем, там взяли нормально.

Олег Панасенко, солдат, батальйон «Айдар»

Перша ніч у Новосвітлівці була гарячою. У результаті попадання керованої ракети, що була випущена з боку кордону з РФ, здетонував боєкомплект. Унаслідок потужного вибуху загинуло п'ятеро осіб, у тому числі командир 2-ї роти 1-го батальйону 24-ї ОМБр Валерій Бондаренко.

■ У першу ніч ми в домі культури лягли спати, у роздівалці. Може, поспали годинку чи дві. А вікно виходило на центральну вулицю. Нижче КШМ (командно-штабна машина) стояла. І десь вночі — від Будинку культури вверх ішла вулиця — з тої вулиці був вистріл, зверху. Може, то був танк. Влучило у ту КШМ, дуже сильний розрив був, у нас вибило вікно. Стіну проламав просто удар, будинок культури почав горіти. Мене посікло осколками. У людей паніка — само собою, ми не знаємо, що робиться... Працювала артилерія. Все було у вогні. Перша ніч була адська... [...]

Загинуло тоді п'ятеро чоловік, ще декілька було поранених — і з нашої бригади, і з 24-ї. З нашої бригади тоді загинув від того розриву лейтенант. Він був прикомандирований до першої роти, командир зенітно-ракетного взводу (старший лейтенант Назар Пасельский. — *ред.*).

Командир роти 24-ї бригади загинув. Ми вибігли на вулицю. Я бачив, як бійці 24-ї бригади його виносили. Він був десь коло машини, його дуже сильно поранило. Він задихнувся — пробило йому дуже сильно легені. На наших очах він помер від ран.

Віталій Кобрин, солдат, 80 ОАЕМБр

Наступного дня, 14 серпня, бойовики намагалися контратакувати Новосвітлівку та Хрящувате. На Новосвітлівку зі сторони Вишневого Долу виїхав ворожий танк Т-72Б, а також КрАЗ із зенітною установкою Зу-23-2 та загін піхоти. Члени цього незаконного збройного формування належали в основному до десантно-штурмовому батальйону бойовиків. В той день на півночі Новосвітлівки було знищено танк

Контрнаступ на с. Новосвітлівка, 14 серпня 2014 р.

противника, два БТР, захоплено КрАЗ та вбито понад 10 бойовиків. Також на півдні селища українські військові спалили БТР-82АМ, що належав розвідувальному батальйону 18-ї окремої мотострілецької бригади.

Одна з груп противника заблукала, вочевидь, проминувши поворот на Лутугине, і вийшла просто на позицію військовослужбовців 1-ї роти 1-го батальйону 80-ї ОАЕМБр.

- Це була година одинадцята дня. Мені доповіли, що рухається колона БТР в нашому напрямку з боку Краснодона. А зв'язок у нас був через раз, багато чого не договорювали. І ми не знали, чи то наші БТР, чи противника. Ми ще не зустрічали БТР противника отак, відкрито. І я сказав, щоб поки спостерігали. Вони доїхали за 300—400 метрів до нашого блокпоста і зупинилися. Вийшли три чоловіки. Помахали ручками. Ми махнули, щоб підійшов старший. Підійшов їхній старший лейтенант тоді, почали спілкуватися. І вони зрозуміли, що не туди попали. Вони їхали в сторону Луганська, думали, що там дорога спокійна. Почалась перестрілка. БТР почали від'їжджати. У цей час з нашого КПВТ був підбитий їхній БТР. Їхній старший лейтенант почав

тікати. Ну, і ми його «хлопнули», поки він тікав. Після цього колона почала відходити. Вони спустилися в яму. Сильно їх не видно було. І там ще один БТР злетів з дороги і, по ходу, теж згорів. Бо ми до нього не змогли підійти — то для людей було небезпечно. Після того приїхав туди наш танк і почав працювати. І одразу по нас полетіла відповідь з артилерії, з «Градів». І на тому все закінчилось.

Отже, дізналися, що це був старший лейтенант російської армії. Він коли підходив, сам представився. Після того, як його застрелили, знайшли в нього карти Лутугиного. По ходу, на Лутугине їхали. Форма в них була «берьозка», російська. БТР теж був російський. Нічого українського в них не було. Після цього вони, напевно, дізналися, що в нас є танки.

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

Відтак почалися більш серйозні обстріли з танків та ПТКР. Зокрема, на позиції висунулися два ворожих танки. Один з них з першого пострілу було підбито, а другий відійшов.

- Йшов танк. Дві БМП. На наші позиції йшли. Йшла піхота. Наш танкіст з 24-ї бригади, молодий хлопець, 24 роки, якому я сказав після бою: «Друже, я знімаю шляпу перед тобою». Зняв панаму. А він каже: «Діду, що ти хочеш? Я три роки в танчики граю в Інтернеті». Класично виїхав. Питань взагалі немає. Красиво. Першим пострілом підбив їхній танк.

Позивний «Бача», солдат, батальйон «Айдар»

Позиції противника знаходилися на вигідних висотах, які не в змозі були зайняти українські військові.

- В основном все удары были со стороны России, со стороны Краснодона. Там есть небольшая высотка, та, до которой мы не дошли. Если бы мы взяли эту высоту, до сих пор бы Новосветловка была наша. С этой высоты находился полностью вид на русскую границу. Это вот высота там, где нефтеперерабатывающий завод стоит, за Новосветловкой. На платформе завода стояли 120-мм минометы сепаров, которые крыли нас. А мы получили приказ не стрелять по

этому заводу, потому что он принадлежит какому-то российскому олигарху и застрахован в Украине. То есть, если мы его разнесем, Украина будет платить этому русскому олигарху. Поэтому нам сначала сказали не стрелять сюда — а оттуда мины летят и летят, летят и летят. Но мы, в конце концов, разозлились и постреляли туда. Вот. И все. И нет больше этого завода.

Ігор Карасик, солдат, батальйон «Айдар»

■ Новосвітлівка знаходиться в низині, і там зверху йде такий підйом. І на висоті там йде залізниця. Фактично зверху нас усіх перевірялиі контролювали. Якби до нас зайшли війська, і вони би закріпилися в Новосвітлівці, то ми разом з 80-ю та 24-ю бригадами, думаю, спланували б операцію таким чином, щоб вийти хоча би на дві точки контрольні, які проглядалися знизу, але в будь-який час ми могли контролювати знизу. Та водночас ми могли контролювати те, що там далі відбувається.

Тимур Баротов, солдат, батальйон «Айдар»

■ І почалися «розваги». Тільки почало темніти — почали прилітати міни. Міномет касетою стріляє, кілька мін одночасно. І воно лягає все ближче і ближче. [...] Поламали труби тими мінами, що прилітали, і ми відчули запах газу. Командир наказав не курити, щоб не рвонуло. Вони починають міни накидати, накидати, всі заховались. А яке найнадійніше місце? Танк. То нас троє під танком, і ще десяток піхатосів позалазили. Наші танки заглушені. Газ димить, темрява, починає холодати. Не дивлячись на те, що серпень, холодна ніч.

І тут чуємо: «рррр-р!» Танки! Швидко, хлопці, бігом! І моя машина виходить на Хрящувате, а інша виходить на Новоганнівку. Від російського кордону, кажуть, там десь танки. А коли зачищали населений пункт, там у сепарів на «КамАЗі» була ЗУ поставлена. Оскільки вона була вся побита, то її просто розтягнули, щоб вона займала місце на дорозі. І наші хлопці виїжджають — і один постріл по гусениці — і пішли два танки. Один постріл, другий, усе горить, палає, але щоб вони нас не обійшли, ми чекаємо

там, вони — там. Ці ж виїхали, по гусениці ляпнули раз, від'їхали, перезарядились і за десять секунд буквально хлоп — і під башту. Відлітає, піхоту почало посипати, і танк їхній інший тікає...

Олександр Іваненко, солдат, 1 ОТБр

■ Їхні танки — там два, наприклад, виїжджають на гірку і гуляють собі, їздять, катаються, стріляють куди-небудь. Наш танк виїжджає з-за укриття, а вони спеціально робили так, що їхні два танки виїжджають, гуляють, а один стоїть стоячим — і відразу пряме попадання. Одного танкіста снаряд по половинах розірвав. Знищили танки, тоді почали знищувати БМП, а після них перейшли на БТР, але ми їх вже ховали. В нас БТР два рази горів.

Ігор Герез, солдат, 80 ОАЕМБр

Планувалося, що «айдарівці» пробудуть у Новосвітлівці приблизно три дні, поки надійде підкріплення. Воно, перш за все було, необхідно для встановлення контролю над панівними висотами. Однак три дні минуло, а суттєвого підкріплення не прибуло. Таким чином, підрозділи добробату залишалися на позиціях упродовж двох тижнів — разом із підрозділами регулярних військ.

■ Ми мали три дні протриматися. На другий день ми чекали техніку (підкріплення). Її не було. 14-го - не було. 15-го — не було. 16 — не було. Здається, 17-го числа була спроба зайти тій нашій техніці. І зайшла. Здається, з 24-ї механізованої бригади прийшло кілька одиниць. І з них один танк було підбито. А танки були з 1-ї танкової. Танк буквально на в`їзді в саму Новосвітлівку підбили. Танкістів ми з нього витягли і надавали медичну допомогу. І танкіст розповів про те, скільки в них утрат цих танків — дуже велика кількість техніки була втрачена.

Усього за цей період у нас у Новосвітлівці перебувало чотири танки, але до кінця серпня фактично повністю в строю лишався саме цей танк, який підбив у перший день російський танк. Всі інші танки вийшли з ладу. [...]

Отже, ця техніка зайшла, і один танк тоді підбили. Але була атака на Луганський аеропорт, і частину цієї техніки,

С. Новосвітлівка, наслідки обстрілів, серпень 2014 р.

і ці війська, що до нас прийшли, їх зняли і забрали назад. Вони вийшли, і, відповідно, ми знову стали чекати того підкріплення, яке мало зайти. Бо нам треба було наступати далі, щоб вийти на висоти, з яких контролювався весь населений пункт.

Тимур Баротов, солдат, батальйон «Айдар»

■ Когда была взята Новосветловка, была налажена дорога от Луганского аэропорта до Новосветловки. Постоянно машины туда-сюда летали, БК нам привозили, продукты, привозили нам все, кроме подкрепления. «Держитесь, пацаны, — кричал Тимур (Тимур Баротов. — *ред.*). — Ни шагу назад, за нами — Москва». Я говорю: «Москва — не за нами, Москва — перед нами», что тоже весело было.

Ігор Карасик, солдат, батальйон «Айдар»

У більш спокійні години і дні бійці облаштовували свої позиції, налагоджували побут, харчувалися тим, що знаходили у частково зруйнованому селищі. За можливості їм також допомагали декотрі місцеві мешканці.

- В Новосветловке было оставлено много домов, и вся живность, что там была, они просто бегали по дороге, были ничейные. Был хороший выбор. Сегодня захотели свинью — зарезали свинью, которая мимо пробегала ничейная, потом курицу. Девушка там жила, молоко приносила. В магазине рядом, в который снаряд попал, муку нашли, яйца. Яйца у местных жителей покупали еще, лепили вареники.

Позивний «Сухой», солдат, 80 ОАЕМБр

- Еще при первом обстреле, когда мы заходили, пострадала электростанция — все остались без электричества. Вода была только у тех, у кого были генераторы. Скот выпускали на поля, потому что поить нечем было; куча была свиней побитых и коров погибших. Резали, отдавали нам мяса много, чтоб не пропадало. Меняли там молоко, творог на сигареты.

Олег Панасенко, солдат, батальйон «Айдар»

Однак з боку місцевих жителів українські військові відчували здебільшого негативне ставлення. Пов'язано це було передовсім із тим, що, коли перед тим селище утримували російські сили, життя було більш-менш спокійним. Коли ж зайшли українські бійці, одразу почалися потужні обстріли, що призводили до сильних руйнувань і жертв.

- Они не понимали, что их обстреливает НЕ украинская армия. Я к людям захожу, а они: «Когда вы перестанете по нам стрелять?» Я говорю: «Люди, вы что, с ума сошли? Я же тут, с вами. Ну, как я могу по себе стрелять?». «Нет, это вы лупите и все». Народ вообще слышать не хотел ничего. Зомби. Объясняешь им: «Вот я здесь, с тобой. Вот твой дом, а рядом — моя позиция. Ну, как ты думаешь, я вызываю огонь на себя, чтоб тебе огород разбомбить?» «Нет, это вы лупите. И все. Наши так не могут». Вот тебе и весь ответ был.

Ігор Карасик, солдат, батальйон «Айдар»

Через нищівні обстріли російської артилерії у селищі було надзвичайно багато поранених — як військових, так і цивільних. Медичну допомогу їм надавали українські са-

пінструктори, найбільш тяжких, а також поранених дітей доправляли до аеропорту.

- Коли я прибув до Новосвітлівки, наші війська вже там стояли, але у них взагалі не було військового медика. Моїх колег направили в Хрящувате, а мене — у Новосвітлівку. Я поїхав у будинок культури, у першу роту — до командира Руденка. І там я розвернув свій медпункт. Надавав пораненим загальну першу допомогу — вколював знеболювальні, робив перев'язки, обробляв опіки. Мені мої медики, які мене відправляли, казали: твоя задача надати першу медичну допомогу, щоб ти нічого не шив. Тобто ніяких важкий дій я не робив.[...]

  Поранені вже були. Їх відвозили в аеропорт, щоб евакуювати. Першими пораненими в мене були два танкісти, які обгоріли.Танкісти були не важкі — пантенолом їм обробив травми, перев'язку зробив. В тому будинку культури були якісь дрібні поранення — шрапнельні, в основному осколочні.

Андрій Кавф, фельдшер, 80 ОАЕМБр

- Найстрашніше почалося з моменту, коли наші почали брати Хрящувате і Новосвітлівку. Була маса поранених — «Айдар», «вісімдесятка». Було багато «двохсотих». Поранених евакуйовували, але вибирали плече доставки. Кого можна було, того зразу везли на Щастя. І кого вони бачили, що не зможуть довезти, того, звичайно, везли в аеропорт. Бо це був найближчий стабілізаційний пункт, де можна було надати адекватну медичну допомогу. І, відповідно, частково попадали до нас, частково йшли зразу на Щастя.

  В основному були мінно-вибухові травми, адже тактика російської армії приблизно така: спочатку руйнується все абсолютно, всі будівлі за допомогою артилерії, мінометів, всього, чого завгодно. А потім вже, коли нема за чим ховатись і коли все зруйновано, туди заходить піхота. І так от вони нас, скажемо так, намагалися викурити з Хрящуватого, Новосвітлівки. Практично зруйнували все до останнього. І тому багато було мінно-вибухових травм. За весь цей час ми зробили п'ять ампутацій кінцівок. Дуже багато було

проникаючих поранень. Надавали допомогу і цивільним. І дітки були, і дорослі.

Ростислав Іваник, полковник медичної служби

Як згадує полковник медичної служби Юрій Скуратівський, найскладнішим було надавати допомогу дітям і жінкам, які постраждали від бойових дій.

■ Найважче було надавати допомогу дітям. [...] Я, 46-річний хлоп, мужик, який вже прожив достатню кількість років, можу багато і знаю багато. Але діти, які дивляться тобі в очі і які не мають цього знати... Це було найважче таке питання, тому що до проблем з педіатрією я взагалі не був готовий. Я знаю, як лікувати дітей. Але не готовий був у моральному плані. Це був шок.

[І ще –] це жінки. Зовсім дикий випадок. З хлопами легше. У мене також є шалений досвід у наданні допомоги. Для мене не стоїть питання «що робити, як робити». Але жінки поранені, з відірваними кінцівками — я цього не розумію.

Цілий «Урал» привезли. Також місцеве населення. І привезли наші сім'ю. Чоловік, син і жінка. Сину сімнадцять років. Ми надаємо допомогу сину, а жінку зняли агонізуючою. Коли людина в критичному стані агонії, то вона вже вмирає, та жінка вмерла практично, у неї було так зване парадоксальне дихання. Коли ми зняли її з машини, вона вже не дихала, серце вже не билось — вона вже була в стані клінічної смерті. Ми більше години качали (відкачували. — *ред.*) її. Молода жінка — дві кінцівки нижні. Крововтрата несумісна із життям, а поруч надаємо допомогу її сину. Він поранений в ногу. Уявляєте, як ця дитина бачить, як її матір хоронять, вірніше, не можуть оживити. Ми зробили все можливе. [...] Ми її завернули в одіяло і віддали чоловіку. Потрібно було бачити його очі, коли ми закривали борт. Тоді мене наче током ударило. Він обняв її так, наверху... Це просто жахи. Які в нього думки були, це тільки йому відомо. [...]

Діти, жінки — чому? Нащо це все?..

Юрій Скуратівський, полковник медичної служби

У той же час військові, які утримували «дорогу життя», також надавали першу медичну допомогу мирним мешкан-

Надання допомоги п'ятирічній дитині з опіками, серпень 2014 р.

цям, які страждали від потужних обстрілів населених пунктів з боку бойовиків. Місцеві у свою чергу чим могли допомагали військовим.

- Багато там постраждало людей, яким я намагався надавати допомогу (Павло за фахом лікар-епідеміолог. — *ред.*). Хоча практично у всіх ситуаціях там були летальні випадки. Коли зі сторони Ювілейного (там трошки горна мєстность,

терикони) шурують міномети, спеціально направлені по населеному пункту. І самі люди бачать. І, звичайно, після цього обстрілу села Гайового, там одна людина приїжджає, каже, треба спасати того, того, того. Я тоді задав питання: «А чого ті люди не їдуть на Луганськ, у госпіталь?» То кажуть: «У Луганську немає до кого їхати». «Ополченіє», сепаратисти, вони їх даже не впускають у Луганськ. Це так зі слів місцевих було сказано. Отаке ставлення до своїх же людей.

Ми стояли на крайньому посту, між Веселою Тарасівкою і Гайовим, посередині. Дальше їхній блокпост. То люди ж бачать, хто стріляє, по кому стріляє, що стріляє.

Ті ж самі люди нам приносили овочі, картоплю, фрукти. В нас такого нічого не було. Були сухпаї, крупи, вермішель. Хліба ми не бачили взагалі. Хтось підвозив хліб, воду, овочі, фрукти, яблука були. Розказували нам ситуацію. [...]

Було — приходить дівчинка років чотирьох-п'яти. Каже: «Треба допомогти мамі, бо мамі дуже боляче». Ми хвилин за 15 прибігли, бо вони в самому кінці села жили. Бачу, така хатинка, залетіла міна з одної сторони, з другої впала, біля ніг. Мама лежить, накрита ковдрою. Я знімаю ковдру, вона у спортивних штанах. Знімаю, а вона наче мокра. Я спочатку не поняв. І коли я попитався торкнутися, то зрозумів, що осколками в неї весь низ посічений. Верх цілий, а низ посічений. І я розумію, що я вже нічого не зроблю. Вона вже жовта лежить. Ще дихає, без пам'яті. Дитина стоїть, плаче: «Спасіть маму!» А ти розумієш, що нічого ти не можеш. Даже якби тут операційна була, малоймовірно, що спасли б. Один з таких фрагментів, що не по собі було. Оце саме більше [вразило] , що свої — і по своїх же...

Павло Красноок, молодший сержант, 1 ОТБр

Медичну службу батальйону «Айдар» було розміщено на блокпосту, який знаходився між Новосвітлівкою та Хрящуватим.

■ Между нами и Хрящеватым был нулевой блокпост, позывной «Титан», недалеко от Хрящеватого. Потом была развилка, от нее направо была дорога на Новосветловку, налево — на Хрящеватое. И там после Хрящеватого виадук,

и это уже Луганск. Медслужба, пункт контрольного приема был как раз на перекрестке «Титан».

Был блиндаж медслужбовский, была площадка, нам повезло. Мы сразу же там обосновались для приема раненых. Нас было несколько человек: доктор Юра, Андрей «Док», Андрей Ткаченко, Маргарита Шиянова — операционная сестра, Андрей «Плохиш»; «Лаврентий Павлович Берия» — это позывной у него такой длинный, на самом деле Георгий Максимец (луганчанин), нарколог и я. Это состав медслужбы и еще водители. Маргарита «Марго» тоже из Луганска, другие — Винница, Полтава, Киев. А, еще был хирург-травматолог из Харькова Артур Кравченко, позывной «Травмат», поскольку травматолог.

Медпункт основной обосновался на «Титане», и дальше две бригады выдвинулись туда на перекресток, на Хрящеватое. На Новосветловку наши не ездили, оттуда привозили сами. [...] То, что было с 12 по 23 августа, это, по сути, все одним днем было. Ни дня, ни ночи у тебя нет, все это кружится, движется, вечно куда-то едешь, вечно какая-то пыль...

Позивний «Лектор», прапорщик медслужби батальйону «Айдар»

Після того як у Новосвітлівці лікаря батальйону «Айдар» було поранено, першу допомогу постраждалим надавав «айдарівець» Олег Панасенко, який мав досвід надання долікарської допомоги.

- У меня отец военный врач. Он меня учил бинтовать, я с детства как-то не боюсь ни крови, ни травм, поэтому пришлось применять себя в этом направлении. Последние несколько дней нашего пребывания в Новосветловке я оказывал первую помощь — и военным, и гражданским. В основном в здании церкви. Перевязки делал, бинтовал — все ранения осколочные были.

  Потом ко мне прибегали: «Где доктор, срочно доктора, где Олег?» Я хватал свои подсумки, страшно ужасно, потому что площадь пристреляли, сепары сидели тогда на нефтеперерабатывающем заводе — с него село было видно, прямой наводкой. Фактически наш дом, церковь, магазин — это фактически все вокруг площади, с памят-

ником Ленину по центру. [...] Вот я прибегал в церковь и бинтовал.

Например, принесли мужика без ноги. Ему оторвало фактически ногу — от коленного сустава вниз 20 см кожи оставалось. И скальпированные раны я там вымывал-вычищал, и в Луганский аэропорт отправляли. Там с осколочными, там почку, локоть — ну разное, куча всего...Точного количества раненных среди местных сказать не могу, но наверняка были десятки.

Олег Панасенко, солдат, батальйон «Айдар»

Пізніше, у двадцятих числах серпня, медслужба «Айдару» перемістилася до аеропорту і перебувала там до останнього тижня перед штурмом. Медики тісно співпрацювали одне з одним.

■ Є різні думки і почуття про «Айдар». Але про медиків «Айдару» в мене лише найкращі спогади. Ми приймали їхніх пацієнтів.[...] Це чудові, надзвичайно бойві хлопці та дівчата, які в «таблетку» могли покласти одночасно восьмеро чоловік. Причому «двохсотих» і «трьохсотих». Вони привозили до нас, бо знали, що ми їхня точка опори. Так, як і ті [медики], що сиділи в Лутугиному, були для нас також точкою опори. Тобто перед евакуацією була налагоджена робота чітко і послідовно.

У зв'язку з боями у Новосвітлівці та Хрящуватому ось ці всі поранені почали надходити. Велика кількість пішла цивільних, і «Айдар» відійшов. І ми тимчасово, десь на тиждень, об'єдналися (з медичною службою «Айдару». — *ред.*). Тобто в нас було значне посилення як медичного персоналу, так і сил та засобів. Самі теплі спогади про цих медиків. Тобто про колег з нашої 3-ї БТГр, про колег з «вісімдесятки» і про них.

Тоді якраз пішли важкопоранені і ще важчі. Кількість пацієнтів була до 60-ти в день. 40 у день, 20 у день. Це значна кількість. Це потрібно кожного перев'язати, кожному надати допомогу і відправити. Але справлялися. [...] А коли постійно велися обстріли, цілий день, і вони розтягувалися на годину, на дві... І в нас з'явилася така опція, як «ми не виходили на вулицю». Тобто пісяли в бутилки. Питання гі-

гієни різко обмежувалось. Але водопостачання ми все-таки забезпечили і надання допомоги. Тут робота просто інтенсифікувалася, медична складова інтенсифікувалася.

Юрій Скуратівський, полковникмедичної служби

Медикам особливо запам'ятався випадок, коли у бункері під час сильного обстрілу оперували «айдарівця» із позивним «Сивий», якого було поранено в районі Хрящуватого. Під рукою не було необхідного інструменту, і ампутацію ноги довелося здійснити за допомогою штик-ножа.

■ У нього (у «Сивого». — *ред.*) було відірване стегно з величезною крововтратою, роздробленням кістки, і нога дальше висіла на клапті. Тобто це ампутація — відрізання клаптя з ногою.[...] Клапоть відрізається, зупинка кровотечі. Джгути погано працювали, в нього була величезна крововтрата.

Свідомість у нього була потьмарена, тому що використовувалися знеболюючі препарати. [...] Зупинили кровотечу, кістка стирчить. Потрібно обробити кістку, а пилки лежать зовсім в іншому місці. Обстріл йде, а пилка лежить

Львівські та чернівецькі медики (Р. Іваник, А. Коренга, В. Пастернак) проводять операцію у бункері, серпень 2014 р.

в автомобілі, і метрів триста до неї під обстрілом, з пошуком пилки і всього іншого. Ніхто не піде під обстріл — це була б дурниця повна. І тому було прийнято рішення відрізати кістку, а краї кістки обробити штик-ножем. Нормально простерилізований штик-ніж десантника — кістка була оброблена. [...] Це був такий цікавий досвід.

Юрій Скуратівський, полковник медичної служби

Доброволець вижив, пізніше його було доправлено вертольотом до харківського військового шпиталю. Евакуйовували поранених і загиблих вертольотами із села Леніна, що поблизу м. Лутугине. У серпні вертольоти приземлялися щодня по кілька разів, вивозячи десятки поранених та загиблих до селища Побєда Новоайдарського району, де знаходився польовий госпіталь. Бійці 24-ї ОМБр охороняли вертольоти, авіанавідник капітан Олег Мордовець з 7-го окремого полку армійської авіації, який був прикомандирований до «залізної» бригади, відповідав за координацію польотів.

■ Я вызывал вертолеты, проводили погрузку, и их отправляли дальше. В Ленина была площадка, хорошее поле, и они туда садились. Когда это место уже обстреливалось, мы вывозили дальше, там был полевой аэродром, чуть подальше в нашу сторону. Всех раненых с района аэропорта, особенно срочных, тяжелых, вывозили к нам на Лутугино, на легковых, «Айдар» прошел через наши руки, «восьмидесятка». Транспортировали в основном на Победу. Кого стабилизировали, а кого перекидывали дальше. Более стабильных перевозили затем на Харьков.

Когда начались Новосветловка, Хрящеватое — начался наплыв раненных. Сколько людей эвакуировали — часто нельзя было посчитать. Ведь возили и погибших (а это нередко были просто фрагменты тел). Чаще всего брали 10 раненых и 5 погибших. И пленных передавали. Были дни, что и четыре вертолета не справлялись. [...]

С начмедом у меня были радиостанции, и он мне постоянно сообщал, например: «У меня 10 человек — 5 может сидеть, а 5 может только лежать». Советовался, можем ли мы их отправить машинами, или нужен вертолет, по-

Вертоліт, яким здійснювалася евакуація поранених і загиблих, с. Леніна, серпень 2014 р.

скольку счет идет уже на часы. Если можно было обойтись машиной, вызывали ее, поскольку если потеряем один вертолет — они уже сюда не полетят. Но если случай тяжелый — нужен вертолет, значит, вызываем помощь, я вызываю штаб, и сообщаю, к примеру: «У меня трое бегают, а четверо не бегают». Мне давали БТР, БМП, чтобы обеспечить безопасность, выезжали на точку, загружали борт, и возвращались.

Олег Мордовець, капітан, 7 ОПАА

Штурм Хрящуватого

З метою оточення Луганська одночасно із захопленням панівних висот над селом Красне і звільненням селища Новосвітлівка українські військовослужбовці проводили операцію із зачистки селища Хрящувате.

13 серпня друга частина колони «айдарівців» через аеропорт рушила у цей населений пункт. Таким «айдарівці» вперше побачили аеропорт.

Будівля аеровокзалу всередині станом на 13 серпня 2014 р.

- Тоді вже 60% аеропорту не було. Як заїжджати в аеропорт, то, щоб потрапити до терміналів, треба їхати по злітній смузі. На цей час злітна смуга була, як решето: багато воронок, металолому, кілька літаків зовсім розбомблених.

Цілий день пробули там і під вечір виїхали у Хрящувате. Ми перекривали трасу Краснодон — Луганськ. Це була остання магістраль — під'їзд до Луганська, який ще не був перекритий. З Жовтневого району ми перекрили, Георгіїв-

ка, Щастя, Металіст уже були перекриті. Ще залишалася розв'язка Луганськ — Краснодон.

Тарас Рудик, солдат, батальйон «Айдар»

- Вирушили з Луганського аеропорту, один раз колону обстріляли, а потім коли ми трошки не доїхали до краснодонської траси, у нас підірвалася на фугасі БМП, 1—2 людини сильно контужені, але всі живі, і ми вийшли безпосередньо вже на трасу краснодонську і рушили у бік Хрящуватого.

Антон Вальянос, солдат, батальйон «Айдар»

У Хрящувате добровольці заходили спільно з підрозділами 24-ї окремої механізованої бригади. Перед самим селищем з перехрестя вже можна було побачити напис «Луганськ». Підрозділи заходили з боєм і втратами, під сильними мінометними обстрілами вийшло закріпитися у селищі.

- Ми взяли його (селище. — *ред.*) відразу. Це було неочікувано для них, і фактично, коли ми його взяли, вони тільки після того почали рахувати, скільки нас, і контрудар готувати. Там були і місцеві, і російські війська. Коли ти бачиш російський танк, розумієш, що він укомплектований штатним екіпажем. Якщо штатний екіпаж, то звичайно, що він з Росії. А танків там було кілька.

Тимур Баротов, солдат, батальйон «Айдар»

При штурмі Хрящуватого загинув старший лейтенант Пилип «Філіп» Слободенюк — командир однієї з груп «айдарівців».

- Нам удалося взяти частину Хрящуватого. Неподалік Хрящуватого вдарив танк по нашій БМП, на якій їхав і командир «Філіп». Він загинув — це якраз перший день. Ми закріпилися в Хрящуватому, окопалися, тут же почала працювати артилерія, і ми під вогнем артилерії окопувались, закріплялися.

  Цікавий випадок запам'ятався. Під час штурму Хрящуватого, так вийшло, що наш підрозділ розсипався — хто де опинився, і ми з моїм товаришем Мішею побачили покинуту хату і вирішили там заночувати. На вулиці не хотілося спати. І тут прийшов Вітя, мій товариш, каже, що наша

БМП, яка підірвалася на фугасі по дорозі з ЛАП до с. Хрящувате, 13 серпня 2014 р.

позиція в «зєльонкє», я думаю: «Ну йолки-палки», кажу: «Ну да, раптом що, ми вночі прибіжимо, тут недалеко», він каже: «Ні, пошли в «зєльонку»». Прийшли в «зєльонку», а буквально через пару годин в ту хатинку, де ми заночували би, залетіло дві чи три міни, вона була зруйнована вщент...

Антон Вальянос, солдат, батальйон «Айдар»

На підкріплення мала прибути 2-га рота 1-го батальйону 80-ї ОАЕМБр на чолі з капітаном Павлом Ільцівим, яка через затримку в дорозі прибула до Хрящуватого наступного ранку.

■ Виїжджали ми всі з Георгіївки. Я мав завдання йти на Новосвітлівку, але потім плани трошки змінились і я вже мав закріпитися в Хрящуватому. Наша третя рота (1-го батальйону 80-ї ОАЕМБр. — *ред.*) вийшла раніше, зайняла оборону висот у районі Красного. Потім пішла наша 1-ша рота з 24-ю бригадою і взяли Новосвітлівку. Я мусив переночувати [у Георгіївці], тому що міномет (противника. — *ред.*) пристрілявся, по дорозі підбив крайній БТР першої роти, коли вони їхали, і ми шукали обхідні шляхи.

Павло Ільців, капітан, 80 ОАЕМБр

- Ми поїхали на Новосвітлівку, причому їхали такими селами, не знаю, як у фільмах жахів: там ні людей, нічого — будинки стоять, ніде нічого не світиться, чуть не перекотиполе якесь там. І ми чисто випадково переплутали повороти і поїхали не в той поворот, в який ми мали їхати. І ми тільки його проїжджаємо, десь через хвилину по тій дорозі відпрацьовує «Град». Тобто десь значить були їхні корегувальники. Тобто нам пощастило, що ми переплутали ті повороти.

  [У Новосвітлівці були] вже наші підрозділи, там точилися вуличні бої. А ми приїхали теж — не знаєш ні місцевості, абсолютно нічого не знаєш. Командир роти сказав нам бути тут, нікуди не висовуватися, чекати подальших вказівок. Тобто вже через декілька годин, ми так от посиділи, постійно обстріли, в радіостанції — нічого невідомо, хто де біжить, нічого ж не видно, а ми ж тоді хто в яких формах... То була ніч, кругом щось стріляє, горить...

  Тарас Крупач, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

  [У Новосвітлівці] Мене мав зустріти командир 2-ї роти 1-го батальйону 24-ї бригади Валерій Бондаренко. За 15 хвилин до своєї загибелі він ще виходив до мене на зв'язок. Тобто він мене мав зустріти, а я приїхав і взнав, що його вже немає. Та я розумів, що в мене є завдання, вранці я виїхав на підтримку 24-ї бригади і батальйону «Айдар» в Хрящувате.

  Коли ми приїхали в Хрящувате, то побачили, що там вже були бої. Стояв підбитий танк сепаратистів. «Айдар» поніс утрати, їхня БМП була підбита.

  Павло Ільців, капітан, 80 ОАЕМБр

Хоча селище було зайняте українськими військовими відносно легко, бойовики швидко оговталися. Танкова контратака на Хрящувате розпочалася 14 серпня близько 5-ї години ранку з боку Луганська. На Хрящувате наступало два танки, дві БМП-2 та два БТР-80. Танки Т-64БВ та БМП-2 належали батальйону «Заря», а БТР — групі швидкого реагування під командуванням «Бетмена». На броні їхав ворожий десант.

- Дуже добре пам'ятаю цей момент: ми з друзями копали окоп, приблизно о четвертій чи п'ятій ранку помітили над Луганськом зелену ракету сигнальну, подумали, що

Контрнаступ на с. Хрящувате, 14 серпня 2014 р.

це «не к добру» — буквально через півгодини почули, як заводяться танки. З передового загону я бачив два чи три, а хлопці, які були на іншій позиції, казали, що ще близько п'яти штук було.

Позиція мого підрозділу була в «зєльонкє». Хрящувате — це доволі таке нетипове село, воно тільки по один бік дороги. Позиція в нас була в «зєльонкє», і коли сепари наступали, то не очікували, що в «зєльонкє» хтось є. І от якраз хлопці з мого взводу головуючому танку всадили два постріли з «мух» йому під башню, в нього заклинило башню, і він почав відступати. Тоді виїхав один з наших танків і його добив. В цього танка почав детонувати боєкомплект, потім, коли вибухи закінчилися, ми підійшли і побачили, що там лежить тіло танкіста. Це був російський танк... Ми якимось чином вийшли на зв'язок з батьками цього танкіста, вони його шукали, тому що їм ніхто не повідомив, що з їхнім сином. Цьому танкісту я копав могилу. Сепар, не сепар — але ми ж культурні люди.

Цей безпосередній штурм, контратака, яка пішла на село наступного дня після штурму — тоді було гаряче.

Антон Вальянос, солдат, батальйон «Айдар»

У бою під Хрящуватим було знищено ворожий танк та близько 5—7 бойовиків.

- У перший день ми підбили один танк. На другий день ми один танк знищили. І потім вийшло так, що нас підбили — пів-танка було згорівшого. Це вже російська армія наступала.

  [Те, що нам протистоїть російська армія,] нам було вже зрозуміло десь, може, з початку липня. Ми як зачищали там міста, села — нам вже було ясно, що вже не з сепарами воюєм. Були і найомники, і [під кінець] був псковський десант.

  Іван Павлишин, солдат, 24 ОМБр

- У моїй роті було багато поранених, були загиблі. Ми підбили один їхній танк, було багато також загиблих з їхньої сторони. Як у нас були загиблі, то ми старалися вийти на переговори, щоб забрати тіла, а їхні тіла так і лежали на тій трасі три-чотири дні і нікому не були потрібні. Ми потім обливали їх бензином і спалювали, бо дуже сильно смерділи.

  Ми знаходили російські паспорти біля тіл убитих, але скоріш за все більша частина була найманцями.

  Тарас Рудик, солдат, батальйон «Айдар»

Бійці батальйону «Айдар» біля підбитого ворожого танка, 14 серпня 2014 р.

Хрящувате знаходилося у низині, а військовослужбовці не мали достатньої кількості сил і засобів, і займати його повністю було небезпечно, тож селище контролювалося українськими військовими лише частково.

- Ми прийняли рішення зачистити Хрящувате. Закріпились, але повністю село ми не контролювали, тому що це було небезпечно: в нас не було сил, і ми знаходились внизу. Село практично відсотків на 70 було зайнято нами, але всі панівні висоти були на їхній стороні. Ми організували оборону і спільно з 24-ю бригадою і батальйоном «Айдар» утримували Хрящувате.

Павло Ільців, капітан, 80 ОАЕМБр

- Блокпост ми не ставили, просто стояли по обидві сторони дороги. Село до кінця не було зачищене. [...] Ми півсела тримали. За селом була висота, кожного дня прилітали міни. З нами там були два міномети 51-ї бригади (51-ша окрема гвардійська механізована бригада. — *ред.*). Це все, чим ми відбивалися. Решта — тільки стрілецька зброя. Коли приїхали десантники, то в них на БТР стояли КПВТ.

  Перекурити нам давали максимум півгодини — то міни, то «Гради», то танк виїжджав і прямо по нас бив. Били зі сторони Луганська.

Тарас Рудик, солдат, батальйон «Айдар»

- Ми йшли вже на такі великі відстані на морально-вольових якостях, ми вже відчували, що можлива перемога поруч. Динаміка була позитивна, можна сказати, по всіх фронтах, ми йшли до кордону, Луганськ, можна сказати, в кільці був.

  Половину Хрящуватого ми здали — нам просто не вистачало людей, ми закріпилися і все. Постійно ж «утюжили» наші позиції. [...] Постійно стріляли з кордону, і так ми в тому Хрящуватому сиділи, терпіли то все, чекали, що ось-ось прийде підкріплення...

Тарас Крупач, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

У наступні дні подальших спроб контрнаступу з боку противника не спостерігалося, проте селище, так само

як і Новосвітлівка, щодня зазнавало масованих обстрілів. 16 серпня рота десантників понесла перші втрати.

■ 16 серпня моя рота втратила першого бійця. Загинув від розриву снаряду в безпосередній близькості один молодий (дев'ятнадцятирічний. — *ред.*) боєць з мого підрозділу, солдат. Дуже розумний був, начитаний. Його звали Олександр Філь. Його загибель теж трошки нас шокувала і разом з тим це додало певною мірою сил — не зупинятися і йти далі: звільнити наші землі від окупації, від загарбників. [...]

Стріляли вже набагато інтенсивніше, набагато частіше. Коли в Георгіївці ще вдень могли обстріляти півгодини-годину, потім кілька годин все спокійно, а вночі як з вечора почнуть, так і до самого світанку майже обстрілюють; то в Хрящуватому майже цілодобово були обстріли. Були такі моменти, «вікна», коли по кілька годин нічого не прилітає, все тихо і спокійно. Ми розуміли, що в цей час вони відправляли свої розвідгрупи, щоб десь там закріпитись, обстріляти, послабити наші сили, наші позиції.

Богдан Дишко, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

■ Обстановка в Хрящуватому спочатку не була напруженою. Але з кожним днем почала збільшуватися кількість обстрілів. По Новосвітлівці працював танковий батальйон — танки виїжджали, а по нас працювала артилерія російська, їхні самохідні артилерійські установки. Кожен день фактично по п'ять хат вони зносили — ті горіли.

Павло Ільців, капітан, 80 ОАЕМБр

Після перших боїв, а також упродовж усього перебування українських бійців у Хрящуватому була велика кількість поранених і загиблих.

■ Дуже багато поранених було з тих, хто штурмував саме Хрящувате.[...] Тільки в залишках нашого взводу — з дванадцяти людей ми втратили командира, одного бійця і четверо поранених. Я навіть не беруся називати кількість поранених — їх просто було багато. Кожного дня приїжджали і забирали поранених на аеропорт. [...]

Я не дуже вірив, що звідти вийду живим. Я навіть написав прощального листа мамі і сховав його в бронежилет, тому що шляхом нескладних, так би мовити, математичних розрахунків можна було зрозуміти, що якщо кожного дня гине по двоє-троє хлопців, черга врешті-решт дійде і до нас.

Антон Вальянос, солдат, батальйон «Айдар»

У бійців уже не було сумнівів, що їм протистоять кадрові російські війська.

■ В боях, коли уже забирали зброю на знищення в убитих сепаратистів — зброя була не вся українська. Там було багато зразків зброї російського виробництва. Зброя була сучасна. Не з радянського союзу, а виробництва здебільшого 90-х років, іноді початку 2000-х. Тобто була дуже помітна присутність і «допомога», як вони кажуть, «братського» народу. Зрозуміло, що там не весь народ такий — «в семье не без урода», як кажуть. Але забагато там «уродів». Просто до такого, як показує практика у світі, доходить, коли забагато таких «уродів» при владі якраз у тій країні. От вони і починають. [...]

Але ми також розуміли, що вони (росіяни) нечасто спочатку йшли так — «напрямую». Вони старались уникнути прямих контактів, прямих боїв. Десь здалеку артилерія здебільшого їхня працювала. [...]

Раніше, до війни, такого навіть подумати не могли [,що доведеться воювати з російськими десантниками]. Навіть багато хлопців в українських Збройних силах з російськими десантниками спілкувалися в соціальних мережах, переписувалися, вітали із святом, відео кидали, фотографії друг другу. А тут... А тут так вийшло.

Богдан Дишко, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

■ Вони несли втрати, кадрових вони забирали, не лишали тіла їхні. А отих всяких, оте «отреб'є», вони їх лишали, не забирали, навіть не виходили по радіостанції, щоб «давайте ми тіла заберемо». [...] Хотіли приховати свою присутність, хоча по радіостанції говорили відверто, хто вони і що вони.

Тарас Рудик, солдат, батальйон «Айдар»

Речі знищених під с. Хрящувате бойовиків, 14 серпня 2014 р.

Українські бійці також були свідками того, як «Град» бойовиків працював з однієї точки Луганська по іншій. У 2017 році в інтернеті зявилося відео, де колишній бойовик батальйону «Заря» Віталій Воротилін визнав, що бойовики цього з'єднання обстрілювали спальні райони Луганська, школи, базар і лікарню, видаючи це за обстріли української армії. За словами бойовика, обстріли відбува-

лися за наказом самого Ігоря Плотницького, тодішнього ватажка «ЛНР».

- Коли ми були в Хрящуватому, вночі ж видно, що звідки летить. І в одну ніч ми побачили, як з району Гострої Могили працює «Град». Я в Луганську вчився, місто дуже добре знаю, то хлопці мене питають: «Куди ж то він працює?», кажу: «Кудись у район Мирного». Зранку стало відомо, що «Град» з Луганська працював по Луганську.

Антон Вальянос, солдат, батальйон «Айдар»

Через бойові дії питання постачання води і продовольства загострювалося. Військові, як могли, допомагали нечисленним місцевим жителям, які ще залишалися в селищі.

- Місцеві жителі — так само відношення було і проукраїнське, їх було дуже мало, фактично решта всі повтікали або займали нейтралітет. [...] Багато було і поранених, і гинули люди. Наші медики надавали медичну допомогу. Там в селі скважини, колодязів не було, то, коли перебили світло, води не стало, і вся худоба, всі тварини без води там помирали.

Павло Ільців, капітан, 80 ОАЕМБр

- Місцеві люди там були дуже налякані, і в укриття вони укривались разом з нашими бійцями — в підвали споруд. Небагато я там місцевих бачив. Приблизно одна сім'я із п'яти. Може, навіть і менше. Назрівала в Хрящуватому проблема із водою також.

  Під тими обстрілами не всі колони цілими доїжджали до аеропорту. Не раз були і попадання снарядів по машинах, і згорали вони по дорозі. І поранення отримували люди, і гинули...

  Навіть колона, яку я супроводжував, ще як від Побєди — то багато ще продуктів ми везли саме для місцевого населення. Бо місцеві одразу засипали питаннями: «А коли буде хліб, коли будуть якісь крупи?» Ми розуміли людей і тому віддавали самі їм пайки. У нас завжди збиралось дуже багато галетів із сухпайків, та й тих же самих кон-

сервів. В нас були залишки продуктів, ми їх не викидали, а віддавали людям по можливості.

Богдан Дишко, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

- Мародерством ми не займалися, принаймні мій підрозділ. А в зруйнованих будинках, там, де нікого не було, доводилось ловити курок, гусей, качок, щоб приготувати на багатті, щоб нормально поїсти, тому що на сухпаях довго не протягнеш.

Антон Вальянос, солдат, батальйон «Айдар»

Через винищення селищ масованими артобстрілами російської артилерії з Новосвітлівки та Хрящуватого виїжджала велика кількість місцевого населення. Евакуація проводилася переважно тим же шляхом, що і вивезення поранених — через аеропорт.

- Ми допомагали місцевим, як могли. До нас приходили люди, казали, що в такій-то хаті поранені. Ми туди відправляли машину, їх забирали і відразу до лікарні, дивлячись, яка рана.

  Багато хто не хотів виїжджати. Нам помагали. Наприклад, напроти будинку культури була хатка. Ми завжди

Позиція «айдарівців» з групи «Філіпа» у посадці, 20 серпня 2014 р.

воду в них брали, потім прилетів туди снаряд. І там загинув той чоловік, що нам допомагав. Шкода мужика. Він нам допомагав і продукти давав. [...]

Надавали їм дорогу, щоб вони виїжджали на аеропорт. Багато хто боявся виїжджати. Бо спочатку думали, що ми їх будемо знищувати, бо ми «фашисти». А потім бачили, хто стріляє, що це по нас стріляють. То вони просили: «Хлопці, виведіть нас звідти». Ми їм організовували виїзди. В той час говорили, щоб вони збиралися в одному місці біля садка. Колону вишиковували; посадили одну людину, що знала дорогу. І цією дорогою виїжджали вони на аеропорт. Ну, а далі вже хто куди, як виходило.

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

18 серпня стався один із найбільших військових злочинів за період літньої кампанії 2014 року в російсько-українській війні. Терористи обстріляли колону з цивільними мешканцями Хрящуватого, які мали намір покинути село. Колона, що рухалася в бік аеропорту, складалася з вантажних машин та бусів, на них були білі прапори. Унаслідок обстрілу один з бусів був знищений: загинуло щонайменше 18 осіб, живими лишилося лише кілька людей.

■ [Ті, хто вижили, —] це була сім'я — жінка, чоловік, двоє дітей і їхній сусід. У чоловіка було поранення у трахею, його одразу відправили до аеропорту. І з ним ще одного чоловіка, у якого були порвані ноги. Дуже серйозні поранення. Ми не вірили, що він може вижити. У жінки були легкі опіки. В однієї дитини були на нозі поранення і вушко уламками порване, а в другої дитинки були опіки на пів-обличчя і плече. Мама цієї жінки згоріла заживо в машині під час обстрілу. Жінка з дітьми лишилися на ніч у Новосвітлівці. Вночі був потужний обстріл, і ця жінка, Ксенія, сильно постраждала.

Тимур Баротов, солдат, батальйон «Айдар»

■ Ксению, детей и соседа положили в соседней комнатке от меня на ночь. Ночью было прямое попадание «Града» в дом. Помню, под ногами только красные раскаленные угли и осколки были. И я босиком выходил. Там эти балки,

доски, гвозди, кирпичи... Я схватил автомат, пошел во двор. Проходя по коридору мимо них, услышал: «Ребенка надо спасать» — это сосед сказал. И я вышел, поставил автомат возле входа, вернулся, а он сидел на груде кирпича битого — стена дома упала и засыпала все по уровень кровати. Он держит ребенка, сидит на этом кирпиче с чумными глазами, девочку мне эту отдает, я ее беру, чтоб вынести. А он мне в спину говорит: «Вторая под мамой». Я поворачиваюсь, говорю: «Где?» А он мне показывает на волосы, из кирпича торчащие: «Вон там!»

Я возвращаюсь, держа ребенка на руках, хватаю автомат, прикладом бью по танку. Он прям к крыльцу подъехал, запараллелися с домом — под окна и спрятался. Вылазят танкисты: «Чего надо?» Я им даю ребенка и говорю: «За мной, там еще!» У меня забрали ребенка, пару человек со мной рванули, мы начинаем выкапывать маму, окопали ее по пояс, она без сознания... Она накрыла малую собой. Мы достали девочку вторую маленькую, ее вынесли, а потом выкопали мать. В соседнем доме был гараж, в котором был наш док Саня. Прибежали, принесли ее, она тяжелая была нереально. Впервые я почувствовал то, что человек, когда без сознания, он весит тонну. Мы ее занесли в гараж, а там как раз Сашка себя бинтовал, говорит: «Подожди, сейчас я закончу и ею займусь. Побудь с ней». И я ей там: «Ксюша, держись! Ксюша, то-то-то!», следил, чтобы она язык не проглотила. А она сопит, хрипит, глаза закатывает... Потом их всех погрузили и они уехали на аэропорт.[...] С Ксюшей я потом списался в Facebook, мы сейчас «френдуем». Все живы, здоровы.

Олег Панасенко, солдат, батальйон «Айдар»

Після звільнення селищ на мапі АТО на Луганщині з'явилася ще одна «дорога життя». Утім, на той час її скоріше можна було назвати «дорогою до пекла». Їздити по розтрощеній нищивними обстрілами дорозі з Новосвітлівки на Хрящувате, яка була у ворога як на долоні, погоджувалися одиниці з водіїв. Так само, як курсувати пробитою великими зусиллями «дорогою життя» до Луганського аеропорту. Старший лейтенант Віталій Коханюк з 3-го батальйону 80-ї ОАЕМБр

не тільки виконував обов'язки командира поста і кулеметника, але й був тим самим відчайдушним водієм, тож йому доводилося виконувати досить складні й ризиковані завдання.

- [Після звільнення Новосвітлівки і Хрящуватого] командир батальйону вийшов до мене на зв'язок, пам'ятаючи, що при прориві в аеропорт саме я добровільно сів за кермо (перевозив особовий склад, командира роти), і знаючи, що за два тижні має народжувати моя дружина (а я комбата до того просив, щоб мене відпустили на період пологів додому). Отож він вийшов на зв'язок і сказав, що така ситуація — хлопці не хочуть їхати, а треба поїхати в Лутугине з аеропорту і забрати боєприпаси, воду, пожитки хлопців з 80-ї бригади, що приїжджають до нас на підсилення, і потім ще на Новосвітлівку і Хрящувате. Комбат запропонував таку угоду: якщо я їду на Лутугине, забираю їх і відвожу на Новосвітлівку і Хрящувате, то він дасть мені можливість потім поїхати додому на пологи дружини. Я, звичайно, погодився.

  Я сів на тентований ЗІЛ-130, їхав порожній, без прикриття, мене супроводжував один БТР-80, який стояв на третьому посту — хлопці просто вивели мене через поля, бо з фарами їхати неможливо — вичислили б, а дороги як такої я не знав, звернув десь уліво-вправо — і ти потрапляєш до сепарів. Мене хлопці вивели з аеропорту до Георгіївки, сказали, як добратись до Лутугиного, і я поїхав на Лутугине, на завод за хлопцями з 80-ї львівської бригади, я вивозив їм документи, карти, які треба було передати командиру.

  Зустрівся там з командиром, передав їм пакет документів. Почекав ранку, загрузили мене продуктами харчування, водою, і вже разом з ними проривався назад в аеропорт. Доїхали до Георгіївки, перед поворотом направо в першу чергу поїхали БТР, я був усередині колони. І перший наш БТР, який виїхав на поле, накрили з мінометів. Дві міни впали на БТР. Всі хлопці вижили, ми поїхали, витягнули хлопців, повернулися в Георгіївку і до вечора стояли.

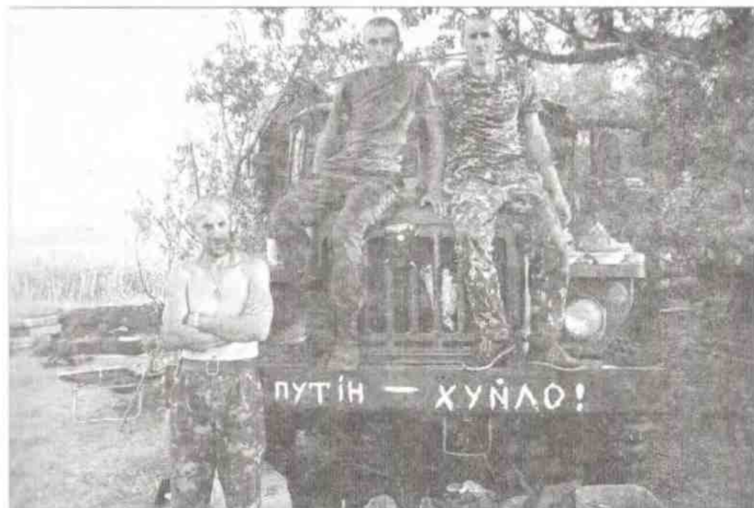
  Ми не розуміли: як ми тільки виїжджали з Георгіївки — нас вже починають крити. І потім вже стояли, дивились і знайшли місцевого жителя, який проживав у крайній хаті

від виїзду — він дзвонив по телефону і розповідав сепаратистам наші позиції, і нас швидко крили мінометом. Передали ми його тоді в потрібні руки. Потім ми висунулися вночі, у першій частині йшла колона БТР і машин, мене лишили в другій частині колони, де їхали три танки, їхав командир і їхав я на ЗІЛі.

Віталій Коханюк, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

В аеропорту група отримала наступне завдання — доставити продовольство і боєприпаси у Новосвітлівку та Хрящувате і забрати звідти поранених. По дорозі їм зустрілася машина без розпізнавальних знаків.

- Коли виїжджав з аеропорту, в мене не було ні карти, ні засобів зв'язку, ні прикриття, я просто їхав однією машиною.Єдине, що в мене було, — це автомат і прапор України, який був у бронежилеті завжди з собою на всякий випадок. І вже коли я їхав від аеропорту до Новосвітлівки, там був один великий каньйон, і, спускаючись зі сторони аеропорту, я побачив, як з другого пагорба спускався чи-то «Спринтер», чи то «Газель». Ми побачили один одного і зупинились. На наших машинах не було жодних розпіз-

Бійці 3 батальйону 80-ї ОАЕМБр, серпень 2014 р.

навальних знаків, і ці п'ять хвилин, що ми наближались один до одного, були вічністю. Помаленьку спускались, але коли я вже спустився ближче, я ризикнув — дістав прапор і показав у вікно... Вони почали рухатись бистріше і зупинились внизу. Це були «айдарівці», наші! Ще переговорили і посміялись друг над другом, побажали щасливої дороги і роз'їхались.

Віталій Коханюк, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

Однак на тому пригоди не закінчилися: по дорозі до Хрящуватого по машині почав стріляти ворожий танк.

■ У Носвосвітлівці я забрав двох поранених, поїхали на Хрящувате. І там була історія: ми проривались полями, вся територія десь 25 км (вона була підконтрольна нам, тому їхати було одне задоволення). Я виїхав з поля на асфальтовану дорогу, зупинився на виїзді і, побачивши підрозділ, під'їхав до них і спитав, де знаходиться «вісімдесятка». А жінка до мене біжить і махає, кричить: «Тікай звідти, бо стріляє танк!» Повернувши голову, справа я побачив танк, який повертав дуло на мене. Я сховався від того танку, здав назад. Але нам треба було прориватись на Хрящувате, бо хлопці довгий час там були без боєприпасів, трималися з останніх сил. Було прийняте рішення, що, незважаючи на той танчик, доведеться прориватись. Ми прорвались, і то була найжахливіша картина в житті, яку довелось бачити: вже заїжджаючи в село, ми бачили, як валялись запчастини від машин, частини людей різні, і на деревах висіли, і на землі валялись, доводилось їхати прямо по них, бо не було часу об'їжджати. Дорога в пекло...

Прибувши туди, я відвіз їм боєприпаси, якраз коли доїхав у Хрящувате, почався мінометний і танковий обстріл тих позицій, де ми знаходились. Буквально години дві ми лежали під шквальним обстрілом, під БТР, хлопці викопали яму, і ми там лежали.

Віталій Коханюк, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

Тільки-но обстріл закінчився, в атаку на Хрящувате пішли бойовики — довелося відкласти виїзд і допомогти хлопцям.

■ Підбіг до хлопців, спитав, чи є щось серйозніше, ніж автомат, сказали, що на правому фланзі окопу є «Утьос» (12,7-мм великокаліберний кулемет — *ред.*). Я сказав: «О, це мій кулеметік — я це люблю!» Я зайняв позицію за «Утьосом», ми трішки пояснили тим хлопцям, які на нас наступали, що вони зробили помилку... Таким чином, відбили наступ противника. Після цього я сів у машину і прориваючись назад під тим самим мінометним обстрілом, повернувся в аеропорт.

Коли перебував в аеропорту, враження складалось, що ти в пеклі, що твоє життя щосекунди може закінчитись. А вернувшись звідти (з Хрящуватого. — *ред.*), я відчував полегшення, бо там, на передку, було дійсно ще жаркіше. В аеропорту ти принаймні відчуваєш себе захищеним по периметру, тому що хлопці там (в Хрящуватому. — *ред.*) сиділи в одній точці, і всі дороги були перекриті, і вся територія прострілювалась, і захисту не було ніякого. [...]

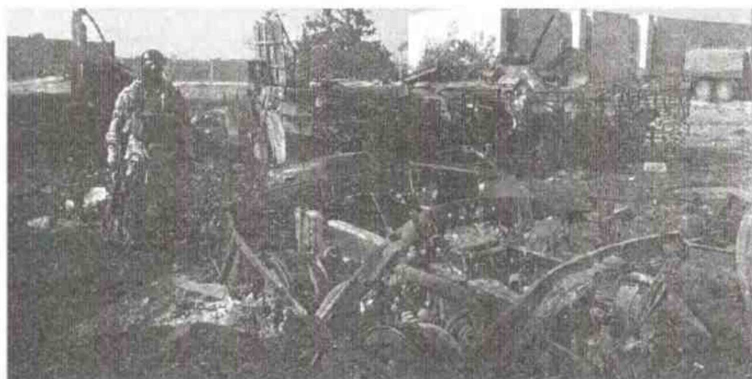
Буквально через три-чотири дні командир вийшов на зв'язок і сказав, що треба ще раз туди поїхати. Я поїхав другий раз у Новосвітлівку, забрав там хлопчину пораненого з 80-ї бригади. [...]

Виїхали з Новосвітлівки, поїхали вдруге в Хрящувате. Приїхали якраз, коли «айдарівці» знімали пам'ятник Леніну, БТР стягували його звідти.

Вернулись назад в аеропорт, і вже в аеропорту 21 серпня, о восьмій ранку, коли я був на другому посту, подзвонила сестра дружини і повідомила, що в мене народилась доця. Поки вона мене вітала, рація передала, що нас криють «Градом», я сказав, що помінялась погода, почався сильний дощ шквальний...

Нам на підмогу приїхали хлопці з Чернівців. [...] 22 серпня в другій половині дня я виїхав з аеропорту. Я виїжджав з аеропорту і залишив багато своїх речей хлопцям і казав: «Не дай Бог ви без мене Луганськ візьмете. Без мене прапор на Луганській адміністрації не вішати!» І вже будучи в автобусі 23-го числа, ми дізнались, що сили противника посилились, і готується наступ на Луганський аеропорт. А вже коли був у Чернівцях і забрав дружину з роддому, казали хлопці, що їх уже штурмують...

Віталій Коханюк, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

Понівечена техніка в ЛАПі, серпень 2014 р.

22 серпня до аеропорту прибула група з 3-го батальйону 80-ї ОАЕМБр з 14-ти осіб. Старшим групи був майор Валерій Репінецький. На шляху з с. Побєда до летовища група потрапила під обстріл. Як можна було визначити, працювали кадрові військовослужбовці.

■ Когда ехали, попали под обстрел, но благополучно проехали. Там как раз такая зона была: с левой стороны находился завод, где сидели эти военнослужащие российской армии. Почему я так решил — потому что сепаратисты и «ополченцы» по движущимся мишеням не стреляли. Так четко и точно они ложили мины, как кадровые офицеры. Это первое впечатление у меня было, что воюют кадровые военные. Потому что[в этом деле] нужна постоянная практика, опыт приходит в течение трех-пяти лет обучения. Подготовка должна быть конкретная, с боевыми стрельбами.

Вот мы попали тогда под обстрел. С нами еще разведвзвод ехал в колонне. Как раз конец колонны — мы быстро проскочили, потому что там если нет скорости 70—80 километров в час, то можешь поплатиться жизнью.

Валерій Репінецький, майор, 80 ОАЕМБр

Та найбільше Валерію запам'яталася зворушлива зустріч з сином Олегом, який на той момент уже місяць перебував в аеропорту у складі мінометної батареї того ж 3-го батальйону 80-ї ОАЕМБр.

■ Чесно кажучи, в аеропорту кожен день, кожна година, коли ти живий, здоровий — це вже подія. Я не пам'ятаю день, щоб цілу добу було спокійно. Кожен день, кожну ніч — чи якийсь напад ворожих сил, чи масований обстріл. Кожен день стрільба, привозять боєприпаси, розгружати треба; хтось отримував поранення... Там десь хлопці пішли в наступ, там хтось «трьохсотий», «двуохсотий»... Такі насичені події, що складно виділити конкретну якусь.

В мене була подія одна — коли батько приїхав в аеропорт. Перед тим ми цілу ніч стріляли, і я зранку відпочивав, спав. Коли прийшов офіцер з батареї і каже: «Вставай, папа приехал!» Оце я запам'ятав.

Олег Репінецький, солдат, 80 ОАЕМБр

■ Мы приехали в аэропорт. Я вызвал сына. Он стоит, я смотрю ему в глаза, он на меня смотрит и не понимает, кто перед ним. А в глазах — смерть, пустота, чернота... Я его затормошил, обнял, он уже все, пришел в порядок, развеселился: папа приехал!.. [...]

Когда мы отходили уже (у день штурму аеропорту. — *ред.*) «Грады» ложились в 20-30 метрах, рядом. И он падает — я сверху на него. А он все спрашивал тогда: «Пап, чего ты на меня лег?!...»

Валерій Репінецький, майор, 80 ОАЕМБр

До обов'язків майора Репінецького як начальника зв'язку входило забезпечення електрикою та безперебійного зв'язку між постами, зі штабом, таким чином, щоб кожен пост у певний час виходив на зв'язок, і щоб здійснювався постійний контроль. Однак як кадровий військовий він досить критично оцінює організацію постової служби.

■ 24 августа со старшим лейтенантом Пуховцом на машине волонтерской я поехал на эти посты проверить средства связи. Я учился в Каменец-Подольском высшем во-

Обстановка у секторі «А» станом на 13 серпня — 1 вересня 2014 р.

енно-инженерном училище и понятие обороны какое-то имел [...], изучал какие-то предметы по инженерному делу, оборудование позиций и т. д. Меня удивило то, что так бестолково было все сделано, что я подумал, как они еще там живые?..Потому что число «двухсотых», «трехсотых» можно было бы уменьшить, думаю, на 20-30 процентов.

Как я потом узнал, приезжал какой-то экскаватор, копал такую прямую траншею — и все. И наша бригада попала, 10 «трехсотых» было, когда был обстрел «Градами», и «Град» попал как раз в эту траншею (маються на увазі події на висоті біля с. Красне. — *ред.*). Если бы они толково, нормально ее сделали — зигзагом, как в книжке написано, с отводами для стрелков — этого бы не случилось. Не были оборудованы запасные позиции на каждом посту, ложные позиции. С точки зрения тактики, это должно было быть так сделано. У поста должны быть какие-то пути отхода. Если действительно сила противника превышает и этот пост не имеет сил и средств, чтобы остановить противника, то командир батальона должен был ставить задачу иметь какие-то вероятные пути, зоны отхода. Этого ничего не было сделано.

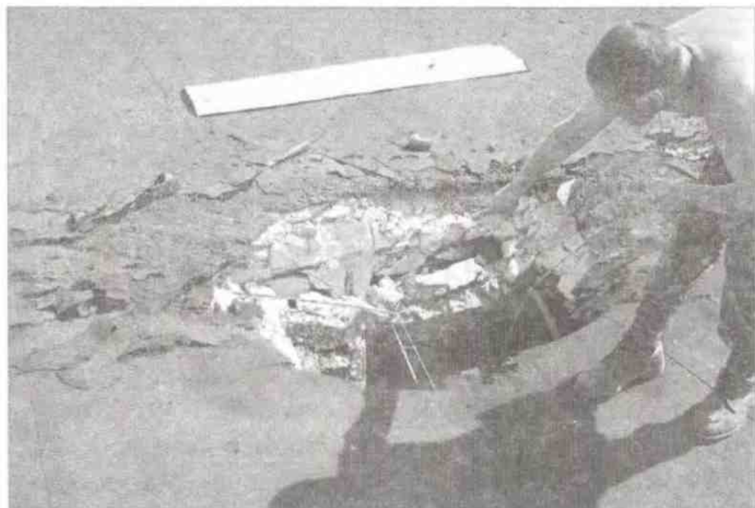
Валерій Репінецький, майор, 80 ОАЕМБр

Ворог іде на хитрість

Станом на 20 серпня бойовики мали у своєму підпорядкуванні десять гаубиць Д-30, вісім БМ-21 «Град», чотири САУ 2С1 «Гвоздика», три САУ 2С9 «Нона-С» та мінометні батареї. Частина з них працювала по Вергунці, Ювілейному, Сабовці та Станично-Луганському району, а частина по аеропорту, Лутугиному, Новосвітлівці і Хрящуватому. Ворог накопичував бронетанкові з'єднання, які налічували близько 20-ти танків, десять БМП-2 та доволі велику кількість БТР-80. Приблизно 20-21 серпня під Луганськ прибув елітний підрозділ НЗФ «Амур» з вісьмома танками, двома БМП-2, чотирма гаубицями Д-30 та чотирма гаубицями «Нона-К». Артилерія

вела вогонь по Новосвітлівці та Хрящуватому та по Станично-Луганському району. Сьогодні, володіючи цими даними, ми можемо лише уявити, під якими важкими артилерійськими обстрілами перебували українські підрозділи, фактично-замкнуті у цих населених пунктах.

З 13 серпня Луганськ фактично опинився у кільці і краснодонська траса була заблокована українськими військами, угрупування терористів лишилося без підтримки з Росії. Однак російський генштаб вдався до хитрощів. Росія оголосила про надсилання на Луганщину першого «гуманітарного конвою», який начебто мав привезти до Луганська гуманітарну допомогу для мирних мешканців. Спочатку росіяни вдавали, нібито збираються надіслати вантаж через пункт пропуску в Харківській області, але цю спробу було заблоковано Україною на дипломатичному рівні. Тоді російські фури розвернулися на кордоні і вирушили до захопленого бойовиками пункту пропуску «Ізварине» на Луганщині. Ані Червоний Хрест, ані представники ОБСЄ, ані українські митники не змогли оглянути усі вантажівки,

Наслідок обстрілу з РСЗО «Град» — діра у даху аеровокзалу, серпень 2014 р.)

перш ніж вони увійшли на окуповану територію Луганщини 22 серпня.

- Ми бачили на власні очі, як заходив перший «гумконвой». Ми могли його розстріляти, але нам дали команду не чіпати.
  «Гумконвой» — це був якийсь муляж, заїхали, двомтрьом бабкам в якомусь селі дали пару буханок хліба, гречки якоїсь там — і все. Решта однозначно були боєприпаси, тому що вони побачили, що колона так відкрито не може пройти по трасі.

Олег Гільжинський, капітан, 80 ОАЕМБр

- У нас наказ був його не чіпати, дати коридор. [...] Вони ж людям там на показуху щось і роздали, продукти якісь, я спілкувався з людьми місцевими з Луганська, з Донецька. Але немає там такого поняття, як гуманітарна допомога. То постачання боєприпасів, стрілецької зброї, боєприпасів до артилерійських систем, мінометів. Тільки привозять — й інтенсивність обстрілів підвищується одразу.

Володимир Русинов, старший лейтенант, 26 ОАБр

Спосіб поставки озброєння бойовикам було вибрано досконало. Очевидно, що знищення так званого «гумконвою» українською армією призвело б до міжнародного скандалу і дало б російській пропаганді великий козир на міжнародній арені.

- [Зрозуміло, що це було] політичне рішення. Тільки цей «гуманітарний конвой» зайшов — на другий день нас знову почали масово обстрілювати. Артилерія почала працювати знову з двох сторін — зі сторони Краснодона і зі сторони Луганська.
  Якби не пропущений «гумконвой», я думаю, можна було сміливо заходити в сам Луганськ. Плюс якби були сили і засоби для завдання. Бо зайти можна було, а ось зачищати — це не задача Збройних сил. Якщо б було достатньо сил і засобів, достатньо поліції, інших військових формувань, Національної гвардії в тому числі, я думаю, ми би легко забрали Луганськ собі.

Андрій Ковальчук, полковник, 80 ОАЕМБр

До 20 серпня обстріли Новосвітлівки значно зменшилися, втім, ситуація критично погіршилася із заходом так званого гумконвою.

- Удень прийшла звідкись інформація, що повинен іти цей «гумконвой», і «айдарівці» дуже потирали руки, мовляв, давайте поїдемо, рознесемо до біса. Але ж — домовленості, олігархи...

  І по нас почали накидати «Гради». Тобто до того були міномети, те, що поблизу, а то накидали «Гради», конкретно, серйозно, і з-за кордону, з території Росії.

  Це був «день тиші», типу має іти «гумконвой». І воно дійсно стало трохи не по собі, що ми в оточенні. Тому що заборонили будь-які дії. І оце день очікування — а воно просто накидає, і ти знаєш, що відступити не можна, тому що Бог його знає, куди відступати. І в такому очікуванні ми пробули днів два.

Олександр Іваненко, солдат, 1 ОТБр

- Тоді було вже відчутно, який «гумконвой» їм привезли. Збільшилися обстріли, «Гради» почали повними пакетами летіти. В тих населених пунктах вже не було сенсу тримати оборону, тому що більшість позицій була знищена артилерією, село було знищено, зірвані хати, будинки. Вони не знали точно, де наші позиції — по всіх били... Їм не було різниці, тому що після «гумконвою» боєприпасів у них було багато.

Петро Яконюк, солдат, 80 ОАЕМБр

- Після цього майже кожен день йшла колона з боку Новоганнівки, навколо Новосвітлівки, Хрящуватого. Виходить, між Станицею і Хрящуватим пройшло полями в Луганськ багато техніки, у тому числі танки. Я особисто бачив. Багато техніки залишилося на висотках біля Новосвітлівки.

  Після того почалися обстріли нас із танка. По наших точках, де ми жили. Біля церкви жили. Вони церкву «утюжили» весь час. І будинок культури «утюжили». Блокпост старалися ПТУР закидать, бо там танком не попрацюєш. В один прекрасний момент почали працювати з танка по нам. Ми виїхали з-за будинку культури на танку. Хотіли

з танка в них. Вони знали, що там танк наш був. Грамотно зробили, з ПТУР і попали. З висотки.

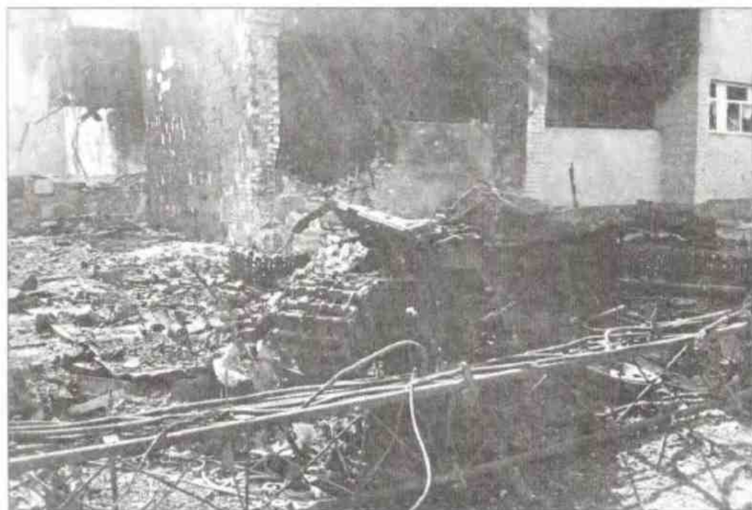
Їм і видно було, і місцеві помагали. Ми навіть знаходили коректировщика. Він розказував. І в нього радіостанцію знайшли. В нас на той час такого не було. Не було перехватів. Просто зайшли до мужика, а тут радіостанція на столі. Неочікувано так. Пов'язали, відправили на аеропорт.

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

20 серпня загинув командир афганської роти «Айдару» Олег Міхнюк. «Айдарівець» Тимур Баротов — морський офіцер, капітан другого рангу, громадський діяч із Севастополя — взяв обов'язки командира на себе.

■ Олег Міхнюк на Майдані був командиром афганської сотні, і в результаті командиром афганської роти «Айдару».

Звичайно, через його загибель на той момент відбулася певна деморалізація. Частина людей знялася, і його тіло повезли в батальйон, потім до Києва — хоронити. Бійці афганської сотні згодом відбули (зокрема, і на дев'ять днів Олега Міхнюка). А що ж нам було робити далі? Як, що, до чого? Чіткого розуміння вже не було. Я залишив-

С. Новосвітлівка, наслідки обстрілів, серпень 2014 р.

ся, бо розумів — хтось має залишитись із більш досвідчених, взяв відповідальність на себе і знайшов можливість вийти на зв`язок — на жаль, не з батальйоном, а напряму з сектором. І через сектор ми стали отримувати накази, і появився якийсь зв`язок. Ми змішалися із 80 і 24 бригадами. Я з ними контактував, взаємодіяв, ми стали як один підрозділ. [...] Кожного дня в нас були втрати. Кожного дня від нас хтось йшов.

Тимур Баротов, солдат, батальйон «Айдар»

Тоді ж ситуація різко загострилася по всій лінії фронту. Територія «Новоросії» стрімко зменшувалася. Відчуваючи перевагу української армії на всіх ділянках фронту, російське військове керівництво вирішило масово задіяти на Донбасі свої регулярні частини. Ворожі масовані обстріли, зокрема танкові, ставали дедалі чіткішими — було очевидно, що працюють професіонали.

■ Пам'ятаю, одного разу приїхав дід на мопеді, ми якраз сиділи біля 24 бригади. Дід у півлітровій баночці мав самогон і каже: «Хлопці, давайте...» Ну, ми, звісно, відмовились, бо не вживаємо, і ще він міг нас цим отруїти. А він взяв і перед нами це випив. А потім почав говорити: «Хлопці, втікайте звідси, через декілька днів Росія сюди зайде». Ми відразу відпровадили його, щоб не заважав. І скажу вам, він був правий — зайшла Росія.

Ігор Герез, солдат, 80 ОАЕМБр

■ Були такі випадки, що ПТУР залітав прямо у вікно до хлопців. Працювали, напевно, непрості люди. Я б зараз, напевно, так точно не попав. Стрільнув би, але щоб так точно — ні. А там стріляли — прямо у вікна попадали. За 2,5-3 кілометра. Ми зрозуміли, що це дійсно російська армія проти нас, а не «шахтьори».

От проснувся біля шостої ранку, вийшов у туалет — і починалося. Мало закінчитися о дванадцятій. Масовані обстріли, обстріли, обстріли. Потім, може, пішли пообідать. Годинки дві-три — і знову. Потім повечеряти. Проміжки дві-три години бували. Весь час, кожен день.

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

20 серпня, у той час як «гумконвой» «кружляв» на кордоні, у Георгіївці відбувся серйозний бій безпосередньо з російськими регулярними військами.

На той момент панівну висоту над Георгіївкою, що мала назву «Гагарін», зайняла 9-та рота 3-го батальйону 24-ї ОМБр. На ній знаходилося дві БМП-2, один станковий протитанковий гранатомет СПГ-9 та один міномет. У селі було встановлено три блокпости 24-ї ОМБр («Наука», «Поступ», «Кагор»). За нашими даними, на БП «Поступ» знаходилися два МТЛБ (багатоцільовий транспортер легкий броньований), одна БМП-2 та одна МТ-12 (100-мм протитанкова гармата); на БП «Наука» знаходилася щонайменше одна МТЛБ, БМП та взвод бійців. На рибзаводі того дня перебувало три самохідних гаубиці 2С3 24 ОМБр. Позиції у самому селі утримувала 2-га рота батальйону «Шторм», яка налічувала 52 бійці. Слід зазначити, що напередодні, 18 серпня, до Лутугиного прибув тодішній командир сектору «А» генерал-майор І. І. Колесник.

О 4.30 ранку зі сторони Луганська по українських позиціях почалася артпідготовка. Ситуація ускладнювалася

Бій під с. Георгіївка, 20 серпня 2014 р.

сильним туманом, через що наші бійці чули звуки техніки, але не могли роздивитися противника. Близько шостої ранку в атаку на Георгіївку пішло дві роти 234-го гвардійського десантно-штурмового полку 76-ї гвардійської десантно-штурмової дивізії ЗС РФ — так званої Псковської дивізії.

- 20 августа мы напрямую встретились с Псковской дивизией. Это было в районе аэропорта со стороны Роскошного: они пытались отрезать «дорогу жизни», вот эту высоту, с которой мы начинали работать, и в тот день они пытались прорваться и отрезать «дорогу жизни» на аэропорт, чтобы закрыть аэропорт в кольцо.

Позивний «Грек», старший сержант, 80 ОАЕМБр

Практично одразу 1 парашутно-десантна рота 234 ДШП вибила українських бійців з висоти «Гагарін». Одночасно з цим почали працювати танки та артилерія противника. Ворожі міномети та інша артилерія (гаубичні та самохідні артилерійські батареї) працювали зі старих артилерійських позицій бойовиків: Фабричне, Розкішне та Волнухине.

1-ша рота 234-го ДШП зайняла позиції на висоті. Незабаром туди прибув танк та почав обстрілювати позиції ЗСУ в селищі. Під вогневим контролем опинився навіть крайній БП «Наука», там бійці були притиснуті вогнем 30-мм гармати БМД-2К. У той же час на БП «Поступ» вийшла 2-га парашутно-десантна рота 234-го ДШП і разом з танками почала обстріл блокпосту. Танк підбив дві МТЛБ, а російська БМД-2К прошила корпус українській БМП-2. Бійці протитанкової батареї з 128-ї ОГПБр вели вогонь по російському танку. Але лише з одинадцятого разу їм поталанило влучити в російський Т-72БМ, який належав 35-й окремій гвардійській мотострілковій бригаді ЗС РФ. Утім,росіяни встигли знищити українську «Рапіру». Окрім російських десантників та танкістів, у бою брали участь бойовики на своїх БТР.

Незважаючи на такий сильний натиск, українські військові утримали блокпост. Росіяни встигли лише підійти до нього і встановити свій прапор, але тут же були відкинуті назад.

Трофейна БМД-2К 1 роти 234 ДШП, 20 серпня 2014 р.

Документація з трофейної БМД, 20 серпня 2014 р.

З того моменту в українського командування більше не залишалося сумнівів щодо того, хто саме їм протистоїть. Хоча розвідка і раніше доповідала, що на території України були помічені російські війська, проте до цього моменту явних підтверджень того не було.

- В этом бою было отбито две БМД их и танк Т-72. Одна БМД — скорее всего это была машина командира роты, потому что там был список личного состава подразделения, больных, уходящих в увольнения, был планшет, фотографии личного состава, до Луганска, еще в России, потом в Луганске. И это (присутність російських військ. — *ред.*) уже было очевидно.

Позивний «Грек», старший сержант, 80 ОАЕМБр

Ближче до обіду в сторону Георгіївки було викликано авіацію — дві пари Мі-24П (радянський гелікоптер підтримки піхоти) 7-го окремого полку армійської авіації (радянський гелікоптер підтримки піхоти). Перша пара відпрацювала і по висоті, і по району, де знаходилися бойовики. На жаль, через незадовільну координацію друга пара полетіла обстрілювати ті самі позиції, які були відпрацьовані першою парою. Це стало фатально помилкою — росіяни за допомогою ПЗРК збили український Мі-24, підполковник Олег Бірюк та капітан Антон Родіонов загинули.

Командуванням було вирішено організувати контратаку силами двох танків та п'яти БМП-2 30-ї ОМБр. Бійці 7-ї роти 30-ї бригади під командуванням командира розвідувальної роти 24-ї ОМБр мали організувати контрнаступ. Але з двох танків стріляв лише один, а з п'ятьох БМП боєздатними були лише три. Тим не менш вони разом з бійцями батальйону «Шторм» почали вести вогонь по висоті. Згодом до них приєдналися танки 24-ї ОМБр.

У результаті бою Україна втратила сімох військовослужбовців (двоє пілотів 7 ОПАА та п'ятеро бійців 24 ОМБр), понад 20 було поранено. У бою знищили декілька одиниць техніки, включаючи гелікоптер Мі-24П. Окрім цього, 20 серпня росіяни збили український бомбардувальник

Підполковник О. Бірюк та капітан А. Родіонов, які загинули під час бою 20 серпня 2014 р.

Су-24М, пілоти були евакуйовані. Втрати особового складу росіян наразі оцінити досить складно. Підтверджено, що російські десантники втратили три БМД-2 (дві одиниці стали трофеєм українських бійців) та один танк Т-72Б. Також було захоплено КамАЗ із протипіхотними мінами та ракетами до протитанкового керованого ракетного комплексу «Фагот».

Слід також згадати вкрай важливий фактор, який на той момент відігравав велику роль: більша частина українських бійців потрапили на фронт через мобілізацію, у той час як особовий склад противника, а саме російських десантників, на 90% складався з військовослужбовців, що служили за контрактом.

- Нашим батальйоном тоді під час бою було захоплено БМД-2 2013 року, там була купа документів, підтвержуючих, що машина належить Псковській дивізії, бортовий журнал був, так само була накладна, що вони отримали установки ПТУР від нашої військової частина, яка знаходилася на території Луганської області. Накладну ми так само передали в військову прокуратуру, не знаю подальшу долю цих документів. А БМД-2 нами було передано в академію

Бійці батальйону «Шторм» у с. Георгіївка, 22 серпня 2014 р.

сухопутних військ міста Одеси, бо в Україні жодної такої не було, а це була машина 2013 року випуску — щоб наші майбутні молоді офіцери мали на чому вчитися.

Був там прикрий випадок, що псковські захопили блокпост 24-ї бригади (блокпост знаходився на окраїні Георгіївки у бік Луганського аеропорту. — *ред.*) і поранених хлопців вивели на горб. Втикнули, як кажуть, піратській прапор («череп с костями») і втикнули прапор ВДВ Росії і наших пацанів поранених розстріляли в затилок. На превеликий жаль, ми не могли нічого зробити, тому що від цього блокпоста до нашої найближчої позиції було десь півтора-два кілометри.

Ще був один такий момент. Максим Іванов (він сам родом зі Слов'янська) під час бою 20-го числа знаходився на посту. На території рибзаводу була така труба, і на ній зверху мовби такий кошик. Пацани його трохи замаскували сітками і використовували як спостережний пункт. 20-го числа Максим знаходився на тому пункті і з нього коректував всю нашу артилерію — 24-й бригаді передавав, звідки стріляють, звідки танки, звідки що, щоб потім могли орієнтуватися. Коли почали «Гради» впритул до нього уже

бити, ми стали йому кричати: «Максим, злазь звідти, давай іти!», бо ж впритик ложить цей «Град». І що він у відповідь сказав? «Командир, если я отсюда слезу, вы ничего не будете видеть». І хлопчина під шквальним вогнем на такій відкритій місцевості провів шість з половиною годин, ну а потім вже не витримав все ж таки — сам попросився. Передаю дослівно, як було сказано: «Можна я уже с...усь отсюдова?» Тоді кілька хлопців підскочили, допомогли йому звідти вискочити. На щастя, він не постраждав.

До речі, ми тоді ще ходили в розгрузках, які імітували бронежилети, розгрузки без пластин. На той час у нас не було ще бронежилетів.

Руслан Коваль, молодший сержант, батальйон «Шторм»

НАШ КОМЕНТАР

У цілому командування проігнорувало повідомлення розвідників, які налагодили свою агентурну мережу серед місцевих жителів і попереджали про ймовірність вторгнення росіян найближчим часом. На нашу суб'єктивну думку, росіяни проводили розвідку боєм, завдання перекрити «дорогу життя» не стояло. Інакше це можна було б зробити в іншому місці, а не атакувати укріплені позиції ЗСУ. Ймовірно, бій 20 серпня також був операцією із забезпечення проходу «гуманітарного конвою», який заїхав в Україну 22 серпня 2014 року.

Станом на 20 серпня в Луганській області діяли такі російській підрозділи: розвідувальна рота 18-ї окремої мотострілецької бригади на БТР-82АМ, розвідувальна рота 15-ї окремої мотострілецької бригади на БТР-70М, роти з 104-го та 234-го десантно-штурмового полку 76-го десантно-штурмової дивізії на БМД-2 та посилені вісьмома гаубицями Д-30, танкова рота (до 10 танків) на Т-72Б з 35-ї окремої мотострілецької бригади. Якщо хоча б половина із зазначених сил планувала б зайняти Георгіївку і в подальшому вийти на «дорогу життя», то результат бою був би зовсім інший і наші втрати значно перевищували б ті, які ми понесли в той день.

Тим не менше ані перед боєм, коли командування отримало інформацію про захід колони з частинами регу-

лярної армії РФ, ані після того, як будь-які сумніви щодо їхньої присутності було розвіяно, командування сектора не здійснило жодних маневрів військами, які перебували в їхньому підпорядкуванні, що в подальшому призвело до катастрофічних наслідків. Навіть у бою 20 серпня російське командування не використовувало всі свої наявні на той момент засоби, а саме вісім гаубиць Д-30. Бій в основному підтримувала артилерія бойовиків. Але українським солдатам вдалося втримати цей стратегічно важливий населений пункт аж до самого виходу угрупування ЗСУ з-під Луганська.

День незалежності

Добре пам'ятаючи «подарунки» на День десантника, українські бійці готувалися до ще гіршого «привітання» на День Незалежності України. Так і сталося. 24 серпня, поки вся країна святкувала найбільше національне свято, а у Києві відбувався військовий парад, оборонці Новосвітлівки і Хрящуватого пережили дев'ять годин майже безперервних потужних обстрілів — з ранку і до самого вечора. Вогонь вівся здебільшого з боку РФ.

- На День Независимости был самый сильный обстрел за всю историю Новосветловки. Крыло так с утра до ночи. Я не знаю, сколько тонн железа по нам выпустили, но выпустили все, что могли. Потому что 24 августа со стороны России зашла колонна танков. Не помню сейчас количества, но больше 50-ти, это точно.

  И они как раз вот проходили так, чтобы мы не видели за этой высоткой (висота за Новосвітлівкою, яку не змогли захопити українські бійці і яка контролювалася противником. — *ред.*) и чтобы мы не высовывались. Мы когда лазили в разведку, то да, мы находили их блиндажи, их укрепрайоны. Вот на этой высоте у них находились минометы, пушки, танки, капониры для танков уже были заготовлены. То есть, танк высунулся, стрельнул, спрятался

назад. 24 августа 90% Новосветловки уже было уничтожено. Мы огрызались, как могли.

Ігор Карасик, солдат, батальйон «Айдар»

Майже всю техніку, якою можна було евакуювати поранених із утримуваних селищ, було розбито, військовослужбовці 80-ї ОАЕМБр були змушені вивозити постраждалих на БТР.

■ Одразу троє [поранених у нас було]. Двоє тяжких, один — легкий. Почали евакуювати поранених на БТР. Проїхали кілометрів сім, і в БТР теж попав осколок. Вони чекали. Я одразу не міг зрозуміти, що трапилось, вони доповідали. Потім вже зрозумів, що БТР підбитий. Відправити туди нікого не міг, тут би мало залишилось. Хлопці, що там були, пішли пішки на аеропорт з пораненими. Поки йшли, один загинув. Решті потім в аеропорту надали допомогу.

Весь час накривали. Ми вже навіть переміщень по позиціях ніяких не робили. Декілька днів — і вже не було де ховатися, все порозбивали. Ми вже думали, щоб вони щось не придумали і не пішли на штурм...

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

Бійці 80-ї ОАЕМБр готують вареники під обстрілами, 23 серпня 2014 р.

Будинок культури в Новосвітлівці, де розташовувався штаб, було розбито вщент, бійці ховалися у підвалах.

■ На День Независимости — особенно фейерверк был, они нас просто с полночи начали «поздравлять», причем чем-то таким серьезным. Я лежал в подвале как раз с десантом, и меня подбрасывало над землей. То есть в погребе, под землей, а меня подбрасывало — я прям чувствовал, как я поднимаюсь в воздухе, подлетаю и падаю обратно. И крыли без остановки сутки нас ужасно.

Олег Панасенко, солдат, батальйон «Айдар»

■ Уночі 24-го ми спустилися у свій підвал. Там лежали сім поранених танкістів, ще хтось поранений — їх туди клали. Тільки лягли, чуємо — бабах! Коли я потім вийшов на вулицю, то побачив, що попало просто під фундамент! І в нас така діра, і все те каміння, я просто не знаю, як на мене не попало... Трубу зірвало, вона на танкістів тих упала. Все в пилюці, нічого не видно. Ми до них, всі кричать: «Підніміть трубу!» Вона впала одному на ногу, іншому майже на голову. Ми її підняли, людей вивели... Потім я вже зранку виходив, знімав — дірка величезна! А мені ж десь треба було складати поранених...

Андрій Кавф, солдат, фельдшер медичної роти 80 ОАЕМБр

За враженнями лейтенанта Володимира Гери, найбільше, що запам'яталося з останніх днів серпня — це постійне бажання сну через нічні обстріли та стан постійного напруження, навіть з елементами паніки, тому що було незрозуміло, що коїться. Як завжди, рятував гумор, проте здебільшого чорний.

■ Була одна машина така, БМП, яку я завжди хотів спалити, тому що вона ламалась і погано їздила. Але, як назло, вона ще їздить і досі. Там був екіпаж також такий, не сказати, що обезбашенний — там же були адекватні люди дорослі, але якось сприймали усе не так, як всі, і їх машина оця, яку я хотів спалити, вона завжди була першою — першою в колоні, першою на завданнях.

І був такий випадок. Це була бронегрупа, тобто машина ця входила до бронегрупи. Двома словами, якщо йде

Зруйнований будинок культури у с. Новосвітлівка, серпень 2014 р.

коридор, наприклад, евакуйовуються — ті ж самі десантники, і їм дають коридор, то бронегрупа прикриває. Тобто вона бере на себе удар — це така неблагодатна справа, адже великий ризик. І за неї доплачують більше грошей. І начальник відділу кадрів приходив записувати фамілії, хто буде входити до складу бронегрупи. Там був солдат один, Володя з «Правого сектора». Він десь відлучився, і почув тільки, що записують фамілії. Він запитує: «Для чого фамілії питаються?» А його напарник Саша пожартувати вирішив і каже: «Та це на вінки записують». Це було страшно досить, можливо, і паніка, можливо, незрозумілість, що діється... І цей жарт був такий, тонізуючий. Він зробив багато. Такий собі чорний гумор — і всі засміялися, і все таке... Ще й досі згадується цей випадок — і в усіх посмішка на обличчі.

Володимир Гера, лейтенант, 24 ОМБр

Наступного дня військові організували евакуацію мирного населення до аеропорту. Після розстрілу колони біженців під Хрящуватим робити це доводилося без будь-яких домовленостей із терористами.

- Наскільки я знав, коли з Хрящуватого вивозили оту колону з цивільними, то ніби намагалися домовитися з тим боком, що будуть цивільні виїжджать, щоб не стріляли, під білими прапорами. Відповідно колону рознесли. Тому після того, як 24-го нас сильно обстрілювали зранку до ночі, я 24-го ввечері вже пішов оповістив населення про те, що 25-го, завтра, буде евакуація. То люди повивозили принаймні дітей. Жінки і діти могли виїхати. Ми організували колону. І 25-го числа вони виїхали. Але ні з ким ми не домовлялися. Відповідно нашу колону не обстріляли. Точніше обстріли були поодинокі, але вони прилетіли тоді, коли вже колона пішла. І всі люди, які виїхали тою колоною, яку я відправляв 25-го числа з самої Новосвітлівки, повністю доїхали до Луганського аеропорту. А вже звідти їх перенаправили далі. Дуже багато машин було — більше 20-ти.

Тимур Баротов, солдат, батальйон «Айдар»

Із масовим заходом регулярних частин російської армії утримувати здобуті позиції по всій лінії фронту ставало дедалі важче. На ситуації позначалося також те, що агресор не рахувався із жертвами серед цивільного населення й руйнуваннями інфраструктури, тому зносив масованими артобстрілами цілі населені пункти, аби змусити українські підрозділи відступити.

25 серпня у Георгіївці відбувся ще один бій із псковськими десантниками, які намагалися взяти українські підрозділи в кільце. Зусиллями українських силовиків вдалося уникнути оточення, і навіть було взято трофейну зброю та машини, а також кількох російських військовиків у полон.

- Псковські десантники ввели бригаду в оману. Вся бригадна тактична група вирушила в напрямку Георгіївка — Хрящувате, і тоді це була приманка з боку російських військ — напад на один блокпост, після чого вони почали такий організований відступ. У нашому досвіді ще таких бойових дій не було, і ми (бригадна тактична група) рушили за ними. І вони почали брати сили бригади в кільце. Мій солдат побачив у телескоп (тоді волонтери допомагали; звісно, нам би краще були оптичні прилади військові, але ми максимум

пристосували цівільні, які були в наявності), що висуваються міномети і чотири танки з одної сторони. І тут же пішла моя команда обстрілювати. В нас до них була відстань 9 кілометрів, а наші міномети можуть стріляти тільки на 7 900 м, але спрацював такий фактор не ураження, а страху — що ведеться обстріл по них. І вони не змогли наблизитись ближче. Ми чекали, поки приїде важка артилерія, і вже тоді важкою артилерією почали їх обстрілювати.

Це був ранок, а вже в обід восьмий полк спецназу їздив, забирав так звану трофейну зброю і машини. Також там були ці солдати — був сержант і п'ятеро солдатів (якщо не помиляюся). Їх одразу СБУ забрало, навіть не встигли з них ніяких розвідданих взяти, нічого. Але була вся технічна документація на техніку, особисті речі, документи. Це були псковські десантники.

Володимир Гера, лейтенант, 24 ОМБр

Ворожі угруповування ставали дедалі потужнішими, обстріли дедалі інтенсивнішими. В українських військових натомість почалися проблеми із забезпеченням.

■ На той момент ми вже вважали, що все — дотиснули, Луганськ був у блокаді. Але в цих числах — День Незалежності і дальше — був «гуманітарний конвой». [...] І вже починаючи з 27 серпня групіровка ворога набагато більше зросла, у них появилась артилерія, і на нас насипали кожного дня, починаючи з 28 серпня. [...]

[Забезпечення нам] вистачало до 25-го числа. А після того в нас почалися проблеми. Не стільки там зважаєш на харчування, як на боєприпаси. Тому що ти привик, що вони мало не скопом валяються, а коли в рації чуєш, що залишилось 40 снарядів... Для артилерії це дуже мало, це нуль — у порівнянні з тим, що там було 500, а зараз лишилось 40, і ти знаєш, що не довезуть — це так по бойовому дусі б'є трошки. Тоді була «дорога життя» — через шахту на Леніна і на Челюскінець, туди дальше — і вона прострілювалась. Там вже були відчайдухи такі, що проривалися — хіба тоді з вимкненими фарами, на маленьких передачах, але все одно, безпілотник літав — все бачив. Деколи привозили, деколи — ні.

Володимир Гера, лейтенант, 24 ОМБр

25 серпня за ротацією з Хрящуватого вийшли добровольці з групи «Золи». Назад вони вже не повернулися.

- Ми в обід виїхали, півдня і ще цілу ніч пробули в аеропорту і на наступний день поїхали на Щастя. Коли ми верталися, то на той час дорога вже дуже прострілювалася в багатьох місцях. [В аеропорт] верталася тільки одна група. Але як був наступ на Хрящувате, коли був Іловайськ і почали вже ті всі території здавати, тоді остання група з мого батальйону звідти виїхала і верталася через аеропорт. Тоді з аеропорту почали помалу відходити.

Тарас Рудик, солдат, батальйон «Айдар»

Назад до аеропорту

Із відкритим уторгненням регулярних російських військ на Донбас в останній тиждень серпня 2014 року українські підрозділи опинилися у надзвичайно важкій ситуації. Як пізніше зазначав в інтерв'ю журналістам Президент України Петро Порошенко, на кінець серпня у частинах, що перебували на передовій, було знищено чи пошкоджено 60—65% військової техніки. Якщо з бойовиками українські бійці могли впоратися навіть за таких умов, то повномасштабне вторгнення однієї із найсильніших армій світу вдалося стримати лише завдяки безпрецедентному героїзму українських воїнів, масштабній підтримці волонтерів та дипломатичним зусиллям на міжнародній арені.

Уже 26 серпня атаки ворога в районі Новосвітлівки стали набагато інтенсивнішими, ніж 24-го. В хід пішли російські танки Т-90А136-ї окремої гвардійської мотострілецької бригади і Т-72Б3 200-ї окремої мотострілецької бригади. Росіяни використовували звичну для себе тактику спаленої землі, повністю знищуючи усі об'єкти, які могли би слугувати укриттям.

- 25-го числа мы себя на минутку почувствовали победителями, потому что мы так 24-го огрызались, видели, что у них там танчики взрывались. Мы подумали, что мы так

Територія ЛАП, наслідки обстрілів,кінець серпня 2014 р.

нашей артиллерией накидали сепарам. 25-го числа не было ни одного выстрела по нам.

А 26-го и 27-го начался ад. Вот тогда мы попали в окружение, тогда они прогнали ту колонну свою танковую за той высоткой. Вот тогда танки зашли уже с четырех сторон. Как работает русская армия, сами понимаете. Система выжженной земли. Вот стоит дом, и вот они будут долбить в этот дом, пока он не упадет. Упал дом — долбим следующий. Упал дом — долбим следующий. А наши позиции были растянутые, мы жили в этих домах одноэтажных. То есть, бемц — дом упал, мы перебежали в другой. Всех согнали в центр села, в дом культуры. Уже, в конце концов, весь «Айдар» был там.

Ігор Карасик, солдат, батальйон «Айдар»

Перевага була на боці ворога, позиції якого розташовувалися на висоті. До того ж він мав у розпорядженні кілька танків, тоді як в українських бійців на ходу залишився лише один танк (інші вийшли з ладу).

■ 26-го числа я понял, что 24-го была сказка. Потому что страшнее танка нет ничего. Танк бьет прямой наводкой. Мины

там, САУ — ты еще слышишь, что оно в тебя летит, где-то оно там свистит. Ты слышишь: твоя мина — не твоя мина, надо тебе падать или не надо, а от танчика ты не денешься никуда — он бьет прямой наводкой, снаряд летит быстро и лупит быстро, лупит точно. И 26-го нас зажало девять танков, как я уже рассказывал, со всех четырех сторон, и лупили дом за домом, дом за домом — независимо от того, есть ли там кто. Задача — уничтожить все, сравнять с землей.

В русской военной стратегии, в принципе, по сегодняшний день нет третьего варианта, как разбомбить или зачистить населенный пункт. Либо зачистка, либо полное уничтожение. Так как на зачистку они не решились, потому что даже в перехвате их радиоразговоров мы слышали такие фразы, как: «Мы туда не полезем, там стоит «Айдар», а они еще более ё...тые, чем наши чеченцы». Судя по всему, они получали приказ живой силой зачистить Новосветловку. И они допускали это, но так как там стоял «Айдар», просто у них смелости не хватило взять живой силой Новосветловку. Поэтому они решили ее уничтожить. Так же, как упал Донецкий аэропорт: «Люди выдержали, не выдержал бетон». Та же самая ситуация была в Новосветловке.

Ігор Карасик, солдат, батальйон «Айдар»

■ Я вийшов на зв'язок із сектором і став давати координати артилерії. І артилерія почала накривати ту танкову позицію, на яку вийшли росіяни (напрямок Краснодону). Після кількох артилерійський ударів один танк виявився пошкодженим, він просто перестав стріляти і від`їхав. А вже пізніше ми побачили[...] в «зеленці»стовп такий диму чорного і зрозуміли, що один танк точно підбили, згорів. І після того настало затишшя.

Коли я корегував вогонь, мене якось засікли. Напевно тому, що я працював по відкритому каналу радіостанції, бо в нас цифрових радіостанцій не було. І кілька снарядів просто поруч мене вибухнули. Один попав близько 10 метрів, вибух — попало у гараж на подвір'ї, в якому я корегував вогонь. Там у нас складований був БК. Воно все вибухнуло. І я отримав уламок у плече. Спустився, щоби витягнути уламок у підвалі, перев`язатись. Мене трошки контузило.

Я в такому стані незрозумілому був, взяв і вирвав той уламок. Хлопці обробили, забинтували. І як я виходив, почали рватися БК наші, снаряди. Спочатку по черзі вибухало, все горіло нагорі. Коротше, висунутися було не можна. І поки вони не згоріли, я вже вийти не міг. Артилерія відпрацювала добре, тому що танкова атака припинилася.

Тимур Баротов, солдат, батальйон «Айдар»

Незабаром українські бійці опинилися практично в повному оточенні.

- 26-го августа там прилетали вертолетики, самолетики, нам помогли. Если я не ошибаюсь, они один танчик уничтожили. Девять танков нас било с четырех сторон уже. У нас был задний блокпост, на этом посту стояла группа «Интеллигента». Они еще выходили на связь некоторое время, потом, когда мы поняли, что уже заднего блокпоста нет, группа «Интеллигента» была уничтожена. Там была небольшая «зеленочка», сепары зашли в эту «зеленочку», перебили всю группу и каким-то чудесным образом они туда загнали свой танчик. То есть они замкнули кольцо в Новосветловке, все — мы оказались в полном кольце. И с этой высоты я насчитал четыре танка постоянных, которые выезжали, стреляли, уезжали, выезжали, стреляли, уезжали.

Ігор Карасик, солдат, батальйон «Айдар»

Того ж дня група бійців 1-ї роти 1-го батальйону 80-ї ОАЕМБр, яка востаннє здійснювала евакуацію поранених і загиблих побратимів із Новосвітлівки до аеропорту, попала в засідку.

- Выехали российские танки на высоту возле Новосветловки и начали стрелять именно по Новосветловке. То есть они стреляли по КСП (командно-спостережний пункт. — *ред.*) роты, который находился в клубе (мається на увазі будинок культури. — *ред.*), и по церкви, где находился я с моей группой. Был ранен водитель БТР в горло, был ранен зам. командира взвода — у него была черепно-мозговая травма, и был ранен медик — у него было пробито легкое.

  Мы еще с одним водителем сели в БТР, чтобы эвакуировать раненых в аэропорт. Со мной еще было два сер-

жанта, и когда уже выезжали в сторону Новосветловки, там попали в засаду. Был уничтожен БТР. Водитель вкатил машину в посадку, где мы смогли спрятаться от танков — танки по нам уже не работали. Но так как танки работали вкруговую — вокруг себя, то подмога к нам прийти не могла в течение семи часов, вражеские танки уничтожали все, что выезжало со стороны аэропорта. И когда уже начинало темнеть — танки ушли, и к нам смог прорваться БТР третьей роты, чтобы нас забрать.

Позивний «Сухой», солдат, 80 ОАЕМБр

Стало зрозуміло, що суттєвого підкріплення, заради якого бійці чекали і тримали оборону, не буде, а втрати були серйозні — було дуже багато поранених і загиблих. Частина бійців батальйону «Айдар» та 1-ї ОТБр покинули селище ще напередодні, після обстрілу на День Незалежності.

■ Мы долго просили о помощи, уже не то чтобы просили — мы умоляли, чтобы пришла техника, связывались со штабом. В конце концов 27-го утром к нам прислали помощь. Это было 25 человек «айдаровцев». Отмороженные малолетки. Ну, как это? Они молодцы, они красавцы, но сами-то еще воевать не умеют. Духу куча — за Украину всех порвем. Но что такое 25 человек в помощь? Ясно, что это ничего. И тогда мы приняли решение: раз никакая помощь к нам не идет, нашему государству эта Новосветловка просто на хер не нужна, и «Айдар» тогда покинул Новосветловку. Потому что мы просто были там брошены.

Ну и сразу после этого, кстати, начался Иловайский котел. И пацаны из «Донбасса» звонили нам тогда, говорят: «Ребят, мы как-то куда-то прорвались, куда-то вырвались и оказались в Луганской области, идем на Новосветловку, вырываемся». Мы говорим: «Новосветловка уже не наша, не идите». Они говорят: «Тогда нам некуда идти...» Такая вот тоже была ситуация.

Ігор Карасик, солдат, батальйон «Айдар»

Ситуація у Хрящуватому була не краща. 26 серпня бойовики з елітного підрозділу «Амур», що мали на озброєнні вісім танків, декілька БМП та артилерію, атакували селище.

С. Новосвітлівка, наслідки обстрілів, серпень 2014 р.

Українські військовослужбовці дали ворогу відсіч, внаслідок чого той відступив.

- Після того загострювалась обстановка, але ми не очікували, що вони підуть на нас у наступ зі сторони Луганська. Вони зібрали все, що в них було, і 26 серпня після масованого обстрілу за підтримки російських військ та артилерії вони пішли в наступ зі сторони Луганська.

  Їм нічого не залишалося — вони зібрали все в один «кулак» і вирішили відвоювати Хрящувате і Новосвітлівку і далі аеропорт, Лутугине. Вони пішли в наступ, зазнали втрат і відішли.

Павло Ільців, капітан, 80 ОАЕМБр

Пізніше до селища намагалися прорватися ворожі диверсійно-розвідувальні групи.

- Такий випадок був з рацією. Я був старший на посту, сидимо з хлопцями, чую — радіостанція, хтось виходить на мене, говорить мій позивний і каже: «Круп, Круп, говорит командир разведподразделения (російської армії)». Спочатку говорив з таким відвертим кавказьким акцентом, я таки й думаю спочатку: «Може, то якісь жарти?» І він мені далі

там: «Поговори со мной, будь мужчиной». Я дивлюся на ту рацію, на мене хлопці дивляться, ми не розуміємо, що відбувається. З іншого поста прибігає товариш, каже, що одного нашого військовослужбовця в полон взяли, він був у секреті — його і хапнули. І забрали в нього радіостанцію, і вони вже знали хто, де, що, як. А той починає психологічно душити: «Подумайте о женах, о детях, мы русская армия, никто не будет с вами шутить, не хотите сдаваться — «артой» отработаем, потом зачистим и на этом все закончится». Ну, ми йому сказали: «Ну, давай». І почалися бої, такі серйозні — на відстані 15—20 метрів, що видно було. [...]

Вони просто не очікували, що ми дамо їм такий відпір... Вони всі були одягнуті в однакову військову форму, і з ними були ті такі, шпана сепарська — розгрузочки, панамка, даже каски не вдівали, ніхто не був у бронежилеті — всі були «налегке». Всі з ПБ (пістолет безшумний. — *ред.*). І ми їм начали насипати, а вони нам відразу. [...]

Дуже багато [їх] було... І вони один пост прорвали, з лівого флангу і зайшли в середину села, іменно там, де в нас був опорний пункт і там наших хлопців «двохсотих» багато і «трьохсотих» — і з «вісімдесятки», і з «Айдару». Вони прорвали цей пост, але потім відступили.

Тарас Крупач, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

■ Наша з Тарасом (Крупачем. — *ред.*) була крайня позиція. Вони до нас настільки близько підійшли, і кинули в нас гранату РГД-5 — вона вибухнула, але нікого не зачепило. Потім вони ще кинули гранату Ф-1, вона закотилася прямо під наш стіл на вулиці, там, де ми їли. І не знаю чому, але вона не вибухнула. Тарас мені кричить: «Валєра, між будинками!» (наш БТР стояв між будинками). Я розвертаю башту і туди з КПВТ чергу (я був навідником КПВТ) — і все, звідти вони більше не лізли.

Розвертаю я знов башту фронтально, в бік [дитячого] садочка, я переключив з зенітного вогню на зближення для того, щоб побачити більше. Побачив — якесь «тело» стоїть за кутом садочка, навіть не зрозумів, хто то такий стоїть, кричу: «Тарасе, там наші є?» Тарас каже: «Наших немає». Я зрозумів, що то не наші, я вже тримав палець на елек-

троспуску, тільки бачу — він висовує голову — і я чергою в голову з КПВТ. І бачу, як він упав і його затягли за ріг. Я знову зосередився і почав дивитися, чи не буде хтось іти, але вже нікого не було. Диверсанти почали нас обходити і заходити в село, почалися бої в селі, стрілянина. І сепари зайшли в село, хотіли оточити нас, але відчули опір — ми дали їм відсіч! Але в самому селі вони підбили гранатометом наш БТР. [...]

У той же день з Хрящуватого до аеропорту виїхав БТР з пораненими до аеропорту і не повернувся. А з аеропорту до нас їхала підмога, але не доїхала, бо теж потрапила під обстріл — вони вернулися в аеропорт. В нас вже було все менше боєприпасів і людей.

Валерій Касировський, солдат, 80 ОАЕМБр

Так само, як і до Новосвітлівки, очікуване підкріплення не надходило. 27 серпня військовослужбовцям надійшов наказ покинути Новосвітлівку і Хрящувате та повернутися до Луганського аеропорту.

«Нам надійшла команда залишити населені пункти Хрящувате і Новосвітлівка, і ми відступили. Під час оцього штурму загинув ще один військовослужбовець з моєї роти. Ще були втрати у 24-ї бригади, точно не знаю які, і в «Айдара». Втрати ми понесли найсерйозніші там, тому що постійно масовані обстріли. В них було завдання будь-якою ціною відвоювати ці населені пункти, знищуючи все».

Павло Ільців, капітан, 80 ОАЕМБр

■ Ми понесли втрати в техніці, в нас лишилося особового складу мало. І нам кажуть: «Хлопці, надо терпіти, що ми зря то робили, наші товариші віддали своє життя, надо терпіти, підмога не сьогодні-завтра буде, нам ще одну ніч...» [...]

РГД взривалися, але, чесно кажучи, не відчувалося абсолютно: ми падали — просто взрив, нікого навіть не поранили. І потім в такі моменти виникає «25-й кадр» чи як, було таке відчуття, ніби час трошки призупинився, і так от чітко бачу, що летить РГД, і летить точно нам, сюда. Вибігти за будинок я не можу, бо попадаю під їхній сектор обстрілу, і мені і хлопцям лишається те, що впасти на землю і мо-

литися. Ми попадали, і я собі починаю в голові рахувати: щось 501, 502, як ми з парашутом стрибаємо, і я собі отак рахую: «501, 502, 503, 504...» дивлюся на ту гранату, а вона далі собі лежить та й все. Не зірвалася, в котрий раз говорю, що Господь Бог нас оберігав, дуже і дуже серйозно... Ось. Нам сказали терпіти — ми відступили.

Тарас Крупач, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

27 серпня військовослужбовці розпочали рух до аеропорту. Домовилися вирушати двома колонами під захід сонця — щоб було видно, куди їхати.

■ З Хрящуватого і з Новосвітлівки дві колони потягнулися — як можна швидше в сторону аеропорту. Почалися обстріли. Вони не розуміли, що робиться. І почали обстрілювати. І коли ми вже вийшли з села і в одну колону збилися, друга рота і наша рота, така пилюка була, що ми думали, що ми вночі їдемо. Метрів п'ять перед машиною видно — і все. Це нас теж, можна сказати, врятувало: через пилюку ніхто не знав, скільки техніки там їде, тож обстріли були неточні. Можна сказати, що виїхали ми вдало. Противник не очікував. Якби затягнулося це на довше, то перетворилося б на другий Іловайськ: просто перекрили б між нами і аеропортом цю зону — одна колона пішла б з Луганська, інша — з Новоганнівки — і все. Сили і засоби в них були. Бо як шість БТР приїжджає, які заблудилися, то я думаю, в них все було. В подальшому в аеропорту ми взнали, що в них там все, що хочеш було. Могло б то закінчиться набагато плачевніше.

Я вважаю, що не було доцільно там залишатися. Тому що ми пробули там два тижні. А за два тижні не прийшла ніяка підмога. Не прийшли ніякі команди просуватися дальше чи робити фронт. Ми просто сиділи і терпіли артобстріли.

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

■ Ніч [з 26 на 27 серпня] була спокійна, на диво, були зорі, думали, що попруть вночі десь. Іменно у нас у Хрящуватому, не було нічого. І ми ніч пережили. Ми знали, що в нас тоді втрати конкретні були, загинуло багато-багато наших хлопців. Спілкувалися з командуванням: «Що там, до нас

щось їде?» (підкріплення. — *ред.*). Нам кажуть: «Пока нічого». І думаєш: «Блін... інтересне кіно получається», треба щось робити, але нічого — сидимо далі. Нас зібрали, але по радіостанції ніякої інформації вже не передавали. Та і вони (противник. — *ред.*) так все прекрасно знали, прослуховували.

І ми так зустрілися всі, командири сказали, що о 19-й годині почнеться відступ з самих крайніх позицій, сама крайня позиція була моя. Ми місцевим нікому нічого не говорили абсолютно, і десь о 18.40—18.45 починається отаке-от: там постріли, там постріли, відчуваєш, що вони рядом. Дивимося — знову почали потроху підлазити, ми почали їх відпрацьовувати, не допускати, кажу: «Давайте будемо потихеньку подавлювати, будемо виходити звідти, бо якщо ще зараз зав'яжеться бій, ми звідси не вийдемо». [...]

Уже почався обстріл, вже виходили, моя машина виходила і там наші з «вісімдесятки» всі, так як техніки мало було, то всі так от на БТР, як горобці, налазили, навіть не знаю, з чим порівняти — дуже багато людей.

Тарас Крупач, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

На момент відступу українських частин Хрящувате й Новосвітлівка були майже вщент зруйновані.

■ Фактично на території кожного будинку, по кожній ділянці там прилітав якийсь снаряд. Там все було побите осколками. По кожній вулиці, як ми проходили, напевно, десь кожен третій-четвертий будинок мав дірку в стіні, а то й обвалену стіну або обвалену стелю. Були будинки, які повністю зруйновані — тобто це просто купа руїн, зовсім завалений. Це так, як КамАЗ причеп підніме і висипе щебінь чи цеглу — так виглядали ті будинки.

Богдан Дишко, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

■ Місцеві, ті, які нас підтримували, казали: «Не залишайте нас». Ми до кінця не розголошували, що ми відходимо. Ну, куди ми місцевих могли взяти? Ми не мали можливості евакуювати. Залишили їм сухпай і все, що в нас було з продуктів, і відступили з того населеного пункту під аеропорт.

Укриттів ніяких не було таких, щоб техніку було де захова-ти і дуже багато знищили техніки.

Павло Ільців, капітан, 80 ОАЕМБр

Але повернення до аеропорту було моторошним. За два тижні, поки бійці воювали за Новосвітлівку та Хрящувате, термінал аеропорту цілком зруйнували ворожі обстріли.

■ Аеропорт постійно горів, постійно там щось вибухло. Проїжджали по території аеропорту, якраз відпрацювала пара пакетів «Граду» по ньому — знову щось горить, я думаю: «Йолки-палки, коли ж вони вже перестануть той аеропорт мучити?...»

Тарас Крупач, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

Я коли дивлюся на цей термінал, на його фотографію, я згадую слова, що адміністратор казала [нам на початку]: «Нє пацарапайтє столи». Коли ми тільки приїхали, там солдати в тапочках ходили, підмітали за собою, прибирання все робили. А коли ми повернулися [з Хрящуватого], термінала уже не було. Вони поставили за мету любою ціною взяти цей аеропорт. Вся земля під ногами була спалена від розривів снарядів.

Павло Ільців, капітан, 80 ОАЕМБр

Будівля аеровокзалу станом на кінець серпня 2014 р.

Захисники аеропорту знову почувалися оточеними. Крім того, в останні дні серпня ворог почав обстрілювати аеропорт з нових видів озброєння.

■ Где-то начиная с 20-х чисел августа, когда уже начала лупить серьезная артиллерия — «Пионы», «Тюльпаны» — с того момента и поняли [, что нам противостоят кадровые военнослужащие]. Когда увидели первые танки, людей на БМП, которые начинают подъезжать к аэропорту. У них появилось новое вооружение, которого у нас у самих не было.

Роман Тихий, капітан, 80 ОАЕМБр

Стало зрозуміло, що нам у цьому аеропорту сидіти залишилось не так вже і довго. І вже все свідчило про те, що скоро нас будуть звідси «вижимати». У чому була проблема оборони аеропорту — в тому, що до нього вела лише одна дорога. Не було так, як у Донецькому аеропорту, що були якісь тили. Фактично якщо би цю дорогу знову перерізали, ми би залишилися блокованими без поставок і вже точно, крім авіації, нас ніхто б не зміг підгодовувати.

Сергій Грицюк, лейтенант, 80 ОАЕМБр

■ Було дуже неприємне відчуття так званого оперативного оточення. Коли ти знаєш, що ця дорога, яка веде до Щастя в полях, — це такий, скажімо, не дуже надійний варіант, тому що у будь-який момент її можуть перекрити, і ми опинимось у повному оточенні. Повне оточення — це зовсім неприємна штука. Ми звикли до обстрілів, звикли до того, що в туалет треба іти швидко, бо можна не повернутись. Але оце постійне відчуття, що ти можеш бути в котлі, — воно було найбільш неприємним. Коли ідуть обстріли, ти ніби готовий до цього. Можливо, є люди, котрі можуть справитися з цим почуттям. Але мені було тяжко. Тому старалися, працювали — чим ближче до дня виходу, тим поранених було більше...

Ростислав Іваник, полковник медичної служби

Після прибуття до аеропорту «айдарівці» відправилися на свою базу в Щастя, підрозділам 24-ї ОМБр надійшла команда переміститися в Лутугине.

- Коли ми вийшли з оточення, переночували в Лутугиному, прибули в Щастя, а я з кількома побратимами виїхав у с. Побєда, де знаходився польовий госпіталь і керівництво сектора. [...] Треба було доповісти в штаб. У штабі я шукав генерал-майора Віктора Бокія, якому довіряв, бо неодноразово він нам допомагав у важкі моменти. Він мене вислухав і запросив «Зевса», якому я повторив доповідь про сили, якими нас атакували, про вихід з оточення і наш прорив, а також про те, що день-два і вони підуть на Луганський аеропорт і якими силами слід чекати атаки. У результаті так і сталося...

Тимур Баротов, солдат, батальйон «Айдар»

1-ша і 2-га роти 1-го батальйону 80-ї ОАЕМБр залишилися в аеропорту. На постах було розставлено техніку і бійців, усіх інших розмістили в укритті.

- Зайняли позиції. І все. Чекали просто. Пішла та ж сама Новосвітлівка. Переключилися вони на аеропорт і почали аеропорт вже зносити. І три дні, до 31-го числа, обстрілювали весь час — артилерія, артилерія, артилерія. Прокидаєшся о третій ночі — спеціально будильник заводиш, щоб сходити в туалет (в броніку, в касці), сидиш, чекаєш, щоб нічого не прилетіло. Зробив діло — бігом назад. Хлопці в туалет по-маленькому і в пляшки ходили. Навіть вийти не було можливості. Весь час обстрілювали. Нам розвозили продукти, воду якусь. Старалися скоренько проскочити і назад.

  Весь час артилерія била по наших позиціях. Вони вже знали, де наші позиції. В них спостерігачі були всюди навколо аеропорту. Вони знали, де що робиться. Вони вже нас вивчили. І так виходило, що ти їдеш весь час під обстрілами. Дуже важко і дуже ризиковано.

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

За відомими нам даними, у період з 13 по 27 серпня у Новосвітлівці та Хрящуватому загинуло 19 бійців батальйону «Айдар», 8 бійців 24-ї ОМБр, 4 бійців 80-ї ОАЕМБр та 1 боєць 1-ї ОТБр.

НАШ КОМЕНТАР

Взяття під контроль с. Новосвітлівка та с. Хрящувате дозволило би угрупуванню ЗСУ значно покращити своє

становище на цій ділянці фронту. Окрім того, що через ці населені пункти проходила «дорога життя» для незаконних збройних формувань, якою росіяни поставляли своїм колаборантам боєприпаси, живу силу і техніку, тут розташувалися полігони, на яких відточували свою диверсійну майстерність різні формування «ЛНР». Зокрема, 3-й десантно-штурмовий батальйон, козачі підрозділи та підрозділи ПВК «Вагнер».

З метою встановлення контролю над зазначеними населеними пунктами та облаштування позицій на висоті поблизу села Новоганнівка було задіяно 1-й механізований батальйон 24-та ОМБр (а саме 1 та 2 механізовані роти) та мінометну батарею цієї бригади; зведену танкову роту зі складу 24-ї ОМБр та 1-ї ОТБр (приблизно 7 танків); 160 бійців батальйону «Айдар»; 1-й батальйон 80-ї ОАЕМБр; 15-й горно-піхотний батальйон 128-ї ОГПБр.

Кількість сил, задіяних у цій комплексній операції, вражає. Протиставити такій армаді противник нічого не зміг би. Тим не менше, зі сторони Хрящуватого висунулися одна ворожа БМП-2 та Т-64БВ із батальйону «Заря». 14 серпня противник здійснив безуспішну спробу контратаки із застосуванням вогневих нальотів на підрозділи ЗСУ. В операції брали участь також російські військові з 18-ї окремої мотострілкової бригади.

Залишається незрозумілою мета пасивного перебування українських підрозділів у цих населених пунктах. У період з 13 по 27 серпня командування ЗСУ не розширило зону впливу, лише встановило 3 укріплені опорні пункти в Хрящуватому (24 ОМБр, 80 ОАЕМБр, батальйон «Айдар»), Новосвітлівці (80 ОАЕМБр, 1 ОТБр, батальйон «Айдар», 24 ОМБр), поблизу села Новоганнівки та висоти біля неї (128 ОГПБр, 1 ОТБр, підрозділи 80 ОАЕМБр).

Ці підрозділи ЗСУ не здійснювали жодних активних бойових дій з метою просунутися вперед. По суті, це угрупування, як і підрозділи, що перебували в аеропорту, просто стояли під постійними обстрілами. Незважаючи на те, що противник на першу декаду серпня володів значно більшими силами та засобами, ніж у червні — порівняно з угрупуванням ЗСУ у цьому районі, їх було значно менше.

Логічно припустити, що займати ці села необхідно було одразу через кілька днів після того, як був остаточно деблокований аеропорт (приблизно 27 липня 2014 року). Вважаємо також таку концентрацію уваги на летовищі після 13 липня невиправданою, особливо беручи до уваги той факт, що того ж дня противник на півдні Луганської області вибив підрозділи 72-ї окремої механізованої бригади та 79-ї окремої аеромобільної бригади з ключової висоти неподалік м. Краснодон. Фактично відтоді операцію з перекриття кордону можна вважати проваленою та завершеною. Відповідно необхідно було переглядати загальний план операції зі звільнення територій. Адже згідно з планом аеропорт мав стратегічне значення, коли планувалося робити з нього плацдарм для просування в бік кордону (до 72-ї ОМБр та 79-ї ОАЕМБр). Однак після невтішних повідомлень про втрату вищезгаданої висоти командування все одно намагалося накопичувати війська в аеропорту.

Як зазначалося вище, взяти під контроль Новосвітлівку, Хрящувате, Новоганнівку та закріпитися на висотах слід було ще під кінець липня. Це дало б нашим військам та командуванню дорогоцінний час для закріплення там і прорахування наступних кроків. Натомість опорні пункти перебували під безперервним артилерійським вогнем та несли втрати як в особовому складі, так і в техніці, що вже станом на початок серпня потребувала ремонту. По суті, операція була повністю ідентична тій, що була проведена на кордоні, куди завели батальйонну тактичну групу ЗСУ, яка цілий липень стояла на місці під артилерійськими обстрілами росіян. У результаті, на жаль, це призвело до втрати боєздатності цього угруповання та виведення його з оперативного оточення.

Перед штурмом

З моменту повернення із Новосвітлівки та Хрящуватого військовослужбовці перебували виключно на території аеропорту, бо виїхати вже не було змоги — противник ки-

нув усі сили на аеропорт. Фактично летовище було оточене подвійним кільцем — ворожою бронетехнікою та піхотою.

- Три дні було масивних обстрілів, лупили з усіх сторін. Гідного укриття вже ніякого не було, техніка вся була виведена з ладу, тому ми розуміли, що звідти ми також будемо вимушені відступати.

  У нас фактично була одна «дорога життя», по якій можна було евакуювати поранених сухопутним шляхом. Нас дуже сильно виручали наші хірурги із Львівського госпіталю, які там у бункері робили операції. Вони спасли командира першого взводу моєї роти — він під Хрящуватим утратив ногу повністю, на БТР евакуювали в аеропорт. Йому ампутували ногу, зробили переливання крові. Прямо в самому бункері в аеропорту. За це їм велика подяка, що вони спасали наших хлопців.

Павло Ільців, капітан, 80 ОАЕМБр

Для військових медиків робота в Луганському аеропорту була величезним досвідом, вони з теплотою згадують відносини з військовими, їхній своєрідний «симбіоз».

- Ці хлопці захищали нас, ми мали змогу допомагати їм. У військовій системі кожен повинен займатися своєю роботою. Для того, щоб лікар міг адекватно працювати, адекватно надати допомогу, він має бути у захищеній будівлі, повинна бути відносна безпека. Це такий симбіоз. [...]

  Це було бойове братство, коли без перебільшення будь-кого, хто з автоматом, у військовій формі ти сприймаєш, як брата. Це неперевершене відчуття. Тобто такого ніде більше, як на війні, не побачиш. На війні це, знаєте, як у діток маленьких — в них нема сірого, тільки чорне і біле, тобто тільки добро і зло. Це дорослі в сірих кольорах живуть. І так само тут — ми жили оцими дитячими поняттями: були абсолютні брати і були вороги. І все. Це відчуття, яке заставляє згадувати війну з позитивної сторони. Тут всі рівні, всі однакові, бо всі в однакових умовах. Можна піти, грубо кажучи, в туалет і не повернутися. І це може бути будь-хто — чи командир, чи солдат.

Полковник медичної служби Ю. Скуратівський збирає кров у офіцера для переливання пораненому, серпень 2014 р.

Настільки стерте оте відчуття соціальних прошарків між людьми. Тому, напевне, багато хто з солдат, які приходять з війни, хоче туди повернутися. Бо вони стикаються з тим, що в цивільному житті інакше все. А там все чесно, справедливо. І цим мені більше всього запам'ятався аеропорт. Там було чесно.

Ростислав Іваник, полковник медичної служби

Сила обстрілів наростала з кожним днем. Військовослужбовці відповідали артилерійським вогнем.

- Обстріли неймовірно інтенсифікувались, особливо за два останні дня. Коли вони вже відкрито, практично в зоні видимості наших спостерігачів формували ударний кулак, ми розуміли, що скоро буде штурм. Бо велика кількість танків збиралася. На відстані 4-5 кілометрів від нас вони постійно їздили. І останні два дні безперервно артпідготовка, яка не припинялася взагалі. Навіть неможливо було вийти з бункера... В цей час і поранених було більше, тому що наша артилерія намагалася давати відповідь. Хлопці стріляли, але і по них попадали. Тому були поранені, були «двохсоті».

Ростислав Іваник, полковник медичної служби

- З усіх боків крили всім, що в них було. Артилерія, міномети, «Васильки» (2Б9 «Васильок», радянський автоматичний82-мм міномет. — *ред.*). [...] Реактивні системи «Град» стабільно, я не знаю, звідки вони брали стільки боєприпасів. Вони, бувало, безбожно випускали їх так, що просто земля горіла, там живого місця просто немає. Я не пам'ятаю, щоб просто добу була тиша. Не менше 10—15 обстрілів за день. Також вели вогонь з танків. Шахтарі так точно не стріляють з танків. Із закритих позицій, до речі, дуже точно вели вогонь. З шести кілометрів стріляли з танків. Вогонь вівся з боку Луганська. [...]

  Дня не було, аби в нас не було вбитого або пораненого, щоб не привозили з постів.

Володимир Русинов, старший лейтенант, 26 ОАБр

- Пару днів рахував, скільки тих пакетів «Градів» упало. Нарахував 75 і збився. Якось звик. Сначала да, було страшно. Як хлопці починають втікати в одну діру в бункер... Пацани тоже гинули по дурості — ті артилерією гасять, а в нас автомати і «мухи», нічого їм не зробиш. Але наша артилерія добре працювала. Д-30 стояли, міномети. Постійно працювала — добре їх крила.

Позивний «Бугімен», солдат, 80 ОАЕМБр

- Хочу відмітити роботу наших артилеристів. Вони під жорсткими обстрілами вибігали до гаубиці Д-30, яка стояла метрів за 50 (від терміналу. — *ред.*), наводились і стріляли, вели вогонь у відповідь по координатах, які їм давали. Єдина гаубиця, яка стріляла — її потім у Побєду відігнали — у неї зі ствола навіть краска стекла, до такого ступеню вона була розжарена.

Позивний «Паштет», солдат, 80 ОАЕМБр

29—30 серпня противник почав активно стягувати техніку, у тому числі танки, розбиватити бори довкола аеропорту. Українські артилеристи працювали по ворожих установках, які ховалися у навколишніх посадках.

- У нас було дві установки ПТУР, але жодна ракета не зійшла з них, бо якась поломка була. [...] І ці установки були в нас просто як оптика для спостереження, в неї дуже добра оптика — з відстані 5 км танк на моніторі було видно як на долоні. І ми спостерігали, коли почалися перші обстріли, почали обстрілювати з калібру 122-мм. Ми на вулиці стояли, і почули, як перші снаряди полетіли в аеропорт на технічну частину. І після того їх ніхто вже не рахував. Тільки дивимося — приїхав один танк, став на «зеленку», другий танк, третій, потім ще 4 — і ми за хвилин 40 нарахували 15 танків, які стояли прямо перед нами.

  І потім дивимося далі, що пішла техніка колоною: 2С19 («Мста-С», радянська і російська дивізійна самохідна 152-мм гаубиця. — *ред.*), потім пішли машини, бензовози, танки, КамАЗи... Вони тримали нас так, що пару раз хлопці вибігали, пробували гаубицею стрільнути, і от з третього разу Д-30 попали в танк. [...]

  За два дні тільки раз у край «зеленки» прилетів пакет «Граду», спалили 4 танки — і ми так зрозуміли, що буде щось погане. Ми побачили, що за цим лісом, за «зеленкою», де стоять танки, вони починають ставити палатки. Тобто вони знали, напевно, що їх ніхто трогати не буде. От у нас на цей час начальник артилерії був, так він як тільки міг підтягнув ближче до їхніх позицій одну Д-30, і цією га-

убицею він цілу ніч довбав їхній табір. Там навіть у «Ґуґлі» можна зайти і побачити ці кадри, де стоїть «зеленка», танки стоять — і там поле перепахане снарядами.

Олег Гільжинський, капітан, 80 ОАЕМБр

Бійці виходили на розвідкуаж до самого дня штурму аеропорту.

■ Этим всем занимались разведдозоры вокруг территории аэропорта. Мы выходили через 3-й пост, выходили через 1-й пост [на расстояние] около 10 километров. Такая дальность, чтобы с нами могла поддерживаться связь. Выходили, возвращались назад с утра. Потом целый день там еще какие-то дела были — практически не спали.

Крайняя задача была найти лагерь российских кантемировских танкистов. Мы до лагеря не смогли дойти, потому что попали в засаду и вернулись в аэропорт. Легли спать и через полтора часа нас разбудили, потому что начался штурм аэропорта...

Позивний «Сухой», солдат, 80 ОАЕМБр

29 серпня 2014 року сталася сумновідома трагедія під Іловайськом. Під час виходу з оточення за попередньо узгодженим «зеленим коридором» велике угрупування української армії було прямою наводкою розстріляне російською артилерією. У 2017 році слідство встановило, що тоді загинули 366 українських військових, ще понад 400 отримали поранення і близько 300 потрапили в полон. Це найбільші втрати України у війні з Росією протягом літньої кампанії 2014 року. Трагедія значною мірою вплинула і на армійців на інших ділянках фронту, і на рішення, що ухвалювалися командуванням. Луганський аеропорт було майже вщент знищено, прилеглі села перейшли під контроль противника. Ворожі сили стягувалися все ближче до аеропорту, ставало очевидним, що єдиним можливим виходом із цієї ситуації із найменшими втратами буде відступ з ЛАПу. Кільце звужувалося, і до штурму аеропорту лишалися лічені години.

«Танки в аеропорту! Викликаємо вогонь на себе!»

Аеропорт був стратегічно важливим об'єктом, і загроза штурму була постійною — військовослужбовці очікували його з дня на день. Фактично штурм розпочався 30 серпня.

- Десь із шостої години ранку була серйозна артилерійська підготовка — нас десь години дві бомбили, тобто артилерія дві години працювала безперестанку. Весь аеропорт практично горів. Станом на 30 серпня ми могли ще відбиватися — була ще техніка, артилерія своя. О 17-й годині вони відійшли. Отже, ми успішно відбили цей наступ росіян. І я розумів, що завтра буде дуже важко.

Андрій Ковальчук, полковник, 80 ОАЕМБр

У той же день, 30 серпня, у полон було взято трьох російських військовослужбовців, які їхали на бензовозі заправляти техніку і помилилися дорогою.

- Зі старшим лейтенантом Козачуком ми екіпажем виїхали на позицію на 3-й пост (це найсхідніша точка аеропорту) і побачили, як сепаратисти стягують війська. Це були танки, вони шикували їх у «зеленках», а ми фіксували, бачили їх у біноклі. [Їх було] дуже багато. Я не знаю, яка відстань була між ними, але вони стояли машина за машиною. Ми доповідали на термінал черговому, що спостерігаємо скупчення техніки, і до них їде заправник і заправляє — готуються до штурму. [...] Сидимо ми на позиції, а заправник їде до нас. Прямо так спокійно їде до нас і блимає нам фарами, типу «свої». Ми пропускаємо його на територію аеропорту, виходить звідти один руський, другий руський і третій чеченець. Це був один офіцер, другий прапорщик, третій — солдат, і вони кажуть: «Ребята, та вы что, мы ж приехали вас заправить, мы свои». Ми їм: «Українська армія!» Скрутили їх, приїхала до нас машина, ми їх повантажили і повезли в бункер. Бензозаправник ми завезли на територію аеропорту.

Валерій Касировський, солдат, 80 ОАЕМБр

- Капітан, зампотех танкового полка чи танкової дивізії — регулярні війська. У прапорщика були документи: посвідчення прапорщика та посвідчення учасника бойових дій. Прапорщик псковської дивізії ВДВ. А водій бензовоза був — я перший раз тоді побачив — чурбан. Реальний чурбан! Узькі глазкі. Я до нього спілкуюсь, а цей прапорщик каже мені: «Разговаривайте на русском языке, он не понимает». І я починаю йому по-російські говорити: «Куда ти їхав, що ти робив, для чого ти заправляв цю техніку?» А він сидить і кліпає на мене очима. А цей прапорщик каже мені: «Вы медленней, он по-русски еле-еле понимает». Вони ж звідти, з Бурятії.

В них одна відповідь була: «Мы не знали, куда мы едем». «Що ви заправляли? Вам що, карту не дали?» Карти при собі не мали. Там був листочок паперу, де написано пункт «А», де ви стоїте, дорога, поворот 1, поворот 2, поворот 3, поворот 4, на п'ятому повороті просто заїжджаєте, там танки стоять, і ви їх заправляєте. Вони схематично сказали, де що заправляли, наші на карті все визначили — і наша артилерія попрацювала добре.

Олег Гільжинський, капітан, 80 ОАЕМБр

Документи полонених військовослужбовців ЗС РФ, 30 серпня 2014 р.

- Нас 30-го числа «кошмарила» їхня батальйонна арта, дуже сильно «кошмарила». І на карті ми знайшли цей район і нанесли удар по ворожій артилерії в цьому районі. 31-го числа ні одної «Нони» (самохідна артилерійська 120-мм гармата 2С9 «Нона». — *ред.*) не було чути звідти. А на тому місці ще рвалися боєприпаси, тобто ми практично знищили батарею «Нон».

Андрій Ковальчук, полковник, 80 ОАЕМБр

У ніч з 30 на 31 серпня територію аеропорту продовжували посипати снарядами.

- 31 серпня — це, звичайно, найбільш яскравий день, який там був, насичений подіями, починаючи з 2-ї ночі. Це якраз моя зміна була — до 4-ї ночі. Наш 6-й пост розміщався строго на південь від терміналу. [...]

  Вже почались такі спрямовані обстріли, вже прицільно велись саме по аеропорту, і бомбили в першу чергу термінали, тільки термінали, бо вони більш крупні, їх було видно здалеку і було зрозуміло, що там найбільша кількість особового складу. У Луганському аеропорту також були три термінали, такі сховища, як атомне бомбосховище, як і в будь-якому аеропорту, бункер «Ромашка», те, що колишнє овочесховище, інженерний будинок дво- чи триповерховий. І звичайно, поступово по цих місцях вони почали бомбити вже спрямовано. [...]

  Після цього, рівно о 4.03 по моєму годиннику, фактично навколо аеропорту почався дуже масований артобстріл, по всьому периметру. Це фактично почали розстрілювати з мінометів 2-й пост, на якому вже нікого не було, 3-й, 4-й і 5-й пост — сипали там, починаючи з Д-30 і закінчуючи 82-мм мінометами. Стало ясно, що цей день буде наш останній день там.

Сергій Грицюк, лейтенант, 80 ОАЕМБр

Напередодні противник за допомогою безпілотних апаратів здійснив розвідку розташування сил українських військових. Оборонці аеропорту тоді вперше побачили безпілотники.

- Як я і очікував, десь о шостій ранку почалась знову артилерійська підготовка. Крили дуже серйозно. Були вже роз-

відані цілі — безпілотники вночі політали, нас познімали. Навіть не ті безпілотні літальні апарати, які тепер є. Були більш серйозні — регулярних збройних сил. Вони і нині є, звичайно, але на той час для нас це було дико. Бо ми тільки перший раз дізналися і побачили, що таке безпілотник. Ми їх не тільки не використовували, а в нас їх просто не було, ми їх не бачили взагалі. А тут, в аеропорту, ми зустрілися з ними безпосередньо — з цими літальними апаратами.

Андрій Ковальчук, полковник, 80 ОАЕМБр

Тоді ж рано-вранці російські танки почали рух у бік аеропорту.

■ С самого раннего утра наши посты начали докладывать, что наши танки ушли. На их место приехали русские танки. Почему русские? Мы видели, что там колонны идут — с краснодонской трассы начали ехать танки. У нас была «Стугна» — есть такая противотанковая установочка («Стугна-П», протитанковий ракетний комплекс. — *ред.*). На ней камера стояла. Сама «Стугна» стояла на крыше, и мы через ее камеру наблюдали, как по посадочкам начинают подъезжать танчики, начинают БМП подъезжать с людьми — было явно видно, что люди сидят сверху. И 31-го числа собрали все РПГ, думали, что танки сейчас пойдут на прорыв.

Роман Тихий, капітан, 80 ОАЕМБр

З півночі (1-й пост) наступало 8 танків з батальйону «Амур», 2 БМП-2 та 2 транспортера МТЛБ. З ними також рухалися 3 танки Т-72Б3 з 200-ї окремої мотострілецької бригади ЗС РФ. В цьому ж районі діяли і російські Т-90А зі складу 136-ї окремої мотострілецької бригади ЗС РФ, а також 104-ї десантно-штурмовий полк псковської 76-ї десантно-штурмової дивізії.

У штурмі аеропорту брали участь також представники ПВК «Ваґнер» та піхотинці 200-ї окремої мотострілецької бригади. На підхваті були 2 танки, 2 БТР-80 і 1 БМП-2 з батальйону «Заря».

■ Тоді вже почався штурм: пішла піхота, пішли танки, пішли ПЗРК, пішли БТР. З трьох напрямків. З Луганська пішли,

наскільки я знаю. Сепаратисти були прямо перед нами. Якщо дивитися прямо на аеропорт: 3-й блокпост, 1-й і 6-й — то з 1-го блокпоста пішли сепаратисти, зі сторони 3-го блокпоста пішли регулярні війська і з правого також регулярні війська.

Олег Гільжинський, капітан, 80 ОАЕМБр

Українські підрозділи отримали накази розподілитися по різних точках летовища. Командири рот розділяли особовий склад на окремі групи. 1-й роті 1-го батальйону 80-ї ОАЕМБр надійшла команда зайняти позиції у північній частині аеропорту.

■ 31 серпня зранку дехто на чергуванні був, дехто спав. Я особисто спав. Й забіг Ковальчук, командує: «Танки в аеропорту!» Багато хто не зрозумів, що це була команда. Дехто сів, почало трясти, але небагато таких людей було. Я, наприклад, спочатку не зрозумів. Я не вірив спочатку, що їхні танки зайшли. І вже тоді зрозумів, коли мене викликав Ковальчук і сказав: «Ти займаєш позиції біля бліндажа. Охорона північної частини аеропорту». Іншій роті — іншу точку. Зрозуміло, питань не було, почали виходити з аеропорту.

Я підхожу до виходу з бункера. Стоять мої хлопці, резервна група. Я спочатку хотів сам вибігти. Стріляли з танка, артилерія обстрілювала. Стрілецька зброя, бо вже тоді був вогневий контакт. На відстані вже було видно ворожу піхоту.[...]

Я почав випускати людей — по два чоловіки. Кожному визначав, хто де займає позиції. Вони вибігали. Я нині часто згадую той момент. З одного боку, злякався, а з другого — нормально зробив. Бо люди би бігли всі в одну кучу й куди б хто позабігав? А так я кожного розподілив — кому направо, кому наліво, кому прямо бігти. Кому за те дерево, кому за те — кожен вибігав у свою точку.

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

У той же час 2-га рота отримала команду зайняти південну частину аеропорту.

■ Спостерігачі доповідали, що бачили танки з обох сторін: зі сторони Луганська і зі сторони Переможного. Вони з двох

сторін заходили — танки, техніка, масовані обстріли. Коли дві години потужні артобстріли, то це зрозуміло, що йде підготовка атаки. І вони врывались до аеропорту.

Вже передали по радіо, що танки в аеропорту. Я отримав завдання зайняти позиції. Зібрав своїх командирів, поставив завдання обороняти позиції та діяти за моїми розпорядженнями. Єдине укриття в нас було — окоп і великий бункер. Танків у нас, можна сказати, не було, вони всі були підбиті. Тому протистояти таким силам, якими вони наступали на нас, ми не мали просто можливості. У них близько 30 танків було.

Павло Ільців, капітан, 80 ОАЕМБр

- У той день зранку почули крики: «Танки в аеропорту!» Ми знали, що це вже не наші танки. Нас узяли в кільце. Ми були, в принципі, готові до цього, але не зовсім. Ми ще надіялись, може, яка підмога прийде чи щось. Може, старше начальство щось вирішить. Вже доповідають, що ми в кільці — нічого не відбувається, ніхто не помагає.

  Танки заїхали зі сторони терміналу, зі сторони 1-го поста, зі сторони Новосвітлівки, зі сторони 3-го поста. Півкільцем вони йшли на нас. Вони виставили по посадках заградотряди — щоб ми не могли вийти.

Віталій Кобрин, солдат, 80 ОАЕМБр

Термінал на той момент уже перетворився на руїни. При обстрілах Луганського аеропорту, серед іншого, використовувався 240-мм самохідний міномет 2С4 «Тюльпан», призначений для знищення найбільш укріплених фортифікаційних споруд.

- З 30 серпня почалися масовані артобстріли, в тому числі вже працював по нам «Тюльпан» радянського виробництва. Десь на 19,5 кілометри він стріляє (активно-реактивні міни 3Ф2, вага яких становить 228 кілограмів. — *ред.*) — спеціально йде для руйнування всяких укріплень, бліндажів. Воронки були від вибуху досить серйозних розмірів: глибина ями була десь із метр шістдесят, напевно, — це в асфальт він попадав, то ось мені — по шию десь. Яма була — так ми вп'ятьох могли сховатся в ту яму. [...]

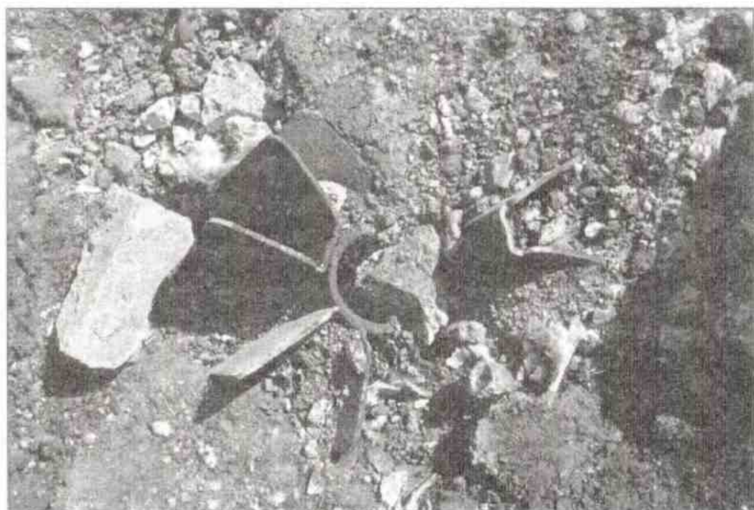
Пам'ятаю, 31 серпня зранку все було в воронках і розвалинах — півтерміналу було завалено. Осталась наша ціла ця половина — якщо взяти до Георгіївки, оця половина ще була ціла, а ту половину завалило тоді — «Тюльпан» попав туда прямим попаданієм. Земля вокруг термінала виглядала так, ніби то хтось плугом переорав асфальт. Наші гаубиці якраз вокруг термінала стояли, і було все перепахане. [...] Ми 30—31 серпня броніки вже з себе не знімали, зброю, всьо, щоб було всьо напоготові. Все було в пилу, були брудні повністю.

Дмитро Савон, прапорщик, 80 ОАЕМБр

■ Коли ми вже покинули той термінал, він взагалі не виглядав, як термінал. Повністю всьо було знищено. Я навіть коли приїхав [у середині серпня], воно вже не виглядало і близько так як на картинках до війни, то була сплошна руїна. А вже тоді, коли ми виходили, то вже нічого не було — купа металу.

Позивний «Француз», доброволець спецпідрозділу СБУ «Альфа»

Приблизно об 11-й годині від потужного удару «Тюльпана» тріснула стіна і завалило один з виходів у головному бун-

Хвостовик снаряда від «Тюльпана», який прилетів на поріг бункера, зніс сходи, але не вибухнув, 31 серпня 2014 р.

кері, який мав би витримати ядерний вибух. Це було останнє укріплення, де могли тримати оборону захисники аеропорту.

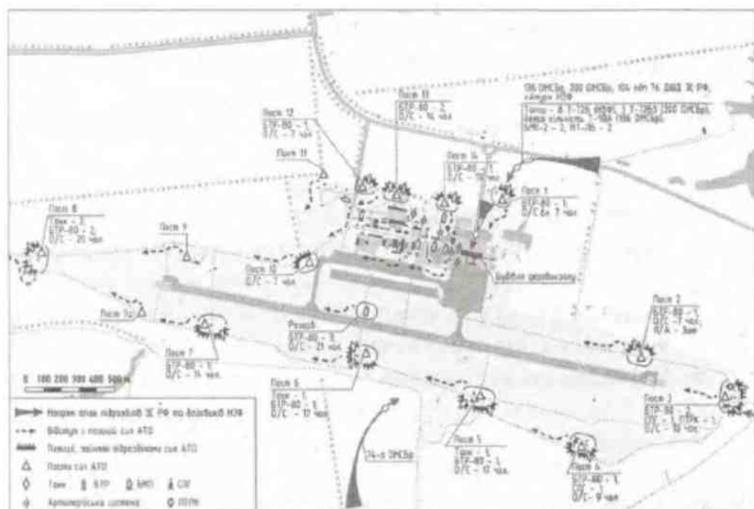
- [Бункер був] такий: два входи, на кожному вході дві двері по 1,5 тонни, які герметично закриваються. У бункері автономка, очистка повітря, вода, генератор.Там стіни були в товщину бетонного блоку, з таких роблять фундамент. Сама суть міцності бункера була у тому, що він був глибоко під землею — зверху був великий насип землі.І від попадання снаряду стіна просто розкололась, всі бетонні блоки лопнули, і стіна просунулась у цьому місці на півметра. Це було одне таке попадання.

Олег Гільжинський, капітан, 80 ОАЕМБр

Далі почалася ворожа артпідготовка. Артилерія, що залишалася на летовищі, стала небоєздатною. Танковий підрозділ покинув межі аеропорту. Серед руїн залишилися трохи більше сотні військових.

- Приходить до мене начальник артилерії, брудний, чумазий, весь в диму і доповідає: «Товаришу полковник, артилерії більше немає». Далі підрозділи, які оборонялися на опорних пунктах, зі сторони Переможного, 3-й опорний пункт (це ближній привод) — вони відійшли в адміністративну зону, зайняли оборону в головному корпусі, в адміністративних будівлях. Частина, а саме танковий підрозділ, десь, напевно, скористалася тим, що була команда відійти в адміністративну зону — відійшли трошки задалеко, зупинились десь там, за Щастям. Тому нас залишилось десь порядку 130 осіб з автоматами і з гранатометами. Все. Протитанкових засобів та артилерії ніякої не було вже. Техніки не було — вона була просто спалена, знищена.

  І тоді, десь о 9-й годині, мене викликає на зв'язок генерал Колесник. Питає: «Андрюха, рішення?» Я кажу, що рішення — то є перше: триматися до ночі, до темноти, щоб можна було відійти. Вдень відійти не можу, бо навкруги поля — це кожному буде по снаряду в спину. Другий варіант — можуть взяти в полон, але це... Хіба що самому застрелитись. Бо далі ти вже не командир, далі це позор на все життя, позор для всього роду. Бо як командир, то

Штурм Луганського аеропорту, 31 серпня 2014 р.

вже не жилець, однозначно. Тобто не просто не жилець, як військовий, а не жилець, як громадянин своєї держави. Але ти можеш спасти людей. А це не одну людину — це сотня людей. Тому говорю [генералу Колеснику]: «Якщо не кинете, якщо будете підтримувати артилерією, то буду триматися. До темноти». І ми відразу давали координати цілей поза межами аеропорту.

Андрій Ковальчук, полковник, 80 ОАЕМБр

Ситуація більш-менш контролювалася до того моменту, поки ворожі танки не почали рухатися на термінал з різних боків. Тоді як десантники продовжували утримувати північну сторону, зі східної сторони ворог розвернувся в одну лінію, південна сторона виявилася оголеною, з того напрямку почали заїжджати російські танки — незабаром вони вже їздили по злітній смузі.

- З нашого боку, де ми були, ситуація більш контрольована була. Ми побачили танк, вистрілили з РПГ і одного танка знищили. Потім обстріляли БМП — не давали їм так просто підійти.

А ось із боку східної частини аеропорту була трошки не така ситуація. Там більше поля було. Вони просто розгорнулися в одну лінію — і почали просто все знищувати, стирати з лиця землі. І там на блокпосту було п'ять чоловік, по-моєму, які просто вже не могли там сидіти і відійшли.

І вийшло так, що вони зайшли зі східної сторони. І почали по взльотці їздить. Танки почали їздить буквально за 50—100 метрів від бліндажа. І така ситуація: одну сторону держимо — північну, а що робиться з південної сторони — не знаємо. Південна сторона трохи «провалилася». І танки з південної сторони почали їздити. Але нам добре, що північно-східна частина аеропорту теж трималася. Тобто за рахунок цих двох сторін ми тримали більш-менш аеропорт. І навіть те, що вони прорвалися — їм прийшлося відійти потім. Бо як ніяк, але ми їх по чуть-чуть обстрілювали. Входили в вогневий контакт, в ближній контакт — там 60 метрів, перестрілювалися один з одним.

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

■ Посты начали отходить к 8-му посту — это противоположная сторона взлетки (напрямок Георгіївки. — *ред.*). Отошли остатки минометной батареи, остатки 2-й и 3-й рот (1-го батальйону 80-ї ОАЕМБр. — *ред.*) — там по пару человек оставалось, которые не успели отойти со своими — они попали в плен или отошли к нам — к бункеру, где мы их уже забрали и выводили. То есть весь день, когда шел бой, первая рота знала, хотя бы надеялась, что вокруг есть люди, потому что связи ни с кем не было. [...] Мы по сторонам не смотрели — смотрели только по своим секторам — терминал и дорога к терминалу, по которой заходили колонны, по которым работали наши ПКМ, РПГ... так неплохо работали — было сожжено полностью несколько единиц техники. Там еще пару человек, которые в терминале остались, оттуда работали.

У нашего РПГ получилось подбить танк, БМД. После второго выстрела в него попал снайпер, и мы бойца эвакуировали в бункер для перевязки. Целый день мы находились в траншее. Мы заходили в бункер только для того, чтобы отнести раненых, которые были в этой траншее, или за патронами. Всё.

Позивний «Сухой», солдат, 80 ОАЕМБр

Через відсіч, що її дали українські військові, нападники на деякий час відступили.

- І в один прекрасний момент хлопці доповідають, що почули, як росіяни кажуть, мовляв: «Ну їх на х..й!» Почали від'їжджати вже по чуть-чуть. Хлопці зрозуміли, що не так просто сказані ці слова. І це нас трошки підбадьорило і надало сили, що ми можемо ще триматися. Ми почали потроху відтягуватися від аеропорту. Але в цей же час наш бік не замовкав. Тому що весь час бій був. Намагалися пройти, а у нас не виходить. Противник знав, що їхні сили з південної сторони зайшли вже. А вони не можуть прорватися — і вони все більше і більше наганяли ситуацію.

  Боєприпаси тупо передавалися, перекидалися. Накидали їх у рюкзачок і кидали з окопу в окоп. Брали підсумки з протигазів, туди насипали, сумки розкручували і кидали один одному. Отак і забезпечували хлопців боєприпасами. Артилерія, що наша, що їхня, весь час працювала. Коли вони вже зайшли в аеропорт — затихло. Почався стрілковий бій. Танками працювали за 200 метрів. От вони побачили, що там бахнуло — і відразу туди. І все туди летіло.

  Прилітали вертольоти. Старалися накрити їх. Все летіло, зупинки не було. Аж поки ми не почули ці слова і не зрозуміли, що вони відійдуть. І якщо вони відходять, значить, вони на цьому не зупиняться. Вони зараз перегрупуються — вже побачили місцевість.

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

- Одна из групп вышла на территорию котельной, там была блокирована российскими войсками, но русские не знали, что они окружили нашу группу. Они ее просто не видели. Наши там просто тихонько сели и ждали, когда те отойдут, чтобы смочь прорваться к нам. [...] [И эта группа] слышала, как те в радиостанцию кричали: «Что мы здесь делаем? У нас куча убитых». Начали спрашивать — а тот убит, а этот убит, а тот убит? Он говорит: «Да, и тот убитый, и тот убитый». Понятно, что они спрашивали не за рядовых солдат, а за каких-то своих офицеров высоких чинов. То есть было понятно, что мы хорошо поработали.

Позивний «Сухой», солдат, 80 ОАЕМБр

Медики в аеропорту в той пекельний день мали особливо багато роботи.

- Коли почався штурм, було дуже багато поранених, складали їх всюди... Декого вже навіть у той бункер і не дотягували... Загиблих вивозили. До того складали їх в коридорі (бункеру. — *ред.*). В туалет навіть не ходили, бо вийти неможливо було.

  До мене спускали з тієї лінії, я в бункері на сходах стояв, інколи піднімався, мені казали: «Док! Не піднімайся туди!» Поранених приносили на сходи. Якщо легке поранення, то знеболююче, перев'язка — і на позиції! Були такі, що от його контузило, він кричить: «Голова болить! Голова болить!» Я його там прокапав, хвилин 40, все — він відійшов, каже: «Все! Я іду! Там мої хлопці!» Повертались на свої позиції.

  Андрій Кавф, солдат, фельдшер медичної роти 80 ОАЕМБр

- Було багато поранених, травмованих. І було дуже гостре відчуття того, що ти сам можеш стати «трьохсотим» чи «двохсотим». Особливо коли ворожий танк стріляв просто у вхід, у пройом бункера. І він стріляв просто по нас, ми стояли і бачили, як штукатурка залітає до нас усередину. Коли я на це дивився, думав: «Ну, зараз просто завалить цей вхід — ми вийти не зможем. І наші рідні навіть не будуть знати, де ми поховані». Але, слава Богу, той танк був підбитий нашими хлопцями. Це дало нам змогу потім вийти з бункера нормально, без втрат.

  Ростислав Іваник, полковник медичної служби

В обід командування віддало команду бійцям поступово відходити з аеропорту. Особовий склад було поділено на групи, кожна з яких отримала своє завдання.

- Це було близько другої години по обіді, тоді нас Ковальчук Андрій Трохимович пошикував, ми стали півкільцем, і він розказав нам обстановку — що передали пости, що виходу нема вже, в два кільця стоять ворожі танки і піхота. Нам був поставлений наказ по максимуму знищити ворожу техніку та вийти живими. Нас поділили на групи, близько

Понівечена техніка в ЛАПі, серпень 2014 р.

12-ти груп. Ми знаходились у бункері, і був наказ виходити з бункера і зачищати територію для виходу. Тоді єдиний вихід був — або виходити, або лишатись там навік. Коли наша група вибігла, там стояв напівзгорілий БТР, механік БТР, не знаю, яким чином він його завів — ми ускочили і швидко покинули розташування.

Коли ми сіли в БТР, ротний передав по рації, щоб ми проїхали всі пости, бо вони були оточені. І ми проїхали всі пости, позбирали хлопців. А в другої групи було завдання по максимуму зібрати поранених і «двохсотих». У кожного була своя задача.

З аеропорту ми вже висунулися приблизно о шостій вечора. Тобто з другої до шостої години ми об'їхали весь аеропорт по периметру, бо хлопці стояли без боєкомплектів, без нічого. Ми всіх зібрали, і на БТР опинилось чоловік сорок. І тоді ще влучив РПГ в БТР, в середні колеса, вони упали, і ми виїхали з аеропорту на шести колесах.

Увесь цей час були щільні обстріли. Таке було враження, що ми в пеклі. Навіть не було коли прикурити. Вони просто взяли в кільце весь аеропорт і насувалися кільцем. Заїхали танки і почали знищувати всю техніку. Просто розминали

все, трощили, у нас не залишилось жодної бойової одиниці. САУ, міномети — все було знищене.

Микола Попович, солдат, 80 ОАЕМБр

Бійці з різних постів підтягувалися до крайнього 8-го поста, де почала формуватися колона для виходу в бік Георгіївки.

■ [Ми знаходилися] на позиції 3-го посту. По постах сепаратисти не вели вогонь, вони стріляли по самому терміналу, і ми тільки чули, як над нашими головами свистять міни і ще щось. [...] Коли ми побачили, що до нас рухається техніка, то кажемо нашому старшому лейтенантові Козачуку, що треба відступати. А він нам: «Чекайте хлопці, треба почекати». Скільки мені тоді було? Я в 2013-му році підписав контракт, вісімнадцять років мені було. Я кажу: «Давайте, треба вже тікати». Страшно було, капець, як страшно. А він каже: «Чекайте, хлопці, чекайте». Ми бачили, що техніка їхня під'їжджає. Танки, БМП, БТР начебто. Піхота в підтримку йшла. І потім, як тільки Козачук сказав «По конях!», то мені аж камінь з душі впав. Ми заскочили на БТР, я — на своє місце за КПВТ, і ми по злітній смузі на швидкості 100 кілометрів на годину звідти поїхали на сусідній 8-й пост. Це найзахідніша точка, і там ми збирали всю колону на відхід. [...]

Ми чекали особовий склад, який буде виводитися з бункера. А сепари чи почули цю інформацію по радіостанції, чи побачили, як ми вишиковуємо нашу техніку, і почали обстрілювати нас. Ми не мали, чим відповідати, і змушені були виїхати звідти.

Валерій Касировський, солдат, 80 ОАЕМБр

■ Я був у роті, командир нас зібрав і поділив на групи по п'ять чоловік, і ми цими групами мали відходити. Коли ми почали виходити з бункера, багато людей скупчилося на виході з бункера на сходах. Людей узяв страх, такий ступор: «Я не піду, бо там просто жопа»... Ми не могли навіть пройти, бо багато людей стояло на сходах. Але треба було виходити, бо могли нас усіх просто взяти в полон. [...]

Ми тільки вибігли на вулицю, свистіли кулі, артилерія... Ми почали бігти, навіть не обертаючись. Забігли за пожарку, за ріг. Трохи віддихалися, там стояли БТР. Потім у той момент підбіг ще один, водій. А перед тим, коли ми сиділи за пожаркою, ми бачили вихід на взльотку і саму взльотку. І почала крити артилерія, і були три снаряди, перед якими я вже попрощався з життям. Впав один снаряд, і знаєте, от як я сиджу, бачу, падає один снаряд, другий ще ближче, третій ще ближче... Я вже собі розрахував, що четвертий прилетить прямо в мене. Я впав на коліна, в думках попрощався з усіма, але четвертого снаряду не було. Я відкрив очі, зрозумів, що я ще живий. Водій пробував завести БТР. Перший БТР не завівся, другий завівся. Ми сіли на нього і почали рух по аеропорту в сторону виїзду — і то було як у самих серйозних блокбастерах. Всьо вокруг стріляє, снаряди розриваються. Ми їдемо, а люди біжать збоку по дорозі або вибігають на дорогу. Хтось біжить, падає. Ми кожен раз під'їжджали, зупинялися, підбирали більше людей — щоб люди сідали на броню. Ми всіх затягували. Потім під'їхали до виїзду, до 8-го посту. Ми під'їхали, там ще позбирали людей і висунулися в сторону Георгіївки по соняшниках. Назбирали повен БТР людей — усіх, кого змогли. [...]

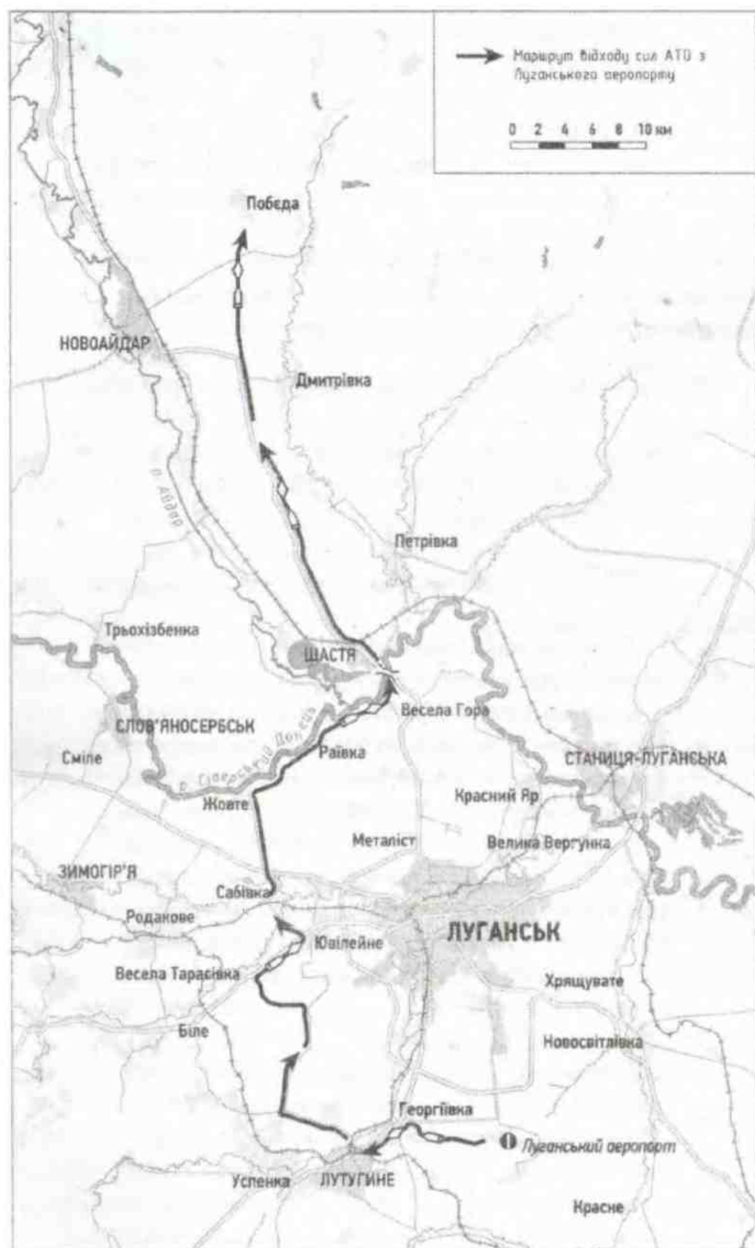
Вихід з аеропорту був моїм другим днем народження.

Євген Балан, солдат, 80 ОАЕМБр

Вихід з аеропорту тривав до ночі — групи військовослужбовців з різних підрозділів покидали його у різні періоди часу. Маршрут слідування в усіх груп був приблизно тим самим: аеропорт — Георгіївка — Лутутине — Щастя — Побєда.

Бійців, які відходили вдень, місцеві жителі у Георгіївці зустрічали і вітали — вони ще не знали, що українські військові вже повністю виходять з аеропорту і покидають цей район.

■ Приблизно о третій годині ми вирушили до позицій артдивізіону і виїхали в сторону Лутугиного. Що мені запам'яталося під час цього виїзду — це не був хаотичний відхід, це було більш-менш організовано, коли підрозділи вишиковувались. Ті, хто були на 8-му посту, організовано від'їжджали.

Відхід українських військ з району аеропорту, 31 серпня-1 вересня 2014 р.

Найбільше запам'яталося з цього моменту те, що люди (цивільні) все ще до кінця не розуміли, що відбувається: коли ми проходили Георгіївку, вони нам махали руками, вітали, але вони не розуміли, що ми вже просто відходимо з порту... Звичайно, настрій у нас був пригнічений.

Сергій Грицюк, лейтенант, 80 ОАЕМБр

Бійці, які утримували позиції в полі між Георгіївкою та Розкішним, разом з артилеристами прикривали військовослужбовців, які виходили з аеропорту.

■ Ближе к обеду стали подтягиваться ребята из аэропорта, кто там мог выходить — кто с оружием, кто без, кто в тапочках... Вот так выходили — можно сказать, голые-босые. И с раненными, и с «двухсотыми» — кого была возможность оттуда забрать. Частично шли через наш пост, а частично отходили на поселок Ленина. Всё движение шло в сторону Лутугино, потом на поселок Ленина и оттуда уже в тыл. [...]

Позже по нам начался очень сильный обстрел — такой сильный, что мы часа три не могли даже голову поднять. В это время у нас уже было много ребят из аэропорта. Они пытались уехать. И мы им советовали ехать не по дорогам, а продвигаться через «зелёнку» или вдоль нее. Всё, что происходило на дорогах, противник прекрасно видел.

И вот мы почти всех уже отправили, и осталось 3 наших БТР и ещё 2 БТР 1-й роты. Нам [сказали] держать [позиции] [...] К этому времени россияне по нам уже чётко пристрелялись, накрывали нас регулярно. Кроме того, со стороны Роскошного в нашу сторону выдвигалась их колонна. Мы эту ситуацию обсудили с ротным. У нас оставалось два варианта: отступать или остаться на позициях, и там и полечь. Так называемых «ополченцев» там тогда не было, а были именно российские войска. [Мы командиру] сказали, что никто не собирается тут погибать. И тогда он дал команду «отходим». Мы позабирали людей, кого могли по максимуму, оставили там вещи, чтобы для людей было больше места, и отступили на поселок Ленина.

Роман Руснак, старший солдат, 80 ОАЕМБр

Частина бійців відступали на БТР, зокрема пораненні, інші — пішим ходом.

- Наша група відступала в пішому порядку до Георгіївки. Там підрозділ 24-ї бригади стояв, ми знали, що Георгіївка ще наша.

  Під час відступу наткнулись на танк сепаратистів. Бачу, що відпочивають у посадці. Вони говорять: «Это свои». В нас були пов'язки червоні, вони подумали, що ми свої. Нам прийшлося вступити з ними в бій і потім продовжити свій шлях.

  Зупинялись, щоб перепочити і для перевірки, чи не було ніяких розтяжок. Виступали лісосмугою, думали, що там буде безпечніше, перевіряли, щоб засідки не було ніякої. Йшли протягом години. Ми відійшли в Георгіївку, там зустрілись з 24-ю бригадою. Потім зі своїми з 3-ї батальйонної тактичної групи зустрілися вище Георгіївки, спільно з ними ми відійшли до Щастя.

  Павло Ільців, капітан, 80 ОАЕМБр

- Коли ми почали відступати, то старалися йти по ямах від 152-мм, «ставочки» такі... Дійшли до бункера, де жили інженери з іншої бригади. Там ми перебували години дві, відсиділи, чекали моменту, коли ворог почне перезаряджатись, трошки притихне. І коли вирішили вже всі з того центрального бункера відступати, старшим був визначений офіцер з розвідки. Він розбив людей по групах, кожний мав свою задачу, в кожній групі був кулеметник з ПКМ, який прикривав. Наступна група відбігала, займала позицію, теж ставав кулеметник, відстрілювався, ну й інші теж з автоматів відстрілювалися. І от такими групами, двійками-трійками, ми відступали пішки до 8-го поста. Здавалось, це було хвилинки дві, а насправді це зайняло півдня. Біля 8-го поста стояло два чи три БТР. На кожному — чоловік по 40, як мінімум. В середині ніхто не їхав, всі на броні. БТР були обварені антикумулятивними решітками, завдяки цьому зручно було, набагато більше людей розміщувалось, і речі можна було закинути... Звідти нас відвезли в зону, куди обстріли не доходили, там збирали людей і, по можливості, відвозили.

В першу чергу вивезли поранених, в Щастя, в шпиталь [...] ,а з іншими поїхали в Побєду.

Позивний «Паштет», солдат, 80 ОАЕМБр

- Ми зібрали всіх [з постів] і близько шостої вечора виїхали з аеропорту. Доїхали до першого опорного пункту — це був пункт у самому полі. БТР вже навіть не пересувався. Ми зайшли до них, вони нас нагодували, навіть згущене молоко дали. Ми ту згущенку їли, як ті діти малі. Майор Іченський був тоді старший аеропорту, він виїжджав на БМП з екіпажем і нас підібрав. Ми так раді були його бачити, як маму рідну. Тоді ми зрозуміли, що нам вдасться звідти вибратись. Ця опорна точка була кілометрів сім від аеропорту, було видно все, як на долоні — як все палало і горіло...

Микола Попович, солдат, 80 ОАЕМБр

Справної техніки залишалося вкрай мало, і в бійців 1-ї ОТБр в хід пішов навіть трактор. У результаті машина проїхала 280 кілометрів до Куп'янська Харківської області, вивізши понад десяток бійців. «МТЗ-80 — найкраща машина в світі!» — жартома казали хлопці.

Понівечена техніка в ПАП, серпень 2014 р.

■ Там такой хаос был. Тогда было немерено раненых. Связи не было ни мобильной, ни такой, они тем более слышали нас — что мы передаем, они уже разобрались в наших координатах. Тогда команда поступила от нашего руководства, что выезжаем. Сел на трактор МТЗ-80 — мы на тракторе выезжали на Георгиевку. Еще по дороге собрал людей тоже.

Не доезжая до Георгиевки, я попал под минометный обстрел с Луганска, с терриконов, у них там постоянное было место. Два разрыва сзади было, я не понял, с чего — буквально метрах в 100 от меня. Я думал, танк по мне стреляет, с горы отошел, едва удержался с этим своим трактором. Потом приехал в Георгиевку, на заводе стояла артиллерия наша. Там еще стоял часа два, ждал. Потом завод накрыли. Потом уже узнал, что команда пошла «берем огонь на себя», они закрылись в бункере (в аэропорту. — *ред.*). Там людей осталось до сотни — раненых и живых. Кто успел, тот разбежался.

Віктор Макаренко, старший солдат, 1 ОТБр

■ Такий класний у нас транспорт був — це трактор МТЗ-80. Це і воду ним возили, і на пости ним їздили, і даже хлопці з причепом на тракторі виходили з Луганського аеропорту 31 серпня. 280 км пройшли трактором. Оце сама живуча техніка, яка тільки може буть. КамАЗ був — унічтожили. ГАЗончик потом ми найшли — унічтожили. «Волга» була — унічтожили. Усі бортові машини, якими можна реально їздити і виїжджати — все просто розбили «Градом». І один тракторець живим лишився! Трактор МТЗ-80 — тормозов немає, ручником тормозив, вікон немає, фари розбиті... І на ньому чоловік п'ятнадцять — всі наші, хто там лишався. І всі, кого по дорозі находили.

Потім зустрів одного чоловіка зі Сватового, то він розповідає: «Ти представ картину: сиджу я вдома, обчищаю овочі. Піднімаю голову — їде трактор синього цвєта, МТЗ-80 з прицепом. Куча майна на прицепі і люди, як обіз'яни, висять на ньому!». Кажу: «Де ти це бачив?» — «Сватово проїжджали». Кажу: «Так це мої були». — «Що, серйозно?» — «Да. Більше таких людей безбашенних, які

на тракторі будуть їхати, немає». [І так вже повелося після того]: «МТЗ-80 — лучшая машина в мире!»

Руслан Чубенко, лейтенант, 1 ОТБр

Під час відходу доходило до безпосередніх зіткнень із ворожою піхотою на території аеропорту. За спостереженнями військовослужбовців, з іншої сторони випускали спочатку місцевих колаборантів із «добровольцями» з Росії, за якими йшли вже регулярні російські війська.

- Найбільш запам'яталось, коли ти стріляєш в людську фігуру, і вона не падає, а продовжує йти далі. Ми знали, що вони вживають наркоту (був момент, коли ми звільняли Лисичанськ, при обшуку заводу знайшли дуже багато шприців одноразових, багато знеболюючих; ми знали, що вони вживають спеціально).

  Но там прикол був у тому, що спочатку аеропорт штурмували не регулярні війська, а найомники, які приїхали з різних міст Росії. І ти стріляєш, ніби попав в область живота — а він далі йде, рукою затулив, і другою рукою йде і «строчить». І поки в голову не вистрілиш, він не впаде. [...]

  Вони йшли, тупо йшли вперед, але я не можу зрозуміти чому, навіщо, яка в них була мета. Вони з маніакальною впертістю лізли під наші стволи. Коли вони поняли, що не можуть взяти так аеропорт, тоді вже пішли «Смерчі», «Урагани». Вони просто вирішили тупо зрівняти аеропорт з землею.

Позивний «Француз», доброволець спецпідрозділу СБУ «Альфа»

- Я сам, пам'ятаю, стріляв у сторону противника. А впереді в них йшли штрафники — або обколоті, або обдолблені, я не знаю. Але я на власні очі бачив, що там йде в тільняшці, і тільняшка в крові. Або йде і тягне ногу, бо поранений, але все рівно йде вперед. А ззаду нього ще йдуть. І без бронежилета, без каски. Тобто, понятно, людям дали крайній шанс, і вони йшли вперед. Отака ситуація була.

Андрій Ковальчук, полковник, 80 ОАЕМБр

- Я не кажу, що там у перших рядах йшли російські штурмовики. Вони були, але вперемішку з місцевими. Росіяни

трохи хитрували: пускали на м'ясо сепаратистів, які приймали перший удар, а самі позаду йшли. Так, наприклад, і в Хрящуватому було. Заградотряд, напевно, у них був.

Павло Ільців, капітан, 80 ОАЕМБр

- Там вже було непонятно, хто з ким воює, бо вони були в тільняшках, ми в тільняшках. Такий хаос був. То тепер піксельна форма є, а тоді хто наш, хто не наш — незрозуміло. Бородатий, без опізнавальних знаків. Нині дві армії можна хоть трохи відрізнити.

Позивний «Бугімен», солдат, 80 ОАЕМБр

Окремі невеликі групи десантників пішки відходили з різних точок території летовища. На цьому шляху деякі з них входили в прямий контакт з противником, як, наприклад, група із зенітної ракетно-артилерійської батареї, яка сховалася від обстрілів у будівлі пожежної частини.

- Я так поняв, то їхня така була тактика: людей якби на штурм — і разом «сипати». Чую вибух. [...] І ми збилися в одній кімнаті. Я тоді з-за кута виглядаю так акуратно і бачу, що заходить у коридор людина, одягнута в «мультикам», з автоматом. Бачу — георгійська лента у нього на груді. Він питає: «Ви хто?» і тіпа каже: «Ми свої». Ну, я достав автомат, і открив по ньому вогонь, тоді я його першого вбив. Чую, голоса наближаються до того коридора — відкрив по ним вогонь з підствольного гранатомета, в той же час вони відкрили вогонь в мою сторону — кулі попали мені в руку, в коридор залетіла граната...

  Вони першими запускали, я так поняв, сепаратистів. Бо ці остальні були в чорних бронежилетах і в банданах вони були, без касок, озброєні були АКМС (автомат Калашникова модернізований. — *ред.*) і Стечкіна (автоматичний пістолет Стечкіна. — *ред.*). І в них були позивні уже, було видно, що це вже були якісь спецпідрозділи — спеціально для штурму, це були люди військові. Не були якісь Степан, Петро там, вже були позивні в них: «30-й», «20-й» — по числам йшли такі. Зовнішність їхня була: були і білі, були і такі якоїсь кавказької, мені здавалось, національності. Даже по їхнім голосам було чути, що це уже не українці по-руськи

розмовляють, що це вже якісь пришлі, якісь їхні... Мова жорсткіше у них звучить, якось гостріше. У наших — якось м'якше воно здається, якось вимова не та — просто чути, що це вже інші люди і видно, що добре одягнуті.

Дмитро Савон, прапорщик, 80 ОАЕМБр

Під обстрілом бійці переміщалися від одного об'єкту, який міг слугувати хоч якимось укриттям, до іншого. Багато хлопців отримували поранення, надавати їм допомогу за таких умов було дуже складно — побратими допомагали, чим могли.

■ Ми відступили і сіли за ЗІЛ. Бачу, зліва декілька наших біжить — прибігли до нас із терміналу. Серед них був один поранений в руку — це був капітан Іванов, я наклав йому джгут, допоміг зупинити кровотечу. Раптом РПГ нам попало чи граната — вибух був майже біля того ЗІЛа. Товариш, який сидів біля заднього колеса, загинув, а Паша кричить, що нема руки, нема... Я кажу: «Паша, успокойся, всьо там нормально» — а йому вибухом перебило руку, вона висіла в нього на шкірі. Я йому вколов обезболююче, ту руку ми з Тарасом йому зафіксували, перемотали. Ну, все, назад перемістили. Знову почалась перестрілка, артилерія теж не замовкала, під час обстрілу поранило ще декількох побратимів. Я підбіг до Віталика, в нього була пробита рука і поранення в спину — перев'язали, як змогли. Ми не знали, що робити з пораненими — скрізь вибухи, постріли, невідомо, чи ще є хтось зі своїх в аеропорту.

Стан деяких поранених погіршувався — необхідно було надати їм медичну допомогу. Підійшли з товаришем до Жені Іванова, його повторно ранило в ту саму руку, тільки вище. Я тільки хотів перев'язати рани, як побачив, що в метрі від нас упала граната РГД-5. Я тільки зробив крок і стрибок — пролунав вибух, мене не заділо, а товариша ранило в ногу. Женя лежав і не рухався, граната вибухнула біля нього поряд...

Дмитро Савон, прапорщик, 80 ОАЕМБр

Кількох бійців нападники взяли в полон. На жаль, трьом хлопцям вибратися не вдалося — наскільки відомо, пізніше

бойовики їх розстріляли. Другу ж групу, яку намагалися взяти в полон, змогли відбити.

- У той же час Тарас узяв двох поранених Пашу і Віталика під руки і пішов з ними в полон, в надії, що буде шанс урятувати життя товаришів, адже ми їм допомогу не могли надати ніяку... Отже, вони потрапили в полон до тих штурмових груп. На жаль, звільнитись їм не вдалось. Вони їх потім розстріляли, коли вони вже відступали. Тарас Драбик, Павло Редькович і Віталик Ставський... [...]

  Ми вирішили зайняти оборону в окопі, поряд бокси були бляшані, в них сховатися було ненадійно. Ну, і прозвучало: «Або ви вилазите, або ми вам кидаєм гранату». Хто його знає — там трохи психуєш, тут трохи ранений сам і ті ранені всі... Вирішили здатись — побачим, що там буде. Ми поклали зброю, вилізли — вони нас даже не обшукували.

  Я тоді дуже добре бачив їх лиця всіх. Досі помню: радіостанції на плечі, броники, все озброєння. Вони стали нам під ноги стріляти. Видно, того страху стільки було, що вже було не страшно... Вони кричали: «На коліна!» Але з нас ніхто на коліна не став. Нас повели до їхнього танка. По

Територія аеропорту під час штурму, 31 серпня 2014 р.

дорозі я побачив, що з котельної виглядають наші хлопці. Я бачив, як вони стріляють, скрізь лунали вибухи та постріли, важко було зрозуміти де, хто, що — хаотичність повна.

Нас вели (нас шестеро було), я бачив, як той, що ззаді нас йшов, бородатий такий — як куля перша пішла перед його ногами, бо я йшов задній, біля мене ще був Міша Вороновський, друг мій. І бачу він (бородатий. — *ред.*) підкошується, падає. [Наші] почали стріляти по тих, що спереді, ті почали бігти, наші ранені почали до наших перебігати. Міша, конєшно, молодець: він не був ранений, побачив, що цей бородатий почав підніматися, і він почав з ним в рукопашну битись, вихватив його автомат і застрелив його ж автоматом того бородатого (я так поняв, він був якийсь командир там).

Так ми прорвалися до своїх — в котельню. Їх там було чоловік 15. І біля нас недалеко стояв російський танк. Ми там зайняли якби таку оборону і чекали...

Дмитро Савон, прапорщик, 80 ОАЕМБр

Так ситуація виглядала для групи, яка відбила полонених. Вони в цей момент прямували в бік «старого штабу».

- Коли [ми рухалися до «старого штабу»], я бачив, як по взльоткє троє озброєних в російській формі, в тільняшках, ведуть наших полонених. Наші йдуть, піднявши руки. Це були люди з дивізіону. Ми відкрили вогонь і таким чином ми відбили наших полонених. Ризиковано, звичайно, бо там наші були, але вибору не було. У полоні було би гірше, тому що артилеристів відразу вбивали. По росіянах ми відкрили вогонь на ураження. Одного відразу застрелили. Другого поранили, я так поняв, що смертельно, але він ще дихав. Третій втік, але потім хлопці його гранатою добили. [...] І вони вже бігли разом з нами, ті, що були полонені. Вони дякували. Одному з наших, може, й ми, випадково прострелили руку, ну але головне, що відбили.

Віталій Кобрин, солдат, 80 ОАЕМБр

- По рації передали, що буде удар точкою «У» по ворогам. Досі пам'ятаю той гуркіт ракети — вона почала розкладатись на касети і бомбити ворогів неподалік терміналу.

Потім я чув, як вони кричать: «Отходим, отходим! Авиация щас будет работать!» І вони тоді почали відходити, але ще чути було постріли, взриви тоді. Поїхав танк, проїхала БМП за ним — вони виїхали через пожарку і на взльотку і прямо пішли.

Потім нам передали по рації, що можна прориватися, що вони відступають потрошку, але ще з тої сторони там були люди. Пока ми бігли, там забрали раненого хлопця з собою одного на носилки. Ми пробрались до своїх, до бункера. В той час там вже в нас був окоп викопаний, і там якби тримали оборону. Там (у бункері. — *ред.*) було набагато легше вже, бойовий дух повертався — бо перед тим нас було пару чоловік, а тут ми були не самі. Медики надавали всім допомогу.

Дмитро Савон, прапорщик, 80 ОАЕМБр

■ Тоже за командою вибігли, там була котельня, вона була метрів за 300 приблизно. То такий шлях, нас було приблизно 9 чоловік, ми бігли — все життя промелькнуло в той момент. Працювала артилерія багато людей сиділо всередині, в бункері, але треба було виходити, щоб не підійшли і не підірвали нас. [...]

Перевага [у ворога] була велика: і по техніці, і по особовому складу. Помогла нам наша артилерія — добре відпрацювала. Там і відстань була велика від самого початку, ми з автоматами багато погоди би не зробили. Супротивник поніс утрати: і техніку їхню розбили, і особовий склад поніс утрати. Ми вже почули по їхніх словах, вони ж там бігли, почули, що в них «Отход! Отход!» І тоді було трошки полегшення...

Роман Дунайський, солдат, 80 ОАЕМБр

За межами летовища не переставала працювати українська артилерія. З різних позицій артилеристи прикривали коридор, яким з аеропорту поступово відходили різні підрозділи.

■ 31 серпня зранку о 8.00 я був на Леніна з артилеристами. До нас приїхав командир 3-ї роти (3-го батальйону 80-ї ОАЕМБр. — *ред.*) Луканюк. Сказав, що зв'язку нема, росія-

ни наступають. Аеропорт був оточений ще від ранку, треба було вживати заходів з деблокування. Ми взяли одну діючу пушку. Одну лишили на своїй позиції. Розділилися на дві команди. Одна команда в складі п'яти чоловік поїхала на передок, максимально близько до лінії контакту з ворогом.

Ми прикривали відступ наших військових з аеропорту. Ми розклали пушку біля Георгіївки. Інша група тримала нашу позицію на Леніна, а ще одна підвозила нам снаряди. Дуже інтенсивно працювали: за 3 години ми випустили 255 снарядів. 90% попадань було по ворогу, бо кучність ворожих військ була дуже високою, дуже багато їхньої піхоти було. Лише зі сторони Переможного рухалось сорок танків із кантемирівської танкової бригади. Пушка ледь витримувала таке навантаження. Ствол настільки нагрівся, що з нього злізла фарба. Діапазон охоплення був десь 15 кілометрів, від аеропорту до Луганська. Аеропорт, Переможне, в сторону Хрящуватого, на Розкішне, аж до Луганська. Але дальність стрільби не була далі аеропорту — далі ми не діставали. [...]

Ми там тримали оборону до другої години ночі. Повернулися на Леніна, здійснювали прикриття відходу наших військ, поки практично всі сили разом з технікою змогли виїхати з Лутугиного. По нашій позиції вела вогонь російська самохідна артилерія в кількості восьми штук. Під час їхньої стрільби по нас ми позбирали все своє озброєння і виїхали на Побєду... Ми зробили все, що було в наших силах.

Дмитро Тимчук, молодший сержант, 80 ОАЕМБр

Приблизно у цей час у Переможному на фугасі підірвався російський танк. Відомо також, що була пошкоджена одна МТЛБ з «Амура», а на їхніх танках практично не залишилося динамічного захисту через обстріли з РПГ.

Відхід українських частин почала підтримувати авіація — вдень на підмогу вилітало дві пари вертольотів Мі-24.

■ Днем 31-го числа были вылеты двух пар Ми-24. [...] Началось постепенное отступление техники из аэропорта. Мне [как авианаводчику] пришла информация, что будут

работать мои (вертольоти. — *ред.*), и мне их нужно сопроводить. Навести я их не мог, просто сопроводить — два вертолета пошли и два вернулись. Если они вернулись, нужно организовать помощь экипажам. Я залез на вышку на [лутугинском] заводе, чтобы хоть как-то видеть.

Шла колонна из аэропорта, и пошла первая моя пара [вертолетов] – они прикрыли отход колонны, мне видно было, как они работали и вернулись. Через некоторое время пошла вторая пара, они работали по технике, которая готовилась на штурм аэропорта, на территории какой-то фермы возле Переможного. Результат их работы виден был сразу: они ударили — и повалил черный дым. Хорошо отработали и ушли назад через Лутугино.

Олег Мордовець, капітан, 7 ОПАА

- Хотілося б окремо наголосити на сміливості цих льотчиків з Калинова. Вони робили два виліти. Була поставлена задача вилітати — погодились летіти тільки дві машини. Старшим був капітан (фамілію казати не буду), звати його Роман, молодий пацан, я його знаю особисто. Піднялися в небо — він і ще один Мі-24. Уявіть собі: вони свідомо летіли в пекло! Вони двома Мі-24 за перший виліт спалили противнику 9 танків. Другий раз вони літали і працювали по піхоті — від віадука до бункера, накривали ворога НУРСами (некеровані реактивні снаряди. — *ред.*). Їх ніхто не заставляв: питання стояло, хто полетить — вони погодились. Це справжні герої.

Олег Гільжинський, капітан, 80 ОАЕМБр

1-ша рота 1-го батальйону 80-ї ОАЕМБр до останнього утримувала позиції, намагаючись відбитися від противника. Під вечір було ухвалено рішення викликати вогонь артилерії на себе.

- Коли танки зайшли вже в адміністративну зону і мені доповіли, що взяли головний корпус, було зрозуміло, що якщо піхота далі піде з танками, повибивають однозначно. По чуть-чуть, але повибивають. А як відсікти піхоту? Як їх заставити, щоб вона не виходила з танками? Тільки шляхом вогневого враження артилерією. Тому я викликав вогонь на головний корпус, по самому аеропорту.

Територія Лутугинського валкового комбінату в результаті обстрілів, 31 серпня 2014 р.

Приблизно о 17-й або 18-й годині я замовив авіацію і артилерію по собі, по всьому аеропорту. І це десь зіграло нам на руку, бо у росіян почалася паніка. Вони почали кричати, що «срочно с**уємо, бо щас буде авіація і артилерія в аеропорту». І вони дійсно почали відходити.

Андрій Ковальчук, полковник, 80 ОАЕМБр

- Было принято вызвать огонь артиллерии на себя. Тогда бойцы выходили, обмотавшись украинскими флагами, то есть понимали, что артиллерия может попасть, но как-то так повезло, что артиллерия работала везде, но не по траншее, где мы сидели.

Позивний «Сухой», солдат, 80 ОАЕМБр

Отже, артилеристам 24-ї ОМБр, позиції яких знаходилися на Лутугинському валковому комбінаті, довелося не тільки прикривати підрозділи, що виходили з Луганського аеропорту, а й вести вогонь по самому летовищу.

- Добре пам'ятаю, як проводив коректування, коли десантники викликали вогонь на себе. До того я стріляв в околицях аеропорту, а тут стріляв по самому терміналі. Там був

такий в'їзд на аеропорт, і там вже стояли танки. І пам'ятаю, як висувалися оці БТР, і їх обстрілювали з боків.

В артилерії таке поняття, як підбити БМП — це нереально. Щоб попасти в танк, то треба десь 400 снарядів викинути. І артилерія виконує таку задачу, як подавлення, унеможливлення об'єктом, тобто БМП і танком, виконувати свої функції. Тобто щоб постійно у них над головами вибухало і тряслось, і вони себе некомфортно чули. Така задача була поставлена мені, щоб я проводив таке методичне обстрілювання місцевості, поки підрозділи 80-ї бригади вийдуть з аеропорту.

Володимир Гера, лейтенант, 24 ОМБр

■ Деяким групам бійців доводилося вибиратись посадками, де існувала небезпека потрапити в засідку або ж наштовхнутися на заміновані ділянки. До того ж лісосмуги сильно обстрілювалися. Одній з таких груп, яка перед тим мала безпосередні зіткнення з ворожою піхотою, вдалося знайти лазівку в паркані і вийти за межі аеропорту. Коли по аеропорту почала працювати артилерія, у бійців з'явився хороший орієнтир. Вони попрямували посадкою просто до Георгіївки, орієнтуючись по залпах українських гаубиць та «Урагану».

І так ми, ті хлопці, що зі мною, встигли вийти. Інша група закріпилася в котельній, бо дорогу їм відрізали кулеметні черги ворожого танку. Під цей вогонь потрапили двоє наших товаришів, вони були позаду нас. Ті, що за мною встигли, теж пролізли через цю лазівку в сітці. Ми перебігли через асфальтову дорогу, за нею була воронка від міни, в ній ми і засіли, щоб перевести дух. Перечекали, віддихались, бо спека була, дуже важко було. Перечекали трохи, подумали, що робити дальше, і прийняли рішення йти по посадці, що йшла від 8-го поста, і відходити на Георгіївку пішим ходом. [...] Там був виїзд і дорога на Георгіївку.

По нас вдогонку стріляли, але не попали, нам повезло. Я не бачив варіантів, я не міг зупинитися. У всіх були автомати, ми відстрілювалися. Бачили пересування противника, по них вели вогонь. Але в основному ворог вогонь вів з танків, тому ми не мали що їм протиставити.

І ми бігли. Був такий відрізок, де я навіть не обертався, я просто біг. Було дуже важко, але бігли до посадки. По ній вже відпрацював «Град» і АГС. Вони, певно, знали, що ми там йдемо. Вздовж посадки були розтяжки. Ми просунулись дальше по посадці, і [один з нас] зачепив розтяжку. І ми розуміємо, що зараз на нас посиплеться все, бо нас побачать. Ми побігли через кущі. Напевно, я так швидко ще не бігав. Знав, що зараз накриють. І накрили, але ми встигли трошки відбігти. Я біг і орієнтувався на залпи нашої артилерії [в Георгіївці]. Ще в аеропорту я розумів, що вогонь нашої артилерії вівся вже на нас. І кожен залп, який я чув, я кричав: «Лягай, лягай, лягай!»

Ми просувались дальше по посадці. Ще перед посадкою ми чули, як зав'язався бій. Ми не знали, хто там. Виявилось, що це наша розвідрота нарвалася на заградотряд, і їх взяли там в полон. Про це я вже дізнався у рідному Львові, коли зустрів їх. В кінці посадки сіли відпочити трошки. Чуємо, ззаду хтось за нами йде. Думаємо, по наші душі. Я направив туди автомат. Дивлюся, а там червона стрічка на руці — наші! Ще з тої групи, що відходили тоді і нас наздогнали. Таким чином, нас у групі було 10 чоловік.

Ми йшли довго. Там кілометрів 15 було до Георгіївки. Таке враження, що це була вічність. Не йшли, а вже пленталися, були дуже втомлені, дуже хотіли пити. По дорозі зайшли на стару позицію комбата нашого. І ми там знайшли воду. Вона була трохи протухла, ще й на сонці. Але це була вода, ми радувались, що хоч щось знайшли.

Там таке робилося в аеропорту, що ми не знали, чи Георгіївка наша, чи ні. І зв'язку ні з ким немає. Я взагалі свій телефон виключив і батарею витяг, щоб не засікли. І ми дійшли до кладовища. Обійшли кладовище низом і бачимо, стоїть пост чийсь, і БМП. Не знаємо чий. Ми дістали гранату, витягнули кільцо і так підходили до них. Коли вони вийшли до нас з автоматами, вони теж не знали, хто ми такі. Ми почули, щось українською говорять. Тоді я сказав: «Ми свої, ми з аеропорту». Вони кажуть: «Підходьте суди». Ми підійшли, переконавшись що наші, заспокоїлись і сховали гранати. Кажемо: «Ми з аеропорту прийшли. Там жесть». Вони не знали, що там робиться. Це була 24-та бри-

гада. Дали нам води, сигарет. Кажемо, нам треба добратися і доповісти, що от така-то фігня тут твориться. Вони вийшли на штаб. Кажуть, що аеропорт штурмують, ніхто не знає, чи є там хто живий, чи нема. Звідти нас довезли до Лутугиного.

Доповіли про обстановку, перекусили і просто чекали. Потім наші почали підходити. Поранених машиною привезли. Получається, наша артилерія непогано відпрацювала по аеропорту. Ворог відійшов. І наші скористалися моментом. Коли ми виходили, в бункері залишалось багато людей, там усе управління було та окремі підрозділи. Хто на машинах, хто пішки виходив. Безмежно раді були, звичайно. І вже вночі остання машина з нашими приїхала. Ми переночували там і на ранок виїхали на Побєду.

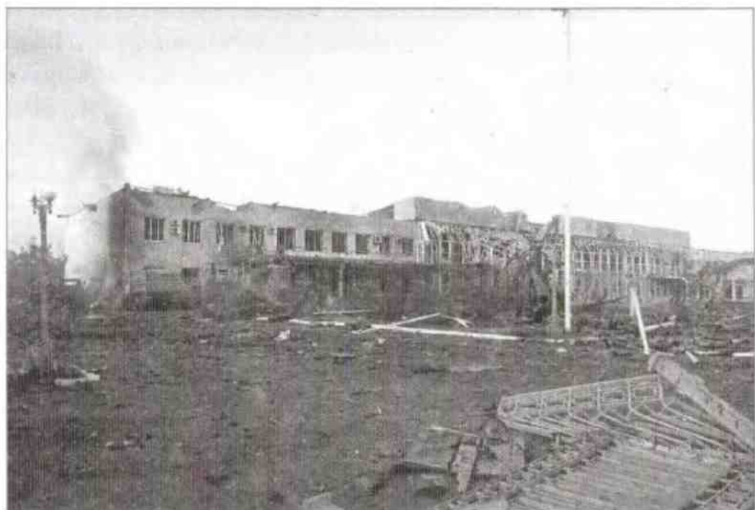
І на ранок ми сіли в машини (нам виділили якісь «Урали») і так трьома машинами ми виїхали на Побєду. По дорозі, ще де-не-де, артилерія обстрілювала. Вся дорога в воронках, асфальтована дорога вся продірявлена. По приїзду в Побєду нам взагалі сказали, що тримаєте оборону тут. Який сенс у цьому був? Усі вже думали про дім, про те що пережили. Переночувавши, ми за власний кошт виїхали на Чугуїв, звідки автобусами прямою дорогою вирушили додому.

Віталій Кобрин, солдат, 80 ОАЕМБр

На думку полковника медичної служби Ростислава Іваника, вихід з аеропорту був добре спланований і організований.

■ Дуже хочеться висказати подяку тодішньому командиру 80-ї бригади Андрію Трохимовичу Ковальчуку. По-перше, за нестандартні рішення. На території аеропорту, коли почався штурм, почалися навіть рукопашні бої. Він у цей момент, розуміючи, що іншого виходу немає, викликав вогонь нашої артилерії на нас — тобто по аеропорту. Наш «Ураган» почав стріляти по аеропорту. Це викликало і втрати, і паніку серед нападаючих, і вони відійшли.

Коли вони відійшли, відповідно вже став плануватися відхід з аеропорту. І нормально, організовано вийшли з аеропорту. Витягнули всіх поранених, хто був на той момент у бункері. Знайти і забрати тих, хто залишався десь на полі,

Територія аеропорту під час штурму, 31 серпня 2014 р.

звісно, не уявлялося можливим, уже було темно. Ми йшли пішки до Георгіївки, звідки нас забрали автомобілями в Лутугине. А на наступний день те саме, що в аеропорту, почалося в Лутугиному. Ну, там уже організовано відійшли, проблем не було. Звідти тоді нормально на «Уралі» всією групою виїхали. Також під обстрілами, але то не було так, як в аеропорту.

Ростислав Іваник, полковник медичної служби

Останніми в аеропорту залишалися бійці 1-ї роти 1-го батальйону 80-ї ОАЕМБр і невелика кількість особового складу інших підрозділів — 3-го батальйону 80-ї бригади, 128-ї бригади, артилеристів.

- Потом, когда уже начало темнеть, мы отошли в бункер, и там было принято решение уходить с аэропорта. Выдвинулся разведдозор для проверки территории от бункера до 8-го поста. Они тоже были обстреляны. Потом вернулись назад, сказали, что можно выходить. И начался вывоз тех, кто оставался в аэропорту. Это были медики, артиллерия, остатки 3-го батальона (80-ї ОАЕМБр. — *ред.*), остатки 128-й бригады.

Позивний «Сухой», солдат, 80 ОАЕМБр

- Ми бачили, що не так усе просто. Багато людей порозбивалися по купках. Наприклад, де ми були, біля бункера. Ми ще так більш-менш трималися купкою. А люди, які були там, на новому терміналі, в них там не було таких укриттів, щоб можна було закрити себе від артилерії, танків. І вони потрохи відходили. І виходить, в нас тої ночі південна сторона була відкрита. Почався масований обстріл і командир бригади сказав, що о дев'ятій годині будемо відходити. Ми почали збиратися. Частина людей на той момент вже вийшла, але ми цього не знали, не знали, хто де й що. Зв'язку не було. Глушили — ми за 100 метрів не чули вже. Весь час обстрілювали — не було такого моменту, щоб було тихо. Стріляли по всьому аеропорту. Не так, щоб в одну точку — так, потрохи вони кидали.

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

О 21-й годині надійшла команда відступати. 1-ша рота 1-го батальйону 80-ї ОАЕМБр мала прикривати відхід останніх військовослужбовців.

- До старого терміналу було метрів 300—350. Виставили на прикриття мою роту — сказали, що моя рота в крайню чергу виходить. І от група виходить. А моя рота починає працювати з усього озброєння в напрямку противника. Вийшла група. Пройшло п'ять хвилин. Перезарядилися, дозарядили боєприпасами. Наступна група. Розбили тоді на чотири групи, по-моєму. Перша група — то були поранені й загиблі. Друга черга, по-моєму, артилеристи виходили наші. І наша група почала виходити, наша рота. [...] Я почав збиратися — броник на себе, каску, автомат. [...] Подивився в бункері, щоб нікого не було. Всіх повиганяв. І на вихід. Пройшовся по бункеру, а там стільки ще всього оставалось! Підірвали там все, та й так і пішли.

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

Бігти вночі по перекопаній, перепорханій ворожими снарядами місцевості було складно, ще й враховуючи те, що більшість бійців недостатньо орієнтувалися на території аеропорту.

- Усе це відбувалося ввечері в темноті, весь аеропорт палав вогнем, я досі пам'ятаю той запах горілого — горілої трави. [...] Але в той час вони по нам лупили безперестанку — «Градами», танками. Все ж таки є Бог на світі, і молитви наших батьків нас бережуть. Кулі мимо пролітають, осколки мимо пролітають...

Дмитро Савон, прапорщик, 80 ОАЕМБр

- Найцікавіше з того всього було, що ніч — нічого не видно. Воно все перекопано було, в окопах, в осколках. Не так просто було пробігти ті метри. Ти біжиш перший, бо багато хто не знав дороги. Я знав, бо ходив на наради по позиціях, а солдати багато не знали. Біжиш спереду, дивишся під ноги. Стараєшся, щоб нікуди не впасти. І в такий момент завжди получається, що хтось впаде. Ти бачиш, що перед тобою траншея — перестрибуєш. І кричиш, на ходу. Стрибаєш у сторону. Тут кричать, там яма, там газова труба, ще якийсь прикол. І вже дивишся, а хтось упав, пірнув туди, давай того солдата витягувати. Тут стріляють, там щось вибухає...

  Коротше, прибігли. Там гаражі були, між домами. А проходи такі, що людина може пройти. Забіг туди. І якраз почався обстріл «Градами». І ти стоїш між тим проходом і не розумієш, що робити. Як сюди попаде — то всі ляжуть. Чоловік 30 десь бігло. Все пройшло, затихло. Давай далі — біжиш. Там скло, там БМД горить, ще щось горить. БМД російська горіла, бо в нас там не було БМД на цьому місці. Біжиш, БМД горить, далі наша БМД згоріла вже стоїть. Прибігаємо туди, дивимось. Там «Урал» запакований під потолок. Люди — кого куди запхали, хто куди виліз — на передні колеса лізли. Один «Урал» тоді приїхав тільки — на евакуацію.

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

Це був «Урал», який був відправлений командиром 24-ї ОМБр з Лутугиного, коли стало зрозуміло, що техніки для евакуації поранених в аеропорту вже не залишилося.

- Я не пам'ятаю точно цифри [поранених при виході]. Один носилочний був, ми його несли. А так десь до 15 чоловік

легкопоранених, які могли іти своїми ногами. І, на щастя, прибув із Лутугиного один «Урал», на якому доброволець із 24-ї бригади, позивний «Татарин», зміг заїхати на територію аеропорту і туди погрузили всіх поранених. І він вивіз їх з території.

Ростислав Іваник, полковник медичної служби

Машину супроводжували два танки та 2 БМП 24-ї ОМБр. Заїхавши на територію аеропорту, група потрапила у вогневу засідку. Так згадує про цю ситуацію капітан Олег Мордовець, який зайняв місце командира одної з БМП.

- Вечером у нас прошла информация, что в аэропорту осталось 40 десантников, заблокированных в центральном бункере. Надо было организовать спасательную операцию, попробовать их освободить. На что комбриг ответил, что это самоубийство, поскольку аэропорт уже был захвачен, и те десантники в окружении в бункере. Я, говорит, приказ такой отдавать не буду, разве что, наберу добровольцев. Он собрал командиров рот, чтобы подумать, что можно сделать.

  Исходя из того, что там было 40 человек, было принято решение, что пойдут два танка, два БМП и один пустой «Урал». План был — прорваться, загрузить людей внутрь бронированных машин. Раненых и погибших — в грузовик. На первом танке поехал «Тигр» (он проявил себя еще в Хрящеватом и Новосветловке; у него было два подбитых танка). По своему решению я пошел командиром БМП.

  Нам дали две рации. Что самое интересное — никто из нас до этого в аэропорту не был. Дороги никто не знает, где находится бункер — тоже никто не знает. Нам нарисовали на листике, где этот бункер должен быть — и все. Было две радиостанции — одну дали «Тигру», вторую — мне, чтобы мы могли связаться с десантниками, и они нас сориентировали, и готовились к отъезду. Эти радиостанции имели свои ключи, чтобы их не прослушивали. И в тот день прошла смена ключей. Теоретически они были защищены от сепаратистов. Когда мы выезжали из Георгиевки, были уже сумерки. Мы стали на крайнем блокпосту. Сломался один танк. Так что дальше мы поехали — 1 танк, 2 БМП и 1 «Урал».

И дальше мы поехали без фар, было темно. Ехали-ехали, я вылез из люка, было впечатление, что впереди все горит, сплошная стена огня стоит в районе аэропорта. Разрывы, аэропорт просто поливали без остановки, били, били и били. А ночь темная, безлунная. Я вылез из люка, смотрю — стена огня! Полный сюрреализм — столбы взрывов, пламя, а мы продолжаем туда ехать...

И при подъезде к аэропорту вырисовываются здания, и я начинаю в эту рацию звать десантников. Их предупредили, у нас позывные были: у «Тигра» — «Коробочка-1», у меня — «Коробочка-2». До этого мы ехали с выключенными радиостанциями. Включаю и слышу какие-то переговоры, но в них не вникаю. «Я «Коробочка-2», я «Коробочка-2». Кто меня слышит, ответьте! Мы едем». Ответа нет. И так несколько раз я повторяю. И тут я слышу такую фразу: «Кто работает в аэропорту, прекратите работу, они едут». Тогда я не придал этому значения. Мы заезжаем в аэропорт, идут разрывы, а после этой фразы — гробовая тишина — ни одного выстрела.

И потом мы уже поняли, что на этих частотах, что нам дали, «сидели» сепаратисты. Они нас услышали, и запустили нас в эту артзасаду. Мы остановились, а вокруг нас — тишина. Я вылез из люка, а «Тигр» поехал дальше в сторону терминала. Он уже был разрушен. [...]

Мы стоим в дворике, тишина, и я слышу, что открылся борт «Урала», лязгнули цепи, никого нет, но слышны голоса. К нам подошел водитель «Урала», говорит: «Здесь никого нет, кого забирать?» К нам никто не вышел. «Тигр» где-то катается, и тут по рации я слышу его крик: «Засада! Уходим!» Он доехал до терминала, и там были уже сепары. Он с ними встретился, нас предупредил. И в этот момент по рации звучит команда (противника. — *ред.*): «Начали!» Нас запустили туда, знали, где мы находимся, и начала по нам работать артиллерия. По взлетке пошел «Тигр», за ним первая БМП, а за ней моя. И наводчики начали стрелять в этот сектор.

Мы-то были на броне, мы начали уходить по этой дороге, хоть возможности вылезти не было, но я высунул голову и увидел много старых разбитых машин, и было попадание

в старую машину, было пламя, и я увидел контур машины. Я так понял, что было попадание в этот «Урал».

Олег Мордовець, капітан, 7 ОПАА

Вийшло так, що танк та дві БМП відволікли ворожий вогонь на себе, поки «Урал» збирав поранених — збіг обставин дозволив це зробити.

■ Ми від'їхали, стали біля будівлі. Питаємся в БМП: «Де «Урал?» А БМП відповідає: ««Урал» знищено». Ми вийшли на наше командування, сказали, що «Урал» знищено. Чекаєм, поки десантники прийдуть. А в той час «Урал» не був знищений, просто у водія сіла батарея, і він поїхав по смузі дальше. Весь вогонь ми прийняли на себе, а в той час, поки ми стояли, стріляли по нас, водій «Урала» збирав десантників. Десь 50 чоловік йому вдалося зібрати.

Тобто «Урал» поїхав, а ми (танк і 2 БМП) стояли осторонь, приймали на себе вогонь. Росіяни підслуховували нашу связь — вони так само подумали, що «Урал» знищено. І ми думали, і вони так само думали — ніхто не знав, що «Урал» забирає в той час десантників. Вогонь йшов на нас, і ми чекали-чекали. Потім дали вже нам команду відходити.

Іван Павлишин, солдат, 24 ОМБр

■ И мы начали уходить назад. [...] Мы вернулись в Лутугино к комбригу. Он нас расспрашивает: «Что с «Уралом»?» Мы говорим, что скорее всего они погибли. Я видел попадание в машину, взрыв, машина сгорела. «А десантники?» — «Никого не было». [...] И вот мы сидим у комбрига, расстроенные, тут залетает этот хлопец с «Урала», кроет всех матом: «Вы меня бросили! Так вас и так!» Всем по фиг, что он орет, главное — живой! Он говорит: «Я еще вывез полный «Урал» тяжелых и раненых десантников». Они все-таки там были, он их вывез, остальные идут пешим ходом. [...]

Тяжелая ситуация была в том, что мы ничего не знали, не было координации, нормального взаимодействия, неразбериха с радиостанциями, сепаратисты прослушивали наши частоты.

Олег Мордовець, капітан, 7 ОПАА

- Можна сказати, цей випадок стався нам на користь. Їздили так тільки один-єдиний раз — після того вже можливості такої не було. Їхали вночі, без світла, без нічого, з одим тепловізором, а вже після цього вже десь година дванадцята — пів на першу, не було більше можливості поїхати [, щоб ще когось забрати].

Іван Павлишин, солдат, 24 ОМБр

Після того як поранених вивезли, у решти бійців повстало питання, як діяти далі. Виявилося, що це була остання група, яка залишалася на території аеропорту.

- Усіх поранених забрали. І що ж далі робити? Дивлюся, половина вже повалила пішки з аеропорту. Хлопці підходять: «Командире, що далі, що далі?» А ти стоїш і не розумієш, що робити. Питаю, хто тут є зі старших. Нікого немає. Половина вже пішла. Тут стріляють, тут хтось біжить. Ніч, нічого не видно, що робиться, а треба щось вирішувати. Ну, і пішли ми за натовпом, помаленьку з аеропорту. «Урал» забитий. І ми просто за тим «Уралом».

  Довелося йти. Думав, що якесь перегрупування буде. Це було біля старого терміналу. Може, там і перегрупувалися раніше, а нас не чекали й пішли. І ми так само почали виходити. Я став у замиканні, щоб солдати ніде не загубилися. Спереду став, хто дорогу знав. І колоною побігли. Ну, і весь час біжиш. А танки луплять, луплять. Просто виїхали вони на один край взльотки й звідтам насипають. Артилерія почала більше бити по терміналу. І біжиш. І падаєш, падаєш. Коли прибігли, руки позбивані були, в крові. Хлопці молоді були, контрактники. З фізичною підготовкою трошки дружили, бігли, доганяли. [...]

  Вийшли з аеропорту. Стали, подивились на нього. Пішла сльоза, що ми там були і от так вийшло. На душі стало важко, що ми так. Скільки крові, скільки всього було. А от так просто прийшли і знесли його люди, яким не потрібно. Постояли, посумували, але далі треба йти. Так і йшли.

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

- [Коли відходили,] я разів сімнадцять падав на землю. Потім я вже не міг падати. Ще ж позаду був рюкзак та сумка

(медична. — *ред.*), ще й автомат... Ми якусь там групу наздогнали, кажуть: «Давай сюди свою сумку», я їм: «Тільки не загубіть, бо у мене там медичні засоби для поранених». [...] Потім я вже просто присідав, бо думаю: якщо впаду — то вже не встану! А потім і присідати перестав. Я вже не можу ні присідати, ні вставати. Води не було, не було що пити. Чим далі від аеропорту ми відходили, тим ставало спокійніше, хоча здавалось, що ми вже в повному оточенні і можна нарватися на якусь групу. Хлопці кажуть, що наривалися на групи тих сепарів. [...] Пішли далі, повернули ліворуч і там був наш блокпост, там уже була вода. То були наші військові. [...] За нами приїхало дві машини, ми туди дуже швидко погрузились, і нас дуже швидко відвезли в Лутугине. Вночі ми приїхали в Лутугине, там у бункері розташувалися, комбат почав перекличку робити, і дуже багатьох не було, і я думав, що можливо, вони загинули. Але [ми тоді не знали], що певна група людей відступила раніше.

Андрій Кавф, солдат, фельдшер медичної роти 80 ОАЕМБр

До Георгіївки добиралися близько двох годин.

■ Довго [йшли], тому що десь хтось відстане, десь хтось загубиться. Той десь справа кричить, той зліва кричить. Неясно, що робиться. Бо там дві дороги виходили — стара дорога, а потім і нову зробили. І так вийшло, що на розвилці розійшлися. І одні там йшли, інші — там. Десь до двох годин ми йшли, може, навіть і більше. Тоді на час ніхто не звертав уваги. [...]

[По дорозі] я догнав одного капітана. Дивлюся, ледве йде. А я взяв у бібліотеці два томи «Війна і мир» і почав читати в аеропорту. Ну, і засунув під бронежилет і біжу. Тут одна книжка випала. І в той момент я й наздогнав того капітана, кажу: «Давай автомат, щоб тобі легше було, а ти візьми просто книжечку». Каже, питань немає. А я взяв автомат. І вперед. Дивлюся, рота вже вперед поперла. А я ззаді цьому помагаю. [...]

Дійшли до Георгіївки. «На автомат!», — кажу капітану. Він каже: «Дякую, допоміг». «Давай книжку», — кажу. А він: «Та я вже давно її викинув». От такі ситуації траплялися.

Юрій Руденко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

З Георгіївки військовослужбовців, які вийшли з аеропорту пішим ходом, доправляли машинами далі — на Лутугинський валковий комбінат.

■ Поступила информация, что они начали выходить на Георгиевку. Их начали собирать в одном месте. Комбриг меня спросил: «Ты дорогу на Георгиевку знаешь — поедешь старшим машины?» Я поехал, в Георгиевке мы их собрали, в кузове все стояли, один к одному, много людей собрали. [...]

В итоге все вышли. Они выходили небольшими группами, я сделал еще одну ходку и забрал их оттуда (з Георгіївки. — *ред.*), мы их привезли на Лутугино на завод, разместили в санчасть.

Олег Мордовець, капітан, 7 ОПАА

■ [У Лутугиному] почали перевірять — хто, де, що? І тут я виявив, що в мене чотирьох солдат немає. Почав видзвонювати, де вони, що вони. То декотрі вже були майже в Побєді. А декого не знайшли взагалі. Почали з'ясовувати, хто їх бачив. От так і дізнавалися, хто пропав або хто де загинув. В Лутугиному ми тоді могли за кожне прізвище вияснити. [...] І так вночі ми трошки склали картину, хто в нас пропав, хто загинув. За деяких аж у Львові взнали, що вони загинули. За деяких до сих пір не знаємо.

Юрій Рудейко, старший лейтенант, 80 ОАЕМБр

Останній захисник аеропорту

У ніч з 31 серпня на 1 вересня українська армія повністю покинула Луганський аеропорт. Однак на території летовища випадково залишився один із бійців гаубичного дивізіона Тарас Л. Він був важко пораненим і втратив свідомість, через що у метушні тієї пекельної ночі його зарахували до загиблих.

■ Під час відходу з аеропорту так планово відходили, що забули пораненого бійця гаубичного дивізіона. Про це дізналися завдяки Мар'яну Ковальчуку з 3-ї роти 1-го ба-

тальйону, який був захоплений у полон саме з 31 серпня на 1 вересня і втік від сепарів, коли його перевозили. [...] Цей Тарас — це мій земляк, його тато на рік мене старший, я його дуже добре знав, навіть разом у школі вчилися, трошки приятелювали. Тарасу на той час було 18 років, він тільки на початку року підписав контракт.

Тарас Личко, солдат, 80 ОАЕМБр

31 серпня 19-річний солдат 80-ї ОАЕМБр Мар'ян Ковальчук був у складі групи бійців, яка втрапила у ворожий полон поблизу терміналу аеропорту.

- Ми були [у терміналі] з 30 на 31 серпня. Дуже багато артилерії було. Спочатку гатила артилерія. Там вже були поранені, багато. І ми 30-го вночі перебігали в протиядерний бункер, в основний. Ми перебігли практично всі. Але зранку там десь хлопці кажуть: давайте вернемося за рюкзаками. Я кажу: «Добре». В мене там теж рюкзак був. Я теж вернувся. І почався наступ,то вже нікуди було діватися. Ми вже вийшли з підвалу на перший поверх. Відстрілювались, а потім побачили танки і КамАЗ. І ми почали маленькими групками відступати. Я з одним хлопцем, з моєї роти, ми були майже останні, ми прикривали. І моя групка, десь 14 чоловік, попала в полон. А Тарас Л. майже добіг до бункера від терміналу і тоді підірвався на гранаті.

Мар'ян Ковальчук, солдат, 80 ОАЕМБр

Мар'яна разом із побратимами полонили російські військові. Вони представилися. Їх мали доправити у тил, в район Краснодону.

- Нас забрали в полон. Вони казали, що вони з Ростова були. Це спецназ був. Казали, що вони взагалі не мали брати нікого в полон. Казали: «Вы же десантники. Мы же братья. Зачем вы братьев убиваете?»І здавалося, що це як ніби у фільмі все. Я не дуже віруючий, але тоді... я молився. Коли вже нема на що надіятися. Надія є, але це надія на Бога. Молився, просив Бога, щоб допоміг. Ну, і просто так склалися обставини. Спочатку мене та інших на вантажівку мали грузити. Я мав перший заходити. Там тентований кузов. І я зупинився просто, а інші заходили. І там вже не було

місця, ну і мене кинули на БМП. Я хотів утекти, декілька спроб таких було. Але їхній офіцер казав, що повбиває нас, бо в нього кращий друг загинув, а в нього було троє дітей. І от я і ще один хлопець на броні були. Ми їхали в колоні по трасі Краснодон—Луганськ до Краснодона. І наша БМП поїхала швидко, відірвалася. Вони почали галасувати, сваритися. Ну, і так склалися обставини, що я сповз назад і побіг.

Мар'ян Ковальчук, солдат, 80 ОАЕМБр

Спочатку Мар'ян хотів сховатися і перечекати, але пізніше вирішив прориватися до своїх, назад в аеропорт. Цілу ніч він повз через кукурудзяне поле, намагаючись уникнути позицій росіян, що були у тому районі. Він не знав, що українські військові покинули аеропорт ще вночі. Після штурму та артилерійського вогню, що десантники викликали на себе, летовище було розбите вщент. Там було тихо і порожньо, ворог не став займати покинуті позиції.

■ Зранку дійшов до аеропорту. Це десь була 6—7 година ранку 1 вересня. Я обійшов усе, щоб побачити, чи наші ще є. Бачив, що по взльотці техніка їде. Спочатку зайшов у центральний бункер, але тільки двері відкрив і не пішов, чогось злякався. Ну, думаю, ще в термінал зайду, бо там рюкзак мій був, телефон. Тоді обійшов бункер і побачив того хлопця, Тараса. Лежав там, був при свідомості. Я спитав, як його звати і якого він року. Виявилося, що він 95-го року народження (Тарасу було на той момент всього 18 років. — *ред.*).

У Тараса був відкритий перелом ноги, відірвані безіменний палець і мізинець, вухо поранене, шматка носу не було. Я хотів вийти на зв'язок. Пробував телефон, але антенки не було. Потім я знайшов такий собі візок, погрузив туди Тараса. Я його повіз у термінал. Бо я думав, що в терміналі ще є люди наші. І я його тягнув хвилин сорок, десь до години часу. Але там були такі воронки, що я просунувся, може, метрів на п'ятдесят. А в нього нога боліла дуже. Він казав, щоб я помаленьку. Потім я йому сказав, що йду в термінал, викличу допомогу. Він казав: «Не йди, не йди». Певно, боявся. Я сказав: «Тарасе, та я прийду, не переживай». Він сказав: «Ну, добре». І я пішов. Знайшов

рюкзак, спальник, аптечку. Але що робити, я не знав. Кажу: «Тарасе, я тебе не донесу». А він каже спочатку: «Будь зі мною», а потім: «Відвези мене туди, де я був». Ну, там, де його підрозділ був. Ну, я його трохи під укриття заніс, спальником прикрив. Дав води, вколов щось. А потім кажу, що йду ближче до наших позицій. Буду когось кликати з технікою, щоб тебе вивезли.

Мар'ян Ковальчук, солдат, 80 ОАЕМБр

Мар'ян розумів, що забрати побратима своїми силами йому не вдасться. Він вирішив перевдягнутися у цивільний одяг і спробувати прорватися до найближчої позиції українських військових у Георгіївці. Зрештою, він натрапив на блокпост 24-ї бригади, але вони відмовилися висуватися в район аеропорту, хоча солдат запевнив, що ворога по дорозі він не зустрів, а сам аеропорт порожній. Переживаючи за Тараса, він не здався і вирушив просто до начальника штабу Андрія Ковальчука, який перебував у Лутугиному.

■ Я, знаєте, дякував Богу, що втік. І коли Він мені допоміг, то я думав, що маю врятувати того хлопця — то таке випробування для мене. Я хотів йому допомогти, хоча і сам боявся. І не знав, як його забрати звідтам, а сам не міг забрати, і покликав на допомогу.

Побачив позиції, нібито наші. Там на виїзді з Георгіївки стояла 24-та бригада. Вони мене відіслали до командира. Я кажу, що наш там один є. І рядом нікого немає, ні сепарів, нікого. Вони не хотіли забрати. Вони мене в результаті відвезли на завод у Лутугине. Я зразу підійшов до Ковальчука Андрія Трохимовича. Він був начальником штабу. Я підійшов і вже в пориві емоцій починаю кричати, що треба забрати. Він каже: «Все, тихо, заспокойся. Заберемо».

Мар'ян Ковальчук, солдат, 80 ОАЕМБр

Тараса Л. та тіла кількох загиблих, зрештою, вивезли з аеропорту. Він вижив, але намагається не згадувати про цей страшний випадок. Мар'ян Ковальчук продовжував служити у 80-й бригаді до літа 2017 року, а потім за станом здоровя перевівся до військомату.

- Тарас вижив, не дуже хоче розмовляти про цю історію. Переніс дуже багато операцій. Втратив нога, мав косметичні операції на обличчі, тому що частини носу не було внаслідок поранення. [...] Чому справжні герої, такі як Мар'ян Ковальчук, такі як Костирка Андрій, Тарас Л., по сьогоднішній день не мають жодної не те що державної, а навіть міністерської нагороди? Чомусь у нас офіцери нагороджені, а жоден боєць рядовий — ні. Тільки посмертно є нагороджені «Героями України», а чому «Героєм України» при житті не може бути нагороджений той самий рядовий боєць? Чому орденом Богдана Хмельницького не може бути нагороджений рядовий, а не тільки офіцер?.. Мені просто дуже дивно.

Тарас Личко, солдат, 80 ОАЕМБр

«Ми повернемося»

Аеропорт як стратегічний об'єкт утримувати було вже не тільки нелогічно, а й неможливо — там не лишилося жодної споруди, де можна було б закріпитися.

- Коли ми вийшли з Луганського аеропорту, нас не вибили — ми просто його залишили. Бо необхідності його тримати як стратегічну точку, точку опори далі не було. [...] По фотографіях видно, щó зосталось від того аеропорту. Ми виходили — то він горів, горів повністю. От стоїть алея дерев — і вся горить. Ну як можна запалити [живі дерева] ? А вони горіли. Коли йдеш, а ніде ступити. А вночі виходиш — і там у воронку падаєш, там на якусь залізяку наступаєш — падаєш, там цегла на дорозі. Дорога центральна в аеропорту — вона вся то в воронках, то в деревах. Страхіття. То як показують Сталінград, згадую фільми про Велику вітчизняну війну так звану. Напевно, ті фільми «відпочивають». Такі ефекти навіть не можна зробити...

Андрій Ковальчук, полковник, 80 ОАЕМБр

1 вересня 2014 року останні групи військових виходили з території Лутугинського валкового комбінату, по якому тепер теж безперервно вівся вогонь.

Остаточний вихід українських військ з району аеропорту, 1 вересня 2014 р.

■ В Лутугино мы переночевали, и с утра уже выдвинулись на Победу. В Победе поступила команда возвращаться в аэропорт, забирать раненых и убитых. Выехали в район Лутугино, там сепары забрали все, что было: броники, каски, автоматы, радиостанции и сказали: «Возвращайтесь назад на Победу, пока вам даем шанс, или уже не вернетесь». Вот так вот вернулись назад в Победу.

Позивний «Сухой», солдат, 80 ОАЕМБр

Після повного виходу десантників комбінат покинули останні військовослужбовці 24-ї ОМБр та 30-ї ОМБр.

■ В то время нас на Лутугино начали просто сносить, была сильная артподготовка. Мы в группе с танком и БМП хотели задержать их немного, мы к ним подскочили, они поставили минометную батарею и мы получили «по рогам».

Комбриг начал планировать отход, но нам команду не давали, пока «восьмидесятка» не уехала. Мы хотели отправить с 9 утра, но не смогли, начали выдвигаться только с 12 часов, а это уже было запоздало. Нас начали крыть

непосредственно на заводе, много техники сгорело, на перекрестке колонну нашу накрыли...

Тогда же сбили с крыши Геру (Володимира Геру. — *ред.*). Мы когда остановились на привал, мне говорят: «Вон там Гера в санитарке лежит». Подхожу — действительно он, в сознании, но парализованный лежит...

Было и прямое попадание в медицинский бункер, он осыпался, но ребят откопали. Там 3 или 4 человека из «двадцатьчетверки» было, их откопали. Сильно мы попали.

На заводе люди были отовсюду. Но основная часть — это 24-я и 30-я бригады. Когда ушла «тридцатка», я не знаю. Крайняя колонна — «двадцатьчетверка», но там оставались еще люди, которые прикрывали отход, на танках были. Мы с комбригом во главе колонны дошли до Веселой Горы, и там встречали людей. Он (командир бригади. — *ред.*) хороший мужик, сильно за людей переживал. Все пошли на Дмитриевку в тыловой лагерь, а он остался на Веселой Горе и встречал все машины. А крайние ребята приехали на фуре, не знаю, где они ее взяли. Вроде местный дал, потом он на Дмитриевку приехал забрал ее. [...] На Дмитриевке мы посидели два дня, а 3—4 сентября Дмитриевку полностью разбили.

Олег Мордовець, капітан, 7 ОПАА

Останній бій, який оборонці Луганського аеропорту дали штурмувальникам на підступах до летовища і на самій його території 31 серпня 2014 року, напевно, був одним з найзапекліших в історії російсько-української війни. Кількість противника у багато разів перевищувала число останніх захисників аеропорту. За оцінкою українських військовослужбовців, противник мав велику кількість поранених, а його втрати сягали до 200 осіб загиблими.

■ То, что завязались там очень сильные бои, когда численность пацанов, которые оставались на тот момент в Луганском аэропорту и которые приняли бой... — я не могу назвать цифры, но в соотношении с противником — это была колоссальная разница.

Бой, который пацаны дали в последний день — я думаю, россиянам никто так по морде не давал, как в Луганском аэропорте. Нагорный Карабах, Грузия, Чечня... ну разве что Чечня. И когда они узнали нашу реальную численность, которая была в аэропорте на момент штурма, они были в шоке! С учетом тех огромных потерь, которые они там понесли.

Олексій Стафиняк, волонтер, доброволець, 80 ОАЕМБр

- То количество раненных и убитых, которое у них было, — просто колоссальное. Один из их сепарских командиров (он уже погиб) после взятия аэропорта в интервью (есть видео в YouTube) сказал касательно событий возле бункера: «Там находилось около 17 человек... и это — не люди, это — звери! Если бы у меня они были, я был бы уже во Львове!» Он понимал, что то количество людей, которое у него, ничего не может противопоставить тем, которые были вокруг бункера. [...]

  Когда мы были в Новосветловке, уже никто не надеялся оттуда выйти живым. Но когда мы попали в аэропорт в крайний день... я сжег свой паспорт, поломал и закопал свои права. Особенно, когда вызвали артиллерию на себя, надежды вообще никакой не было. Хотели приложить как можно больше усилий, чтоб как можно больше с собой русских «забрать»!

Позивний «Сухой», солдат, 80 ОАЕМБр

- [Втрати противника становили] десь порядка 200 чоловік «двохсотими». Бо дуже багато загинуло їх під час обстрілу нашої артилерії. [...] [В одному інтерв'ю росіяни зазначали:] «У нас потери большие. Мы целую ночь вывозили только «трехсотых»».

Андрій Ковальчук, полковник, 80 ОАЕМБр

- У них втрати були дуже великі, і, дивлячись з досвіду Афганської та Чеченської першої і другої війни — там їх ніхто не рахує. [...] Втрати в них були набагато більші [, ніж в нас]. Як то кажуть, оборонятися легше, ніж наступати. Але та оборона дуже тяжка була. Втратили дуже багато друзів своїх. Я не можу сказати [, скільки у нас було втрат],

але багато хлопців загинуло. Один солдат — це вже багато. Поранених багато було.

Олег Гільжинський, капітан, 80 ОАЕМБр

Ще впродовж двох днів після виходу російські війська продовжували обстрілювати аеропорт, вважаючи, що там ще залишилися українські бійці. А коли за кілька днів українська сторона домовилася про вивіз військовослужбовців, які залишилися на території аеропорту після виходу, росіяни були вражені їхньою малою кількістю, так само як і невеликою кількістю загальних утрат з нашої сторони.

■ Коли ми [після виходу] домовилися вже на рівні генеральних штабів Росії і нашого про відправку конвою в Луганський аеропорт [...] , від нас прийшла одна медичка і один ЗІЛ. Росіяни там зустрічають і кажуть: «А чого ви так мало техніки для евакуації набрали?»– «А нас там не так багато».

Першим зайшов на територію Луганського аеропорту начальник інженерної служби 3-ї батальйонної тактичної групи 80-ї бригади, а за ним вже пішли росіяни, пішли сепари. А там вже ні одного воїна не було. Тільки восьмеро загиблих та один поранений, який був там ще два дні (Тарас Л. — *ред.*). А вони бомбили, штурмували. Думали, що ми ще там. [...]

А полковник військової служби правопорядку Отрощенко, який також їздив, коли його росіянин запитав: «Скільки у вас загинуло?», сказав: «Та не знаю — може, чоловік тридцять». У нас за два дні штурму 13 чоловік загинуло і було безвісті зниклих 21 військовослужбовець. А той [росіянин] не просто поблід — він чуть з розуму не зійшов, почувши цю цифру. Вони вважали, що нас поховали там тисячі!.. Там була версія, що вали, які ми там нагорнули навкруги штабу, що ми туди загорнули трупи. Вони розраховували на чоловік 300—400 вбитими. [...]

Нам потім, коли ми були вже в Лутугиному, СМС слали. На той час росіяни сказали, що за час війни це найбільш «достойный бой». І нам псковські десантники «набивали

Бійці 80-ї ОАЕМБр після виходу з ЛАП у волонтерів у м. Куп'янськ на Харківщині, початок вересня 2014 р.

стрілки» — СМС відправляли: «Надо встретиться, отдать вам должное». Типу, має бути десь реванш...

Андрій Ковальчук, полковник, 80 ОАЕМБр

- «Восьмидесятка» первой заходила, «восьмидесятка» последней и уходила. Донецкий аэропорт был частью под сепарами, частью под 95-й бригадой... А в Луганский аэропорт сепары зашли только в последний день. До этого у них таких возможностей не было вообще!

Позивний «Сухой», солдат, 80 ОАЕМБр

- Так хочеться повернутись туди. Проїхатись по тих дорогах, по яких під обстрілами їздили, прийти на ці руїни. І спочатку зкропити їх кров'ю ворога, а пізніше, коли звільним цю землю, покласти квіти на це місце, де був термінал, запалити свічку. Устати на коліна, зняти шолом і помолитись за тих, хто там залишився назавжди. Я майже кожну ніч бачу уві сні ці бої. Мене ще ніколи нікуди так не тягнуло, як тягне назад в аеропорт...

Олег Гільжинський, капітан, 80 ОАЕМБр

Перед виходом бійці залишили в Луганському аеропорту напис «Ми повернемося».

Замість епілогу

Можна написати твір, прочитати і забути — це, напевно, не підлягає осуду. Реалії війни — ті, що виношені на плечах воїнів-захисників, — архів з терміном зберігання «вічність». На спогадах цих людей будуть учитися і виховуватися покоління майбутніх патріотів, захисників своєї Батьківщини.

Так склалася доля цих славетних воїнів, що саме їм довелося згадувати пережиті жахіття цієї війни, саме вони відчули на собі ціну зради тих, хто називав себе «старшим братом», і тих, хто став на бік агресора, повіривши в святість вигаданої «новоросії». Це вони теорію війни, прочитану в книгах та переглянуту по телебаченню, вимушені були практично відчути кожною клітиною свого тіла, серцем та душею пережити втрату найдорожчого — життя своїх рідних, друзів, побратимів.

Утрата кожного з них — це втрата частинки світлого майбутнього. Саме такі, як вони, мали б стояти біля витоків сильної та незалежної України і продовжувати розбудову нашої країни. На жаль, волею долі з нами залишились пам'ять та історія славних синів нашої України.

Честь і хвала кожному воїну, кожному волонтеру, кожному, хто не залишив і не залишить солдата наодинці з ворогом.

Честь маю. Слава Україні!

Генерал-майор А. Т. Ковальчук
25 січня 2018 р.

Коментарі офіцерів та експертів

Олег ДУДИЧ, майор, 80-та окрема десантно-штурмова бригада

Взяття під контроль Луганського аеропорту навесні 2014 року мало важливе стратегічне значення: по-перше, противник був не в захваті, маючи у себе в тилу угрупування наших військ, тим більше десантників; по-друге, таким чином виключалась можливість використання аеропорту за призначенням окупаційними військами. У подальшому ЛАП використовувався як плацдарм для всіх подальших наших наступальних операцій.

На мою думку, осередок сепаратизму можна і треба було задушити ще навесні 2014 року, адже бойовики тоді ще не мали ані важкого озброєння, ані таких сил, які вони наростили згодом. Але, напевно, керівництво держави не змогло ухвалити політичного рішення, тому ця «пухлина» почала розростатися.

У кінці літа після перекриття траси на Краснодон та звільнення низки населених пунктів навколо самого Луганська місто також можна було брати — розвідники доповідали, що противник деморалізований, забезпечення майже перекрите. Я не в курсі, як планувалася операція по звільненню Луганська і чи планувалась силова операція взагалі. Думаю, що ні, бо вона призвела б до значних жертв серед місцевого населення. Проте саме місто на той момент майже було взяте в кільце нашими військами: ми зайшли в Металіст, Хрящувате. Якби це кільце замкнулось, бойовики довго б у місті не протягнули. Але сталось те, що сталось.

По-перше, наші війська видихнулись, пішли втрати особового складу — як загиблими, так і пораненими; пішли втрати техніки — вона була знищена або ламалась. Водночас поповнення свіжими людськими силами відбувалось дуже повільно та неякісно, морально-психологічний стан деяких підрозділів дорівнював нулю, особливо там, де були мобілізовані. Бували випадки, коли бійці просто відмовлялись йти в бій, виконувати накази. Тому, на мій погляд, не слід в усіх бойових невдачах винуватити лише керівництво. Адже штаби планують — підрозділи мають виконувати, а підрозділ починається з солдата. На жаль, особовий склад не завжди був належним чином підготовлений. Ще однією проблемою було те, що до війни у нас все обслуговування робилося на папері, в реальності армія на той момент не була готова до виконання всіх завдань, які перед нею постали.

І другий, основний фактор, чому не зуміли втримати навколишні позиції, сам ЛАП, те, що привело до нашого відступу аж за Сіверський Донець — це вторгнення регулярних збройних сил Російської Федерації. А протистояти їм наша армія була не готова.

Отже, влітку 2014 року стан наших військ, тим більше після вторгнення російських збройних сил, не дозволив виконати заплановані операції зі звільнення окупованих територій. У цілому Луганський аеропорт як стратегічний об'єкт зіграв свою важливу роль у цій війні.

Павло ІЛЬЦІВ, майор, 80-та окрема десантно-штурмова бригада [redacted]

Дивлячись із позиції нашого рівня, на кінець літа 2014 року ми всі хотіли зайти в Луганськ, але ми зрозуміли, що керівництво зайняло таку позицію — не входити в ці великі міста, а блокувати їх для того, щоб зменшити втрати і змусити їх (противника. — *ред.*) здатися. По-перше, не було сил, щоб увійти в ті міста. Тоді ми не знали, що їх (противника. — *ред.*) було мало. Коли був звільнений Слов'янськ, наші війська пішли вперед — вони всі почали тікати в сторону Росії. У самих Луганську і Донецьку, ми знаємо, що їх небагато було. І, можливо, було би і правильно, якби ми зайшли в ці великі міста, закріпилися там, можливо, з утратами, але це були би хороші плацдарми для того, щоб можна було просуватися далі.

Ситуація вийшла наступна. З нашої точки зору, виглядало все досить гарно. Сектор «Д», який перекривав кордон з Росією, не дає їм постачати зброю і бойовиків. Два угрупування беруть Донецьк і Луганськ у два окремих кільця. Тобто вони в повному оточенні, підмога не підходить, і вони здаються. Адже сектор «Д» розбили на кордоні (Зеленопілля, бої під Дяковим, Ізвариним), наше угрупування відійшло від російського кордону. Ми таки зробили ті два кільця. Фактично Луганськ уже був в кільці. Донецьк — не до кінця, але там мало залишалося. Нам чинили опір і з Луганська, і за спиною — з боку Краснодону. Російські війська уже почали підтягуватись, і противник опинився в нас і попереду, і ззаду.

Багато хто ставить питання, чи можна було протримати аеропорт довше. Звичайно, можна було — ціною великих втрат. І, якщо би ми не вийшли з аеропорту, то ми би опинились в оточенні просто — був би ще один котел.

У тій ситуації, я вважаю, все було правильно зроблено, і ніяк інакше не могло вчинитися. У нас ще досвіду не хватає. Росіяни ж уже не перший рік воюють, і не в першій країні, і в них досвід є набагато більший, ніж наш. Не можу сказати, що наша армія була професійною, але свої задачі ми виконали.

Тоді Псковська дивізія мала більші, думаю, плани на територію АТО, але їх зупинили. І вони мали дійсно дуже великі втрати. 80-й бригаді в аеропорту потрібно було підкріплення. Чому воно не підійшло — я не знаю. Противник зробив усе методично: знищив усю техніку, потім взяв в оточення живу силу. Це як книжка пише. Звичайно, «вісімдесятка» тоді оборонялася. А в обороні людей не потрібно багато — якщо це будівля, співвідношення «1 до 7». Тобто наші також все виконали згідно з інструкціями. Звичайно, це героїчний вчинок. Але так і мало бути.

Мені незрозуміло, чому тоді відступили? Треба було, не кажу, що «до останнього», але ту ситуацію можна було повернути зовсім по-іншому. Аеропорт — дрібниця, будівля нічого не варта, а от людей потрібно було забирати, евакуйовувати.

Проте не треба кричати одразу «зрада». Ніхто нічого на той момент не знав. Не можна кричати на Генеральний штаб, що вони такі-сякі. Проблема в кожному, від солдата до генерала — ми не були навчені. І є такий фактор, як паніка — вона є в кожній людині. Найкраще вчитися на своїх помилках. Вже в Дебальцевому, я знаю, таких помилок не було. Були втрати, але не такі помилки.

Ми думали, що 24 серпня візьмуть Луганськ у кільце, максимум до вересня — і він вже наш. Такі думки були не тільки у мене, а у всіх поголовно. На 24 серпня я ще хотів поїхати кудись на море... Але все повернулось не так. Тоді якраз почався «гуманітарний конвой». Взагалі ми думали, що кінець тому всьому настане, коли збили літак. Була ейфорія наступу, кожен день — нове місто, ми цих бойовиків топили, як кошенят: коли з тої сторони дві-три гармати, а у нас цілі дивізіони і батареї — ми ці всі їхні блокпости з землею рівняли, вони тікали — тільки зброю й автомати лишали. Поки не втрутилась армія РФ — це вони всю погоду поміняли. У кінці серпня 2014 почався Іловайськ — увійшли збройні сили РФ і перевернули все з ніг на голову.

Олександр ОКУСОК, майор, 1-ша окрема танкова бригада

Звільнити Луганськ підрозділи ЗС України могли — були б втрати, але не такі, які ми маємо на цей час. Підрозділи хотіли йти вперед, але команди не надходило.

Станом на кінець липня 2014 року місто було оточене нашими військами. В той час мій підрозділ прикривав с. Ювілейне, і мені довелося працювати з підрозділом батальйону «Айдар». Наші хлопці прикривали, а хлопці з розвідки «Айдару» плазували по каналізації Луганська — бо було то близько до Луганська. От тоді вже хлопці казали, що якщо дадуть нам команду наступати, то в принципі ми місто можемо взяти. Казали, що можна зробити рейдову операцію, влізти в Луганськ і закріпитися в самому місті.

На той момент з Донецька стріляла артилерія по Авдіївці, по всьому, між будинками, і тоді так само з Луганська по дитячих садках стріляли вони «Градами». Ми їх бачили, але не могли стріляти. У мене міномет у принципі діставав туди стрільнути, але ми не знали, є там мирне населення чи нема — просто так ми не могли цього робити. От тоді вже в принципі була можливість взяти місто.

Вже пізніше, коли я поспілкувався з офіцерами іншої бригади (вони в той час теж були навколо Луганська), то в принципі їм команда теж така була — штурм міста, а потім ніч перед штурмом сказали відмінити. Таке відчуття було, що могли, чекали тільки наказу. Луганськ був оточений нашими військами, поки не увійшли регулярні війська РФ.

Олег МОРДОВЕЦЬ, майор, 12-та окрема бригада армійської авіації

Продвигаться можно было еще до 20 августа. [...] Но на тот момент бригады были сильно обескровлены по технике. В принципе, если бы были только местные боевики, мы бы их выбили. Но после 20 августа, когда мы столкнулись с российскими десантниками, ясно было, что здесь были кадровые военные — россияне. И если бы зашли туда где-то дальше, то никто бы оттуда уже не вернулся.

Полный вход войск РФ состоялся 24 августа, правда, южнее — под Иловайском. Да, мы бы дошли до Луганска, а что было бы дальше? Нам бы перекрыли единственную дорогу, и все — вот вам «Иловайск-2»! Оттуда бы никто не вышел — нас бы тогда просто забили. Сейчас уже понятно, что россияне просто не дали бы ни-

чего уже сделать. Начали входить их ротные тактические группы, с которыми мы столкнулись 20 августа.

31 августа людей выводили, понимая, что теми силами нам удержать аэропорт невозможно. То, что были просчеты командования, — это понятно. Все мы учились на месте воевать.

Дмитро ПУТЯТА, військовий дослідник, співавтор [redacted]

Бойові дії в Луганській та Донецькій областях від самого початку значно відрізнялися між собою. Хоч у цілому загострення конфлікту було плавне і рівномірне, між ними все-таки є відмінність.

Коли розпочалася антитерористична операція, вся увага ЗМІ й армії та військово-політичного керівництва країни була прикута до прикордонної смуги з Російською Федерацією та захопленого на той момент міста Слов'янськ. Саме туди згодом і були направлені найбільш боєздатні підрозділи ЗС України. Конфронтація ж у Луганській області відбувалася дуже плавно. Якщо ще в травні на Донеччині українські силовики штурмували захоплені населені пункти, бойовики здійснювали засідки та напади на колони ЗСУ, збивали гелікоптери, то перше серйозне бойове зіткнення в секторі «А» відбулося лише 22 травня 2014 року під м. Рубіжне, на значному віддаленні від Луганська та його аеропорту.

Що ж стосується летовища та його захисників, то станом на 13 червня 2014 року вони перебували у повній безпеці. Інколи бойовики робили виїзди на легкових автомобілях в сторону аеропорту та відкривали по них вогонь. На більше вони не наважувалися через брак сил та засобів. Українське командування накопичувало угрупування, котре мало зайти в аеропорт та продовжити наступ з метою звільнення ключових населених пунктів, зайняття вигідних висот та перерізання доріг, якими відбувалося постачання для бойовиків та якими це угрупування військ з'єднувалося з тим, що перебувало на кордоні з РФ.

Тоді як околиці Донецька сильно урбанізовані, то біля Луганська взагалі немає жодних великих міст — лише села та селища міського типу. Найближчі міста — це Алчевськ та Первомайськ, які спочатку планувалося взагалі відрізати від постачання, а згодом вибити звідти противника. Тому українським військовим на цій ділянці (біля самого Луганська) доводилося здійснювати довгі марші

по неконтрольованій території противника, де в будь-який момент вони могли потрапити у засідку або під артилерійський обстріл. У цілому, на мою скромну думку, звільнення території Луганської області відбувалося надто довго.

У рамках описаних у книжці боїв не відбувалося складних штурмів міст (як, наприклад, це було в Іловайську чи Ясинуватій), де противник мав велику кількість озброєної піхоти, бронетехніку та артилерію. Головним противником для наших бійців у цьому районі стала ворожа артилерія та великі відстані, котрі потрібно було долати маршем. Тим не менше, наші бійці повільно просувалися вперед та звільняли території. Навіть більш агресивна політика РФ щодо України, яка проявлялася в тому, що країна-агресор поставляла все більше і більше техніки бойовикам, не зупинила б початку кінця «ЛНР» та «ДНР».

Саме тому ще в першій декаді серпня росіяни почали вводити обмежений контингент військ для виконання спеціальних завдань. Перше бойове зіткнення українських десантників з представниками регулярної армії РФ у Луганській області відбулося 14 серпня 2014 року в селищі Новосвітлівка, коли українські військові підбили ворожий БТР-82АМ, який належав 18-й ОМСБр ЗС РФ.

Станом на 24 серпня були три місця на мапі, де сконцентрувалися великі сили ЗСУ на південь від Луганська: Хрящувате — Новосвітлівка, Луганський аеропорт, Георгіївка — Лутугине. Саме в такому хронологічному порядку регулярні частини РФ за підтримки місцевих бойовиків почали вибивати наших бійців з цих з населених пунктів та об'єктів. Під кінець серпня російський контингент військ на цій ділянці фронту налічував практично 4 тисячі військовослужбовців російської армії. Росіяни використовували практично весь спектр наземного озброєння — від 82-мм мінометів до 152-мм самохідних артилерійських установок.

Складно дати оцінку діям командування щодо оборони Луганського аеропорту. Тоді як на початковій фазі конфлікту, коли все ще більш-менш просувалося за планом, він був стратегічно важливим та й життєво необхідним об'єктом для всієї операції, то станом на 30—31 серпня командуванню було відомо про наміри росіян, та зрозуміло, що тут уже діяли кадрові частини РФ і що втримати аеропорт було надто мало шансів. Це питання ще довго

залишатиметься відкритим, як і безліч інших. Оцінку цьому дадуть військові експерти та аналітики.

Нам удалося встановити, що в період з 13 по 31 серпня на ділянці фронту, яка розглядається у книзі, діяли наступні підрозділи ЗС РФ: 8 окрема мотострілецька бригада (ОМСБр), 15 ОМСБр, 18 ОМСБр, 23 ОМСБр, 35 ОМСБр, 74 ОМСБр, 136 ОМСБр, 200 ОМСБр, 61 бригада морської піхоти, 104 десантно-штурмовий полк та 234 десантно-штурмовий полк 76 десантно-штурмової дивізії, а також невстановлений артилерійський підрозділ на САУ 2С19 «Мста-С», артилерійський підрозділ на самохідних мінометах 2С4 «Тюльпан», частини спеціального призначення.

Звичайно, не всі перелічені сили та засоби брали участь у штурмі аеропорту чи, скажімо, Новосвітлівки. Росіяни діяли обмеженими силами і намагалися не провокувати прямих зіткнень, поливаючи українські позиції артилерією на відстані. Робилося це задля збереження особового складу. Натомість у штурмах активно брали участь найманці ПВК «Ваґнер» та бійці батальйону «Амур».

Хотілося б додати, що українські військові з честю виконували бойові завдання і намагалися зробити все можливе, аби звільнити неконтрольовані території. Безумовно, були допущені помилки як на рівні командирів рот і батальйонів, так і на найвищому рівні — військово-політичному. Незважаючи на те, що РФ сконцентрувала таке велике угрупування на кордоні, українці чомусь були впевнені, що росіяни, мабуть, не посміють вводити війська в Україну. Очевидно, на основі цього припущення і будувався весь план проведення АТО на той момент. Що з цього вийшло — ми бачимо.

Тарас ДЗЮБА, професор кафедри застосування інформаційних технологій та інформаційної безпеки Національного університету оборони України імені Івана Черняховського

Оборона Луганського аеропорту з квітня до вересня 2014 року — один з найважливіших епізодів стримування збройної агресії Російської Федерації проти України, яка здійснюється у формі гібридної війни.

У цій війні одночасно застосовуються три складові: дії незаконних збройних формувань, які протиставляються правлячому

режиму; дії регулярних збройних сил країни-агресора; заходи інформаційної боротьби.

Суть полягає в тому, що всі дії регулярних збройних сил країни-агресора приховуються аж до останньої стадії — закріплення успіху (під виглядом миротворчої діяльності, посередництва в стабілізації суспільно-політичної обстановки тощо). Усі ж бойові дії та їхні результати пов'язуються виключно з незаконними збройними формуваннями. Навіть ті, які безпосередньо проводяться регулярними військовими частинами (підрозділами) країни-агресора. Як би фантастично не виглядали професійні військові дії «колишніх шахтарів, металургів та трактористів», але переважна більшість міжнародної спільноти сприймає подібну інформацію, якщо немає офіційної заяви якоїсь країни (організації), яка бере на себе відповідальність за ці дії. Саме так Російською Федерацією представляється їхня офіційно неоголошена війна проти України, активна фаза якої відбувається на Донбасі.

Авіація на сьогодні є визначальним чинником фактично в кожному збройному конфлікті. Фактично з перших днів створення Росією самопроголошеної «Луганської Народної Республіки» її очільники виголошували тезу про наявність на озброєнні авіаційних підрозділів, навіть відзняли декілька відеоматеріалів з використанням музейних експонатів Луганського авіаційно-технічного музею. Крім того, російські ЗМІ періодично повідомляли про застосування «авіації ЛНР» по колонах техніки Збройних сил України, тим самим визнаючи факти використання власної авіації без оголошення війни і на порушення всіх міжнародних домовленостей та конвенцій.

За цих умов утримування під власним контролем аеродромів мало стратегічне значення. Про це, зокрема, зазначав тодішній виконувач обов'язків Президента України, Голова Верховної Ради України Олександр Турчинов: «Маючи кримський досвід, коли в першу чергу російські війська захоплювали аеродроми, я дав команду за будь-яку ціну утримувати донецький, луганський і маріупольський аеродроми. Інакше у бойовиків би не тільки танки були, але й авіація з'явилася».

Таким чином, важко переоцінити подвиг захисників Луганського аеропорту щодо його утримування, а з їхнім відходом — унеможливлення використання ворогом.

Воєнна тактика росіян незмінна з 50-х років минулого сторіччя. Її суть полягає в тому, що з метою окупації сусідніх країн російськими повітряно-десантними військами здійснюється швидкий кидок на аеродроми потенційного плацдарму розгортання. Захоплення «повітряних воріт» дає можливість швидкого нарощування військової присутності в регіоні. Саме так відбулося в Чехословаччині, Придністров'ї, Криму. Під час окупації сходу України до вже відомих завдань додавалося ще одне — легалізація «бойової авіації «Новоросії». Це дозволило росіянам не лише здійснити швидке перегрупування сил, але й завдати потужних ударів по Збройних силах України. І невідомо, як спрацювало б тоді наше ПВО в умовах жорсткої радіоелектронної боротьби. Адже з перших днів росіяни продемонстрували, що морально і фізично застарілі станції РЕБ, які стояли на озброєнні в української армії, не можуть нічого протиставити новітнім російським взірцям. Саме тому аеродроми були стратегічно важливими для успішного виконання «плану «Новоросія»». Під час окупації Донбасу таких аеродромів на тимчасово захопленій території було три — Луганськ, Донецьк, Краматорськ. І всі три знаходились під повним контролем Збройних сил України.

Гіркін і компанія кожного тижня мінімум один раз сповіщали про створення власної ударної авіаційної групи з нібито захоплених українських бойових літаків та гелікоптерів. Однак їхні російські патрони прекрасно розуміли політичні наслідки для Росії, якщо навіть їхні розфарбовані у колорадську символіку бойові літаки завдали б удар по позиціях ЗСУ — це стало би прямим оголошенням війни. Бо тоді вже надто відкритою була б окупація і роздмухування війни з боку нашого східного сусіда. А розпочинати третю світову відкрито у кремлівських посіпак просто не вистачило ані мужності, ані честі.

Власне, тому утримання аеропортів стало стратегічно важливим і поворотним моментом у всій історії початку АТО на сході України. З інформаційної точки зору Луганський аеропорт, який перебував під контролем десантників, залишився дещо за межами уваги кореспондентів. Про нього ми писали лише в скупих інформаційних повідомленнях щойно створеного прес-центру штабу АТО. На жаль,

ані відправити туди журналістів, ані отримати якусь інформацію, яку можна було б застосувати на телебаченні чи в Інтернеті, просто не було змоги. Адже вести переговори з безпринципними терористами було неможливо. Одного разу в серпні 2014-го знімальна група одного з національних каналів, нібито навіть отримавши гарантії безпеки від керівників ОРДЛО, спробувала організувати низку матеріалів. Але журналісти були взяті в полон терористами, відразу ж як перетнули лінію розмежування. Їх визволяли майже півроку.

Та, попри це, десантники в Луганському аеропорту виконували свої завдання не для того, щоб стати героями газетних шпальт, хоча... вони ними таки і стали. Справа в тому, що в «ЛНР» відразу з прапором, міністерствами і міністрами виникло і кілька десятків друкованих видань, телебачення, сотня інтернет-ресурсів, які щедро підтримувалися «фабрикою тролів», створеною на базах спецпідрозділів РФ. На цих ресурсах активно проводилась пропаганда проти допомоги місцевого населення бійцям, що утримують Луганський аеропорт. Протидіяти цьому було майже неможливо. Улітку 2014 року важливість аеродромів для Росії зростала з кожним днем. Тому й атаки на оборонців Луганського летовища як у реальній, так і інформаційній битві не припинялись.

Пам'ятаю, як довелось писати про те, що ми залишили Луганський аеропорт. Це було не з легких інформаційних повідомлень. Але й тоді наші хлопці вийшли з честю. Бо після тривалих і запеклих боїв терористи ще ТРИ дні боялись зайти на вже порожні позиції. А грамотно зруйнована інфраструктура аеродрому поставила великий жирний хрест на всіх спробах окупаційних військ легалізувати власну авіацію. Іншими словами, львівські десантники просто зірвали своїми діями велику частину російського військового плану.

Згодом ми зустрічали наших хлопців удома, у Львові. От тоді це вже був розмах і гордість за наших переможців. Автобуси з десантниками прийшло зустрічати чи не півміста. Кульки, плакати, радість і квіти! Це було показано по всіх каналах. І це було вчасно і потрібно. Адже інформаційна політика Росії була (та і є) скерованою на применшення наших військових досягнень, нівелювання української військової доблесті. Але десантники 80-ї бригади є прикладом ста відсотків мужності та героїзму. Бо саме з таких, як ці хлопці, і починається наша перемога у цій неоголошеній війні. І саме вони надихнули наступні хвилі мобілізації на захист Батьківщини.

Експерти про книгу

Володимир СКОРОСТЕЦЬКИЙ, військовий журналіст

Книга «У вогняному кільці. Оборона Луганського аеропорту» як проект незалежної народної історіографії

Ми вже звикли якось до того, що серйозні та достеменні історичні розвідки виходять здебільшого з-під академічного пера. І минає пару десятків років, а то й півстоліття від якоїсь події, поки представники класичної наукової думки не вирішують, що тема «визріла» і прийшла пора сідати за її ґрунтовне дослідження. Але тут бачимо зворотне. Купка небайдужих наполегливих НЕісториків береться за фундаментальну по своїй суті працю — відшукати, опитати, проаналізувати, поєднати у логічній послідовності спогади безпосередніх учасників конкретної події.

Звичайно, волонтерський книжний проект складається із шорстких і неповоротких подекуди текстів, бо здебільшого оповідачі не є майстрами публічних висловлювань. Фрагментовані спогади, одномоментні блискавичні деталі, на які подекуди не було звернуто належної уваги, власні судження і враження живих людей, які втілились у сотні сторінок тексту, десятки годин розповідей і десятки ж годин розшифровок інтерв'ю зібраних у різний час в різних куточках України.

Своєрідність проекту ще й у тому, що тут збережено для наступних поколінь не лише стилістику і фразеологію, але й дух і внутрішній світ героїв. Так, це такий собі строкатий інформаційно-історичний «пазл», завдяки якому й ми, сучасники, і майбутні покоління українців зможемо по фрагментах скласти реальну картину боїв, що точились навколо Луганського аеропорту влітку 2014 року.

Унікальна по своїй суті та організації військова операція української армії чомусь не отримала настільки широкого публічного резонансу, як оборона Донецького аеропорту. Хоча й у стратегічному, й у морально-історичному аспектах відчайдушні дії українських десантників та піхотинців на теренах Луганського летовища вплинули на подальший розвиток подій в районі проведення АТО.

Перед вами щоденник, який власною сумбурністю і натуральністю змушує раз за разом вертатись до нього і вчитуватись

у кожен з тих спекотних днів літа 2014-го. Вчитуватись у героїв розповідей, бо вони всі різні: за віком, фахом, соціальним та економічним статусом. Окремі роти, батальйони, взводи висмикнуті з різних підрозділів і спаяні спільним завданням, — це насамперед люди. Солдати, сержанти, офіцери. Сміливці і не дуже, відчайдухи і розважливі, стратеги і тактики. Це українці XXI століття. Це ми з вами...

Ольга БОРИСОВА, доктор історичних наук, професор, [redacted]
зав. кафедри історико-філософських дисциплін
Луганського національного аграрного університету, переміщеного до м. Харків

Книга «У вогняному кільці. Оборона Луганського аеропорту» як важливе джерело первинної інформації про початкові події російсько-української війни XXI століття

У новітній російсько-українській війні беззаперечною є велика роль засобів масової інформації. На жаль, події на луганському напрямку (у секторі «А»), не знайшли у них своєчасного повного висвітлення. Маємо на увазі насамперед бій за Луганський прикордонний загін та бої за Луганський аеропорт. Головною причиною цього було те, що бойовики, які захопили владу в Луганську, на відміну від донецьких, з перших же днів зробили все, щоб примусити луганських журналістів-патріотів покинути місто. Тому їх не було при захопленні прикордонного загону, не кажучи вже про бої за аеропорт. Отже, всі ці події не тільки як слід не вивчені, а навіть не реконструйовані належним чином. Адже не можна цього зробити на тих матеріалах, що їх подавали російські телевізійники, які самі були учасниками подій на боці нападників, або тих медійних фейків, які створюють діячі квазіреспубліки під назвою «ЛНР».

Утім, ці події стали частиною колективної пам'яті як самих їхніх безпосередніх учасників, так і тих луганчан, на очах яких вони розгорталися. Спогади сучасників подій є вельми суб'єктивними (бо людина не може відділити себе від події, яка пройшлась котком по її власному життю), але вони є унікальним джерелом інформації, адже це — спогади очевидців. У західних країнах для збирання і вивчення таких речей існують цілі інститути усної історії, проводяться наукові конференції, видаються цілі томи

спогадів учасників тих чи інших подій тощо. І це — надзвичайно важлива робота — зібрати спогади очевидців, доки вони ще живі.

В Україні, на жаль, за всі роки незалежності не надавалося уваги такому важливому історичному джерелу, як людська пам'ять та усна історія. Ситуація почала змінюватися тільки останнім часом, і є надія, що така робота знайде підтримку якщо не влади, то активних громадян — волонтерів, істориків, журналістів, меценатів — і буде розвиватися. Щоб була можливість, коли війна закінчиться, вивчити уроки Її величності Історії, яка, можливо, як дехто висловлюється, і дійсно «нічому не вчить», зате вона жорстоко карає за невивчені уроки. Тож їх нам треба вчити самим.

Директор Інституту стратегічних досліджень НАН України, академік В. Горбулін сказав такі слова: «Так чи інакше, вивчення «уроків історії» в Україні відбувається паралельно із самим перебігом історичних подій, а фахівцем з питань національної безпеки мимоволі стає майже кожен. Однак навіть світова гібридна війна рано чи пізно скінчиться. Зрозуміло, що перемоги у ній не буде. Як початок цієї війни важко зафіксувати у часі, так і її завершення не буде ознаменоване тріумфальними дійствами. Але ця війна вже багато що змінила у світі, створюючи власний «дизайн» його гібридизації. Продовжуючи «тримати український фронт» світової гібридної війни і розуміючи, що північний сусід завжди залишатиметься нашим сусідом, мусимо розмірковувати про майбутнє України. Яким би ми хотіли його бачити? Яким чином уже тепер, коли війну ще не закінчено, будувати своє майбутнє?..»

На наше переконання, перш ніж розмірковувати про наше майбутнє, важливо вивчити всі уроки нинішньої російсько-української війни, зокрема — щодо її причин, підготовки РФ до неї, її початку та розгортання, а також дій України з організації військової протидії агресії. Для цього дуже важливою є первинна інформація щодо цієї війни — спогади і спостереження учасників та очевидців подій, глибинні інтерв'ю тощо.

І ця книжка про оборону Луганського аеропорту також, упевнена, посяде чільне місце серед джерел унікально важливої інформації, по якій історики будуть вивчати російсько-українську війну початку XXI століття.

Список загиблих
і зниклих безвісти військовослужбовців

Утрати української сторони під час проведення військових операцій в районі міжнародного аеропорту «Луганськ» (травень—вересень 2014 року)

Нами було зібрано перелік загиблих військовослужбовців, працівників міліції та добровольчих батальйонів із відкритих джерел. На жаль, цей розділ не включає інформацію про загиблих і розстріляних бойовиками волонтерів, а також мирних мешканців Луганщини, які загинули в районі Луганського аеропорту внаслідок військової агресії Російської Федерації протягом березня—серпня 2014 року, але ми віримо, що винні рано чи пізно будуть покарані.

ВІЧНА ПАМ'ЯТЬ ГЕРОЯМ!

ШЕЛЄМІН Дмитро Михайлович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 21 лютого 1992 р., с. Киселеве (Свердловська міськрада), Луганська область. Сержант, заступник командира 1-го стрілецького взводу 1-ї стрілецької роти 15-го ОП НГУ, в/ч 3035. Після року строкової служби 28.02.2012 вступив на контракт.

Загинув 30 травня 2014 року.

Обставини загибелі: 28 травня, під час штурму озброєними терористами військової частини в Луганську (військове містечко ВВАУШ), дістав осколкові поранення голови та грудей. 30 травня помер у реанімаційному відділенні луганської лікарні. Похований в с. Киселеве. Залишилися мати і брат.

ЩОКІН Сергій Григорович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 15 січня 1986 р., м. Луганськ. Старшина міліції, помічник чергового чергової частини управління оперативної служби ГУ МВС України в Луганській області.

Загинув 9 червня 2014 року.

Обставини загибелі: Убитий у ніч на 10 червня в Луганську під час нападу терористів на співробітників міліції. Ще один міліціонер був важко поранений, двох узято в заручники. Залишилися дружина та син.

БЄЛИЙ Олександр Іванович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 31 травня 1976 р., м. Запоріжжя. Гвардії полковник (посмертно), заступник командира авіаційної ескадрильї 25-ї БрТрА. Випускник ХІЛВПС (1997). Доставляв гуманітарну допомогу в Китай (2008, провінція Сичуань, після землетрусу) та Африку (Чад). Учасник операції «Північний сокіл» (Ґренландія). Пілот 1-го класу, командир екіпажу Іл-76МД (борт 76777).

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: при заході на посадку в Луганський аеропорт на висоті 700 м російськими терористами був збитий військово-транспортний літак Іл-76МД (борт 76777), який здійснював перевезення особового складу, техніки та продовольства. Загинули 9 членів екіпажу і 40 десантників. Похований в Мелітополі. Залишилася дружина та дві доньки.

ДЯКОВ Михайло Олегович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 17 червня 1968 р., м. Плеханове, Липецька область, РРФСР. Гвардії майор, начальник повітряно-вогневої і тактичної підготовки 25-ї БрТрА. Випускник Качинського ВВАУЛ (1990). Пілот 2-го класу, помічник командира екіпажу Іл-76МД (борт 76777).

Загинув14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в Мелітополі. Залишилися батько і брат.

СКОЧКОВ Ігор Іванович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 17 травня 1977 р., с. Благівка, Луганська область. Гвардії капітан, штурман авіаційної ескадрильї 25-ї

БрТрА. Випускник ХІВПС (1998), з 1998 — в мелітопольській авіабригаді. Пілот 3-го класу, штурман Іл-76МД (борт 76777).

Загинув14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в Мелітополі. Залишилися дружина та двоє дітей.

ТЄЛЄГІН Сергій Анатолійович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 22 жовтня 1975 р., м. Запоріжжя. Гвардії капітан, начальник технічно-експлуатаційної частини інженерно-авіаційної служби авіаційної ескадрильї 25-ї БрТрА. Випускник КІВПС (1996). Бортінженер Іл-76МД.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в Мелітополі. Залишилася дружина й син.

БУРКАВЦОВ Володимир Володимирович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 4 червня 1976 р., с.Томаровка, Бєлгородська область, РРФСР. Гвардії старший лейтенант, бортовий авіатехнік авіазагону авіаційної ескадрильї 25-ї БрТрА. Випускник КІВПС (1996). Борттехнік Іл-76МД.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в Мелітополі. Залишилися дружина та донька.

КОЗОЛІЙ Олександр Володимирович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 29 травня 1984 р., м. Уссурійськ, РРФСР. Гвардії старший лейтенант, старший бортовий авіатехнік авіазагону авіаційної ескадрильї 25-ї БрТрА. Випускник Васильківського коледжу ВПС (2004). Борттехнік Іл-76МД.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: Загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в Мелітополі. Залишилася дружина та маленька донька.

ПАВЛЕНКО Олег Анатолійович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 28 червня 1971 р., м. Потсдам, Східна Німеччина. Гвардії старший лейтенант, старший технік обслуги обслуговування радіоелектронного обладнання інженерно-авіаційної служби авіаційної ескадрильї 25-ї БрТрА. Випускник Калінінградського ВАТУ (1991). Член екіпажу Іл-76МД, відповідав за систему зв'язку.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: Загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в Мелітополі. Залишилася дружина та донька.

КОВАЛИК Олександр Сергійович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 23 серпня 1972 р., с. Златоустівка (Криворізький район), Дніпропетровська область. Гвардії прапорщик, старший повітряний стрілець авіаційної ескадрильї 25-ї БрТрА. Закінчив школу прапорщиків (755 УЦ ВПС, 1995). Член екіпажу Іл-76МД.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в Мелітополі. Залишилася дружина і маленький син.

МЕНТУС Віктор Володимирович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 7 червня 1982 р., м. Івано-Франківськ. Гвардії прапорщик, старший повітряний радист — старший оператор авіазагону авіаційної ескадрильї 25-ї БрТрА. Випускник ТДАТА (2005). Бортовий радист Іл-76МД.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в Мелітополі. Залишилася дружина та маленький син.

БАХУР Віталій Володимирович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 2 липня 1989 р., с. Зозулі, Львівська область. Старший лейтенант, заступник командира батареї — інструктор з повітряно-десантної підготовки 25-ї ОПДБр. Випускник НАСВ ім. Сагайдачного (2010).

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в с. селі Зозулі. Залишилася дружина маленька донька.

ГРАБОВИЙ Валерій Миколайович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 15 серпня 1969 р., м.Подільськ (колишній Котовськ), Одеська область. Старший лейтенант, заступник командира батареї по роботі з особовим складом 25-ї ОПДБр. Випускник АВПУ КДБ СРСР (1991, Алмати), Університету «Туран» (1997, Алмати). Мобілізований в березні 2014 року.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в с. Троїцьке. Залишилися дружина та двоє дітей.

АЛТУНІН Валерій Володимирович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 14 квітня 1970 р., м. Синельникове, Дніпропетровська область. Старший лейтенант, командир взводу 1-го ПДБ 25-ї ОПДБр. Випускник ДВЗРКУ ППО (1991). Мобілізований 20 березня 2014 року.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований у Кривому Розі.Залишилася дружина.

РЄЗНИКОВ Євгеній Сергійович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 29 листопада 1981 р., м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область. Сержант, заступник командира взводу — командир гармати 25-ї ОПДБр. Помічник машиніста тепловоза в «АрселорМіттал Кривий Ріг». Мобілізований в березні 2014 року.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ».Похований у Кривому Розі. Залишилася дружина та син.

КОСНАР Павло Леонідович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 2 грудня 1975 р., м. Бішкек,Киргизстан. Молодший сержант, командир відділення 25-ї ОПДБр. Мобілізований.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований у Кривому Розі. Залишилися мати і брат.

САМОХІН Антон Олексійович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 18 січня 1991 р., м. Кропивницький, Кіровоградська область. Старший солдат, слюсар-монтажник 25-ї ОПДБр. Працював в «АрселорМіттал Кривий Ріг». Випускник ДВНЗ КНУ. Мобілізований.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в с. Верблюжка.Залишився брат і прийомні батьки.

ГАЙДУК Ілля Віталійович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 6 червня 1993, м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область. Солдат, номер обслуги 25-ї ОПДБр. Активний учасник Революції гідності, командир Самооборони криворізького

Майдану, козак і сотник Інгульської паланки. Мобілізований як доброволець.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ».Похований у Кривому Розі. Залишився брат і прийомні батьки.

ДУБЯГА Станіслав Вікторович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 22 січня 1981 р., м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область. Солдат, стрілець-зенітник 25-ї ОПДБр. Мобілізований як доброволець.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований у Кривому Розі. Залишилися мати, вітчим і сестра.

КУЛІБАБА Руслан Миколайович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 12 лютого 1982 р., м. Нікополь, Дніпропетровська область. Сержант, водій-заправник 25-ї ОПДБр. Випускник НЕУ (2008). Помічник оперуповноваженого, Нікопольський МВ міліції. Мобілізований як доброволець.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований у Нікополі. Залишилися батьки.

КУЗНЕЦОВ Антон Олександрович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 16 лютого 1987 р., м. Нікополь, Дніпропетровська область. Старший солдат, стрілець-зенітник 25-ї ОПДБр. Прокатник гарячого цеху на трубному заводі «Сентравіс». Мобілізований як доброволець.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований у Нікополі. Залишилися дружина та донька.

МОСКАЛЕНКО Сергій Олександрович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 17 вересня 1976 р., м. Нікополь, Дніпропетровська область. Солдат, номер обслуги розрахунку самохідного артилерійського взводу 25-ї ОПДБр. Працював на трубному заводі «Сентравіс», токар 4 розряду.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований у Нікополі. Залишилася дружина й син.

АВДЄЄВ Костянтин Сергійович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 5 серпня 1991 р., м.Кам'янське, Дніпропетровська область. Старший солдат, старший навідник 25-ї ОПДБр. Працював майстром виробництва на заводі. Мобілізований.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований у Кам'янському. Залишилися мати й сестри.

ЛІСНОЙ Сергій Володимирович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 21 листопада 1978 р., м. Кам'янське, Дніпропетровська область. Солдат, механік-водій 25-ї ОПДБр. З 1998-го працював на «Дніпровському меткомбінаті», з 2007-го — у відділі МТЗ. Мобілізований.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований у Кам'янському.Залишилася дружина та донька.

КАМЕНЄВ Денис Сергійович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 30 листопада 1989 р., м. Павлоград, Дніпропетровська область. Старший солдат, стрілець — помічник гра-

натометника 25-ї ОПДБр. Гірник, машиніст підземних установок, шахта імені Героїв космосу. Мобілізований 23 березня 2014 року.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований у Павлограді. Залишилася мати, був єдиним сином.

КОТОВ Олександр Олександрович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 23 січня 1983 р., с. Нова Дача, Дніпропетровська область. Солдат, стрілець-зенітник 25-ї ОПДБр. Гірник, прохідник, шахта «Дніпровська». Мобілізований у березні 2014 року як доброволець.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований у Новій Дачі. Залишилася дружина й син.

ШОСТАК Сергій Михайлович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 19 грудня 1981 р., с. Богинівка, Дніпропетровська область. Старший солдат, стрілець-зенітник 25-ї ОПДБр. Електрослюсар підземної дільниці, шахта «Дніпровська». Мобілізований.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в с. Богинівка. Залишилася дружина та дві доньки.

МАЛИШЕНКО Тарас Сергійович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 20 травня 1984 р., м. Першотравенськ, Дніпропетровська область. Солдат, стрілець-зенітник 25-ї ОПДБр. Машиніст гірничо-виймальних машин, ДТЕК, шахта «Ювілейна». Займався важкою атлетикою. Мобілізований 25 березня 2014 року.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований у Першотравенську. Залишилися дружина та двоє дітей.

КОВАЛЬЧУК Юрій Леонідович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 17 грудня 1976 р., м. Дніпро. Сержант, командир бойової машини — командир відділення 25-ї ОПДБр. Далекобійник. Мобілізований 24 березня 2014 року.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в Дніпрі. Залишилися батьки й сестра.

ШУМАКОВ Сергій Вікторович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 10 травня 1988 р., м. Дніпро. Сержант, старший стрілець 25-ї ОПДБр. Електрик. Мобілізований 29 березня 2014 року.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ».Похований в Дніпрі.Залишилися мати й сестра.

САНЖАРОВЕЦЬ Артем Євгенович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 8 липня 1988 р., м. Дніпро. Старший солдат, номер обслуги 25-ї ОПДБр. Мобілізований.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в с. Старі Кодаки. Залишилися батьки і сестра.

КОРЕНЧЕНКО Олег Володимирович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 17 березня 1991 р., м. Дніпро. Солдат, номер обслуги 25-ї ОПДБр. Залізничник, провідник пасажирського

вагона, «Придніпровська залізниця». Мобілізований 25 березня 2014 року.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в Дніпрі. Залишилися мати й сестра.

МИРОШНИЧЕНКО Сергій Олександрович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 27 січня 1995 р., 19 років, м. Дніпро. Старший солдат, старший навідник 25-ї ОПДБр. На контрактній службі з вересня 2013-го.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в Дніпрі, кладовище мікрорайону Діївка.Залишилися батьки і брат.

БОНДАРЕНКО Віталій Юрійович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 29 липня 1986 р., м. Дніпро. Солдат, гранатометник 25-ї ОПДБр. Мобілізований у березні 2014 року.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в Дніпрі, Сурсько-Литовське кладовище.

НІКОНОВ Павло Сергійович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 19 грудня 1989 р., м. Дніпро. Солдат, стрілець-зенітник 25-ї ОПДБр. Займався футболом, карате (чорний пояс), боксом. Приватний підприємець. Мобілізований як доброволець.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в смт Обухівка. Залишилися батьки і сестра.

КИВА Владислав Миколайович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 8 липня 1972 р., с. Томаківка, Дніпропетровська область. Молодший сержант, водій-машиніст заправної машини 25-ї ОПДБр. Спеціальність «тракторист — машиніст широкого профілю». Мобілізований.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в смт Томаківка.Залишилися дружина і син.

КУЧЕРЯВИЙ Сергій Васильович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 4 серпня 1984 р., с. Павлівка, Дніпропетровська область. Молодший сержант, головний сержант взводу — командир відділення 25-ї ОПДБр. Працював у КСП села Павлівка, охоронцем в обленерго м. Дніпро. Мобілізований.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в с. Павлівка. Залишилася дружина та троє дітей.

СКАЛОЗУБ Артем Валентинович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 7 грудня 1989 р., с. Манвелівка, Дніпропетровська область. Старший солдат, старший навідник 25-ї ОПДБр. Працював у фірмі «Меркурій» в Херсонській області. Мобілізований.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в Манвелівці. Залишилася мати.

ДМИТРЕНКО Андрій Олегович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 26 серпня 1993 р., м. Апостолове, Дніпропетровська область. Солдат, номер обслуги 25-ї ОПДБр.

З 2009 року займався альпінізмом. Вступив на військову службу за контрактом.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в Апостолові. Залишилися батьки.

ДОБРОПАС Сергій Віталійович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 30 серпня 1990 р., с. Червоний Лиман (нині — Добропасове), Дніпропетровська область. Солдат, стрілець-зенітник 25-ї ОПДБр. Працював у селі Коломійці, вакуумник племзаводу агрофірми «Обрій». Мобілізований 24 березня 2014 року.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в с. Добропасове. Залишилися батьки.

ШУЛЬГА Андрій Миколайович

(позивний «Шульц»)

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 22 січня 1993 р., смт Демурине, Дніпропетровська область. Солдат, номер обслуги 25-ї ОПДБр. Вступив на військову службу за контрактом.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в смт Демурине. Залишилася цивільна дружина та донька.

ГОРДА Анатолій Анатолійович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 7 липня 1995 р., с. Новоолександрівка, Дніпропетровська область. Старший солдат, старший механік-водій розвідувальної роти 25-ї ОПДБр. Вступив на військову службу за контрактом.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в с.Новоолександрівка.Залишилися батьки.

АВРАМЕНКО Олександр Сергійович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 5 березня 1989 р., м. Гуляйполе, Запорізька область. Сержант, стрілець-зенітник 25-ї ОПДБр. За фахом електромонтер. Мобілізований у березні 2014 року.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований у Синельниковому.

ЛЕВЧУК Павло Миколайович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 5 лютого 1988 р., м. Токмак, Запорізька область. Солдат, стрілець-зенітник 25-ї ОПДБр. Політолог, викладач ДНУ ім. О. Гончара, кандидат політичних наук (2014). Мобілізований як доброволець.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований у Токмаку.Залишилися батьки і дружина.

ЛІФІНЦЕВ Олег Васильович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 18 листопада 1985 р., м. Каховка, Херсонська область. Старший солдат, водій-заправник — командир відділення 25-ї ОПДБр. З січня 2014 року на контрактній службі.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в Каховці. Залишилися дружина та донька.

МАНУЛОВ Сергій Федорович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 27 лютого 1981 р., с. Оксамитне, Одеська область. Старший прапорщик, технік батареї 25-ї ОПДБр. Служив механіком у госпіталі. З 2007-го — в 25-й ОПДБр.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в Оксамитному. Залишилася дружина й син.

БАБАН Віталій Юрійович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 9 березня 1994 р., 20 років, с. Олексіївка, Кіровоградська область. Сержант, головний сержант взводу — командир відділення 25-ї ОПДБр. Служив за контрактом.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в с. Олексіївка. Залишилися батьки і сестра.

ГОНЧАРЕНКО Сергій Валерійович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 16 липня 1991 р., м. Ізюм, Харківська область. Молодший сержант, командир гармати 25-ї ОПДБр. Вчився у ХНУПС, у 2013 року вступив на контрактну службу. Займався боксом.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в Ізюмі. Залишилися батьки і сестра.

КРИВОШЕЄВ Сергій Ігорович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 15 серпня 1995 р., с. Новогригорівка, Донецька область. Солдат, механік-водій (БМД) 25-ї ОПДБр. Сирота, вихованець Амвросіївської школи-інтернату, грав у духовому оркестрі, займався спортивним орієнтуванням. Закінчив ПТУ № 22

в Донецьку (електрозварювальник). З вересня 2013-го служив за контрактом. Під час АТО виконував завдання в районі Слов'янська та Амвросіївки.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований у м. Дебальцеве. Залишилися брат і три сестри.

ПРОНЬКОВ Ростислав Русланович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 1 листопада 1994 р., м. Горлівка, Донецька область. Солдат, номер обслуги 25-ї ОПДБр. Служив за контрактом.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований у Горлівці. Залишилася мати.

ТОКАРЕНКО Ігор Олександрович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 23 січня 1995 р., м. Брянка, Луганська область. Солдат, механік-водій 25-ї ОПДБр.

Загинув 14 червня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому терористами літаку Іл-76МД поблизу аеропорту «Луганськ». Похований в с. Вільне, Дніпропетровська область.

РЕШЕТНЯК Олександр Віталійович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 7 листопада 1964 р., м. Луганськ. Рядовий міліції, міліціонер добровольчого БПСМОП «Тимур». Електрозварювальник. Громадський активіст. Учасник Революції гідності.

Загинув 15 червня 2014 року.

Обставини загибелі: 10 червня був захоплений терористами у себе вдома у Луганську і закатований. 12 червня госпіталізований до реанімації, 15 червня помер від травм і поранень у Луганській

облікарні. Похований у Луганську. Залишилися дружина та син — вимушені переселенці.

БІЛИК Володимир Володимирович

Дата і місце народження: 25 липня 1970 р., м. Комсомольське, Донецька область. Старшина, розвідник групи особливого призначення 24-го батальйону територіальної оборони Луганської області «Айдар». Мешкав у Луганську. З 25 травня 2014 року — доброволець в «Айдарі», група особливого призначення, що діяла у захопленому бойовиками Луганську. Завдяки розвідувальним даним групи, артилерією і авіацією були знищені табори бойовиків на базі відпочинку «Діброва» у Станиці Луганській, в с. Миколаївка, в районі м. Щастя. Силами групи в Луганську було знищено близько 50 бойовиків і дві одиниці бронетехніки.

Загинув 3 липня 2014 року.

Обставини загибелі: Близько 19:00 Володимир Білик зателефонував іншому розвіднику групи і повідомив, що веде бій біля Жовтневого райвідділу міліції м. Луганськ, відходить до себе додому і просить підтримки. Приблизно за 20 хвилин розвідник та викликаний ним командир групи прибули до будинку, де жив Володимир, і побачили, як терористи вкинули тіло Володимира у вантажний мікроавтобус «Газель» і повезли в невідомому напрямку. У травні 2016 року визнаний померлим під час виконання обов'язків військової служби. Місце поховання досі невідомо. Залишилися дружина та 14-річна донька — вимушені переселенці.

КУШНІРУК Сергій Євгенович

(позивний «Добрий»)

Дата і місце народження: 3 липня 1969 р., Луганська область. Солдат, розвідник 24-го батальйону територіальної оборони Луганської області «Айдар». Проходив строкову службу у внутрішніх військах, працював у міліції та спецпідрозділі «Беркут». Закінчив Алчевський гірничо-металургійний інститут за фахом інженер-технолог підземної розробки покладів корисних копалин. Приватний підприємець. З травня 2014 року — доброволець в «Айдарі».

Загинув 11 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під час виконання бойового завдання в м. Луганськ. Залишилися дружина та троє дітей, вимушені переселенці.

МУРАВСЬКИЙ Сергій Сергійович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 8 червня 1986 р., м. Хмільник, Вінницька область. Старший солдат, розвідник 8-го окремого полку спецпризначення (Хмельницький).

Загинув 13 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у бою під час операції з розблокування оточеного терористами міжнародного аеропорту Луганська. Похований в Хмільнику. Неодружений, був єдиною дитиною у матері.

ШУДРАВИЙ Андрій Степанович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 15 вересня 1989 р., м. Яремче, Івано-Франківська область. Старший солдат, стрілець-помічник гранатометника 80-ї окремої аеромобільної бригади. З 2011 року — на військовій службі за контрактом, з травня 2014 року — у зоні АТО.

Загинув 13 липня 2014 року.

Обставини загибелі: підірвався на міні під Луганськом. Похований у Яремчі. Залишилася дружина та маленька дитина.

ДУСЬ Сергій Васильович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 13 січня 1991 р., с. Пекурівка, Чернігівська область. Сержант, водій-механік 1-ї окремої гвардійської танкової бригади (смт Гончарівське, Чернігівська область), в/ч А1815.

Загинув 13 липня 2014 року.

Обставини загибелі: колона танків прямувала на допомогу до заблокованого Луганського аеропорту і потрапила під обстріл. Сергій був у танку «Булат», який ішов останнім у колоні. Танк було підбито. Похований у с.Пекурівка. Залишилися батьки та дев'ять братів і сестер. Є інформація, що родичі досі не визнають його загиблим.

БІЛОБРОВ Юрій Вікторович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 15 липня 1986 р., смт Рокитне, Київська область. Капітан, командир роти 15-го гірсько-піхотного

батальйону 128-ї окремої механізованої гірсько-піхотної бригади, військова частина А1778 (Ужгород). Випускник Одеського інституту сухопутних військ 2007 року.

Загинув 13 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під час виконання бойового завдання по знищенню незаконних збройних формувань поблизу аеропорту м. Луганськ. Похований у смт Рокитне, Київська область. Залишилася дружина.

ДІЯКОНЮК Іван Васильович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 9 липня 1973 р., м. Банилів, Чернівецька область. Сержант, старший розвідник-далекомірник 1-го батальйону 2-ї гаубичної батареї 80-ї окремої аеромобільної бригади. Працював учителем музики у Банилівській школі. Призваний за мобілізацією 8 квітня 2014 року.

Загинув 13 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у бою під Луганськом. Колона військової техніки потрапила у засідку диверсійної групи на повороті з м. Лутугине на Луганський аеропорт та була обстріляна з протитанкової зброї. На місці бою залишилися сильно обгорілі тіла, які за кілька діб було доставлено до луганського моргу. Вважався зниклим безвісти. Після довгих пошуків і проведення ДНК-експертизи 26 червня 2015 року похований у Банилові.

КОЛОТИЛО Олександр Ілліч

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 27 лютого 1979 р., м. Банилів, Чернівецька область. Старший сержант, військовослужбовець 1-го батальйону 2-ї гаубичної батареї 80-ї окремої аеромобільної бригади.

Загинув 13 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у бою під Луганськом. Колона військової техніки потрапила у засідку диверсійної групи на повороті з Лутугиного на луганський аеропорт та була обстріляна з протитанкової зброї. Після довгих пошуків і проведення ДНК-експертизи 28 березня 2015 року похований у Банилові. Залишилися батьки, дружина та дві доньки.

АЛЬОШИН Андрій Володимирович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 11 липня 1978 р., м. Чернівці. Старший сержант, командир гармати 1-го батальйону 2-ї гаубичної батареї 80-ї окремої аеромобільної бригади. Строкову службу служив артилеристом. Призваний за мобілізацією 11 квітня 2014 року.

Загинув 13 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у бою під Луганськом. Колона військової техніки потрапила у засідку диверсійної групи на повороті з Лутугиного на луганський аеропорт та була обстріляна з протитанкової зброї. Після довгих пошуків і проведення ДНК-експертизи 14 листопада 2015 року похований на Алеї Слави центрального кладовища у Чернівцях. Залишилася дружина та маленький син.

КОНОПЛЕВ Павло Костянтинович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 15 січня 1984 р., м. Чернівці. Солдат, військовослужбовець 1 батальйону 2 гаубичної батареї 80 окремої аеромобільної бригади. Призваний за мобілізацією у квітні 2014 року.

Загинув 13 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у бою під Луганськом. Колона військової техніки потрапила у засідку диверсійної групи на повороті з Лутугиного на луганський аеропорт та була обстріляна з протитанкової зброї. Після довгих пошуків і проведення ДНК-експертизи 12 листопада 2015 року похований на Алеї Слави центрального кладовища у Чернівцях. Залишилися батьки.

МАЙБОРОДА Дмитро Олександрович

Герой України.

Дата і місце народження:17 квітня 1980 р., м. Вінниця. Гвардії майор, військовий льотчик 1-го класу, командир екіпажу Ан-26 456-ї гвардійської бригади транспортної авіації Повітряних сил Збройних сил України.

Загинув 14 липня 2014 року.

Обставини загибелі: військово-транспортний літак Ан-26, бортовий номер 19, яким виконувалось завдання із перевезення вanta-

жів та десантування парашутним способом матеріально-технічних засобів у заблокований Луганський аеропорт, було збито на висоті 6500 м в районі Краснодона Луганської області, він упав поблизу села Давидо-Микільське. З 8 членів екіпажу 2 загинули, один потрапив у полон. Тіла загиблих пілотів сильно обгоріли, вони були закопані на території, яку контролюють бойовики. Українською стороною велись переговори про їх вивезення. 29 вересня 2014 року похований у Вінниці, на Алеї Слави центрального кладовища.

ШКАРБУН Дмитро Павлович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 5 липня 1977 р., м. Вінниця. Гвардії майор, військовий льотчик 3-го класу, другий пілот Ан-26 456-ї гвардійської бригади транспортної авіації Повітряних сил Збройних сил України.

Загинув 14 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у збитому на висоті 6500 м Ан-26 у районі м. Краснодон Луганської області. Вирішив залишитись у підбитому літаку поруч із командиром екіпажа Д. Майбородою, аби дати можливість іншим членам екіпажу евакуюватися. 29 вересня 2014 року похований у Вінниці, на Алеї Слави центрального кладовища. Залишилися дружина та двоє маленьких дітей.

КОСТИРКА Андрій Іванович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 13 грудня 1990 р., с. Брюховичі, Перемишлянський район, Львівська область. Солдат, навідник 80 окремої десантно-штурмової бригади.

Загинув 17 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під час обстрілу Луганського аеропорту, ліквідуючи пожежу біля танкового БК. Похований у с. Брюховичі, Перемишлянський район, Львівщина. Залишилися батьки.

ЧОРНОУС Володимир Михайлович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 23 травня 1988 р., с. Панасівка, Вінницька область. Старший лейтенант, командир зенітно-ракетного

взводу роти вогневої підтримки 15-го окремого гвардійського гірсько-піхотного батальйону 128-ї механізованої бригади. Випускник ХУПС ім. Івана Кожедуба. З 2009 року проходив службу у військовій частині А1778 в Ужгороді.

Загинув19 липня 2014 року.

Обставини загибелі: група військових виїхала з аеропорту Луганська назустріч колоні, що рухалась до них із підкріпленням, та потрапила під обстріл артилерії терористів. Похований у Козятині. Залишилися дружина та син.

ІЛЬЧУК Павло Миколайович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 2 серпня 1991 р., с. Вороненко, Івано-Франківська область. Старший солдат 8-го окремого полку спецпризначення (Хмельницький). Закінчив Надвірнянський автодорожній коледж. Після проходження строкової армійської служби залишився служити за контрактом.

Загинув 20 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під час мінометного обстрілу в районі аеропорту Луганська. Похований у с. Вороненко.

ВАСИЛИШИН Андрій Дмитрович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 27 липня 1984, с. Дорошівці, Чернівецька область. Старший сержант, головний сержант взводу 8-го окремого полку спецпризначення (м. Хмельницький). Працював у Чернівцях в охоронній фірмі «Тигр», майстер спорту із самбо. На фронт пішов добровольцем.

Загинув 20 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під час мінометного обстрілу в районі аеропорту Луганська. Похований у с. Дорошівці. Залишилися матір, сестра.

ГАЛАЙ Андрій Миколайович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 10 грудня 1993 р., с. Вікно, Івано-Франківська область. Солдат, кулеметник 80-ї окремої аеромобільної бригади. У 2013 році закінчив Чернівецький транспортний коледж.

Загинув 20 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у бою під Луганськом, прориваючи вороже кільце біля аеропорту. Це дало можливість вивезти з оточення понад 50 поранених десантників, в яких не було вже ані води, ані медикаментів. Похований у с. Вікно. Залишилися батьки та сестра.

ЧИГРИН Олександр Іванович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 2 вересня 1993 р., с. Усть-Путила, Чернівецька область. Сержант, командир відділення 80-ї окремої аеромобільної бригади.

Загинув 20 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у бою під Луганськом, прориваючи вороже кільце біля аеропорту. Похований в с. Усть-Путила. Залишилися мати, батько, сестра, брат.

ЛЕПКАЛЮК Олексій Васильович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 24 серпня 1956 р., с. Старий Косів, Івано-Франківська область. Сержант 24-го батальйону територіальної оборони Луганської області «Айдар». Ветеран війни в Афганістані. Учасник Революції гідності.

Загинув 20 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у бою за блокпост під Луганськом у районі смт Георгіївка. Похований в с. Старий Косів. Залишилися мама, сестра, дружина та син.

МИХАЙЛОВ Олег Миколайович

(псевдо «Серапатист»)

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 12 листопада 1968 р., с. Дерно, Волинська область. Солдат, розвідник, снайпер 24-го батальйону територіальної оборони Луганської області «Айдар». Працював кінологом у міліції. Учасник Революції гідності.

Загинув 21 липня 2014 року.

Обставини загибелі: під час розвідки в тилу супротивника поблизу смт Георгіївка в районі Луганська був захоплений в полон і вбитий терористами. Похований у с. Дерно. Залишилися дружина і син.

МУХА Володимир Олександрович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 28 березня 1994 р., с. Кам'янки, Вінницька область. Солдат, кулеметник 24-го батальйону територіальної оборони Луганської області «Айдар». Учасник Революції Гідності.

Загинув 21 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під час виконання бойового завдання у складі розвідгрупи поблизу смт Георгіївка в районі Луганська. Похований в с. Кам'янки. Залишилися мати та сестра.

ТОМА Геннадій Леонідович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 26 червня 1973 р., с. Таранівка, Харківська область. Солдат, кулеметник 24-го батальйону територіальної оборони Луганської області «Айдар».

Загинув 21 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під час виконання бойового завдання поблизу смт Георгіївка в районі Луганська. Похований у с. Шелестове, Харківська обл. Залишилася дружина і дві доньки.

КОРОЛЬКО Микола Петрович

(позивний «Вітер»/«Сова»)

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 19 травня 1988 р., с. Тоболи, Волинська область. Солдат, розвідник, снайпер 24-го батальйону територіальної оборони Луганської області «Айдар».

Загинув 21 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув від влучання танкового снаряда під час виконання бойового завдання поблизу смт Георгіївка в районі Луганська. Похований у с. Тоболи. Залишилися дружина і дві доньки.

ЯЩУК Павло Володимирович

(позивний «Мисливець/Охотнік»)

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 11 жовтня 1966 р., м. Сортавала, КарельськаРеспубліка, РРФСР. Старший лейтенант, командир взводу 24-го батальйону територіальної оборони Луганської області «Айдар». Мешкав у Бердянську. Був громадянином РФ, отримав українське громадянство навесні 2014 року, учасник Революції гідності («Паша Московський»).

Загинув 21 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув від влучання танкового снаряда під час виконання бойового завдання поблизу смт Георгіївка в районі Луганська. Похований в с. Андріяшівка, Житомирська область. Залишилася дружина та син.

ГЕОРГІЄВ Дмитро В'ячеславович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 17 серпня 1977 р., м. Миколаїв. Капітан, заступник начальника штабу військової частини А1778 15-го окремого гвардійського гірсько-піхотного батальйону (Ужгород) 128-ї механізованої бригади. Випускник Одеського інституту сухопутних військ за спеціальністю «бойове застосування».

Загинув 25 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у ніч на 26 липня під час оборони аеропорту Луганська. Похований в Ужгороді, на пагорбі Слави кладовища «Кальварія». Залишилася дружина та двоє синів.

ГАМАЙ Тарас Омелянович

Дата і місце народження: 2 травня 1965 р., м. Львів. Водій авто взводу 24-го батальйону територіальної оборони Луганської області «Айдар». У 1984 році закінчив Львівський електротехнікум зв'язку. На фронт пішов добровольцем.

Загинув 25 липня 2014 року.

Обставини загибелі: зник безвісті 25 липня під час супроводу бензовоза з міста Щастя до смт Георгіївка Лутугинського району. На сторінці «Батальйон Айдар» у Facebook 21 липня 2015 року зазначено, що восени стало відомо, що Тарас загинув у машині, яка

була розстріляна терористами на блокпосту в районі Олександрівки (можливо, Олександрівську). Інших відомостей про загибель чи поховання немає. Залишилися дружина й дитина.

БРУЙ Микола Віталійович

Псевдонім «Клин»

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 6 березня 1986 р., м. Чернігів. Старший солдат, гранатометник 1-ї окремої гвардійської танкової бригади (смт Гончарівське). Член чернігівського відділення ВО «Тризуб» імені С. Бандери. Випускник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка, вчитель історії (2008).

Загинув 26 липня 2014 року.

Обставини загибелі: 26 липня 2014 року під час виконання бойового завдання по укріпленню блокпосту № 1 біля с. Красне Краснодонського району Луганської області особовий склад блокпосту потрапив під обстріл бойовиків із мінометів, ПТУР, ЗУ та систем реактивного залпового вогню «Град». Через щільний обстріл бійці з блокпосту, в т. ч. старший солдат Микола Бруй, були змушені відступити від своїх позицій. Під час відступу до Луганського аеропорту за декілька кілометрів від блокпосту колона танків і БМП потрапила під щільний вогонь з кулеметів та автоматів. Бійці прийняли бій. Під час бою солдат Костянтин Степанець дістав поранення. Микола Бруй кинувся йому на допомогу, але в той час сам отримав смертельне поранення. Тіло загиблого бойовики вивезли до Краснодону, лише через кілька днів його вдалося переправити до Чернігова через територію РФ. Похований у Чернігові на кладовищі «Яцево». Залишилися батьки, сестра, дружина та п'ятирічна донька.

КОВАЛЬ Юрій Миколайович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 17 січня 1980 р., с. Ярославка, Чернігівська область. Солдат 1-ї окремої гвардійської танкової бригади (смт Гончарівське).

Загинув 26 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув разом із Миколою Бруєм у бою біля села Красне, Краснодонський район, неподалік від аеропорту

Луганська. Тіло загиблого бойовики вивезли до Краснодону, лише через кілька днів його вдалося переправити до Чернігова через територію РФ. Похований у Ярославці, Чернігівська область. Залишилася мати, дружина, син та сестра.

КУЦЕНКО Микола Олегович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 23 вересня 1992 р., м. Миргород, Полтавська область. Лейтенант, командир взводу 1-ї окремої гвардійської танкової бригади (смт Гончарівське). З дитинства мріяв стати офіцером, щоб продовжувати династію військових. Випускник Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (2013).

Загинув 27 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під час бою на залізничому переїзді в м. Лутугине, Луганська область, рятуючи екіпаж танка, що потрапив під обстріл бойовиків. Похований у Миргороді. Залишилися батьки.

КОВРИГА Сергій Володимирович

(позивний «Лялик»)

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 17 квітня 1962 р., м. Могилів-Подільський, Вінницька область. Підполковник, боєць 24-го батальйону територіальної оборони Луганської області «Айдар». Ветеран-»афганець». Закінчив Кам'янець-Подільське вище військово-інженерне командне училище, був начальником обліково-операційного відділення ВОС, у 2007 році – керівником управління МНС України в м.Севастополь. У 2012 році служив за контрактом у Лівії. Активний учасник Революції гідності.

Загинув 27 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під час бою на залізничому переїзді в м. Лутугине. Похований в Гайсині. Залишилися дружина, дві доньки та син.

ЛИЧАК Микола Анатолійович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 26 січня 1964 р., м. Ірпінь, Київська область. Боєць 24-го батальйону територіальної оборони Луганської області «Айдар», розвідник. Ветеран-»афганець».

Загинув 27 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під час бою на залізничному переїзді в м. Лутугине. Потрапив під мінометний обстріл, коли проводив розвідку боєм. Похований в Ірпені. Залишилося двоє синів.

РИМАР Ігор Віталійович

(позивний «Сірко»)

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 9 липня 1962 р., м. Могилів-Подільський, Вінницька область. Старший лейтенант, боєць 24-го батальйону територіальної оборони Луганської області «Айдар».

Загинув 27 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під час бою на залізничному переїзді в м. Лутугине. Похований у Києві на Байковому кладовищі, колумбарій № 15, ряд 7, місце 10. Залишилися дружина, син та маленька онука.

АЛІЄВ Іолчуафіогли (Руслан Алієв)

(позивний «Аварець»)

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 11 травня 1964 р., с. Дашбурун, Бейлаганський район, Азербайджан.Солдат, стрілець-помічник гранатометника, боєць 24-го батальйону територіальної оборони Луганської області «Айдар». Мешкав у Києві, учасник УНСО.

Загинув 27 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під час бою на залізничному переїзді в м. Лутугине. Похований в Києві, Жулянське кладовище. Залишилися дружина та син.

МЕНЮК Станіслав Петрович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 9 лютого 1991 р., м. Гайсин, Вінницька область. Солдат, санінструктор 24-го батальйону територіальної оборони Луганської області «Айдар». Фельдшер, активний учасник Революції гідності.

Загинув 27 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під час бою на залізничному переїзді в м. Лутугине. Похований в Гайсині. Залишилися батьки (мати — військовослужбовець батальйону «Айдар») та старший брат.

КУЛІШ Іван Володимирович

(позивний «Бєлий»)

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 21 липня 1964 р., с. Бутове, Старобільський район, Луганська область. Старший солдат, боєць 24-го батальйону територіальної оборони Луганської області «Айдар». 20 лютого під час розстрілу протестувальників на Інститутській допомагав виносити поранених. Активний учасник спротиву сепаратизму в Старобільську.

Загинув 27 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під час бою на залізничному переїзді в м. Лутугине. Похований у с. Бутове. Залишилося троє доньок.

КВАЧ Орест Арсенович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 23 липня 1991 р., м. Заліщики, Тернопільська область. Солдат, стрілець розвідроти 24-го батальйону територіальної оборони Луганської області «Айдар». Студент КНЕУ ім. Вадима Гетьмана. Активний учасник Революції гідності. Ультрас «Динамо» (Київ).

Загинув 27 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під час бою на залізничному переїзді у м. Лутугине. Підірвався на міні, коли йшов з саперами. Похований у Заліщиках. Залишилася мати.

ВЕРБОВИЙ Михайло Вікторович

(позивний «Лєший»)

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 23 лютого 1993 р., с. Південне, Дніпропетровська область. Солдат, стрілець 24-го батальйону територіальної оборони Луганської області «Айдар». Був активним учасником Революції гідності. Добровольцем записався в батальйон «Золоті ворота», потім перейшов в «Айдар».

Загинув 27 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під час бою на залізничному переїзді в м. Лутугине. Похований у Південному, Дніпропетровська область.

ДАВИДЧУК Олександр Васильович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 10 червня 1966 р., м. Ірпінь, Київська область. Солдат, розвідник 24 батальйону територіальної оборони Луганської області «Айдар». Ветеран-»афганець».

Загинув 27 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під час бою на залізничному переїзді в м. Лутугине. Потрапив під мінометний обстріл, коли проводив розвідку боєм на під'їзді до Лутугиного. Похований в Ірпені. Залишилася 8-річна донька і дружина.

ШОСТАК Сергій Олександрович

(позивний «Шест»)

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 28 червня 1972 р., м. Луцьк. Старший сержант, заступник командира взводу розвідки 24-го батальйону територіальної оборони Луганської області «Айдар». Колишній десантник, учасник миротворчої місії ООН у Косово. Колишній працівник спецпідрозділу «Беркут», старший прапорщик міліції у відставці, разом із старшим сином – активні учасники Революції гідності на боці протестувальників, обидва отримали кульові поранення на Майдані в Києві.

Загинув 27 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під час бою на залізничному переїзді в м. Лутугине. Похований в с. Гаразджа, Луцький район, Волинська область. Залишилася дружина та двоє синів.

БОЙКО Віталій Васильович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 24 липня 1973 р., м. Київ. Солдат, боєць 24-го батальйону територіальної оборони Луганської області «Айдар». Закінчив еколого-природничий ліцей № 116, працював у корпорації «УКРІНМАШ». Активний учасник Революції гідності.

Загинув 27 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під час бою на залізничному переїзді в м. Лутугине. Похований у с. Новосілки, Києво-Святошинський район, Київська область.

ВАСИЛАШ Ілля Євгенович

(позивний «Дід»)

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 2 серпня 1959 р., с. Горбівці, Чернівецька область. Солдат, стрілець-помічник гранатометника 24-го батальйону територіальної оборони Луганської області «Айдар», розвідник. Енергетик. Ветеран-»афганець». Активний учасник Революції гідності.

Загинув 27 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під час бою на залізничному переїзді в м. Лутугине. Похований у Горбівцях, Чернівецька область. Залишилися дружина та троє дітей.

РОДИЧ Андрій Ігорович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 5 березня 1988 р., м. Львів. Старший лейтенант, командир взводу 1-го батальйону 24-ї окремої Залізної механізованої бригади (м. Яворів). Випускник Академії сухопутних військ імені Сагайдачного (2011). Мешкав із сім'єю у Новояворівську.

Загинув 29 липня 2014 року.

Обставини загибелі: керував автомобілем «Урал», який підірвався на фугасі в районі с. Волнухине, Лутугинський район, Луганська область. Похований у Львові 14 серпня на Личаківському кладовищі на полі почесних поховань № 76. Залишилися дружина та шестирічна донька.

САІПОВКУДАЙ Назар Алімбайович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 31 грудня 1979 р., смт Пересічне, Дергачівський район, Харківська область. Солдат, водій 24-го батальйону територіальної оборони «Айдар». Кілька разів звертався до

військомату, але його не мобілізували, тоді вирішив піти в «Айдар». Ремонтував техніку, мав добру шоферську інтуїцію, майстерно уникав обстрілів.

Загинув 29 липня 2014 року.

Обставини загибелі: вбитий снайпером під час чергування на посту поблизу м. Лутугине Луганської області. Похований в смт Пересічне, Дергачівський район, Харківська область. Залишилися діти, сестри.

БАЛОГ Василь Васильович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 2 січня 1981 р., с. Великі Лучки, Закарпатська область. Капітан, командир батареї 128-ї механізованої бригади. Випускник Сумського артилерійського училища (2002).

Загинув 30 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у Лутутінському районі Луганської області внаслідок мінометного обстрілу. Похований на кладовищі «Кальварія» в Ужгороді. Залишилася дружина та двоє синів.

КОРНЄВ Володимир Вікторович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 5 вересня 1982 р., с. Верхня Пишма, Свердловська область (РРФСР). Капітан, начальник розвідки штабу 128-ї механізованої бригади. Народивсяу родині військових, коли навчався у другому класі, вони переїхали з Німеччини, де проходив службу батько. Випускник Сумського артилерійського училища. В Ужгород був переведений з міста Чернівці.

Загинув 30 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під Луганськом унаслідок мінометного обстрілу. Похований у с. Дівички. Залишилися батьки.

ЧІКАЛ Юрій Дмитрович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 21 лютого 1983 р., с. Нові Бросківці, Чернівецька область. Солдат, стрілець-номер обслуги 80-ї окремої аеромобільної бригади. Закінчив у 2005 році географічний факультет ЧНУ, працював вчителем у Старобросківецькій школі, був заступником директора школи. Єдиний син у матері.

Загинув 31 липня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у бою біля смт Георгіївка під Луганськом від осколкових поранень та вибухової травми. Похований в Нових Бросківцях, Чернівецька область. Залишилися батьки, дідусь та бабуся.

КІШ Станіслав Іванович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 2 травня 1995 р., с. Онок, Закарпатська область. Солдат, сапер 128-ї окремої Закарпатської механізованої бригади. Служив за контрактом менше року, з вересня 2013-го. Займався футболом, грав за сільський клуб «Зірка».

Загинув 3 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під Луганськом під час обстрілу позицій військових з мінометів та РСЗВ «Град». Похований в с. Онок, Закарпатська область. Залишилася мати.

МЕДУШЕВСЬКИЙ Віктор Зенонович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 1 травня 1974 р., с. Довбиш, Житомирська область. Солдат, механік-водій 30-ї окремої механізованої бригади (Новоград-Волинський).

Загинув 3 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у районі м. Луганськ від кулі снайпера, прикриваючи групу саперів, які мінували дорогу. Похований у смт Довбиш, Житомирська область. Залишилася дружина і чотирирічна донька.

НАГЛЮК Роман Миколайович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 14 березня 1986 р., с. Ходорівці, Хмельницька область. Капітан (майор — посмертно), заступник командира роти з озброєння 1-го батальйону 24-ї окремої Залізної механізованої бригади (м. Яворів). Випускник Харківського інституту танкових військ (2008). Служив у Чернівецькому батальйоні 300 полку, а після його розформування переїхав із сім'єю до Яворова і почав службу у 24-й механізованій бригаді.

Загинув 4 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у с.Волнухіне, Лутугинський район, під час нічного обстрілу з РСЗВ «Град». Осколок від снаряду пробив БМП, в якому Роман знаходився без бронежилета, і влучив йому в серце. Похований в Ходорівцях, Хмельницька область. Залишилася дружина та донька.

РЕГОТУН Олег Петрович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 10 вересня 1976 р., м. Бердичів, Житомирська область. Старший прапорщик, головний сержант взводу 15-го окремого гірсько-піхотного батальйону 128-ї окремої Закарпатської механізованої бригади. Мешкав в Ужгороді.

Загинув 5 (6) серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув вночі у бою під аеропортом Луганська. Похований в с. Підгородне, Житомирська область. Залишилися дружина та двоє дітей.

КОРЕНІВСЬКИЙ Сергій Петрович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 24 квітня 1981 р., с. Андріяшівка, Житомирська область. Старший прапорщик, головний сержант взводу 15-го окремого гірсько-піхотного батальйону 128 окремої Закарпатської механізованої бригади. Мешкав в Ужгороді. Залишилися дружина та донька.

Загинув 5 (6) серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув уночі у бою під аеропортом Луганська. Похований в Андріяшівці. Залишилися дружина та донька.

АЛЕКСАНДРЕНКО Сергій Миколайович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 2 червня 1979 р., с. Олбин, Чернігівська область. Старший солдат, радіотелеграфіст 1-ї окремої гвардійської танкової бригади (смт Гончарівське). Закінчив Остерський будівельний технікум. Мобілізований у березні 2014 року.

Загинув 8 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: За однією версією, загинув у боях під Новосвітлівкою, однак офіційно визнано, що він загинув біля села

Велика Тарасівка Луганської області 8 серпня. Похований 22 серпня в Олбині, Чернігівська область.

ТИТАРЕНКО Сергій Миколайович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 8 серпня 1992 р., м. Мена, Чернігівська область. Молодший сержант, старший навідник 2-го гаубичного самохідного артилерійського взводу 3-ї гаубичної самохідно-артилерійської батареї гаубичного самохідно-артилерійсього дивізіону 1-ї окремої гвардійської танкової бригади (смт Гончарівське), польова пошта В1688. Мобілізований у березні 2014 року. Електрозварник, водій.

Загинув 8 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: підрозділ Сергія охороняв вогневу позиції біля смт Челюскінець по дорозі на аеропорт Луганська. Під час обстрілу снаряд терористів потрапив у гаубичну самохідну установку. Осколок пошкодив артерію молодшого сержанта Титаренка, він помер на руках у лікарів у кареті медичної допомоги у свій день народження. Похований в Мені. Залишилися батьки та сестра.

НОВИЦЬКИЙ Віктор Павлович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 14 квітня 1978 р., с. Климентіївка, Житомирська область. Підполковник, офіцер оперативного штабу управління оперативного командування «Північ». Навчався в Одеському військовому ліцеї, потім закінчив Одеське військове училище і академію Міністерства оборони в Києві. Мешкав у м. Рівне.

Загинув 10 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: Колона військової техніки пересувалася поблизу смт Челюскінець в районі аеропорту «Луганськ» і була обстріляна з РСЗВ БМ-21 «Град». Під час обстрілу було поранено бійця-контрактника одної з механізованих бригад. Незважаючи на шквальний вогонь противника, підполковник Віктор Новицький встиг надати пораненому першу медичну допомогу і відтягнути його в безпечне місце. На жаль, наступний снаряд обірвав життя самого героя. Похований у м. Баранівка, Житомирська область. Залишилися дружина та двоє дітей.

ТИМОЩУК Михайло Петрович

(позивний «Професор»)

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 10 серпня 1987 р., м. Берегове, Закарпатська область. Старший солдат, старший механік-водій 128-ї окремої механізованої бригади, військова частина А1556. Випускник Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II (2009)за спеціальністю «історія-географія», вчитель історії. З 2010 року служив за контрактом у Збройних силах України.

Загинув 13 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у день свого народження під час обстрілу з РСЗВ «Град» підрозділів бригади в районі с. Новоганнівка (Краснодонський район) Луганської області. Похований у Береговому.

ГАФІЧ Володимир Петрович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 1 серпня 1981 р., с. Тихий, Закарпатська область. Сержант, командир відділення 128 окремої механізованої бригади, військова частина А1556. Військовослужбовець за контрактом.

Загинув 13 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під час обстрілу з РСЗВ «Град» підрозділів бригади в районі смт Георгіївка Луганської області (за іншим джерелом – у районі Новоганнівки Краснодонського району). Похований у с. Слобожанське, Харківська область. Залишилася мати, брат і сестра.

МІРОШНИЧЕНКО Петро Олександрович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 1 січня 1985 р., м. Біла Церква, Київська область. Солдат, командир танку 1-го танкового взводу 4-ї танкової роти 2-го танкового батальйону 1-ї окремої гвардійської танкової бригади (смт Гончарівське). Мешкав у смт Гончарівське.

Загинув 13 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під час обстрілу біля смтГеоргіївка в Луганській області. Похований у смт Гончарівське. Залишилися батьки.

СЛОБОДЕНЮК Пилип Аркадійович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 3 жовтня 1961 р., м. Бежів, Житомирська область. Старший лейтенант, командир 1-ї роти 24-го батальйону територіальної оборони «Айдар» Збройних сил України. Служив у НДР у 1980—82 рр. Приватний підприємець, ріелтор. Активний учасник Революції гідності, командир взводу 8-ї сотні Майдану Української спілки ветеранів Афганістану.

Загинув 13 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у бою за звільнення с. Хрящувате, Краснодонський район, Луганська область, відбиваючи танковий наступ противника на підрозділ. Похований в смт Володарськ-Волинський, Житомирська область. Залишилися три доньки і дружина.

КУШОВ Руслан Бахрикулович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 21 лютого 1977 р., м. Дніпрорудне, Запорізька область. Сержант, стрілець 24-го батальйону територіальної оборони «Айдар». Газозварник, будівельник. Активний учасник Революції гідності.

Загинув 14 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у бою в результаті вогнепально-вибухової осколкової травми біля с. Хрящувате під Луганськом. Похований у Дніпрорудному. Залишилася мати й донька.

ЗЮЗЬ Володимир Іванович

(позивний «Дід»)

Дата і місце народження: 25 квітня 1958 р., с. Осипенко, Бердянський район, Запорізька область. Боєць, волонтер 24-го батальйону територіальної оборони «Айдар». Під час Революції Гідності брав участь у Бердянській самообороні. Член Бердянської районної організації ВО «Свобода» з 2010 року. На фронт пішов добровольцем.

Загинув 14 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: під час оточення Луганська і звільнення Хрящуватого вступив у бій з танками ворога. Прикривав відхід групи. Загинув унаслідок обстрілу позиції з РСЗВ «Град». Похований у с. Осипенко, Запорізька область.

ФІЛІПЧУК Ігор Ярославович

(позивний «Сороковий»)

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 11 жовтня 1983 р., с. Пожарки, Волинська область. Солдат, гранатометник 24-го батальйону територіальної оборони «Айдар». Мешкав з батьками у Луцьку. В складі групи швидкого реагування самооборони Майдану Волині охороняв громадський порядок в області, їздив на українсько-білоруський кордон. З початком війни – доброволець в «Айдарі».

Загинув 14 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у боях за звільнення Хрящуватого, відбиваючи танкову атаку противника. Підбивши ворожий танк, Ігор урятував багатьох бійців-побратимів та захистив позиції. Він тричі виходив із укриття, щоб вистрілити з РПГ, на третій раз пошкоджений танк вистрілив у відповідь, Ігор загинув. Похований в селі Гаразджа, Луцький район.

ЮРИЧКО Володимир Володимирович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 3 квітня 1994 р., м. Самбір, Львівська область. Солдат, кулеметник 24-го батальйону територіальної оборони «Айдар», спочатку був санітаром, а потім став кулеметником розвідувально-диверсійного загону. Виріс у сім'ї лікарів. Студент Національного медичного університету імені О. О. Богомольця. Активний учасник Революції гідності, отримав поранення під час штурму Майдану 18 лютого.

Загинув 14 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у бою біля селища Хрящувате під Луганськом, відбиваючи танкову атаку противника. Похований у Самборі.

ДІБРІВНИЙ Дмитро Олександрович

(позивний «Груша»)

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 11 травня 1988 р., м. Сміла, Черкаська область. Солдат, стрілець батальйону територіальної оборони «Ай-

дар» Збройних сил України. Активний учасник Революції гідності, захищав барикаду на вул. Грушевського у Києві.

Загинув 14 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у боях за звільнення Хрящуватого внаслідок обстрілу із РЗСО «Град». Похований у Смілі. Залишилися батьки, сестра.

КАЧУР Іван Іванович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 11 вересня 1982 р., м. Умань, Черкаська область. Старший сержант, мінометник батальйону територіальної оборони «Айдар» Збройних сил України. Потрапив у зону АТО на початку серпня, за цей час підбив ворожий танк.

Загинув 14 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у бою біля селища Хрящувате під Луганськом, відбиваючи танкову атаку противника. Підрозділ виконував бойове завдання, щоб не допустити проходження колони терористів зі зброєю до Луганська. Похований в Умані, на кладовищі «Софіївська слобідка».Залишилася мати.

МАРУНЧАК Андрій Мирославович

Орден «За мужність» І ступеня.

Дата і місце народження: 3 жовтня 1966 р., м. Жидачів, Львівська область. Сержант, стрілець-помічник гранатометника 24-го батальйону територіальної оборони «Айдар». Ветеран-»афганець». Був активним учасником Помаранчової революції 2004 року та Революції гідності, перебував у 8-й сотні «афганців».

Загинув 14 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: підчас звільнення Новосвітлівки Андрій пішов назустріч підкріпленню, що мало невдовзі надійти, проте танки, що рушили на їхні позиції, виявилися російськими. СержантМарунчак підбив один ворожий танк, проте був розстріляний із іншої броньованої машини терористів. Похований у м. Новий Розділ, Львівська область. Залишилися дружина, донька, син та брат Петро, теж воїн АТО.

ДАВИДЮК Олександр Олександрович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 21 грудня 1984 р., с. Заріччя, Володимир-Волинський район, Волинська область. Солдат, водій 51-ї окремої механізованої бригади (м. Володимир-Волинський).

Загинув14 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув вночі 14 серпня 2014 року під час обстрілу позицій бригади з БМ-21 «Град» в районі с. Новоганнівка, Краснодонський район, Луганська область. Похований ус. Заріччя, Волинська область. Залишилися мати та шестеро братів і сестер.

БОНДАРЕНКО Валерій Миколайович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 15 вересня 1989 р., с. Попівка, Новгород-Сіверський район, Чернігівська область. Капітан, командир роти 24-ї окремої механізованої бригади (Яворів). Випускник Львівської Академії сухопутних військ (2010).

Загинув 14 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув унаслідок мінометного обстрілу російськими бойовиками під час операції з блокування Луганська в районі смт Новосвітлівка. Похований у с. Попівка, Чернігівська область. Залишилися мати, брат, дружина та маленька донька.

РИЛЬСЬКИЙ Владислав Олександрович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 20 липня 1992 р., м. Острог, Рівненська область. Старший лейтенант, командир 2 механізованого взводу 24-ї окремої механізованої бригади (Яворів). Випускник Львівської Академії сухопутних військ (2013). З сім'ї військового, його батько — також військовий та викладач в Острозькому військовому ліцеї.

Загинув 14 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув унаслідок мінометного обстрілу російськими бойовиками під час операції з блокування Луганська в районі смт Новосвітлівка. Похований в Острозі. Залишилися батьки та сестра.

ДУМАНСЬКИЙ Юрій Олександрович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 17 липня 1991 р., м. Нижньовартовськ, РФ. Лейтенант, командир взводу 24-ї окремої механізованої бригади (Яворів). Закінчив Львівську Академію сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного.

Загинув 14 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув унаслідок мінометного обстрілу російськими бойовиками під час операції з блокування Луганська в районі смт. Новосвітлівка Похований 19 серпня у Львові, на Личаківському цвинтарі. Залишилися батьки та сестра.

РОМАНОВИЧ Михайло Михайлович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 25 лютого 1995 р., с. Явора, Львівська область. Солдат, стрілець-санітар 24-ї окремої механізованої бригади (Яворів). Виріс у багатодітній сім'ї. Закінчив Турківський професійний ліцей, працював зварювальником. У грудні 2013 року пішов служити за контрактом.

Загинув 14 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув унаслідок мінометного обстрілу російськими бойовиками під час операції з блокування Луганська в районі смт Новосвітлівка. Похований у с. Явора. Залишилися батьки.

МАРТИНЮК Василь Васильович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 22 листопада 1991 р., м. Рахів, Закарпатська область. Солдат, навідник танку 24-ї окремої механізованої бригади (Яворів), служив за контрактом 3 роки.

Загинув 14 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під час артилерійського обстрілу в районі смт Новосвітлівка, Краснодонський район, Луганська область. Похований у Рахові. Залишилися батьки, брат та сестра.

ПАСЕЛЬСЬКИЙ Назар Миколайович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 24 вересня 1992 р., м. Львів. Старший лейтенант, командир взводу 80-ї окремої аеромобільної бригади. Навчався у Львівському військовому ліцеї імені Героїв Крут, потім в УПС ім. І. Кожедуба.

Загинув 14 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у боях за смт Новосвітлівка, Луганська область, в ніч з 13 на 14 серпня від пострілу снайпера, після чого тіло бійця зазнало ушкоджень від обстрілу з установки «Град». похований 17 серпня у Львові, на Личаківському кладовищі на полі Почесних поховань № 76. Залишилися батьки.

ШЛЕНЧАК Володимир Володимирович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 23 липня 1976 р., с. Сингаї, Коростенський район, Житомирська область. Молодший сержант, заступник командира бойової машини — навідник-оператор 30-ї окремої механізованої бригади (Новоград-Волинський). Мав вищу освіту. Мобілізований добровольцем у березні.

Загинув 14 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув біля міста Антрацит на Луганщині в результаті прямого влучення в БМП снаряда РСЗВ «Град» російських бойовиків. Похований у с. Грозине, Житомирська область. Залишилася дружина та десятирічний син.

ПЕШКО Сергій Миколайович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 10 лютого 1989 р., с. Дубовий Гай, Овруцький район, Житомирська область. Молодший сержант, водій 30-ї окремої механізованої бригади (м. Новоград-Волинський). Контрактник, учасник миротворчих місій.

Загинув 14 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув біля міста Антрацит на Луганщині в результаті прямого влучення в БМП снаряда РСЗВ «Град» російських бойовиків. Похований на військовому кладовищі в Овручі. Залишилися батьки та старший брат.

ФІЛЬ Олександр Олегович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 23 березня 1995 р., м. Бережани, Тернопільська область. Солдат, навідник аеромобільно-десантного взводу 80-ї окремої аеромобільної бригади. Був учасником молодіжної спортивно-патріотичної організації МГО «Сокіл». Навчався у Бережанському агротехнічному інституті, після першого курсу пішов служити за контрактом.

Загинув 16 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у боях за селище Хрящувате внаслідок обстрілу позиції з РЗСО «Град». Похований у Бережанах. Залишилася мати.

ПАСЕВИЧ Іван Григорович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 25 листопада 1989 р., с. Залізниця, Любешівський район, Волинська область. Лейтенант, закінчив Володимир-Волинський педагогічний коледж, потім вступив до Львівської академії сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного на факультет аеромобільних військ і розвідки. Після закінчення був призначений заступником командира роти 80-ї окремої аеромобільної бригади.

Загинув 16 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув внаслідок прямого влучання снаряду в укріплення під час обстрілу терористами з РСЗВ «Град» позицій поблизу с. Красне (Краснодонський район Луганської області). Своїм тілом закрив від вибуху бойового побратима, завдяки чому той єдиний вижив. Похований у с. Залізниця, Волинська область. Залишилася дружина та маленька дитина.

МУРАВЙОВ Владислав Миколайович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 13 січня 1994 р., м. Краснодон, Луганська область. Старший солдат, старший розвідник-оператор 80-ї окремої аеромобільної бригади (Львів). Був контрактником, збирався працювати в СБУ.

Загинув 16 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув унаслідок прямого влучання снаряда в укріплення під час обстрілу терористами з РСЗВ «Град» позицій поблизу с. Красне (Краснодонський район Луганської області). Похований у Львові, Личаківське кладовище, поле почесних поховань № 76. Залишилися мати і сестра.

ТЮРІКОВ Олег Олександрович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 3 червня 1991 р., м. Берегове, Закарпатська область. Молодший сержант, командир відділення взводу радіаційної, хімічної, біологічної розвідки роти радіаційного, хімічного, біологічного захисту 80-ї окремої аеромобільної бригади, військова частина А0284. Служив за контрактом.

Загинув 16 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув внаслідок прямого влучання снаряда в укріплення під час обстрілу терористами з РСЗВ «Град» позицій поблизу с. Красне (Краснодонський район Луганської області). Похований в Береговому. Залишилися батьки, дві сестри.

КУЛЕБА Тарас Степанович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 14 квітня 1993 р., с. Угри, Городоцький район, Львівська область. Солдат, гранатометник 80-ї окремої аеромобільної бригади, військова частина А0284.

Загинув 16 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув унаслідок прямого влучання снаряду в укріплення під час обстрілу терористами з РСЗВ «Град» позицій поблизу с. Красне (Краснодонський район Луганської області). Похований у місті Городок. Залишилися батьки.

ДОБРОВОЛЬСЬКИЙ Ігор Володимирович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 16 вересня 1992 р., м. Самбір, Львівська область. Молодший сержант, командир відділення 80-ї окремої аеромобільної бригади, військова частина А0284.

Загинув 16 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув унаслідок прямого влучання снаряда в укріплення під час обстрілу терористами з РСЗВ «Град» позицій поблизу с. Красне (Краснодонський район Луганської області). Похований в с. Воютичі.

ПЕПРИК Назар Володимирович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 16 лютого 1981 р., Пустомитівський район, Львівська область. Старший прапорщик, технік роти 80-ї окремої аеромобільної бригади, військова частина А0284. Мешкав у с. Зимна Вода Львівської області. Працював в СБУ, згодом звільнився і перейшов у 80-у ОДШБ.

Загинув 16 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув внаслідок прямого влучання снаряду в укріплення під час обстрілу терористами з РСЗВ «Град»-позиційпоблизу с. Красне (Краснодонський район Луганської області).Похований на місцевому цвинтарі у Зимній Воді, Львівська область. Залишилися батьки, сестра, дружина, дитина.

ЛІ Артур Климентович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 17 червня 1984 р., м. Самарканд, Республіка Узбекистан. Сержант з МТЗ роти 80-ї окремої аеромобільної бригади, військова частина А0284. З 1990 року разом з родиною проживав у с. Ходовичі, Стрийський район, Львівська область. У 2002 році Артура призвали на військову службу до ЗСУ, служив десантником у Яворові. Під час проходження служби двічі побував у Іраку, мав нагороди. З 2013 року — на військовій службі за контрактом. З початку військових дій на сході перебував у зоні АТО.

Загинув 16 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув унаслідок прямого влучання снаряда в укріплення під час обстрілу терористами з РСЗВ «Град» позицій поблизу с. Красне (Краснодонський район Луганської області). Похований в Ходовичах, Львівська область. Залишилася мати.

МИРЧУК Денис Віталійович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 17 серпня 1995 р., с. Радівці, Деражнянський район, Хмельницька область. Солдат, навідник аеромобільно-десантного взводу аеромобільно-десантного батальйону 80-ї окремої аеромобільної бригади, військова частина А0284. Здійснив 12 стрибків з парашутом. Служив за контрактом. Учасник першого бою в зоні АТО разом із спецпідрозділом «Альфа» 13 квітня під Слов'янськом.

Загинув 16 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув унаслідок прямого влучання снаряда в укріплення під час обстрілу терористами з РСЗВ «Град» позицій поблизу с. Красне (Краснодонський район Луганської області). Похований в с. Радівці. Залишилися батьки, брат і сестра.

ЧАСОВИЙ Денис Вікторович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 3 червня 1992 р., с. Перекопівка, Великобагачанський район, Полтавська область. Солдат, навідник 80-ї окремої аеромобільної бригади. У 2012 році повернувся зі строкової служби, із 2013 року – контрактник у Збройних силах України.

Загинув 16 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув унаслідок прямого влучання снаряда в укріплення під час обстрілу терористами з РСЗВ «Град» позицій поблизу с. Красне (Краснодонський район Луганської області). Похований в селі Радивонівка, Полтавська область. Залишилися батьки і молодша сестра.

МУЗИКА Роман Петрович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 3 червня 1976 р., с. Любечанинів, Козелецький район, Чернігівська область. Сержант, командир танка 1-го танкового батальйону 1-ї окремої гвардійської танкової бригади (смт Гончарівське).

Загинув 16 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під час обстрілу з БМ-21 «Град» в ході пошуково-ударних дій в районі села Красне Краснодонського

району Луганської області. Похований у с. Виповзів, Чернігівська область. Залишилися дружина, дві доньки, батьки та брат.

КОЛОТВІН Олександр Вікторович

(позивний «Саха»)

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 18 листопада 1984 р., м. П'ятихатки, Дніпропетровська область. Солдат, оператор 24-го батальйону територіальної оборони «Айдар». Активний учасник Революції гідності.

Загинув 16 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: Загинув у районі с. Хрящувате. Під час виконання бойового завдання потрапив під обстріл РЗСО «Град» та отримав смертельне поранення в серце. Похований у м. П'ятихатки, Дніпропетровська область. Залишилися батьки, кохана дівчина та син.

ЛУЦИШИН Іван Богданович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 3 липня 1991 р., с. Чуква, Самбірський район, Львівська область. Старший солдат, командир відділення зв'язку 24-ї окремої механізованої бригади (Яворів). Закінчив Львівський коледж транспортної інфраструктури. Мобілізований.

Загинув 17 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під час артилерійського обстрілу поблизу міста Лутугине внаслідок вибухової травми грудної клітини. Похований у с. Чуква. Залишилася мати.

АБОЛМАСОВ Андрій Вікторович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 6 жовтня 1969 р., м. Київ. Старший сержант, військовий фельдшер батальйону територіальної оборони «Айдар». Закінчив Київський медичний коледж ім. Гаврося. Активний учасник Революції гідності. Мешкав у районі Дарниця.

Загинув 17 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під час оборони селища Хрящувате під Луганськом, прикривши своїм тілом кількох побратимів. Похований в Києві, на Лісовому кладовищі. Залишилися батьки, дружина та донька.

ЖИЛІН Руслан Михайлович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 6 грудня 1965 р., м. Червоноград, Львівська область. Капітан, командир взводу бронетанкової групи 24-ї окремої механізованої бригади (Яворів). Кадровий військовий, 14 років прослужив у Збройних силах. Після звільнення працював на «ЧЗМК». У 2014 році мобілізований як доброволець.

Загинув 17 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у бою під час обстрілу поблизу смт Георгіївка під Луганськом. похований у Червонограді. Залишилися батьки, дружина, донька.

КЛИМЧУК Сергій Дмитрович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 19 березня 1969 р., с. Троянівка, Маневицький район, Волинська область. Старший сержант, боєць батальйону територіальної оборони «Айдар». Мешкав у місті Луцьк. Мав дві вищі освіти. Працював юристом у Волинському обласному центрі з надання безоплатної правової допомоги. Був членом Козацького Стрілецького Братства. Брав активну участь у Революції гідності, входив до загону самооборони Майдану.

Загинув 19 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув від осколкового поранення в голову у с. Хрящувате Луганської області, коли переносив поранених товаришів в укриття під час мінометного обстрілу. Похований на алеї почесних поховань кладовища у селі Гараздже. Залишилася дружина та донька.

КУЦ Геннадій Володимирович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 2 червня 1991 р., с. Ковпита, Чернігівська область. Сержант, командир танку 1-ї окремої гвардійської танкової бригади (Гончарівське), служив за контрактом.

Загинув 19 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: Під час обстрілу з РСЗВ «Град» смт Новосвітлівка 18 серпня Геннадій отримав сильні опіки, від яких 19 серпня помер у шпиталі. Похований у с. Ковпита, Чернігівська область. Залишилися батьки, брат та наречена.

ШТИНДА Микола Миронович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 5 грудня 1978 р., с. Долішнє, Львівська область. Старший сержант, заступник командира бойової машини-навідник оператор 24-ї окремої механізованої бригади (Яворів). Працював менеджером по збуту. Активний учасник Революції гідності.

Загинув 20 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у бою під час обстрілу поблизу смт Георгіївка під Луганськом. Похований у с. Долішнє, Львівська область. Залишилася мати, дружина та двоє синів.

БІЛОУС Сергій Степанович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 24 серпня 1974 р., с. Микове, Волинська область. Солдат, номер обслуги 24-ї окремої механізованої бригади (Яворів). Мешкав у с. Скелівка, Львівська область. Колишній десантник, працював на залізниці. Мобілізований як доброволець.

Загинув 20 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у бою під час обстрілу поблизу смт Георгіївка під Луганськом. Похований у с. Скелівка, Львівська область. Залишилася дружина та троє дітей — двоє синів та донька.

МІХНЮК Олег Іванович

(позивний «Батя»)

Герой України.

Повний кавалер ордена «За мужність»: орден «За мужність» І ст. (21 серпня 2014 року).

Орден «За мужність» ІІ ст. (11 лютого 2004).

Орден «За мужність» ІІІ ст. (15 лютого 1999).

Орден Червоної Зірки.

Дата і місце народження: 27 жовтня 1965 р., с. Мала Дівиця, Прилуцький район, Чернігівська область. Сержант, сержант з МТЗ роти, командир «афганської» роти батальйону територіальної оборони «Айдар». Мешкав у Києві. Громадський діяч, ветеран-«афганець». Один з ініціаторів і засновників Української спілки ветеранів Афганістану (УСВА), був заступником голови

УСВА з питань медико-соціальної реабілітації ветеранів та військово-патріотичного виховання молоді. З перших днів брав активну участь у Революції гідності, сотник 8-ї «афганської» сотні самооборони Майдану.

Загинув 20 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув в смт Новосвітлівка під Луганськом в боях за контроль над трасою Краснодон — Луганськ, якою йшло постачання зброї, бронетехніки та російських бойовиків з РФ до Луганська. Похований в Києві, Лук'янівське військове кладовище, діл. № 4, р. 1а, м. 4. Залишилася дружина і дочка.

БІРЮК Олег Миколайович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 14 січня 1976 р., м. Охтирка, Сумська область. Підполковник (посмертно), старший льотчик — інструктор по безпеці польотів 7-го полку армійської авіації (Новий Калинів), член екіпажа гелікоптера Мі-24. Закінчив льотне училище та академію ЗС України. Брав участь у миротворчій місії у Ліберії в 2008 та 2010 роках. В зоні проведення АТО з березня 2014 року.

Загинув 20 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: Поблизу смт Георгіївка (Лутугинський район Луганської області), під час виконання бойового завдання. Російсько-терористичні війська збили гелікоптер Мі-24 з ПЗРК. Гелікоптер вибухнув у повітрі. Похований в Охтирці. Залишилися родина і брат.

РОДІОНОВ Антон Олександрович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 20 жовтня 1986 р., м. Харків. Капітан, льотчик-оператор 7-го полку армійської авіації (Новий Калинів), член екіпажа гелікоптера Мі-24.

Загинув 20 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: Поблизу смт Георгіївка (Лутугинський район Луганської область), під час виконання бойового завдання, Російсько-терористичні війська збили гелікоптер Мі-24 з ПЗРК. Гелікоптер вибухнув у повітрі. Похований у Харкові. Залишилися мати, брат.

ЛЕСЕШАК Дмитро Васильович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 1 листопада 1984 р., с. Рихтичі, Дрогобицький район, Львівська область. Солдат 24-ї окремої механізованої бригади (Яворів). Закінчив Дрогобицький механічний технікум, після служби в армії працював майстром на Долотному заводі.

Загинув 21 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у бою поблизу смт Георгіївка під Луганськом під час артилерійського обстрілу російськими бойовиками. Похований в с. Рихтичі, Львівська область. Залишилися батьки і брат.

ГОПОНЬКО Віталій Михайлович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 11 березня 1988 р., м. Мукачеве, Закарпатська область. Сержант, командир відділення 128-ї окремої механізованої бригади. Закінчив Мукачівський професійний ліцей, з 2007 року розпочав військову службу за контрактом.

Загинув 21 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у районі Новоганнівки під час артилерійського обстрілу терористами. Похований у селі Лавки, Мукачівський район. Залишився батько.

ЛУК'ЯНЮК Костянтин Костянтинович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 22 квітня 1993 р., с. Карапчів, Глибоцький район, Чернівецька область. Старший солдат, старший навідник 24-ї окремої механізованої бригади (Яворів). З родини військових. Служив за контрактом.

Загинув 21 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув біля міста Лутугине (Луганська область) під час обстрілу російськими бойовиками — прикрив своїм тілом побратимів, аби вони залищилися живими. Похований у селі Карапчів. Залишилися мати, сестра Аліна, бабуся.

АНДРЕЙЧЕНКО Максим Павлович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 30 вересня 1992 р., м. Мена, Чернігівська область. Солдат, водій-механік 1-ї окремої гвардійської танкової бригади (смт Гончарівське), в/ч А1815. Після школи навчався у Конотопському політехнічному технікумі, потім здобув вищу освіту в Конотопському політехнічному інституті.

Загинув 22 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув біля смт Біле Лутугинського району під Луганськом від вибухової травми внаслідок попадання снаряду в танк. Похований в місті Мена. Залишилися батьки та сестра.

ЛУЩИК Микола Григорович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 22 травня 1976 р., с. Тютюнниця, Чернігівська область. Солдат, навідник 3-го танкового взводу 1-ї танкової роти 1-го танкового батальйону 1-ї окремої гвардійської танкової бригади (смт Гончарівське), в/ч А1815. Останні 10 років працював трактористом в ДП «Корюківське лісове господарство». Мобілізований 19 березня 2014 року.

Загинув 22 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув в смт Біле Лутугинського району під Луганськом під час мінометного обстрілу. Похований в селі Тютюнниця. Залишилася мати і два брати.

БОЙКО Володимир Степанович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 16 жовтня 1985 р., с. Ярунь, Новоград-Волинський район, Житомирська область. Солдат, номер обслуги батальйону територіальної оборони «Айдар». Був учасником Революції гідності. Записався добровольцем до батальйону через Сватівський райвіськкомат.

Загинув 23 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув в смт Новосвітлівка у Луганській області в бою з російськими бойовиками. Похований в с. Ярунь, Житомирська область.Залишилися син, донька та батьки.

ЧЕРНОВОЛОВ Володимир Олександрович

(позивний«Захар»)

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 20 квітня 1970 р., м. Лисичанськ, Луганська область. Солдат, стрілець-помічник гранатометника у 24-му батальйоні територіальної оборони «Айдар».

Загинув 23 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у бою біля смт Новосвітлівка, Краснодонський район, Луганська область. Залишився син.

РУДНИЦЬКИЙ Вадим Володимирович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 10 лютого 1978 р., м. Вільянда, Естонія. Переїхав разом з батьками до с. Привітів, Житомирська область. Рядовий міліції, боєць добровольчого батальйону патрульної служби міліції особливого призначення «Шторм» (Одеса). Протягом чотирьох років брав участь у миротворчих операціях на теренах колишньої Югославії.

Загинув 24 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув близько 13:00 під час артилерійського обстрілу терористами блокпосту українських сил поблизу смт Георгіївка під Луганськом. Похований у с. Привітів, Житомирська область. Залишилися дружина, восьмирічна донька, батьки та молодший брат.

ПЕТРІВСЬКИЙ Степан Петрович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 20 червня 1992 р., с. Сушиця, Старосамбірський район, Львівська область. Рядовий міліції, боєць добровольчого батальйону патрульної служби міліції особливого призначення «Шторм» (Одеса). Проходив службу в десантних військах, потім навчався на геологічному факультеті Львівського національного університету ім. Івана Франка. Мобілізований як доброволець.

Загинув 24 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув близько 13:00 під час артилерійського обстрілу терористами блокпосту українських сил

цоблизу смт Георгіївка під Луганськом. Похований у с. Сушиця, Львівська область. Залишилася мати, брат-близнюк та молодший брат.

КОМАР Юрій Ігорович

Медаль «За військову службу Україні».

Дата і місце народження: 3 лютого 1992 р., м. Дрогобич, Львівська область. Сержант, командир відділення 15 гвардійського реактивного артилерійського полку, в/ч А1108 (Дрогобич). Від близьких приховував своє перебування в зоні бойових дій.

Загинув 25 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинувв районі смт Георгіївка (Луганська область) під час обстрілу колони. Похований у селі Раневичі, Львівська область. Залишилася дружина та маленька донька.

ОДУХА Андрій Миколайович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 5 вересня 1992 р., м. Городок, Львівська область. Солдат, водій 80-ї окремої аеромобільної бригади, в\ч № А0284.

Загинув 26 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у Луганському аеропорту від осколка снаряда під час обстрілу російськими бойовиками. Похований у м. Городок, Львівська область. Залишилися батьки.

ВЕЛИВОК Владислав Валерійович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 25 квітня 1979 р., м. Миколаїв. Підполковник, заступник командира бригади з озброєння 24-ї окремої механізованої бригади (Яворів). Закінчив Одеський інститут сухопутних військ (2002).

Загинув 26 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у бою в районі селища Хрящувате під Луганськом. Похований у Львові на Личаківському цвинтарі, на полі почесних поховань № 76. Залишилася дружина та двоє дітей.

ГНІВУШЕВСЬКИЙ Ігор Васильович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 20 травня 1973 р., с. Криве, Радехівський район, Львівська область. Сержант, водій 24-ї окремої механізованої бригади (Яворів). До мобілізації 11 років працював машиністом бульдозера паливно-транспортного цеху ДТЕК Добротвірської ТЕС.

Загинув 26 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під час обстрілів штурмового загону бригади в районі смт Новосвітлівка під Луганськом. Похований у с. Криве, Львівська область. Залишилася дружина та троє синів.

ШУЛЬГА Максим Костянтинович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 23 березня 1991 р., м. Луцьк. Сержант, головний сержант взводу 80-ї окремої аеромобільної бригади. Закінчив Волинський технікум Національного університету харчових технологій, пішов на військову службу за контрактом у 2010 році.

Загинув 26 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у бою в районі с. Новосвітлівка під Луганськом. Похований в селі Гаразджа Луцького району. Залишилися батьки, брат.

ГУНЬКО Степан Романович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 9 січня 1994 р., м. Броди, Львівська область. Солдат 80-ї окремої аеромобільної бригади, гранатометник. Закінчив Педагогічний коледж ім. Маркіяна Шашкевича, був капітаном баскетбольної команди. У 2013 році пішов служити за контрактом, щоб заробити гроші на навчання за кордоном. Обрав десантні війська, бо захоплювався десантниками.

Загинув 26 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: отримав смертельне поранення від снайперської кулі в смт Хрящувате під Луганськом. Похований у м. Броди. Залишилися батьки і брат.

.ФЕДОРОВ Сергій Сергійович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 20 квітня 1972 р., с. Олійники, Сахновщинський район, Харківська область. Старшина 1-ї статті, начальник польової лазні, боєць 24-го батальйону територіальної оборони Луганської області «Айдар».

Загинув 26 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: Був поранений у живіт у бою за селище Хрящувате під Луганськом. Тиждень провів у київськомушпиталі, однак поранення були несумісні з життям. Похований в с. Олійники. Залишилися дружина, дві доньки та син.

ШЕВЧУК Борис Іванович

(позивний «Електрик»)

Дата і місце народження: 3 січня 1963 р., с. Куражин, Новоушицький район, Хмельницька область. Солдат 24-го батальйону територіальної оборони Луганської області «Айдар» ЗСУ.

Загинув 26 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: Бійці везли до лікарні пораненого на автомобілі УАЗ,та на трасі в районі Новосвітлівка — Хрящувате в автомобіль поцілив російський танк. Про бій розповів поранений Василь Пелиш після звільнення з полону. Інші 4 бійці загинули. Останки військових були передані бойовиками через центр звільнення полонених тільки в грудні 2014 року. Упізнаний за результатами ДНК-експертизи. 24 лютого 2015 року похований в смт Нова Ушиця, Хмельницька область.

БІЛІТЮК Василь Васильович

(позивний «Борода» / «Білл»)

Дата і місце народження: 27 серпня 1982 р., Заболоття, Ратнівський район, Волинська область. Солдат 24-го батальйону територіальної оборони Луганської області «Айдар» ЗСУ.

Загинув 26 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: бійці везли до лікарні пораненого на автомобілі УАЗ та на трасі в районі Новосвітлівка — Хрящувате в автомобіль поцілив російський танк. Останки військових були передані бойовиками через центр звільнення полонених тільки в грудні

2014 року. У березні 2015 року ідентифікований за ДНК-експертизою серед похованих під Дніпром невідомих героїв АТО. Похований у с. Заболоття 1 квітня 2015 року. Залишилися родичі, сестра Людмила.

КОНОНКО Сергій Олександрович

(позивний «Обухів»)

18 серпня 1982 р., Обухів, Київська область. Солдат 24-го батальйону територіальної оборони Луганської області «Айдар» ЗСУ.

Загинув 26 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: бійці везли до лікарні пораненого на автомобілі УАЗ, та на трасі в районі Новосвітлівка — Хрящувате в автомобіль поцілив російський танк. Останки військових були передані бойовиками через центр звільнення полонених тільки в грудні 2014 року. Досі не ідентифікований. Ймовірно, похований у м. Дніпро, Краснопільське кладовище, участок № 79.

ЛУЧИНСЬКИЙ Іван Володимирович

(позивний «Луч»)

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 1 жовтня 1975 р., с. Руда, Сквирський район, Київська область. Солдат 4-го взводу 2-ї роти 24-го батальйону територіальної оборони Луганської області «Айдар» ЗСУ.

Загинув 26 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: бійці везли до лікарні пораненого на автомобілі УАЗ, та на трасі в районі Новосвітлівка — Хрящувате в автомобіль поцілив російський танк. Останки військових були передані бойовиками через центр звільнення полонених тільки в грудні 2014 року. Упізнаний за результатами експертизи ДНК. Похований у селі Руда 22 квітня 2015 року. Залишилися батьки.

СКОВОРОДІН Олексій Володимирович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 18 березня 1975 р., м. Славута, Хмельницька область. Капітан, помічник начальника зв'язку 24-ї окремої механізованої бригади (Яворів). Після закінчення Славутської ЗОШ № 4 вступив до Київського коледжу зв'язку. Мобілізований у квітні 2014 року.

Загинув 26 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у районі смт Новосвітлівка під Луганськом від вибухової травми. Похований у Вишневому, де живе його родина. Залишилися дружина та двоє синів.

КОВОРОТНИЙ Сергій Володимирович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 12 грудня 1977 р., с. Колісники, Ніжинський район, Чернігівська область. Прапорщик, інструктор з водіння танків 169-го навчального центру Сухопутних військ ЗС України (Десна). На військовій службі в ЗС України перебував 17 років. В зоні проведення АТО знаходився з кінця червня 2014 року.

Загинув 26 серпня 2014 року (орієнтовна дата).

Обставини загибелі: за словами родичів та друзів, бойова група, в якій перебував Сергій, вела бої з російськими регулярними військами з 27 по 30 серпня поблизу Новосвітлівки (Краснодонський район, Луганська область). Після цього бою вони були обстріляні з РСЗВ «Град». Похований 12 вересня у Шостці. Залишилася дружина та син чотирьох років.

ВАХУЛА Іван Васильович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 15 січня 1967 р., с. Старий Яр, Яворівський район, Львівська область. Старший сержант, командир відділення 24-ї окремої механізованої бригади. Мобілізований як доброволець після більше десяти разів відмов за віком. Активний учасник Революції гідності.

Загинув 28 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у боях під смт Георгіївка, Луганська область. Похований у с. Старий Яр, Львівська область. Залишилися мати та сестра.

ЛІЩИНСЬКИЙ Павло Миколайович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 1 серпня 1995 р., м. Калуш, Івано-Франківська область. Солдат, номер обслуги гаубично-артилерійського взводу артилерійського дивізіону 80-ї окремої аеро-

мобільної бригади. Закінчив Калуське ВПУ, з листопада 2013 року — контрактник ЗСУ.

Загинув 30 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під час обстрілу Луганського аеропорту. Похований у Калуші. Залишилися батьки, сестра та молодший брат.

ІДЕЛЬ Ілля Євгенович

(позивний «АГС»)

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 13 січня 1988 р., с. Червона Слобода, Черкаська область. Старший солдат, старший оператор 24-го батальйону територіальної оборони «Айдар». Захоплювався картингом, був відмінним водієм. Активний учасник Революції гідності.

Загинув 30 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: помер в київському шпиталі від тяжких поранень, отриманих у боях з російськими бойовиками під Луганськом. Похований в селі Червона Слобода.Залишилися дружина і шестирічна донька.

УТКІН В'ячеслав Олександрович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 23 лютого 1977 р., с. Липники, Лугинський район, Житомирська область. Старший лейтенант, заступник командира реактивної артилерійської батареї з озброєння у 30-й окремій механізованій бригаді. Випускник Харківського військового інституту (1994).

Загинув 30 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув унаслідок артилерійського обстрілу поблизу м. Лутутине Луганської області. Похований у м. Новоград-Волинський, Житомирська область. Залишилася дружина та 14-річна донька.

ПАКАЛО Олексій Іванович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 13 березня 1984 р., с. Пересічне, Дергачівський район, Харківська область. Сержант, головний сержант

взводу 30-ї окремої механізованої бригади (Новоград-Волинський). Працював експедитором у Харкові, у 2009 році заочно закінчив Українську інженерно-педагогічну академію. Мешкав у м. Київ.

Загинув 31 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув в районі м. Лутугине під Луганськом. Похований в Пересічному.

КОВаЛЬЧУК Віктор Євгенович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 8 грудня 1992 р., м. Самарканд, Узбекистан. Лейтенант, командир взводу 80-ї окремої аеромобільної бригади. Військовий у п'ятому поколінні. Випускник Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (2014), факультету аеромобільних військ та розвідки. Його батько також був добровольцем у зоні АТО.

Загинув 31 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув від смертельного поранення під час бою з російськими військовими формуваннями біля Георгіївки під Луганськом. Похований у Козятині. Залишилися батьки.

ДРАБИК Тарас Васильович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 3 вересня 1984 р., м. Самбір, Львівська область. Сержант 80-ї окремої аеромобільної бригади.

Загинув 31 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у бою біля аеропорту Луганська. Тарас прикривав групу військових, що відходила. Витягнув з-під вогню двох поранених, але не встиг відійти сам. У Тараса було прострелене серце. Російські бойовики 5 діб не давали забрати тіла полеглих воїнів з місця бою. Похований у м. Самбір, Львівська область. Залишилася дружина та донька.

ПОПАДИК Назарій Богданович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 27 січня 1993 р., с. Дроздовичі, Городоцький район, Львівська область. Солдат, військовослужбовець за контрактом 1-ї роти 80-ї окремої аеромобільної бригади.

Загинув 31 серпня 2014 року (орієнтовна дата).

Обставини загибелі: загинув у бою в аеропорту Луганська. Зв'язок із Назаром пропав 30 серпня, і його місце знаходження залишалося невідомим. Тіло воїна було ідентифіковане в морзі м. Дніпро 24 жовтня. Похований 26 жовтня в с. Дроздовичі.

ЗОЗУЛЯ Тарас Васильович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 9 березня 1993 р., м. Стебник, Львівська область. Солдат 80-ї окремої аеромобільної бригади, водій-електрик. Кілька років грав у футбол за ФК «Стебник».

Загинув 31 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув поблизу смт Георгіївка, Лутугинський район, прикриваючи відхід групи бійців з території Луганського аеропорту. Упізнаний за експертизою ДНК серед похованих під Дніпром невідомих героїв АТО. Похований 7 вересня 2014 у м. Стебник, Львівська область. Залишилися батьки, молодший брат, наречена.

КЛЬОБ Микола Іванович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 15 червня 1995 р., с. Нижня Яблунька, Турківський район, Львівська область. Солдат, водії БТР 1 роти 1 батальйону 80 окремої аеромобільної бригади. У зоні АТО — з 8 березня, брав участь у розблокуванні підрозділів бригади в Луганському аеропорту, тричі вибирався з палаючого БТР.

Загинув 31 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у бою в районі аеропорту Луганська. З 31 серпня з Миколою втрачено зв'язок. Бойовики не дали одразу забрати тіло з поля бою, дзвонили з його телефону рідним. Упізнаний за експертизою ДНК серед похованих під Дніпром невідомих героїв АТО. Перепохований 28 вересня 2016 року в с. Нижня Яблунька.Залишилися батьки.

ДЗЮБАН Максим Мирославович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 27 серпня 1992 р., м. Львів. Солдат, стрілець-зенітник зенітно-ракетного взводу 1-ї роти 1-го батальйо-

ну 80-ї окремої аеромобільної бригади. Призваний за мобілізацією. Неодружений.

Загинув 31 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у бою в аеропорту Луганська. Упізнаний за експертизою ДНК серед похованих під Дніпром невідомих героїв АТО. Перепохований 26 березня 2016 року у Львові, на полі почесних поховань № 76 Личаківського цвинтаря. Лишився батько.

ТИМОЩУК Сергій Володимирович

Дата і місце народження: 16 вересня 1995 р., м. Славута, Хмельницька область. Солдат 1-ї роти 1-го батальйону 80-ї окремої аеромобільної бригади. Військовослужбовець за контрактом.

Пропав безвісти 31 серпня 2014 року.

Обставини зникнення: зник безвісти під час боїв за аеропорт Луганська. За свідченнями командира та інших військовослужбовців, загинув. Тіла п'ятьох десантників потрапили в морг окупованого м. Лутугине, їх забрали в середині жовтня. Чотири тіла ідентифікували (Кльоб, Дзюбан, Іванов, Попадик), тож з великою вірогідністю п'яте тіло належить Сергію Тимощуку. Зразок ДНК здавала мати, але аналіз ДНК не виявив збігів. Згодом з'явилась неофіційна непідтверджена інформація, що Сергій у полоні в РФ, в московському СІЗО. Міський голова Славути писав листа до російської Ради Федерації. Тривалий час мати і сестри Сергія відмовлялися повторно здавати ДНК. На даний момент нових відомостей про бійця немає. Залишилися мати та сестри.

ЯНКОВСЬКИЙ Руслан Віталійович

Дата і місце народження: 28 апреля 1987 р. Солдат 80-ї окремої аеромобільної бригади, в\ч А0284.

Пропав безвісти 31 серпня 2014 року.

Обставини зникнення: Пропав безвісти під час штурму Луганського аеропорту 31 серпня. Відомостей про його місцеперебування немає до сих пір. Зі слів очевидців, ймовірно загинув від влучання міни під час виходу із аеропорту «Луганськ».

РЕДЬКОВИЧ Павло Миколайович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 25 серпня 1992 р., с. Майдан, Ковельський район, Волинська область. Старший солдат 80-ї окремої аеромобільної бригади. Навчався у Луківському професійно-технічному училищі №22. У 2011 році був призваний до Збройних сил України, вирішив залишитися на службі за контрактом.

Загинув 31 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у бою поблизу смт Георгіївка в районі Луганського аеропорту. Похований 7 вересня в с. Майдан. Залишилися мати, молодший брат, сестра та наречена.

МОРЕНЮК Валер'ян Ярославович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 20 років, с. Хлівище, Кіцманський район, Чернівецька область. Солдат 3-ї батальйонно-тактичної групи 80-ї окремої аеромобільної бригади. Займався образотворчим мистецтвом, мав відзнаку з виставки у Єгипті.

Загинув 31 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: зник безвісти у бою в районі Луганського аеропорту. Як розповідають бойові побратими, Валер'ян у БТР прикривав відхід своєї роти з кулемета, підбив ворожий БМП, але у машину десантників влучив снаряд з танка. Упізнаний за експертизою ДНК серед загиблих. Похований 1 листопада 2015 року в с. Хлівище.

ІВАНОВ Євген Вікторович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 5 липня 1988 р., м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область. Капітан, інженер відділення повітрянодесантної техніки 80-ї окремої десантно-штурмової бригади. Закінчив Академію сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного за спеціальністю «бойове застосування та управління діями підрозділів наземної артилерії» (2009).

Загинув 31 серпня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у бою поблизу смт Георгіївка, Лутугинський район, Луганська область. Впізнаний за експертизою

ДНК: Похований у м. Дніпро, Краснопільське кладовище, ділянка № 79. Залишилися дружина та син.

БОРИСЕНКО Олександр Олегович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 28 березня 1993 р., м. Рівне. Старший солдат 30-ї окремої механізованої бригади (Новоград-Волинський). Закінчив Технічний коледж Національного університету водного господарства і природокористування (2011). У березні 2014 року його підрозділ перекинули на Херсонщину охороняти адміністративний кордон з окупованим Кримом, з червня — виконував завдання на Луганщині. Мав власну рок-групу, гітарист.

Загинув 1 вересня 2014 року.

Обставини загибелі: поблизу села Круглик (Лутугинський район) Луганської області підрозділ Олександра потрапив в оточення і прийняв бій з переважаючими силами ворога, зайнявши кругову оборону. Близько 12:00, відбиваючи атаку, Борисенко отримав несумісне з життям тяжке поранення, його доставили у військовий шпиталь, однак урятувати життя бійця не вдалося. Похований у Рівному на алеї «Небесної Сотні» кладовища «Нове». Залишилися батьки, молодша сестра та наречена.

ЛУКАШУК Андрій Степанович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 21 січня 1986 р., с. Преображенка, Чаплинський район, Херсонська область. Солдат, механік-водій танкового батальйону 30-ї окремої механізованої бригади (Новоград-Волинський). Під час строкової служби служив у караулі Президента. Працював на київському підприємстві ПАТ завод ЗБК «Бетон Ковальської». Мешкав у місті Київ. Мобілізований Святошинським військкоматом19 червня.

Загинув 1 вересня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув близько 5:00 внаслідок численних кульових поранень, отриманих у бою в районі Лутугиного. Похований 6 вересня в селі Курівка на Хмельниччині. Залишилася дружина і двоє синів.

РУСАЛОВСЬКИЙ Сергій Миколайович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 29 лютого 1972 р., с. Турчинівка, Чуднівський район, Житомирська область. Солдат, старший стрілець, заступник командира бойової машини 30-ї окремої механізованої бригади (Новоград-Волинський). Призваний за мобілізацією у березні.

Загинув 1 вересня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у районі м. Лутугине під Луганськом. Похований у селі Турчинівка. Залишилася дружина та троє дітей.

КОЛОДІЙ Зеновій Іванович

Орден «За мужність» III ступеня

Дата і місце народження: 28 листопада 1993 р., м. Львів. Солдат 24-ї окремої Залізної механізованої бригади (Яворів). Закінчив Вище технічне училище № 20. У 2012 році проходив службу в десантних військах.

Загинув 1 вересня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув під час бою в районі м. Лутугине Луганської області. Похований 8 вересня у Львові на полі почесних поховань № 76 на Личаківському кладовищі.Залишилися батьки та брат.

ЖЕНЖЕРУХА Володимир Михайлович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 22 вересня 1972 р., с. Юрківка, Звенигородський район,Черкаська область. Прапорщик, інструктор з водіння взводу забезпечення навчального процесу військової частини А1414 169 навчального центру сухопутних військ ЗС України (Десна). В зоні АТО був відряджений до 1-ї танкової бригади з 19 червня 2014 року.

Загинув 1 вересня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув біля смт Георгіївка під Луганськом: під час розвідки шляхів виведення танків з-під Луганська військові — Дмитро Ротозій, Володимир Женжеруха та Дмитро Сидорчук (був поранений, але вижив) – підірвалися на «розтяжці». Похований у селищі Десна. Залишилися дружина та донька.

РОТОЗІЙ Дмитро Віталійович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 29 вересня 1993 р., с. Городня, Чернігівська область. Молодший сержант, командир танку 3-го взводу 7 роти 1 окремої гвардійської танкової бригади (смт Гончарівське). Призваний за мобілізацією 17 березня у званні молодшого сержанта, за час боїв отримав звання старшого сержанта, у 20 років став командиром танка, брав участь у деблокуванні Луганського аеропорту.

Загинув 1 вересня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув біля смт Георгіївка під Луганськом: під час розвідки шляхів виведення танків з-під Луганська військові підірвалися на «розтяжці». Перебував у списку зниклих безвісти, за експертизою ДНК ідентифікований серед загиблих. Похований 29 серпня 2015 року в Городні. Залишилися мати, сестра.

ЮРЧЕНКО Валерій Вікторович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 12 лютого 1971 р., с. Лугини, Житомирська область. Капітан, заступник командира танкової роти з озброєння танкового батальйону 30-ї окремої механізованої бригади (Новоград-Волинський), призваний за мобілізацією.

Загинув 1 вересня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у бою з терористами біля м. Лутугине, Луганська область. Похований 5 вересня в смт Лугини, Житомирська область. Залишилася дружина.

МАРЧУК Олександр Григорович

Орден Богдана Хмельницького III ступеня.

Дата і місце народження: 5 листопада 1988 р., м. Новоград-Волинський, Житомирська область. Лейтенант, командир 3-го механізованого взводу 5-ї роти 2-го батальйону 30-ї окремої механізованої бригади (Новоград-Волинський). Закінчив Новоград-Волинський промислово-економічний технікум та Національний університет біоресурсів і природокористування. Призваний у першу хвилю мобілізації навесні.

Загинув 2 вересня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у районі Лутугине (Луганська область). Похований 4 вересня у Новоград-Волинському на Алеї Слави міського кладовища. Залишилися батьки та дружина.

СТАВСЬКИЙ Віталій Миколайович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 3 вересня 1991 р., м. Костопіль, Рівненська область. Молодший сержант 80-ї окремої аеромобільної бригади. Вихованець Костопільського обласного ліцею-інтернату спортивного профілю, чемпіон України (2007), майстер спорту з греко-римської боротьби. Із жовтня 2011 року проходив службу за контрактом у військовій частині А0284 (Львів).

Загинув 3 вересня 2014 року.

Обставини загибелі: загинув у день свого народження в районі аеропорту Луганськ.

СВІДЕРСЬКИЙ Іван Іванович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 1 вересня 1983 р., с. Сусолів, Самбірський район, Львівська область. Молодший сержант, військовослужбовець 80-ї окремої аеромобільної бригади, військова частина А0284 (Львів).

Загинув 6 вересня 2014 року.

Обставини загибелі: 1 вересня отримав важке поранення в голову під Луганськом. Після лікування в Харківському військовому госпіталі його перевезли в м. Київ. Лікарі боролись за його життя, але після декількох операцій, вранці 6 вересня, він помер. Похований в селі Сусолів. Залишилися батьки, дві сестри, дружина, син, донька.

СКАКОВСЬКИЙ Роман Миколайович

Орден «За мужність» III ступеня.

Дата і місце народження: 19 травня 1986 р., м. Броди, Львівська область. Старшина, головний старшина дивізіону 80-ї окремої аеромобільної бригади. Навчався у Львівському коледжі зв'язку Дер-

жавного університету інформаційно-комунікаційних технологій та у військовому коледжі сержантського складу НТУ «ХПІ». Служив за контрактом з 2004 року. Брав участь у спільних навчаннях країн-членів НАТО та України в Польщі, Німеччині та Литві. Служив у миротворчій місії ООН в Конго.

Загинув 27 вересня 2014 року (помер від поранень).

Обставини загибелі: отримав важкі поранення 24 серпня під час штурму російськими військами аеропорту Луганська, був евакуйований до Харкова, де отримав необхідну медичну допомогу. Потім був переведений до Львівського військового шпиталю. Більше місяця Роман боровся за життя, бродівська громада збирала гроші на лікування, проте 27 вересня серце бійця зупинилося. Похований у м. Броди. Залишилася дружина, батьки, брат.

Подяки

Видання цієї книги стало можливим завдяки десяткам небайдужих людей, яким ми щиро вдячні.

Перш за все висловлюємо подяку за сприяння у реалізації проекту командувачу Десантно-штурмових військ ЗС України, генерал-лейтенанту Михайлу Віталійовичу Забродському та начальнику штабу — першому заступнику командувача ДШВ ЗС України, генерал-майору Андрію Трохимовичу Ковальчуку.

Висловлюємо подяку всім, хто поділився своїми спогадами для книги та надав фото- і відеоматеріали: Анатолій Дідик, Андрій Бунін, Андрій Зеленський, Андрій Кавф, Андрій Ковальчук, Андрій Русенко, Андрій Терещенко, Андрій Шевченко, Андрій Шушпанов, Антон Вальянос, Антон Потурайко, Артем О., Богдан Дишко, В'ячеслав Кусик, Валерій Касировський, Валерій Куций, Валерій Пастернак, Валерій Репінецький, Вальтер Шеффер, Василь К., Василь Р., Віктор Дубовий, Віктор Кузнєцов, Віктор Макаренко, Віктор Стафиняк, Віталій Бурак, Віталій Гацкен, Віталій Демедюк, Віталій Кобрин, Віталій Коханюк, Володимир Возняк, Володимир Гера, Володимир Местина, Володимир Правосудов, Володимир Русинов, Галина Пономарьова, Денис Дениценко, Дмитро Винницький, Дмитро Клименко, Дмитро Савон, Дмитро Тимчук, Євген Балан, Євген Савченко, Євгенія Заріцька, Іван Гурський, Іван Мищук, Іван Павлишин, Іван Савченко, Іван Чепурний, Ігор Герез, Ігор Замихівський, Ігор Карасик, Ігор Орел, Ігор Трохимець, Ігор Штанько, Інеса Левусь, Ірина Вовк, Ірина Козирєва, Кирило Аврааменко, Леонід Пруненко, Максим Могиль, Максим Фадєєв, Мар'ян Ковальчук, Марія Білякова, Микита Рибальченко, Микола Попович, Микола Симиряко, Микола Тобейчик, Михайло Берчук,

Михайло Гап'як, Михайло Городовий, Михайло Ткачук, Михайло Цуняк, Настя М., Оксана Кулєба, отець Володимир Безпалий, Олег Гільжинський, Олег Дудич, Олег Курилів, Олег Мордовець, Олег Панасенко, Олег Репінецький, Олександр А., Олександр Братиков, Олександр Волчанський, Олександр Гадзиковський, Олександр Демко, Олександр Іваненко, Олександр Кузьменко, Олександр Ніколайко, Олександр Окусок, Олександр Степанов, Олексій Біда, Олексій Лозовий, Олексій Рябуха, Олексій Стафиняк, Олена Пасевич, Павло Ільців, Павло Красноок, Петро Марусяк, Петро Яконюк, Позивний «Вікінг», Позивний «ГА.ВА», Позивний «Грек», Позивний «Кадет», Позивний «Князь», Позивний «Лектор», Позивний «Орел», Позивний «Паштет», Позивний «Сухой», Позивний «Француз», Роман Дунайський, Роман Руснак, Роман Тихий, Ростислав Іваник, Руслан Коваль, Руслан Лозюк, Руслан Чубенко, Світлана Незнайко, Сергій Богукалець, Сергій Грицюк, Сергій Зябров, Сергій П'ятниця, Сергій Пазинич, Степан Пацай, Тарас Коваль, Тарас Крупач, Тарас Личко, Тарас Рудик, Тарас Стефанів, Тимур Баротов, Юлія Кішенко, Юлія Красильникова, Юрій Скуратівський, Юрій Стороженко, Ярослав Верхоляк, Ярослав Цюкур, а також мешканці с. Переможне, які побажали залишитися неназваними.

Висловлюємо подяку всім, хто долучився до збору матеріалів, — журналістам, дослідникам, волонтерам: Анна Джунківська, Валентин Радик, Володимир Мартинов, Володимир Местина, Галина Пономарьова, Іванна Рижан, Ігор Борозюк, Ігор Пастущак, Ігор Угнич, Ірина Яремко, Ксенія Фесик, Марія Гріненко, Меланка Юей, Михайло Жирохов, Михайло Мартинко, Надія Волчецька, Олег Радик, Олександр Поронюк, Олексій Кравченко, Олена Фролова, Світлана Незнайко, Юрій Скобало.

Дякуємо всім волонтерам з різних міст України та з-за кордону, які долучилися до обробки матеріалів (розшифрування, редагування, переклад, дизайн) та популяризації проекту: Алеся Саміленко, Аліна Гнатенко, Андрій Гунішев, Андрій Модрицький, Андрій Мосорук, Андрій Синишин, Анна Батищева, Анна Погорєлова, Валентина Кушніренко, Віталій Татаренко, Володимир Тарапат, Галина Карпишин, Ганна Руденко, Геннадій Корольов, Григорій Кошеленко, Денис Семирог-Орлик, Євгенія Кузовкова, Іванна Вільчинська, Ігор Мазепа, Ігор Пірожик, Ірина Соколова, Лариса Андріїшина,

Леся Слюсарчук, Ліна Голубєва, Людмила Амосенко, Людмила Біда, Людмила Герич, Мар'яна Пристай, Марія Білякова, Михайло Савченко, Надія Куцевол, Надія Німець, Надія Шостак, Нана Гогохія, Наталія Кладко, Наталія Нарольська, Олекса Горовий, Олександр Волчанський, Олена Косенко, Олеся Панченко, Ольга Боровицька, Ольга Дербенцева, Ольга Колос, отець Джеффрі Стефанюк (Канада), отець Степан Сус, отець Юстин Бойко, Ростислав Терещук,Сергій Зеленський, Тарас Береза, Тарас Рудницький, Тетяна Горшкова, Тетяна Бітман, Тетяна Мельник, Тетяна Мріль, Тетяна Петрушина, Тетяна Попітич, Юрій Тверітінов, Ярина Закальська, а також кілька осіб з нині окупованих територій, які побажали залишитися неназваними.

Окрему подяку висловлюємо Андрію Карбівничому, автору картосхем, використаних у книзі.

Ми також дуже вдячні військовослужбовцям та експертам, які надавали консультації під час реалізації проекту:Анатолій Іченський, Андрій Зеленський, Андрій Ковальчук, Богдан Сеник, Валентин Шевченко, Віктор Кузнєцов, Володимир Гера, Євген Балан, Михайло Цуняк, Олег Гільжинський, Олег Дудич, Олег Дундук, Олег Мордовець, Олександр Іваненко, Олександр Окусок, Павло Ільців, Позивний «Кадет», Позивний «Сухой», Руслан Чубенко, Тарас Рудик, Тимур Баротов.

Висловлюємо подяку експертам, які надали свої коментарі для книги: Володимир Скоростецький, Ольга Борисова, Тарас Грень,Тарас Дзюба.

Дякуємо партнерським засобам масової інформації, які надали інформаційну підтримку проекту, а також публікували матеріали з циклу «Оборона Луганського аеропорту»: газети «Луганщина UA», «Голос України», «Версії», Ukrainian People Magazine, інтернет-видання «Трибун», «Форпост», «Волонтерська хвиля», «Інформатор», «Радіо Свобода», «Цензор.НЕТ», «Українська правда», «Дивись.Інфо», «Громадське радіо», Львівська обласна державна телерадіокомпанія.

Також дякуємо усім партнерським організаціям та меценатам, які долучилися до цієї доброї справи: ГІ «Восток-SOS», м. Київ; ГО «Союз Ветеранів Десанту», м. Львів; ГО «Українці Алкали», Іспанія; ГО «Форум видавців», м. Львів; Західний регіональний ме-

діацентр Міністерства оборони України; культурно-мистецький центр «Супутник», м. Львів; Львівський центр допомоги учасникам АТО; магазин військової амуніції та спорядження «SCOUTtactical», м. Львів; мережа магазинів «Рукавичка»; спілка «Freie Ukraine Braunschweig», Німеччина; тОВ ТВК «Львівхолод»; центр військового капеланства Львівської архиєпархії УГКЦ; Церковна громада м. Браунщвейґ, Німеччина; Церковна громада м. Реджіо-Емілія, Італія.

Пам'ятаймо подвиг наших захисників. І творімо нашу історію разом.

Слава Україні! Героям слава!

Автори-упорядники

- **Сергій ГЛОТОВ** — автор ідеї проекту, волонтер, керівник благодійного фонду «Народна підтримка воїнів АТО», у минулому активіст луганського Євромайдану.
- **Анастасія ГЛОТОВА** — волонтер, координатор інформаційно-просвітницьких проектів фонду, у минулому активістка луганського Євромайдану.
- **Анастасія ВОРОНОВА** — письменниця, блогер.
- **Юрій РУДЕНКО** — капітан запасу ЗС України, заступник начальника Львівського центру надання послуг учасникам бойових дій, командир 1-ї десантно-штурмової роти 1-го десантно-штурмового батальйону 80-ї окремої десантно-штурмової бригади (з червня 2014 року — виконуючий обов'язки командира, з жовтня 2014 року по липень 2017 року — командир), учасник оборони ЛАП.
- **Дмитро ПУТЯТА** — військовий дослідник «Цензор.НЕТ».

Герой України генерал-майор А. Ковальчук та співавтор С. Глотов, грудень 2017 р.

Зміст

Літературно-художнє видання

Серія «Хроніка»

ГЛОТОВ Сергій, ГЛОТОВА Анастасія,
ВОРОНОВА Анастасія, РУДЕНКО Юрій, ПУТЯТА Дмитро

У ВОГНЯНОМУ КІЛЬЦІ.
ОБОРОНА ЛУГАНСЬКОГО АЕРОПОРТУ

Головний редактор *О. В. Красовицький*
Художній редактор *О. А. Гугалова*
Технічний редактор *Г. С. Таран*
Комп'ютерна верстка *О. В. Підлісна*
Коректор *Р. Є. Панченко*

Підписано до друку 30.04.18. Формат 84×108 $^1/_{32}$.
Умов. друк. арк. 28,56. Облік.-вид. арк. 28,00.
Тираж 1500 прим. Замовлення №

ТОВ «Видавництво Фоліо»
вул. Римарська, 21А, м. Харків, 61057
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 5244 від 09.11.2016

Сайт та інтернет-магазин видавництва:
www.folio.com.ua
Електронна адреса:
market@folio.com.ua

Надруковано з готових позитивів
у ТОВ «Видавництво Фоліо»
вул. Римарська, 21А, м. Харків, 61057
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 5244 від 09.11.2016

Ця книга — результат першої в Україні спроби зібрати та проаналізувати свідчення безпосередніх учасників однієї з найгероїчніших і найтрагічніших операцій початку російсько-української війни, що досі лишається маловідомою для більшості українців. У документальній хроніці описуються події, пов'язані з обороною міжнародного аеропорту «Луганськ» та прилеглих населених пунктів (квітень — початок вересня 2014 року), а також події, що передували окупації Луганська (зима-весна 2013—2014 років). Команда волонтерів зібрала спогади понад 140 учасників та очевидців тих подій — військових, волонтерів, місцевих мешканців, працівників міліції та аеропорту, медиків, а також унікальні фотографії та картосхеми, що ілюструють військові операції, які відбувалися навколо летовища. Книга містить коментарі військових дослідників, офіцерів та експертів із аналізом основних подій, а також перелік загиблих українських бійців із різних підрозділів.

ISBN 978-966-03-8214-5

